

EXPOSITIO IOANNIS DE SANCTO AMANDO, TORNACEN. ECCLESIAE CANONICI, SVpra ANTIDOTARIVM NICOLAI.

Peratio medicinae secundum Ioannem
nitium consistit in tribus. In exhibi-
tione sex rerum non naturalium, po-
tione, & chirurgia. Ista propositio
scripta est à Ioanne in fine sui libri,
& illa confirmatur ab Auic. lib. i. Ope-
ratio medicinae est trium, naturae, tan-
quā agentis principalis, medici, tanquā ministri, quia se-
cundum Gal. in techni, natura omnium est operatrix, me-
dicus vero minister, & medicina tanquā instrumentū
operatur. Ista autē operatio ad corpus humanum refertur
solum, vnde Auic. Medicina est scientia qua humani cor-
poris dispositiones, &c. Ista autē medicina est propter cor-
pus humanum, propter reparationem duplicis incom-
modi, cui subijcitur; est enim subiectum transmutatio-
nis, & alterationis naturaliter, & etiā repletionis acciden-
taliter superfluitatū, transmutationis, quia secundū Gal.
in techni, corpus humanū est transmutabile, & alterabi-
le. Ista autē alteratio, & transmutatio inest ei duplici de
causa. scilicet ex parte suorum cōponentium, & ex parte compo-
sitionis, siue modi cōponendi. Ex parte cōponentiū, du-
pliciter. scilicet primorū, vt sunt elementa, q̄ propter cōtrarieta-
tē sunt transmutabilia, & reddūt trāsmutabile corpus ex
eis cōpositū. Et secundorū, vt sunt sanguis menstruus, &
spermata secundū Auic. lib. i. & secundū Gale. lib. de ele-
mentis, vnde si corpus humanū esset cōpositum ex vno
elemento nō doleret, & ideo quia cōpositum est ex qua-
tuor elementis contrariis inest ei dolor, transmutatio, &
corruptio, & per cōsequens quantū ad secundū est corru-
ptibile, & quia ista spermata sunt liquida fluida, & passi-
bilia, & per cōsequens corpora ex eis cōposita, sunt trāf-
mutabilia. Ex parte modi cōponendi sunt trāsmutabilia,
& corruptibilia, quia corpus humidū est, rarā substantiā, &
passibilis, vnde Gal. secundo de cōplexionib. & Auic. li. i.
Nos sumus creati in fine caliditate & humiditatis, nec ad
tantā coagulationē potuerūt corpora nostra deuenire, vt
sunt lapides, & metalli. Similiter in cōmodo subiacer cor-
pus humanū, vt est supflua repletioni accidentali. Istius
autē duplex est cā. Vna est ciborū in medicina, quia secundū
Isaac in de febribus, nō est aliq̄s cibus, quin habeat mul-
tas superfluitates, & sup ista superflua natura agit, modo
tñ indebito. Secūda est dietę inordinatio, quia secundū
Gal. in vj. apho. filij huius mūdi, sunt filij gula; homo. n.
ex appetitu gulae inordinate viuit. Dieta autē, q̄ est cibi, &
potus exhibitio, respōdet primo in cōmodo, quantū ad re-
stitutionē deperditi secundū Gal. i. apho. ventres vere,
& hyeme, & c. nisi. n. esset corporis deperditio, non indi-
geremus cibo, & potu, & quantum ad alterationem, re-
spondet aer, & aliqua alia. Et quantum ad secundum in-
commodum, respondet potio, chirurgia, & euacuatio.

Operatio ergo medicinae cum sit ad reparanda in cō-
moda accidentia corpori humano ex indebita exhibitio-
ne sex rerum non naturalium.

Potio autem, & chirurgia differunt, quia per potione
euacuatur res, quae facile expellitur, & per chirurgiam,
quae de difficili expellitur. Potio hic sumitur large, ita
quod ipsa se extendit ad omne illud, quod assumitur, tam
intra, quam extra. Intra, vt syrupus, electaria, medicinae,
& opiata. Extra, sicut emplastrum, balneum, & alia.

*Balneum
duplex.*

*Balneum tri-
plex.*

Vnde sciendum est, quod balneū est duplex. scilicet vniuer-
sale, & particulare. Particulare, vt cum aliquis se balneat
vsque ad ventrem tantum, sicut in dysenteria, aliquando
vsque ad genua, & illud dicitur proprie encathisma. Vni-
uersale vero est triplex. scilicet aqueum, aereum, & igneum, a-
queum est duplex. scilicet calidum, & frigidum. Calidum fit
triplici de causa. scilicet ad euacuandum, quia secundum Aui-
& Gal. iij. apho. Balneum euacuat ea, quae corpori ab ex-

Eterioribus vicinantur, & ad confortandum, quia secundū
Isaac cap. de amore, secundū eos aliqui animantur cum
intran balneum, & ad impinguandum, quod datur he-
cticis, & consumptis post comestionem per sex horas,
primum facit. scilicet sua caliditate, secundum sua similitudi-
ne cum calido naturali, tertium sua apertione, & attra-
ctione, quia aperiendo viam, & attrahendo nutrimentum
ad mēbra debilia, ea impingat. Frigidum vero balneum
valet ad confortandū in eis, in quibus est calor fortis po-
tens resistere, ne extingatur, vnde. iij. apho. Iuuenē be-
ne carnosū, & tetano, balneū aqueum dicitur solidum.

Balneum aereum est cum aliquis sedet in tina vacua
cooperta bene, & à vase, in quo sunt herbae decoctae per
quoddam canale fumus illius decoctionis ad tinam fer-
tur. Istud autem balneum aereum dicitur stupha.

Balneum igneum dicitur cum aliquis sedet supra lapi-
des calidos, & istud bal. valet hydropicis, cum ipsos de-
siccet, & appellatur pyria. Et non tantum balneum ab
extra exhibetur, sed quaedam alia, sicut epithemata, cum
succus herbarum apponitur. Et cataplasmata, cum ap-
ponuntur succi, & herbae simul coctae. Et embrochatio,
cum ab alto liquor aliquis infunditur. Et emplastrum,
cum confectio dura super locum ponitur. Et apozema
est decoctio ex herbis super locum posita.

Medicinae, quae extra assumuntur, diuersificantur se-
cundum quod ipsae per diuersa foramina administran-
tur, sicut per os, & per nares, & per oculos, & per seces-
sum, & per virgam, & per os matricis.

De dieta autem secundum, quod ipsa est exhibitio ci-
bi, & potus, & sex rerum non naturalium, determinat
Isaac, non tantum in suis dietis, sed et in libro de febribus,
& Aui. de chirurgia autē Rasis, Constantinus, & Auic.

Sed positio, siue medicina est duplex. scilicet simplex, & cō-
posita de simplicibus determinat Auic. & de compositis
determinat Aui. Rasis, & etiā Gal. & multi alij. Sed quia
alij determinauerūt de medicina cōposita multū cōfūse,
& nō euidenter, Ideo Nicolaus cuius librū exponere in-
tendimus de compositis medicinis, causa facilitatis artis
medicinae, determinauit sub compendio, abbreviando,
quae ab alijs prolixè sunt determinata, & etiam ipse do-
cet modum dispensandi medicinas compositas, &c.

Ego Nicolaus rogatus a quibusdam, &c. Iste liber di-
uiditur in duas partes. scilicet proamium, & executionē.
Secunda incipit ibi. Aurea, &c. prima in tres. In quatum
prima, dat causam operationis. In secunda, dat modum
suae operationis. In tercia, addēdo causam finalem captat
beneuolentiam, secunda incipit ibi, tria requiruntur, ter-
tia ibi praedicat vero doctrinā. Prima istarum diuiditur
in tres. In prima dat modum dispensationis, in secunda
modum cōfectionis, in tercia modum cribellattonis pul-
uerum, secunda ibi. Cōficiendo, tercia ibi puluerum cri-
bellatio. Secunda harum in duas, primo dat modū con-
fectionis medicinarū cōpositarū, secundo ostendit quare
mel in eis ponitur, secūda ibi, tribus naq; de causis, &c.

Nota, quod bonitas mellis cognoscitur ex sex. scilicet spe, vnde
mel vernale melius est, quam hyemale, secundo ex colo-
re, vnde mel rubeum simile auro melius est alio, tertio ex
situ eius, quia mel est terreum, & ideo cū mel, quod est in
pro fundo sit magis terreum, quā mel, quod est superius,
ideo, quod est in profundo est melius, & econuerso est de
oleo, quia oleum cū sit aereum, & cū oleum, quod est su-
perius sit magis aereum, ideo est melius q̄ oleū, quod est
inferius. Quarto cognoscitur ex eius sapore, vnde mel
quanto dulcius, tanto melius. Quinto ex eius substantia,
vnde mel quāto magis densū, tāto melius. Sexto ex eius
origine, vnde mel apū, melius est quam aliud, & est me-
lius, quā mel de canna factum. Item nota, quod cribel-
latio

*Mellis boni-
tas cognoscit-
ur ex.*

ns

latio, & puluerizatio idē sunt. Et fit puluis medicinalis subtilis duabus de causis, vna est, vt ad remota loca possit transire, secunda est, vt cito alteretur. Similiter puluis medicinalis fit crassum partium duabus de causis, vna est vt diu in stomacho remaneat, & ibidem diu operetur. Secunda causa est, ne virtus eius cito euanescat.

Mel enim
est comple-
mentum qua-
ritur.

Et quia mel est compositum medicinarum; ideo primo de melle queramus, cuius complexionis sit, & videtur, quod temperata. G. j. apho. supra illum apho. Qui crescunt &c. Dicit, quod illud quod ab alio deciditur simile est ei, a quo eleuatur, sicut fumus eleuatus a iuuenibus similis est eis, & fumus eleuatus a senibus similis est eis. Sed mel generatur ex rore celesti, & ita ab eo eleuatur, sed ros est temperata complexionis, ergo &c.

Item de rore duo generant scilicet manna, & mel, sed manna est temperata complexionis, ergo &c. Item dicit forte quis, qd apis facit mel sicut artifex, & vestigium causae lucet in suo effectu, cum ergo apis sit terrea, & sicca complexionis, mel erit similiter terrea, & sicca complexionis; apis n. est terrea, & sicca complexionis, cum sit carens sanguine, & cum sit animal anulosum habens anulos.

Sed contra apis est terrea, & sicca complexionis. mel itē est calidum, & sic. fm Arist. lib. de animalibus, ergo &c.

Solutio. ad hoc ego dico, quod mel est calidum, & siccum, sed in quo gradu; ego dico, qd Isaac in dietis particularibus ipsum ponit calidum, & siccum in secundo gradu. verum est, quod ipsum est magis siccum, quam calidum: apes n. accipiunt flores, & rorem maxime super salices, & quercus, & haec duo simul pistant, & ex hoc composito faciunt mel, & ceram, & hoc compositum diuidunt in duas partes, vna pars est magis crassa, & viscosa, & est cera, de qua ipsa faciunt domum suam, & alia pars est magis subtilis, & est mel quod est nutrimentum apum, quod est simile apibus in complexione. f. calida, & sicca. vnde cum apis separat ab ista massa crassa, & viscosa a subtili, crassum, & viscosum fit cera, de qua facit apis domum suam. de subtili autem quod est mel, facit nutrimentum suum, vnde mel propter subtilitatem suam fere habet totam naturam aeream illius massae. Cera n. est hum. & temperata inter calidum, & frigidum, ideo suum calidum parum resistit frigiditati aeris, ideo ipsa cera cito coagulatur a frigiditate, & a sicco terrea infuso vbiq; per ipsam, & fortiter annexo humido aqueo eius, pp quam annexione ipsa cera est viscosa. Sed mel est cal. & sic. liquidum vt sit nutrimentum, quia liquidum est cito passibile, & tale debet esse nutrimentum, & est calidum, & siccum, vt sit nutrimentum apis, quae est cal. & sic. Et est mel calidum ex tribus, scilicet ex materia ex separatione, & ex artifice. Ex materia, quia massa, in qua sunt pistati flores, & ros est calida. Ex separatione, quia pars aerea, q est magis calida cadit in mel, & magis aquea cadit in ceram. Ex artifice, quia apis est calidae complexionis. Ex istis tribus eisdem mel est siccum, & est magis siccum, quam calidum.

Ad primum cum dicitur, quod ab aliquo eleuatur est simile illi, &c. Hoc est verum de eo quod ab alio eleuatur sine alteratione, & per solam decisionem; sed hoc non est verum de eo, quod eleuatur ab alio per alterationem, & decisionem. Ad aliud dico, quod non est simile, nam manna fit de rore per artem hominis verberando, & nihil miscendo, sed mel fit de rore per artem innatam apis, & per alicuius immixtionem. Ad aliud dico, quod duplex est calor viuentibus. f. calor complexionalis, & calor animae. Calor complexionalis est de substantia corporis viuentis, sed calor animae fluit per corpus, & iste calor cum spiritu generatur in corde ex sanguine. Ideo loquendo de ipso calore animae, habentia plus de sanguine, habent plus de illo calore, & sunt calidiora, quam animalia non habentia sanguinem. Loquendo tamen de complexionali caliditate animal sonans in volando potest esse calidius, quam aliquod animal habens sanguinem; apis enim sonat in volando propter spiritum percutientem suum diaphragma. similiter apis in quantum mistum, multum habet de calore complexionali,

propter quod apis habet pinguedinem, & punctionem calefacientem, & maturantem, vnde apis est animal frigidum priuatum calore animae, sed est calidum calore complexionali, & e conuerso est de porco, ideo apis caliditate complexionali calefacit, & maturat apostemata, supra quae ponitur, calefacit pungendo aculeo suo, & calefacit mel, quod ipsa facit.

Consequenter queritur propter quid ponatur mel in medicinis compositis. Et ponitur in eis, vt eas praeruet, & conseruet a putrefactione, & videtur quod non fit verum, quia nullum consumptum praeruat, sed mel est consumptum cum sit calidum, & siccum. ergo &c. Item Isaac, mel est acutum, & ita aperitiuum, sed omne tale praebet calido extraneo ingressum; sed omne tale est putrefactiuum, & non conseruatiuum, ergo &c. Consequenter queritur cum quo melius conficiantur medicinae, aut cum melle, aut cum zuccharo, & videtur qd cum zuccharo, quia zuccharum est magis temperatum, cum sit calidum in fine primi gradus, & humidum in medio eiusdem. sicut dixit Isaac. sed si mel est siccum in secundo gradu, ergo zuccharum est minus transmutatiuum medicinarum, quam mel, & magis medicinale, ergo magis conseruatiuum. Oppositum vult vsus omnium.

Solutio. Ad primum dico, quod mel ponitur in medicinis propter tria, pp palliationem, quia palliat horribilitatem medicinae: sunt n. multae medicinae, quae nisi cum melle conficerentur, non solum inferrent horribilitatem sensui gustus, sed etiam ceteris membris. quare ab eis non attraherentur, sed potius repellerentur; operatur enim mel in medicina idem, quod esca in hamo; membra enim attrahunt cum dulcedine mellis amaritudinem, per quam confortantur, & depurantur. Secunda causa, quare mel ponitur in medicinis est, vt ipsum medicinas mundificet, quia ipsum caliditate sua superfluitates consumit, resoluit, & expellit. Tertia causa est, quia mel conseruat species, & medicinas, quia mel sua viscositate facit medicinas compositas viscosas, quae viscositate non permittit eas euocari a calido extra. Ad primum dico, quod licet in principio consumat, in fine tamen conseruat sua viscositate sicut sal. Ad aliud dico, quod mel est parum acutum, ideo sua viscositas plus valet ad conseruandum, quam sua acuitas ad consumendum. Ad secundum dico, qd syrupus factus cum melle, simpliciter melius valet, quam factus cum zuccharo, & causa quadruplex est. prima est, quia mel viscosum melius conseruat medicinas compositas in syrupo, quam zuccharum. Secundo, quia mel est dulcius, cum sit dulcius omni re. Tertio, quia mundificat medicinas magis, quam zuccharum, cum sit calidum in secundo gradu, & zuccharum in fine primi gradus. Quarto, quia melius digeritur, quam zuccharum. Et licet syrupus factus cum melle sit melior simpliciter ad digerendum, tamen ad confortandum, & infrigidandum melior est syrupus factus cum zuccharo, qd cum melle; si tamen volumus digerere, debet confici cum melle: si volumus infrigidare, cum zuccharo: si volumus vtrumque, cum vtroque. Ad obiectum contra, dico, qd licet zuccharum sit temperatum; est tamen propter hoc passibilis, & putribilis, ideo ipsum minus conseruat, & minus valentem reddit syrupum. Et dico, qd licet mel sit magis acutum, quam zuccharum, non tamen alterat propter suam actionem medicinas magis, nisi tantum quo ad dulcedinem reprimendo amaritudinem, & non quantum ad virtutis debilitationem, nisi debilitatio melioret materiam, & sic soluat.

Syrupus rosaceus sic fit. Accipe rosas recentes, & spone in vase per se, & in caldario pone aquam donec bulliat, & ebullientem supra rosas praedictas infunde, & postea vas ipsum tege, ne exeat fumus, ex quo aqua ibi refrigerata est, rosas inde eijce, & alijs recentibus aquam eandem iterum bullitam superinfunde, mutando rosas, donec ista aqua rubea fiat, de hac autem aqua iij. libr. accipe, & ibi iij. libr. zucchari infunde; cum autem bullire inceperit, albuminum ouorum aliquot cum aqua frigida, donec spume-

Propter qd
mel ponitur
in medici-
nis.

Propter tria
mel ponitur
in medicinis.

Medus fa-
cienda syru-
pum rosaceu
ex infusio-
ne.

Mesura.

BBb

scat

scat, concurias: & illam spumam in syrupo bullientem spargendo infunde, & cum nigrescere hæc spuma inceperit, suauiter cum cacia remoue, & iterum aliam infunde, donec clarus fiat syrupus, & cum inceperit syrupus, quasi filum facere, si cum digito tetigeris, aut à cacia dependens adhæreat, coctus est. valet calori febr. & sic citari; sitim reprimat, confortat, & constipat. Eodem modo syrupus viola. fit, humectat, siccis febribus, & phthificis conuenit, & constipatis ventrem laxat. Syrupus nenupharinus eodem modo fit, valet contra maximum calorem, maxime in acutis, & peracutis.

Prima est uidentia de simplicibus, quæ de cōpositis propter quatuor.

Non est possibile, ut homo cognoscat medicinas cōpositas, nisi prius cognoscat simplices, cum igitur Nicolaus determinet cognitionem medicinarum cōpositarum, prius de simplicibus est videndum, & hoc quatuor de causis. Prima causa est, propter nominum mutationem, quod enim vnus homo vno nomine nominat, alter alio nominat, propter quod simplices medicinae non semper per nomina distinguuntur, tamen semper distinguuntur per virtutem. Secunda causa est, propter vulgi opinionem de simplicibus medicinis; quod enim dicit esse verum, frequentius est falsum, & est opinio vulgi, quod dicunt omnes, & etiam plebs; errant enim in pluribus, qui eos sequuntur. Tertia causa est, propter paucitatem experimenti, quia cum virtutes medicinarum simplicium non sciamus experimento, eas aliquando scimus per doctrinam.

Item si experimento nō scimus, quæ medicina iuuat, & quæ nocet, hoc aliquando scimus per doctrinam. Vnde de simplicibus medicinis volumus hic determinare quædam, ut per doctrinam completius cognoscamus, quæ simplex medicina iuuat, & quæ nocet, quia per experimentum incomplete, vel nullo modo cognoscimus. licet enim aqua frigida semel exhibita calefaciat, ipsa tamen tories posset exhiberi, quod frigefaceret.

Circa medicinam simplicem tria videamus, primum est de hoc vocabulo, simplex medicina. secundum est de eius complexione in generali. tertium est de eius complexione simpliciter in speciali. Circa primum sic procedo, & dico, quod hoc vocabulum simplex medicina est æquiocum, habet enim tria significata, nam vno modo simplex medicina est medicina, cuius substantiæ non est admixta aliqua contrarietas, & ita est simplex medicina, cuius substantia, & succus, & cuius pars centralis, & pars superficialis sunt eiusdem naturæ, & eiusdem operationis homogeneæ. Et per oppositum illa medicina, cuius substantia, & succus sunt diuersarum naturarum, & diuersarum operationum sicut caulis, est composita medicina.

Similiter illa medicina cuius pars centralis, & pars superficialis sunt diuersarum naturarum, & diuersarum operationum est medicina composita.

Veritas. Secundo modo dicitur medicina simplex, quæ tantum apparet simplex esse, licet secundum varietatem sit cōposita; & sic omnis medicina producta à natura est simplex, et per oppositum omnes syrups, & omnia electaria, & omnia antidota, & omnes opiata, sunt medicinae cōpositæ.

Tertio modo dicitur simplex medicina, quia non est composita per artem, & isto modo omnes medicinae, quæ sunt tales, quales eas natura producit, sunt simplices, & per oppositum illæ sunt compositæ, quæ artificialiter confectæ sunt.

Circa secundum sic procedo, & dico, quod complexionum medicinarum alia est actualis, alia potentialis. Actualis est illa, quæ actu in illa medicina præsens est; & appello esse actu, quod est in esse completo ultimæ perfectionis suæ sicut aqua calida actu, & huius complexionis tactus est cognitor. Complexio potentialis est illa, quæ est in potentia in medicina, & hoc est tribus modis. Vno modo complexio est potentialis in medicina, quæ habet esse imperfecte, & sub esse in completo complexionem, sive virtutem aliquid faciendi, & sic equus vnus annus, aut mulus cursibilis dicitur, quia habet imperfecte, & sub esse in completo potentia ad currendum. Sic puer dicitur sapiens, non quod habeat perfecte scien-

tiam, sed sub esse incompleto, & de hac potentia dicit Gal. in habente huiusmodi potentiam, habemus fiduciam, ut fiat, licet non sit factum, adhuc hæc potentia est agentis. Secundo modo complexio est in medicina in potentia, quia habet potentiam passiuam, ut ista complexio fiat in esse, sicut panis habet potentiam passiuam, ut in eo fiat complexio carnis in forma carnis. Et similiter sanguis est in potentia passiuus, ut in eo fiat forma, & complexio carnis similiter, sed differenter, quia inter carnem, & panem multa cadunt media, & inter carnem, & sanguinem non cadit medium, & hæc est potentia patientis. Tertio modo complexio in potentia in medicina est, quando medicina est apta nata habere etiam ex suis principijs, sicut medicina ex suis principijs proprijs est apta nata esse calida, & calefacere corpus humanum plus debito, & etiam sicut aliquis ex suis proprijs principijs, est aptus natus esse carnosus, & non ex causis extrinsecis, sicut à balneo, & hæc potentia est, quæ est de secunda specie qualitatis.

Secundo modo complexio medicinarum potest diuidi sic. Complexionum medicinarum, alia est temperata, alia est lapsa, sicut complexio corporis humani, alia est temperata, alia lapsa, & appello complexionem corporis humani temperatam, non quia corpus humanum sit omnino temperatum, quia si sic, tunc homo esset dignus decorari sicut angelus, ut dicit Gal. sed appello complexionem corporis humani temperatam, quando homo nō indiget coopertorio ad hoc, quod calefiat ad mitigandam suam frigiditatem, nec indiget ablatione vestium, ut frigeat ad mitigandam suam caliditatem. Similiter medicina alia est temperata complexionis, alia lapsa. Temperata complexionis est illa, quæ nec calefacit, nec infrigidat, nec humectat, nec desiccatur plus debito, sed cōseruat hominem in sua naturali cōplexione. Lapsa est illa, quæ calefacit corpus humanum plus debito. Illa autem, quæ calefacit corpus humanum plus debito est calida lapsa.

Tamen aliquod potest esse calidum quatuor de causis. Primo, quia est calidum in fine caliditatis, & sic ignis dicitur calidus. Secundo, quia in eo, dominatur calidum elementum, & sic mistum, in quo dominatur ignis dicitur calidum. Tertio, quia calefacit corpus humanum plus debito, & sic acuta, amara, salia dicuntur calida, & sic etiam quædam medicinae dicuntur calidæ. Quarto, quia est illud, quod est calidum respectu aliorum suæ speciei temperaturarum, & sic multi homines dicuntur calidi, sicut illi, qui sunt lapsi in calido. Similiter illa medicina, quæ frigefacit corpus humanum, dicitur frigida lapsa, tamen aliquid potest frigefieri quatuor de causis, sicut calidum, & sicut dicitur de calido, & frigido quadrupliciter, sic eodem modo de sicco, & humido potest causa quadrupliciter assignari.

Tertio modo potest diuidi cōplexio sic. cōplexionum alia prima, alia secunda. Prima est ea, quæ in eo, quod fit ex non habentibus complexionem, & hæc est complexio misti, in eo, quod mistum est immediate ex elementis, quæ nō habent proprie complexionem, sed puras qualitates non fractas. Secunda est illa, quæ fit in eo, quod fit ex habentibus complexionem, & hæc complexio reperitur in medicinis cōpositis à natura, sicut lac cōponitur ex fero, butyro, caleo, & caulis componitur ex duabus substantijs, & psyllum ex duabus, & sere omnes medicinae à natura cōpositæ sunt tales; & sic hæc secunda cōplexio reperitur in medicinis omnibus cōpositis ab arte, sicut in syrups, electarijs, trochiscis, & opiat. Complexio secunda medicinarum potest sic diuidi, nam quædam medicina habet substantiam stypticam, & constipatiuam intra, & laxatiuam extra, ut caulis. Et quædam habet substantiam calidam intra, & frigidam extra, ut rosa, & ideo rosa est rubea extra scilicet propter substantiam eam rubificantem extra. Et quædam habent substantiam viscosam extra, & frigidam intra in profundo, ut psyllum, unde psyllij pars corticalis est adustua, quia superficialis est frigida. Sed quia in psyllio pars frigida est frigidior, quā calida, ideo totum cōpositum psyllij dicitur frigidum. Item complexio secunda me-

medicinarum potest sic diuidi complexionum medicinarum, alia firma, alia non firma. Firma est illa, quæ licet sit composita ex diuersis complexionibus; non tamē potest diuidi, nec separari in substantias diuersimode complexionatas, propter nimium annexum partium, nec per artem, nec per naturam, nec per caliditatem naturalem, nec per ignitam, nec per decoctionem. Non firma est illa, quæ est composita ex diuersis complexionibus, & hæc potest diuidi in substantias diuersimode complexionatas, & complexio complexionatorum ex quibus componitur, vnum potest separari ab alio, aut per decoctionem, aut per ablutionem, sed si complexio sit debilis, tunc sit separatio per ablutionem, sicut est in endiuia; sed si sit complexio mediocris, & fortis, tunc sit separatio per decoctionem, sicut in caulibus; si sit complexio fortissima, tunc impossibilis est separatio, sicut est oleum, quod est compositum ex substantijs diuersimode complexionatis, & indissolubilibus; propter nimium nexum, & viscositatem partium olei. Et cum dicimus compositam esse medicinam ex contrarijs complexionibus, quarum vna est calida, & alia est frigida, nos non volumus dicere, quod in vna medicina sint duæ complexionēs contrariæ, quarum vna sit calida, & alia frigida, sed volumus dicere, quod in vna medicina sint duæ substantiæ deferentes illas duas complexionēs contrarias; attamen illæ duæ substantiæ deferentes complexionēs contrarias commiscuntur per totum, ita, quod cum qualibet parte vnius sit pars alterius; & tunc suæ complexionēs inuicem franguntur, & faciunt vnam medicinam non compositam, sed simplicem reperaturam, & similitudinem partium per totum. Sed si illæ substantiæ deferentes contrarias complexionēs non commiscantur complete, sed vna sit iuxta aliam, vt vna sit in cetro, & alia in circumferentia, ita, quod quælibet pars medicinæ non sit composita ex illis duabus substantijs: tunc illæ complexionēs duarum istarum medicinarum non franguntur, nec remittuntur, & tunc istæ substantiæ constituent vnam medicinam, non simplicem, sed compositam dissimilium, & non similitudinem partium in complexionibus, licet tamen ipsa appareat simplex sicut caulis, & talis medicina per istas duas substantias facit in corpore humano duas operationes, cum illæ duæ substantiæ diuiduntur à se inuicem per calorem naturalem.

Circa tertium sic procedo, medicinarum alia subtilis, alia crassa, subtilium, alia subtilis in passione, alia subtilis in actione. Illa medicina est subtilis in passione, quæ facile potest diuidi in partes paruas. Subtilis in actione est, quæ facile penetrat per foramina parua, & per corpora parua. Crassa in actione per oppositum, & per oppositum illa medicina est crassa in passione, quæ non potest faciliter diuidi in partes paruas. Item medicina quantum ad eius cognitionem potest sic diuidi. Medicinarum simplicium, alia rara, alia densa. Rara est illa, inter cuius partes sunt plures vacuities, & partes aereæ, cum non sit ponere vacuum. Densa est illa inter cuius partes non sunt positæ vacuities, idest partes aereæ. Et nota, quod rara medicina in corpore humano de facili inflammatur à calore febrili, sed densa non de facili inflammatur, sed potius fit carbo. Vnde Gal. dicit, quod rara medicina magis est flamma, quam carbo. Sed densa medicina magis est carbo, quam flamma, & hæc sufficiant de medicinis simplicibus quantum ad præsens.

Consequenter accedamus ad medicinas compositas, quæ componuntur per artē, quia de his intendimus principaliter. Sed quia iste liber totalis est de medicina practica, ideo sū operationem medicinæ procedamus. Et quia in operatione medicinæ primo oportet malā materiam digerere, quæ digestio fit per syrupos, & per electaria, & secundo eam digestā euacuare debemus, quæ euacuatio fit per medicinas euacuantes, secundū Hipp. aph. dicentem, digesta medicari. & tertio debemus residuum materiæ malæ consumere, & membrum inanitum per euacuationē medicinæ confortare, quod fit per opiatas.

De syrups.

Syrupi in apotheca reuerendi. **I**tem primo volumus determinare de syrups, & electarijs, quæ sunt digestiua. Secundo de medicinis eu-

acuatius. Tertio de opiatas, quæ habent residuum materiæ malæ consumere, & membrum confortare. Inter syrupos, & electaria primo dicamus de syrups, postea de electarijs. Incipientes igitur à syrups, primo dicamus, quod syrups sunt nouem, vel decem, qui communiter debent inueniri in apotheca, si apothecarius sit bonus, qui sunt hi, syrups ros. syrups viol. syrups nenupha. syrups oxysacchara, syrups aceto. oxymel simplex, oxymel diureticum, oxymel scilicet, syrups de absinthio, syrups de fumoterra, & cum his possunt addi alij, scilicet syrups myrthinus, syrups cytoniorum, & ita in vniuersum xij. sunt syrups. vnde ver.

Oxymel est triplex, nenupharis, & violatus, de fumoterra, myrto, atque rosato. Absinthio, acetofo, post oxysacchara iuncto. Et horum syrupsorum videamus primo compositionem, vel confectionem. Secundo propriam vniuscuiusque virtutem. De primo dico, quod omnis syrups conficitur, aut cum melle, aut cum zuccharo; & si sit sine his, non erit syrups. Sed ille syrups, qui fit cum zuccharo melius debet coqui, quam qui fit cum melle, cum mel sit magis conseruatiuum, & minus corruptibile. & putrefactibile, quam zuccharum, propter, quod syrups factus cum melle diutius conseruatur, quā cum zuccharo factus. item vbi ponitur mel quanto minus decoquitur, tanto magis laxat, & quāto magis decoquitur, tanto magis restringit. Itē syrups melius debet coqui in æstate, quam in hyeme, ne putrefiat, & corrumpatur à caliditate æstatis. Item syrups quanto melius decoquitur, tanto melius est, nisi fiat ex rebus talibus, quæ non pariantur multam decoctionem; quæ sunt res calidæ, & multum passibiles. Item diuersæ res ponuntur in syrups, sicut radices, flores, & folia; sed non sunt ponendæ simul in decoctione, sed primo difficiles ad coquendum, sicut radices, & post minus difficiles, sicut folia, & postea facillimæ, sicut flores. Si enim flores ponerentur in principio decoctionis cum radicibus antequā radices essent coctæ, virtus florum esset totaliter consumpta. Itē aliquando pulueres ponuntur in syrups, & non debent poni in principio decoctionis, ne virtus eorū euanescat per decoctionem; non aut zuccharum, ne syrups, & zuccharum deturpentur, sed post zuccharum; & non modo quocunque, sed in sacco ponitur puluis, & exprimitur faccus, & puluis cadit subtilis in syrupo. zuccharum ponitur in syrups, vt conseruet syrups, & medicinas simplices in syrupo, & etiam vt attrahatur ad mēbra syrups, & medicinæ, quæ in eis sunt, & hoc cum melle, & etiam, vt sua dulcedine reprimat horribilitatem medicinarum existentium in syrupo, ideo secundum horribilitatem, vel quantitatem horribilitatis medicinarum existentium in syrupo debet esse quantitas sacchari. Et syrups habet terminum suæ decoctionis, qui cognoscitur duobus modis. Vno modo, si cum spathula eleuetur, & fortiter teneat se gutta ad spathulam, coctus est sufficenter. Alio modo, si gutta vna ponitur supra cultellum, si non spargatur diffundendo se vndique, coctus est syrups.

Consequenter accedamus ad regulas speciales. Et primo ad syrups rosatum. Rosa est frigida in primo gradu, sicca in fine secundi, & habet duplicem substantiam. Vnam ponticam, & stypticam, & est id, quod adhæret stipiti, quod est tale propter partes aquosas, & terrestres, quæ ibi dominantur. Alia substantia eius est aromatica ex partibus igneis, & aereis, & est versus summitatem folij, & hæc substantia est amara in superficie. Alia in profundo, & confortat sua ponticitate, & aromaticitate, & caput in æstate, infrigidat. De rosa sunt quinque res.

Primum est syrups coctus. Modum autem conficiendi satis tangit Nicolaus, & valet iste syrups, contra febres sua frigiditate, & contra sitim sua humiditate, valet, & confortat, & constipat sua stypticitate. Secundum, quod fit de rosa est electarium rosatum, sicut post videbimus, cum loquemur de electarijs.

Tertium quod fit de rosa, est mel rosatum, quod stomachum confortat. Quartum est aqua rosa, quæ valet ad infrigidandum omnem materiam calidam. Item

Mesua.

BBb 2 si rosa

Syrups qui fit cum zuccharo plus debet decoqui, quanto cum melle.

De syrups. rosa. ros.

De rosa. sunt quinque.

fi rosa decoquitur in aceto, & in aqua pluuiali, & spongia infundatur, & superponatur stomacho, vomitum reprimat, & fluxum sanguinis stringit. Quinque quod fit de rosa, est oleum rosa. quod per inunctionem iuuat stomachum inflammatum, sed in hoc oleo debet poni parum aquae, ne oleum inflamet stomachum.

*De syr.
vio. quid sit
vio.*

Consequenter accedamus ad syrupum violatum, viola est flos notus, frigidus, & humidus, aromaticus, & quaedam sunt subalbae, & minus aromaticae, & minus etiam laudabiles; & quaedam sunt purpureae, & sunt obscurae, & magis laudabiles, & quanto sunt purpuriores, & quasi subnigrae tanto meliores, & laudabiliores. Sympus autem vio. eodem modo fit, sicut rosa.

*De syr.
nepharis.
quid sit ne-
nupha.*

Consequenter accedamus ad nenupharinum syrupum. Nenuphar est flos frigidus, & humidus multum, & sic de eo, & de floribus papaueris fiat succus, & sedat libidinem. de eo fiat syrupus omnino, sicut rosatus, & de alijs floribus. valet etiam iste syrupus in causis pectoris, & tussis ex causa calida, & in feb. acutis, & peracutis calidissimis, quia magis infrigidat, & alterat, quam violatus, sitim sedat; somnum prouocat, materia incrassat. cauendum est ne in cholera crassa detur, sed tantum subtili.

Nunc quaeramus de operationibus medicinae practicae. Et quia in operationibus medicinae practicae fit primo digestio, & secundo euacuatio malae materiae, & tertio balneatio, & quarto oppilatio, & quinto phlebotomia, ideo primo quaeramus de digestionem quid sit.

De digestionem.

ET si dicatur sicut dicit Auic. q. digestio est qualitas faciens cessare putredinem substantia inanente. Contra, qualitas non corrigit peccatum substantiae, sed putrefactio est peccatum substantiae, cum sit corruptio substantiae, quia putrefactio corrumpit complexionem, quae est dispositio ad formam, & per consequens corrumpit substantiam. ergo digestio non est qualitas faciens cessare putredinem. Item si digestio, faceret cessare putredinem, tunc nihil digeretur nisi putridum, sed hoc est falsum, quia cibibus digeritur, qui non est putrefactus, & chymus, ergo &c.

Item in sanis aliquando fit digestio materiae euacuanda per syropos, in quibus nulla est putrefactio ergo &c.

Item cum nulla sit materia putrida, nisi illa, quae est in minera putredinis; tunc nulla materia digeretur, nisi illa, quae est in minera, sed hoc est falsum. Item cum in statu materia sit digesta, tunc ergo cessaret putredo, & tunc in statu non esset febris. hoc autem est falsum ergo, &c.

Item dicit substantia manente. ergo tunc materia digesta debet manere in corpore, & non debet euacuari, quod est contra Hipp. digesta medicari, &c. Dices forte, q. digestio est repressio materiae malae, sicut dicit Galen. Contra cum in omni statu materia sit digesta, in statu materiae malitia est repressa. ergo omnino materia non affligit, sed erit status melior horarum. quod falsum est, sed est nequior. Sed dices, q. digestio est preparatio materiae ad expulsionem. Contra si hoc quidem deberet quicquid digeretur expelli. sed hoc est falsum. Multa enim digeruntur, quae non expelluntur, ergo &c. Solutio. Dico, quod hoc nomen digestio est nomen aequiuocum. Vno modo potest fieri extra corpus viuens, & aliquando in viuente corpore. Si fit extra corpus viuens, tunc digestio dicitur mutatio in caliditatem, & fit calido, & non oportet, quod illud calidum reguletur a virtute naturali, & de tali digestionem determinat Arist. in iij. meteororum. Si autem digestio fit in corpore viuente, siue sit iuuatiui, siue nociui, semper tamen fit ab ea virtute. scilicet naturali tanquam regulante, & haec digestio, quae fit in corpore humano est duplex, una est iuuatiui, & alia nociui. Illa quae est iuuatiui est nutrimenti, & fit a calore naturali regulato a virtute membri, & per hanc digestionem cibus acquirit complexionem membri, ut per hoc possit acquirere formam membri. Digestio, quae est nociui, est materia, quae est causa morbi, & est duplex, una per quam praeparatur mala materia ad expulsionem. Secunda est, per quam corrige-

*Digestio in
corpore hu-
mano frigi-
da duplex.*

tur mala materia, ut digeratur, & membra nutriat.

De his duabus digestionibus dicit Hali. in techn. qd digestio aliquando facit malum bonum, ut ipsum conuertat in membra, & nutriat membra: aliquando facit malum medium inter malum, & bonum, ut ipsum expellat. Sed tamen notandum, quod semper natura malam materiam intendit digerere, sed si materia fuerit furiosa, & resistens, tunc natura non potest complete eam vincere, licet eam vincat in parte, & tunc eam non facit bonam, sed mediam inter bonam, & malam, ut ipsam expellat. Haec autem definitio digestionis, digestio est qualitas, &c. non est definitio digestionis coiter se habentis ad digestionem extra corpus viuens, & in corpore humano. Similiter ista definitio non est digestionis factae coiter se habentis ad digestionem convenientis, & nociui, sed dico, quod est digestionis factae in corpore viuente, quae est nociui tantum, siue illud nociuum per illam digestionem fiat bonum ad nutriendum, & conuertatur, siue fiat medium inter bonum, & malum, ad expellendum. Cum tu quaeris quid sit digestio, dico, q. digestio in nociui, siue mu-

*Digestio
quid.*

ter nociuum in bonum, siue in medium inter bonum, & malum, est qualitas faciens cessare putredinem substantia manente. Ad primum dico, q. digestio non facit cessare putredinem immediate, sed per medium, nam quaedam sunt qualitates, quae materiam existentem in venis habilitant, ut ipsa fluat ad mineram putredinis, & ibi putrefiat. Ego dico, quod digestio debet remouere a materia illa qualitatem, per quam ipsa fluebat ad mineram, ne ibi putrefiat, & per consequens non permittat eam fluere ad mineram putredinis, nec per consequens putrefieri. licet enim putrefactio peccet in substantia, tamen qualitas inclinatur ad putrefactionem non peccat in substantia, quam qualitate aufert digestio, & per consequens non permittit eam putrefieri. Ad aliud dico, q. nihil digeritur hac digestionem, de qua loquitur nisi putrefactum, id est nisi illud quod habet qualitatem aliquam, per quam est in via ad putrefactionem. Tertia ratio procedit de digestionem iuuatiui, cum in sanis non sit aliquid nociuum. Ad aliud dico, q. non digeritur materia, quae putrefienda est, illud quae est minera, sed in illa est, quae est cum hac via ad mineram, & ad putrefactionem, ideo non valet. Ad aliud dico, quod in statu non est complete materia minere digesta, sed adhuc est in digerendo. sed in crisi ipsa est complete digesta.

Item forte non digeritur materia, quae est etiam minera, sed materia antecedens, quae est in venis. Dico, quod in statu materia antecedens est digesta, sed non coniuncta materia, quae est in minera, & haec in statu facit feb. Ad aliud dico, q. digestio est qualitas, &c. i. digestio non euacuat materiam per se, solum enim digestiuium non euacuat materiam, sed quod est digestiuium, & euacuatuium digerit materiam, & eam digestam euacuat. Ad aliud dico, quod definitio bona est, digestio est repressio mala materiae, et hoc ut natura vincat super eam conuertendo, vel expellendo, & ista definitio est eadem cum praecedente. Et ad argumentum contra, dico, quod status est melior horarum, & est nequior, nam in statu materia est minor, quam in alio tempore, tamen ipsa tunc est magis mora, quam in alio tempore, & quia materia, nec affligit, nec affert nocumenta, & symptomata, nisi quia mouetur, ideo plus sensibilibus affligit, & fortiora symptomata inducit, quam in alio tempore. ideo status est nequior horarum secundum sensum, non tamen secundum veritatem, sed in tempore praecedenti materia erat maior sed minor mora, ideo &c. Ad aliud dico, quod haec definitio est bona, digestio est preparatio materiae ad expellendum, & haec definitio non est definitio digestionis factae in corpore humano, sed materiae nociuae, quae debet expelli, cum ipsa non possit complete corrigi. Sed videtur, quod natura nunquam digerit materiam ad expellendum, sed tantum ad conuertendum, & tunc definitio Auic. est mala, digestio est preparatio materiae ad expellendum, probatio assumpta. Gal. in de iuuamentis membrorum dicit, quod omne, quod natura alterat, alterat, ut conuertat, ergo Auic. male definit digestionem sic. digestio est preparatio materiae ad expellendum.

Ego

Ego dico, quod dictum Auic. intelligitur de materia nocitura, quæ non potest corrigi, sed Gal. intelligit de cibo. Vel potest dici, quod natura intendit conuertere quicquid digerit; sed operatio naturæ non attingit aliquando intentionem suam propter materiæ inobedientiam, & tunc expellitur materia præter intentionem naturæ, & Auic. intelligit de operatione naturæ, & non de eius intentione; sed Gal. intelligit de intentione eius, & non de operatione, & sic soluitur.

Oxyfacchara ab oxymel. quod acetum dicitur, & fac. fiat autem sic &c.

Syrupus acetosus sic fit. acetum partem vnam, saccharum. ij. & aqua. iij. Iste autem syrupus valet in omni, ubi est oppilatio hepatis, & splenis, & intestinorum, & valet in omni feb. de crassa materia. Hydromel fit ex melle, & aqua valet illis, qui habent crassos humores, & retentionem urinæ. valet etiã, ubi est crassa materia, & phlegmatica. Oxymel simplex valet ut oxyfacchara, digerit, diuidit, et phlegma mirabiliter purgat. datur cum calida, sic fit &c.

Oxymel diureticum. mellis despumati lib. j. acetum fortissimi lib. j. sem. in quo bulliant radices fenic. vnc. ij. & raphani vnc. j. & s. rebulliant ad tertiam, deinde colatur, & supradictæ colaturæ supradictum mel addatur in stagnato vase, & iterum bulliant lento igne frangitendo cum spathula vsque ad acetum consumptionem. valet feb. veræ, & quartanæ, & tertianæ nothæ, ut oxyfacchara phlegma digerit, diuidit, & purgat. dat mane cum calida.

Oxymel scilliticum, seu compositum addit supra radicem scillæ. Iste syrupus diuidit, incidit phlegma, & materias ubicunque sint in corpore; & si non habemus scillam, loco eius ponamus raphanum, quod idem operatur: etiam ille syrupus valet ad prouocandum urinam, & contra debilitatē pectoris ex materia viscosa. Superius determinatum est de simplici medicina quantum ad eius nomen, & quantum ad eius complexionem, & quantum ad eius cognitionem in generali. Nunc declarem de ea, quantum ad eius cognitionem in speciali. Sed medicina simplex duplici via cognoscitur. scilicet via experimenti, & via rationis, & hoc est, quod dicit Haly. in techni. Necessarium est medico, ut experiatur cum ratione. & secundum hoc ipse vult, ut ipse sit contentus in cognitione medicinarum experimento, & ratione. Sic ergo manifestum est, quod medicus cognoscit medicinam duplici via. scilicet experimento, & ratione, & hoc idem dicit. G. in apho. sic. Si aliquis vult artem ducere ad actum, oportet, quod utatur duobus. scilicet experimento, & ratione. Et diuiduntur experimentum, & ratio in duobus. scilicet in principiis, & cognitione principiorum. In principiis sic, nam principia rationis sunt principia, experimenta sunt operationes rei in principiorum cognitione. Nam principia rationis intellectu cognoscuntur, sed principia experimenti cognoscuntur sensu. Et quia principia experimenti sunt nobis magis nota quam principia rationis, ideo prius inquiramus cognitionem simplicium medicinarum via experimenti, & hoc quantum ad istam lectionem, secundo via rationis, & hoc quantum ad lectionem sequentem.

Circa experimentum. sciendum, quod duplex est experimentum. scilicet vallatum, & non vallatum ratione: tunc ipsum est timorofum, & fallax si non sit vallatum ratione. unde dicit Hipp. experimentum fallax, & illud non conuenit ad cognitionem medicinarum. Si autem sit vallatum ratione, aut illa ratio, aut vallatio continuata est per totam operationem experimentalem, aut non. Si non, tunc experimentum inducit cognitionem non firmam, & per tale experimentum non debet cognosci medicina simplex a medico. Si autem ista ratio, & Vallatio sit continuata per totam operationem experimentalem, aut ista consideratur, ut est in fieri, aut in facto esse. si in fieri tunc experimentum est laboriosum, & longum tempus requiritur, & per tale experimentum sic consideratum debilitur cognoscitur medicina simplex. Si in facto esse, tunc per illud experimentum sic consideratum, debet medicus cognoscere medicinas simplices, & de isto sic considerato hic intendimus, & ad hoc experimentum sic vallatum ratione,

septem requiruntur, & exiguntur conditiones.

Prima est, quod oportet, ut medicina simplex, quæ experiatur, sit pura, & munda ab omni extranea qualitate, ne per illam extraneam qualitatem impediatur propria operatio medicinarum, & per consequens cognitio experimentalis. Et ponit Auic. exemplum in amygdalis, quæ recentes sunt temperatæ complexionis, sed vetustate consumptæ amittunt complexionem temperatam.

Secunda conditio est, quod sit experimentum in simplici ægritudine non in composita, sicut quotidiana est composita ex calido, & frigido; ipsa enim est frigida, in quantum ex materia frigida est; calida vero est, in quantum est morbus calidus. scilicet feb. quia omnis febris est calor innaturalis. unde non sequitur. hæc medicina simplex. scilicet euphorbium curat morbum calidum. scilicet febrem quotidianam, ergo euphorbium est frigidum, quia omnis cura fit per contrarium, non sequitur. Dico, quod euphorbium curat quotidianam non per contrarietatem, quam habet ad eam gratia suæ materiæ. quia euphorbium est calidum.

Tertia conditio est, quod oportet, quod medicina simplex experiatur in duabus contrariis ægritudinibus diuersis sicut scammonia in quotidiana, & tertiana; ipsa enim curat quotidianam ex sua complexione, tertianam ex proprietate sua, tamen non sequitur, scammonia curat tertianam, ergo est frigida; sed sequitur ipsa ex sua complexione curat quotidianam, ergo est calida.

Quarta conditio est, quod oportet, quod virtus medicinarum sit æqualis qualitati patientis, unde in morbo calido in iij. gradu medicina frigida in primo administrata, neque infrigidat, neque curat.

Quinta conditio est, quod fiat distinctio inter per se, & per accidens. unde non sequitur, aqua calefacit, ergo est calida, quia ipsa non calefacit per se, sed per accidens, quia exterius excitat calidum ad interius reperiendo.

Sexta conditio est, quod oportet, quod operatio medicinarum sit continuata, & multiplicata. Si enim medicina calefacit quinque homines, non propter hoc oportet, quod sit calida simpliciter, nec oportet, quod calefaciat omnes homines. nam illi quinque homines, quos ipsa calefaciebat, possunt esse frigidi, & temperati, & illud quod calefacit frigidos, & temperatos, non oportet, quod calefaciat calidos.

Septima est, quod oportet, quod experimentum fiat in corpore humano, & primo in temperato, postea in lapsu, & postea in ægro, & non in aliquo alio. unde, non sequitur hæc medicina simpliciter infrigidat leonem, ergo est frigida. Sunt enim quedam medicinarum relatæ ad corpus leonis frigida, & ipsum infrigidant, tamen ipsæ relatæ ad corpus humanum, sunt calidæ, & ipsum calefaciunt. propter hoc experimentum debet fieri in corpore humano fulcitum istis vijs. conditionibus, & sic fulcitum erit ratio, & hoc experimentum ducit in cognitionem rei expertæ, & alia experimenta faciunt illi, qui principia medicinarum cognoscunt per doctrinam.

Habito de tribus superioribus syrupis. scilicet rosato, viol. & nenupharino. Nunc dicamus de alijs quinque syrupis. scilicet oxyfacchara, syrupo acetoso, oxymelle simplici, diuretico, scillitico, & hoc quantum spectat ad præsentem lectionem. Et primo dicamus de oxyfacchara.

Oxyfacchara fit de vino malorum granatorum, & aceto, & zucharo. ita quod accipiuntur vini prædicti vnc. viij. & acetum vnc. iij. & zuch. lib. j. & in stagnato vase bulliat mouedo cum spathula, donec ad quantitatem zuch. remaneant, & adeo sit spissum, quod possit diuidi sicut electarium. Zucharum est temperatum in caliditate, & humiditate; plus tamen habet de humiditate, quam caliditate. Unde dicit Isaac in dietis particularibus, quod zucharu est calidum in fine primi gradus, & humidum in medio eiusdem. habet virtutem dissoluendi cho. & ventrem humectat absque vlla morfura, & stomachum mundificat. Sciendum tamen, quod si exhibeatur choleris, ipsum, in cholera conuertitur, & auget eam. sicut. n. acetositas sedat cholera, sic dulcedo, quæ est ei contraria auget eam, quia contrariis contrarij sunt effectus. Platearius autem dicit, quod plus humiditatis, quam caliditatis habet, & fit de cati-

Mesua.

B B b 3 na

na mollis, quæ inuenitur in transmarinis partibus scilicet in Hispania, & Sicilia. Et eligendum est illud, quod est albidissimum intra, & extra, & non rubeum, quia tibeum calidius est melle, & ideo mel est melius illo. Si syrups emantur ab apothecariis, timendum est, ne sint de zuccharo rubeo. ideo melius est ægro, & medico, q̄ eos medicus faciat, quam eos emat ab apothecario.

De aceto.

Acetum frig. & sic. est, virtutem habet penetratiuam subtilitate suæ substantiæ, & constrictiuâ ex suis qualitatibus; ideo acetum incidit, & diuidit crassos humores, & viscosos. acetum etiam est aliquantulum calidum caliditate, quam acquirit per putrefactionem. nō dicitur calidum, quia sua frigiditas vincit suam caliditatem, et est plus frigidum, quā calidum. Acetum enim fit per ebullitionem, & accidentalem caliditatem in vino, vel alio, facientem expirare partes igneas, & aereas, remanentibus partibus aquosis, & terrestribus, et ideo acetum pro partibus terrestribus est siccum, & pro partibus aquosis est frigidum, & ideo acetum est frigidum, & sic. & subtilis substantiæ. Itē syrupus contra cholera valet, si materia sit crassa, & frigidior, & oxyfacchara plus valet, q̄ dicti tres syrups. scilicet rosatus, viol. & nenupharinus, cum acetum multum transeat, cum sit multæ penetrationis, & acutæ, & oxyfacchara est frigidior syrupo rosato. Sed cauendum est ne oxyfacchara detur habentibus, pectus debile, & siccum, & debiles neruos. Causa primi, quia acetum inimicum est pectori. Causa secundi, quia frigidum, est inimicum neruis. Item cum acetum excoierit intestina, oxyfacchara non debet dari habentibus intestina debilia scilicet fluxum ventris.

De syrupo acetoso.

Consequenter dicamus de syrupo acetoso. Syrupus acetosus recipit aceti partem vnā, mellis ij. & aquæ iij. & Auic. dicit, q̄ ipse non recipit nisi ista tria. Acetum habet frigiditatem, caliditatem, & acuitatem, & aqua mitigat eius acuitatem, & caliditatem. Iste autē syrupus debet dari in omni febre, vbi est oppilatio hepatis, & splenis, & intestinorum valet in febre de crassa materia; acetum. n. frigidum, & incisuum est, & etiam iste syrupus valet contra materias crassas, simplices, & compositas. Sed si materia sit subtilis plus valet syrupus rosatus; acetosus. n. datur ad infrigidandum, & cum hoc ad incidendum, & diuidendum, & dissoluendum; acetosus enim syrupus est aperitiuus pororum, & humorum expulsiuus.

De hydromelle.

Consequenter dicamus de oxymelle, & gratia huius de hydromelle. Hydromel fit de aqua, & melle. quod aliquando est multæ commissionis, aliquando pauca commissionis, & aliquando æqualis. Hydromel multæ commissionis habet ix. partes mellis, & j. aquæ. Hydromel pauca commissionis habet viij. partes aquæ, & mellis j. Hydromel æqualis commissionis habet æquales partes aquæ, & mellis, &c. Et mellieratum aliquando sumitur pro clateto, & aliquando pro hydromelle. Hydromel valet illis, qui habent crassos humores, & retentionem vrinæ. Et cauendum ne detur illis, qui habent calorem naturalem; ipsum enim incendit illum calorem, similiter ne detur habentibus cholera interius; ipsam enim incendit. sed hydromel valet, vbi est crassa materia, & phlegmatica.

De oxymelle.

Nunc autem dicamus de oxymelle, quod est triplicis generis, scilicet simplex, diureticum, & scilliticum, vel oxymel simplex, & oxymel compositum, & decompositum. Isti enim se habent per additionem sic. Oxymel. n. simplex fit ex aceto, & melle, ut ex duabus partibus aceti, & vna mellis, & bonum est aliquando, q̄ parum aquæ apponatur. Et differt iste syrupus ab oxyfacchara in hoc, q̄ iste syrupus fit de melle, & ille de zuccharo; & iste syrupus aliquando plus de aceto, quam de melle, aliquando minus, aliquando æqualiter. Si fit plus de aceto, vel æqualiter, tunc est multum frigidus; si fit de melle plus, tunc ipse est calidus, & parum, quia acetum est frigidius, quam fit mel calidum. oxymel datur, vbi est oppilatio cum frigiditate, & oxyfacchara, vbi est oppilatio de caliditate.

De oxymelle diuretico.

Oxymel diureticum, siue compositum addit supra syrupum simplicem, & sic fit. & radices diureticas, ut apij, fœniculi, petroselinij, leuistici, mundificata intra, & extra, & per vnā noctem iaceant in aceto; coquantur cum aceto

usque ad consumptionem medietatis, quia radices multum debent decoqui; postea colentur, & addatur mel sufficienter. & valet contra omnem febrem ex materia frigida, sicut quotidiana, & quartana, & vniuersaliter contra oēs humores phlegmaticos, & melancholicos in remotis partibus, quia ipsum est incisuum, sed debet euitari, ne detur habentibus pectus malum, & neruos debiles, nisi apponatur reprimens malitiam eius.

De oxymelle composito.

Oxymel scilliticum, siue compositum addit supra illud radices scillæ, & iste syrupus incidit, & diuidit humores phlegmaticos, vbiunque sint in corpore. Et si non habes scillam, loco eius ponas raphanum, quod idem operatur, & valet ille syrupus ad prouocandum vrinam. caueatur tamen in habentibus malitiam pectoris, nisi addatur reprimens malitiam eius. Scilla est capre canis, quæ magis consumit, peior est hæc, illa, quæ est albidissima, & viscosa melior est illa scilla est valde incisua, & deoppilatiua. vnde contra oppilationem splenis valet. cauenda tamen est in pectore debilitato ex siccitate, tamen valet in debilitate pectoris ex materia viscosa.

Documentum.

Habito quid est digestio, nunc queramus a quo fiat digestio. Et circa hoc queramus primo, vtrum qualibet materia possit digeri, & arguitur, q̄ nō primo sic, oīs cura fit per contrarium, sed calor est digerens, ergo nulla materia calida potest digeri. Item, q̄ materia febris putrida nō possit digeri, probo, quia feb. est calor natus mutatus in igneum, & innaturalē, in feb. ergo nō est calor naturalis, nec temperatus, sed digestio non fit nisi a calido naturali, & temperato, ergo in febribus putridis non potest fieri digestio. In contrarium arguitur, quia Natura est omnium operatrix, ergo omnis materia potest digeri a Natura.

An quilibet materia possit digeri.

Consequenter queritur, vtrum digestio fiat a calido radicali, vel influente, & videtur, q̄ a radicali, quia materia morbi est particularis, ergo digeritur a causa particulari, sed radicalis est particularis, & proprius membro, et influens oīs membrum vniuersaliter, & influens de membro in membrum, ergo, &c. Item Auic. in i. dicit, quod idē calor digerit cibum, et materia morbi, sed radicalis digerit cibum, & non influens, quia si influens digere, ipse non daret nisi formam cordis, cū ibi generetur, & eius complexionem habeat, sed hoc est falsum, ergo, &c. Sed contra agens est in actu, & influens est in actu, radicalis in potentia solum, & sopitus, ergo, &c. Item videtur quod influens digerat, licet vterque digerat, quia calidum influens vniuersale est, & radicalis particularis, &c. vniuersale plus influit in suum effectum, quam particularis, ergo fluens plus facit ad digestionem, quam radicalis.

An digestio fiat a calido.

Solutio ad primam questionem. dico, q̄ oīs materia a calore potest digeri, nisi sua malitia resistat, & egeat auxilio medici. vnde calor naturalis digerit tam materiam calidam, quam frigidam; sed in differenter, quia infrigidata digerit alterando, & sic via alterationis. sed calor naturalis digerit materiam calidam partes calidiores expellendo, & expirare faciendo per modum fumi, & vaporis, & ita residuum materia, quod remanet infrigidando: dupliciter. n. materia calida potest infrigidari. Vno modo partes calidiores expellendo in fumum, & vaporem, & ita residuum, quod remanet infrigidando, & ita materia calida infrigidatur a calore naturali nociuum expellendo. Secundo modo materia calida potest infrigidari sola alteratione, & ita infrigidatur a frigido, vnde calor digerit tam materiam calidam, q̄ frigidam, sed non eadē via, sed diuersa sicut dictum est; sed frigidum non digerit nisi vnā materiam tantum, scilicet calidam, & vno modo tantum, scilicet alterando. Dico ergo, q̄ qualibet materia digeritur a calido, nō inquantum calidum, sed inquantum naturalis.

Solutio prima questionis.

Ad primum dico, quod oīs cura fit per contrarium, non a contrario in forma, sed in effectu, & operatione, et ab inducente contrarium, & ideo non oportet, quod calor curetur per frigidum, sed per infrigidans. Ad aliud dico, quod licet calor fiat innaturalis, tamen aliquid retinet naturaliter, secundum quod ipse potest aliquam materiam digerere in longo tempore, quam naturalis calor, & temperatus digerere tempore breuiori.

Ad

Solutio
in
quod
dicitur.

Ad secundam questionem dicendum, quod ea soluit Auic. in j. cap. de membris. ibi enim dicit Auic. si cibus esset in membris, & via cordis esset clausa, existens in membris non digereretur, quia calor influens non diffunderetur à corde, & propter hoc dico, quod digereretur ab utroque, & aliquando alteratur, & oportet, ut alteretur à tali re, quod inducat complexionem membri, ut per eam possit recipere membri formam. Calor autem radicalis non immediate potest cibum alterare, cum sit in profundo membrorum solidorum, & non tangens cibum, & calor influens de se facit sufficienter alterat cibum, sed ipse sufficienter non alterat cibum alteratione inducente formam consimilem complexionem membri. Sed oportet, quod calor influens informetur, & reguletur à calore radicali, & tunc influens est eiusdem naturæ cum radicali, quia calor sic rectus alterat cibum alteratione inducente formam membri. Dico ergo, quod uterque calor digerit cibum, sed differenter, nam influens digerit instrumentaliter, & radicalis sicut principale agens, regulando digestionem.

Item radicalis inducit formam membri, & non influens nisi regulariter à radicali. dico ergo, quod radicalis digerit principaliter. Ad primum dico, quod ipse supponit falsum, cum dicit, quod calor radicalis sopitus est, hoc est falsum, sed est actu, licet non sit actu sicut influens, ut in syncopizante. dico, quod calor est actu, licet sit debilis non apparens. Ad aliud dico, quod causa vniuersalis cum tunc sit regularis, plus in causam influat, quam particularis, sed si particularis sit regulans vniuersalem, & non e contra, non oportet, quod plus influat, & sic est hic, ideo non valet.

De
syrupo
de
absin-
thio.

Syrupus de absinthio, &c. coquatur absinthium in aqua, & ponatur post zuccharum, & potest fieri cum melle duobus modis sic. Accipe ros. & absi. equaliter, & ponatur in aqua, & coquatur ad partem quartam, & pones tertiam partem mellis, & quartam vini aromatici, & est multum bonum. Secundo modo sic. & absinthij partem vnam, & duas cicthoreæ, & fiat syrupus sicut prius, hoc multum valet ad confortandum stomachum, et hepar deopillando, ipsum constringendo, deopillando paruas eius venas, vel per eius subtilitatem, & caliditatem oēs hepatis partes, quæ sunt sanguineæ, cum hepar sit sanguis coagulatus, in constringendo per suam stypticitatem, & hoc ipsum desiccet constringendo, sed venas eius aperit, & diuidit, Auic. dicit, quod multum confert hydropicis ex calida causa, & choleram euacuat, & iuuat stomachum.

De syrupo de fumoterra.

Syrupus de fumoterra generaliter conuenit omni impetigini, omni scabiei: mundificat stomachum, hepar, & renes purgat. & myrob. omnium ana vnc. x. senæ, myrrha, gentianæ, baccarum lauri, ana vnc. j. & epithymi, cuscute, absinthij, thymi, hepaticæ, vtriusque lapatis, scabiosæ, enulæ, boraginis, radicis apij, marathri ana vnc. xx. liquiritiæ, polypodij, ana vnc. x. tamarindi, casie fistulæ mundatæ ana vnc. iij. vuarum passerum vnc. j. ros. manna, viol. ana vnc. j. prunorum nu. xl. succi de fumoterra, & boraginis quantum sufficit. sanationem mundificat, & etiam venas; hepar aperit, & deopillat, & laxat ventrem, & choleram euacuat, & confortat, & valet contra lepram, & scabiem, & similia.

De syrupo de boragine.

Syrupus de boragine est tristitiam mitigans, mundificans sanguinem, letitiam prouocans, & memoriam, ideo valet contra cardiacas passiones, & fit sicut syrupus de fumoterra. Similiter potest fieri syrupus de cytonijs, & etiam syrupus de myrto, & aliquando de multis alijs rebus, etiam quomodo debeant fieri patet ex predictis, quia fiunt sicut predicti syrapi.

Quia dicit Arist. in lib. de animalibus, quod quoniam ratio concordat sensui, tunc est perfecta cognitio, & cum declaratum sit de cognitione medicinarum simplicium per experimentum, cuius principia cognoscuntur sensu, Nunc debemus dicere de cognitione medicinarum per rationem, cuius principia cognoscuntur intellectu. Et tunc quatuor rationes, per quas medicinarum simplices cognoscuntur. Prima sumitur ex substantia medicinarum simpliciter. Se-

conda ex sapore eius. Tertia ab odore. Quarta à colore eius. Et primo dicemus de ratione sumpta à substantia medicinarum simplicium. Sed sciendum, quod substantia est nomen æquiuocum. nam substantia vno modo est res de prædicamento substantiæ, & sic utitur hoc nomine substantia logicus, & aliquando sumitur substantia pro positione partium in toto, & hoc modo utitur hoc nomine substantia medicus, & ita intendimus de substantia, & substantia diuiditur per rarum, & densum. substantia autem rara cito inflammabilis est, cum ipsa sit vacua, i. aere plena; res enim potest cito inflammari, vel quia rara, vel quia calida. unde non sequitur, hæc res cito inflammatur, ergo est rara. sed bene sequitur, hæc res cito inflammatur, ergo est rara, vel calida. Similiter sequitur, duarum rerum eiusdem substantiæ, idest eiusdem raritatis, quæ citius inflammatur, est calidior alia, quæ ea non citius inflammatur pro maiori raritate cum ipse sint eiusdem substantiæ, idest equalis raritatis. unde Gal. in techn. dicit. si corpus humanum cito inflammatur, ipsum est rarum, vel potentia calidum. Item potest cito infrigidari, vel quia rarum, & cito passibile, vel quia potentia frigidum. unde non sequitur hoc cito infrigidatur, ergo est potentia frigidum, sed sequitur hoc cito infrigidatur, ergo est rarum, & cito passibile, vel potentia frigidum. Item si sint duæ res, quarum vna est rara, & alia densa. si densa citius infrigidatur, ipsa est frigidior. Sed si rara citius infrigidatur, non oportet, quod ipsa sit frigidior. Similiter densum tarde calefit, & inflammatur, vel quia densum, vel quia potentia frigidum. unde non sequitur, hoc infrigidatur; ergo est potentia frigidum, sed sequitur, hoc tarde infrigidatur, ergo est densum, vel potentia frigidum. Similiter sequitur, duarum rerum eiusdem substantiæ, idest æqualis densitatis, quæ tardius inflammatur est frigidior, quia non tardius inflammatur pro maiori densitate, cum ipse sint eiusdem substantiæ, idest eiusdem densitatis. Item res tarde infrigidatur, vel quia densa, vel quia potentia calida. unde non sequitur, hoc tarde infrigidatur, ergo est densum. Nec similiter sequitur, hoc tarde infrigidatur, ergo est potentia calidum, sed sequitur, hoc tarde infrigidatur, ergo est densum, vel potentia calidum. Similiter sequitur, duarum rerum, quæ sunt eiusdem substantiæ, i. æqualis densitatis, quæ tardius infrigidatur est potentia calidior. Item si sunt duæ res, quarum vna est rara, alia densa, si densa citius inflammatur, ipsa est calidior, quia densitas non facit eam citius inflammabilem, sed si rara citius inflammaretur, non oportet, quod ipsa sit calidior, quia si rara tardius inflammatur, ipsa est frigidior.

Item sciendum, quod rarum non est inflammabile, nisi quia potentia frigidum. similiter rarum non est cito infrigidabile, nisi quia potentia calidum. Item sciendum, quod rarum est cito inflammabile, nisi impediatur per potentialem frigiditatem; rarum enim in eo, quod rarum, cito passibile est, & densum tarde.

De cognitione à saporibus.

Consequenter dicamus de cognitione sumpta à sapore medicinarum simplicium. Et sciendum, quod per sapores melius iudicamus complexionem medicinarum simplicium, quam per odores. Cuius causa est, quia si medicina, quæ habet duos sapores sicut dulce, & acutum, ponatur in ore supra linguam, ille sapor, qui causatur à principali complexione, & eam sequitur, vincet in mutatione, & tunc lingua plus de eo indicabit, & de complexionem, ad quam ipse sequitur, quam de alio, & de complexionem, ad quam alter sequitur. Item si vna res non habet nisi vnum saporem, signum est, quod non habet nisi vnā complexionem, ad quam iste sapor sequitur. Sic ergo manifestum est, quod sapor, quando est vnus, tantum, non est nisi vna complexio in toto, quæ necessario est ei principalis, & quando sunt duo sapores in eadem re, ille, qui plus immutat gustum, sequitur complexionem principalem rei, & sic per saporem deuenimus in cognitionem complexionis medicinarum, sed non per odorem ita facilliter, quia odor, quem olfactus percipit, non

Mesue.

BBb 4 sequitur

sequitur complexionem principalem totalem; rei, quia non sequitur totalem rem, nec partem eius maiorem, sed sequitur eius minimam partem. scilicet subtilē, quæ est fumus: quia odor est fumalis euaporatio secundū Aristotē. ideo licet odor attestatur supra cognitionē minimæ partis rei, non tamen attestatur supra cognitionē totalem, neque supra cognitionē pluriū partium rei; ideo non attestatur supra cognitionē principalem. Et licet per saporē melius iudicemus de complexione rei, quam per odorem, tamen sapor aliquando est mendax, quia opium est frigidum, tamen ipsum est amarum, & sapor amarus est calidus, ideo sapor opij cum ipsum significat esse calidum, falso illud significat, cum ipsum sit frigidum. Sed ille error raro, aut nunquam accidit in corporibus calidæ complexionis; in eis enim nunquā dominatur sapor frigidus, sed calidus. Sed in corporibus frigidis iste error frequenter accidit; in eis enim aliquando sapor calidus dominatur scilicet amarus, & causa huius est, quia caliditas est qualitas magis actiua, quam frigiditas, ideo in complexione calida, caliditas non permittit dominari frigidum saporem, & in complexione frigida, frigidum non potest prohibere, quin in ea dominetur sapor calidus. Itē alia causa potest esse, quia sapor calidus sunt magis immutatiui cum maiori etiam delectatione, & tristitia, quā sapor frigidus, ideo sapor calidus, tam in re calida, quam in re frigida magis impediunt perceptionē saporum frigidorum, quam e contrario. Et causa quare sapor calidus sint magis immutatiui cum delectatione, & tristitia, est, quia calidi à causa magis actiua causantur, quæ est caliditas, & frigidi à causa minus actiua, quæ est frigiditas.

*Novem re-
rum sapor.*

Item sciendum quod novem sunt saporis: scilicet acutus, amarus, salus, vinctuosus, dulcis, ponticus, stypticus, insipidus, & acetosus. Et horum saporum, stypticus, ponticus, & insipidus, & acetosus causantur à frigido tanquā à propinqua causa; licet enim acetosus possit causari à calido tanquā à causa remota, tamen ipse semper causatur à frigido tanquā à causa propinqua. Sed dulcis, & amarus, vinctuosus, salus, & acutus causantur à calido: sed dulcis, & vinctuosus conveniunt corpori humano in gradu; sed salus, acutus, & amarus, sunt elevati in gradu supra complexionem humanam quantum ad caliditatem.

De ratione ab odore.

Consequenter dicamus de ratione sumpta ab odore medicinarum simplicium. Notandum primo de odore, quia omne odoriferum est calidum, nisi multam rorem humiditatem habeat impediens suam caliditatem. sicut nenuphar, & viola.

Secunda regula est hæc. aliquando per odorem vim saporis habentem nos cognoscimus simplices medicinas, & earum complexionem per odorem dulcem, & odorem ponticum, & sic de alijs odorum nominibus illarum specierum saporum, quarum habent virtutes.

Tertia regula est hæc; homo male odoratur, quia habet malum olfactum; huius autem sunt tres causæ. Prima quia instrumentum olfactus est coopertum aliqua pellicula, quæ oportet elevari per aerem, vel fumū inspiratū antequam odoremus. Secunda causa est, quia instrumentum olfactus est in profundo positū intra caput. Tertia causa est, quia instrumentum olfactus est proprie cerebrū, quod sua humiditate frangit instrumentū olfactus, siue complexionem naturalem ipsius, quæ est sicca, propter illas tres causas homo habet peiorem olfactum ceteris animalibus.

De ratione à colore.

Consequenter dicamus de ratione sumpta à coloribus; per colores enim cognoscuntur simplices medicinas, & earum complexionem, sed in sufficienter, & in complete. Videmus. n. ut in pluribus albu, frigidu, & calidum, rubeu. non tamen omne albu est frigidu, nec omne rubeu calidum, sed omne albu dummodo sit humidu, est frigidu, sicut lac vacet. similiter omnis res rubea, vel nigra dummodo sit sicca, ipsa est calida. Item in rebus eiusdem coloris, sicut cepe, quod est rubeum, illud quod est albius est frigidius, & quod est citrinum, est calidius, sicut est de cepe, sic dicimus de vino, quia vinu albius est frigidius

magis, rubeu est magis calidum, tamen vinu potest esse rubeu dupliciter. vno modo per actionē calidi alio modo per commixtionē partium terrestrium rubeorum cum eo, sicut homines album vinum faciunt rubeum ex remanentia ipsius vini cum acino, quia partes terrestres acini rubeæ cum vino albo commixtæ faciunt vinu rubeum. Primo modo est calidius, quam vinu album, & etiam res rubea primo modo rubedinis est calida de natura, sed rubea secundo modo, est non calida de natura, sicut lac vacet est frigidu, si tamen patum croci admisceatur cum eo, tunc fiet rubeum, vel citrinum, non tamen propter hoc erit calidum.

Sed potest quæri quomodo una res potest esse calida, & alba, sicut est euphorbium, & rubea frigida, sicut est ros.

Respondet Avicenna. sic, quod duplex est compositio. prima quæ est ex elementis, secunda, quæ est ex mixtis, quantum ad primam compositionem, nulla res alba potest esse calida, & nulla rubea potest esse frigida; sed quantum ad compositionem secundam, aliqua res alba potest esse calida, & aliqua rubea potest esse frigida. Et sic patet quomodo possibile est, quod aliqua res misceatur ex re alba frigida, & ex nigra calida, & in mixto sit plus de substantia alba frigida, & minus de nigra calida, quia niger color plus vincit, quam albus; ideo fit ex eis color medius rubeus; totum tamen sit frigidum à prädominio, cum frigiditas ibi dominetur. Similiter possibile est, quod re non habente manifestum colorem frigida, sicut crystallus, & ex rubea calida aliquod mixtum fiat; ita quod ibi sit plus de crystallo, & minus de rubea, totum erit rubeum frigidum, cum crystallus dominetur in quantitate, & quantum ad complexionem. Sed rubeum dominatur in dando colorem rubeum, sicut est de rosa; rosa enim est composita ex substantia calida rubea, pauca, quæ non dominatur quantitatiue, neque substantia; sed in dando colorem tantum, & ex substantia frigida multa, & non manifesti coloris, quæ dominatur quantitatiue in substantia roseæ, & non respectu coloris, & quantum ad dominium quantitatis, dominatur complexio, non color, & ideo per colorem male iudicamus complexionem rei; scilicet aliquas res albas, tamen calidas, sicut lac euphorbij, quod quævis album, tamen ipsum est calidum.

De syrupo de absinthio.

Superius determinatum est de octo tyropis, nunc dicamus de alijs, & primo dicamus de syrupo de absinthio.

Absinthium est radix, & basis in syrupo, & est hæc herba multū nota, multas habens species, & virtus eius in succo eius maxime dominatur, & hæc herba est calida, & sicca in secundo gradu, sed eius succus est calidior, & siccior, quam eius substantia, & est stypticum medio-criter pro aliqua eius substantia in ea exigente frigida. Similiter ipsum est amarum, rosa aliqua eius parte subtili calida existente in superficie, & iuvat stomachum, ipsum deoppilando parvas eius venas, per eius caliditatem, & subtilitatem, & omnes partes hepatis, quæ sunt sine sanguine, cum hepar sit sanguis coagulatus, constringendo per suam stypticitatem, & etiā per hoc idem desiccando, constringendo, sed venas eius aperit, & dicit Avicenna. quod multum valet hydropicis ex ea causa, & euacuat chole-ram absque eo, quod phlegma euacuet, & iuvat stomachum, & nocet capiti per suam caliditatem, & siccitatem mordicantem, & resoluentem fumos ad caput. Sed quomodo hoc sit possibile cum caput stomacho compatiatur. Dico, quod confortat stomachum per suam stypticitatem constringentem, & nocet capiti per suam siccitatem, & caliditatem mordentem, & resoluentem fumos ad caput, & est succus calidior, & siccior, quam eius substantia; propter enim istud, quod est aperitium hepatis, valet hydropicis, & etiam bonum est cum succo eius vngere ventrem eius, si sit dolor in eo, & parva materia.

Syrupus absinthij stypticitate sua confert habetibus stomachum debilem, & euacuat chole-ram exoriantem intestina, & confortat venas sua stypticitate. Vnde si stomachus, & hepar sint debilia, poni debet absinthium, & sit de zucche. coquatur absinthium cum aqua, & ponatur post zuccharū. potest et fieri cum melle duobus modis, vno

Absinth.

vno modo sic. Accipe rosas, & absyn. æqualiter, & ponan-
tur cum aqua, & decoquantur ad partem quartam, & ap-
ponantur tres partes mellis 4. vini aromatici. & est mul-
tum bonum. Secundo modo sic. Accipe absynthij par-
tem, i. cytoniorum. ij. & fiat syrupus sicut prius. hoc mul-
tum valet ad confortandum hepar, & ad euacuandum
cholera.

De syrupo de fumo terræ.

Consequenter accedamus ad syrupum, qui fit de fumo
terræ. Fumus terræ est herba nota, & calida temperate.
vnde non est multum calida, nec multum frigida. Dici-
tur enim fumus terræ, quia cito oritur in magna quan-
titate, quia cum nihil est in sero eius super terrâ, in crasti-
no magna apparet, & est amara tendens ad acuitatem, &
cum hoc habet stypticitatem sanguinem mundificat, si-
cut borago, & myrobalani, & etiam venas, & hepar ape-
rit, & deoppilat, & laxat ventrem, & cholera euacuat,
& hoc totum facit sua caliditate, & confortat stomachu.
valet contra lepram, contra scabiem, & contra familia
genera, & syrupus fit de eo, sicut de absynthio, & in eo
fumus terræ est basis, nam ipse valet contra scabiem, &
lepram, & si in eo ponantur myrobalani, & borago mul-
tum mundificat sanguinem, & si cum fumo terræ ponat-
ur radix apij, & sceniculi multum plus valet ad deoppi-
landum hepar, quam sine his.

De boraginis syrupo.

Consequenter accedamus ad syrupum, qui fit de bo-
ragine. Borago est humida, & calida, tristitiam mitigas
sanguinem mundificat, prouocat latitiam, & memoriam.
Item contra cardiacas passionis, & fit iste syrup. sicut
syrup. de fumo terræ. Et aliquando similiter potest fieri
syrupus de cytonijs, & de multis alijs rebus, sed quomo-
do debent fieri, patet ex prædictis. Nota quod differt rob,
& syrupus. nam si succus inspissetur per se, tunc est rob,
sed si inspissetur cum melle, vel cum zuccharo, tunc est
syrupus.

Habito quid est digestio, & à quo digestio fiat.

Circa hoc primo quæramus. vtrum digestio habeat
incrassare, vel subtiliare, & videtur primo, quod semper
debeat incrassare, quia dicit Aui. quod digestionis inten-
tio est, quod omnia incrasset. Item Galen. dicit, quod ip-
sa semper incrasset. Item digestio fit a calido semper con-
sumendo subtile humidum, ergo digestio semper incrassat.
Sed contra dicit Aui. quod digestio incrassat subtile,
& crassum subtiliat.

Solutio. Ad hoc ergo dico, quod digestio incrassat, & non
subtiliat, sed aliquid potest dici tale in substantia, & pas-
sione, & actione. Dico quod digestio incrassat in substantia,
sed ipsa subtiliat in passione. vnde dico quod ipsa incrassat,
quia ipsa per calorem facit effumare subtile, ergo quod
tunc remanet est crassius, quam prius: sed quod remanet est
digestiū, ergo digestio incrassat in substantia, & hoc
est verum. Tamen multi dicunt, quod secunda digestio
incrassat, & etiam tertia, tamen prima subtiliat, quæ fit in
stomacho, quod dico esse falsum; sed omnis digestio in-
crassat, nonne chylus est subtilior pane? ita, sed hoc non
est propter digestionem, sed propter crassitiem a subtili
cōmunicatē diuisionem, quia digestio per se quicquid
aufert & resoluit. est subtile, & hoc resoluit per sumū, &
non aliter; propter hoc dico, quod omnis digestio incrassat
substantiam per se, tamen ipsa subtiliat quantum ad pas-
sionem suam. nam digestio congelata dissoluit, & lique-
facit, & viscosum diuidit cum resolutione subtilis per su-
mum, & ita licet ea incrasset quantum ad substantiam,
tamen ea subtiliat quantum ad passionem, quia ea reddit
ipsa passibilia, quam prius. vnde Aui. loquitur de sub-
tiliatione in passione, ideo &c.

Consequenter queritur vtrum digestio possit fieri à ca-
lore innaturali febrili. videtur, quod sic. Galen. dicit quod in
statu accidentia insurgunt, quia morbu digerunt, sed illa
accidentia sunt innaturalia, ergo calor innaturalis febrili-
s morbi materiam digerit. Item illud idē, quod materiam

A expellit, diuidit, & digerit, sed in v. febrim scribit Isaac,
quod calor febrilis materiam expellit. Item quod morbum
curat, materiam morbi digerit, sed calor febrilis curat pa-
ralysim; & spasimum. ergo &c. Item ille calor, qui calefa-
ciendo materiam morbi calefacit, digerit, sed calor febrili-
s materiam morbi calefacit. ergo &c. Item calor æstiu-
lis abbreviat morbos, sed hoc non est, nisi quia ipse ma-
teriam morbi digerit: attamen est calor innaturalis cor-
pori humano, ergo similiter calor febrilis, licet ipse sit
innaturalis, poterit materiam morbi digerere.

Sed contra digestio, & principiu digestionis, sunt causæ
sanitatis, sed calor febrilis nō est causa sanitatis, ergo &c.

Item digestio est effectus naturæ, & naturalis, ergo fit
a causa naturali, & non ab innaturali, & febrili. Itē Gal.
in ij. regiminis acuto. dicit, quod digestio fit a calore hu-
mido, sed calor febrilis est siccus, ergo &c.

Solutio. dico ad istam quæstionem, quod digestio non fit
nisi à calore naturali, vel ab eo, quod à natura digeritur,
& regulatur, sicut est syrupus, & non fit à calido innatu-
rali, vel febrili. Cuius causa hæc est, quia digerens ducit
ad terminum bonum, sicut facit calor naturalis; sed calor
innaturalis, vt febrilis cū agat in eo, quia calor est igneus,
non ducit ad certum terminum bonū, sed potius ad ma-
lum, cum ad consumptionem; ideo ipse non digerit, ta-
men ipse iuuat materiam digestionem, quia ipse expellit
vnam partem materiam morbi, & natura residuum faci-
lius vincit, & digerit, & ideo licet ipse nō digerat, tamen
iuuat ad digestionem.

Ad primum dico, quod in statu sūt accidētia, tamen
non digerunt materiam morbi, sed bene stimulant natu-
ram, vt ipsa digerat materiam. Vel dicendum, quod acci-
dentia non digerunt materiam, sed significant eam dige-
ri. Vel dicendum, quod ibi non dicit Gal. quod insurgunt ac-
cidentia, quæ digerant materiam, sed dicit per modum co-
pulæ sic, in statu insurgunt accidētia, ac morbu digerunt.
per hoc non habes, quod accidentia morbum digerant.

Sed glossandum est sic, & morbu digerentia. i. virtus,
& calor naturalis. Ad aliud dico, quod illud quod expellit
materiam iam digestā digerit, & expellit eam, sed calor
febrilis non expellit materiam digestā, sed expellit eā, ante-
quā digeratur, ideo nō oportet, quod eam digerat. Ad aliud,
dico quod calor febrilis non curat paralysim nisi per acci-
dens, ideo non oportet, quod digerat materiam morbi; nam
calor febrilis stimulat natura, & ea stimolata insurgit in
ipsam per suum calorem naturalem, & tunc digerit ma-
teriam paralysim, & eam expellit, & ita curat paralysim.

Ad aliud dico, quod digerens materiam debet eā caleface-
re sine consumptione multa, sed licet calor febrilis cale-
faciat materiam frigidā morbi, tamen eam nō digerit, quia
eā plus debito calefacit, cōsumit, & multū crassioem, &
minus passibile quā prius reddit, & ideo non digestam, li-
cet n. digestū sit crassius nō digesto, tamē est passibilis,
& magis obediens. Ad aliud dico, quod calor æstiu-
lis non digerit materiam, sed incendit, & acuit calorem natu-
ralem, vt melius possit digerere materiam, & etiam aperit
poros, vt ipsa digestio cito expellatur, ideo non valet.

Confectio aliptæ mulchatæ, alipta. i. mistura, valet pue-
ris patientib. asthma, & cōstrictionē pectoris, & etiā va-
let non valentib. lac retinere, vnde fit suffumigium opri-
mū, & odoriferū, quo vtuntur apost. & Imperatores in
capellis suis, & intrat in pretiosis medicinis, & ele. &c.

Confectio galliæ mulchatæ intrat in pretiosissimis me-
dicinis, & electarijs, &c.

De confectioe neræ.

Confectio neræ ita fit, &c. Dicit Galen in de simplici
medicina, quod per operationes cognoscimus virtutes. Igi-
tur postquā inquisita est cognitio scilicet medicinæ, &
sue virtutis per rationem, & experimentum. Nunc in-
quiramus cognitionē sue virtutis per operationes eius.

De operatione medicina simplicis.

Et sciendū quod medicinæ simplicis triplex est operatio
vniuersalis, particularis, & cōis ad vniuersalē, & particu-
larē. Operatio vniuersalis est illa, quā ipsa exercet in toto
corpore, sicut calefacere &c. Particularis est illa, quam
ipsa

*De alipta
mulchatæ.*

*De galliæ
mulchatæ.*

*Triplex me-
dicina sim-
plicis opera-
tio*

ipsa exercet in aliqua parte corporis, & pro aliquo sicut confortare.

Sed communi ad vniuersalem, & particularem est illa, quam exercet simplex medicina in aliqua parte corporis, tñ pro iuuamento totius corporis; in hoc n. quod exercetur in parte corporis conuenit cum particulari, in hoc autem q. ipsa sit pro iuuamento totius corporis conuenit cum vniuersali operatione, sicut est hæc operatio, quæ est prouocare menstruum, vel hæmorrhoidas. Itē quædā operatio simplicis medicinæ est prima, quædā secunda. Prima est sicut calefactio, infrigidatio, humectatio, & de siccatio. Secunda est eadē cum prima, cum aliqua additione, & intensio; & cōgelatio, quæ est infrigidatio cum intensio; arefactio, quæ est desiccatio cum intensio; & putrefactio, quæ est quædam humectatio cū intensio.

Itē omnis simplex medicina habet duas operationes, vnam per suam materiam, aliam per suam formā, & appello materiam suam subtile, siccum, viscosum, crassum cum viscositate, coagulatum, curfibile, mucilaginosum, spongiosum. Operatio medicinæ subtilis est facile diuidi, & facile calefieri, debilitate tamen. Operatio medicinæ viscosæ est non facile diuidi, cum partes suæ adhærēt tanquam catenæ, & ideo cum eleuatur facit solum sine interruptione, & etiam viscosum, non de facili puluerizatur, cum suum siccum, terreum sit nimis fortiter nexum cum suo humido aqueo. Operatio crassi sine viscositate est, q. ipsum de facili puluerizatur. Operatio congelatæ medicinæ est quod bene retinet suam figuram, & non cedat in omnem figuram, sed semper est in vna figura, vt in illa quam primo recipit in congelatione; & eam non perdit, nisi per liquefactionem: vnde congelatum sibi determinat vnam figuram, sillam, quam in congelatione recipit. Operatio curfibilis medicinæ est, q. de facili cedit in omnem figuram, tamen per naturam curfibilitatis nullam figuram sibi determinat. Operatio medicinæ mucilaginosæ est, quæ ipsa posita in aqua facit in ea viscositatem. Operatio medicinæ oleaginosæ est, quod ex ea sit oleum, & est medicina oleaginosa, quæ habet in se aliquid olei, sicut grana, & nuges. Operatio medicinæ spongiosæ est, quod cum ei obuiat humiditas statim in eam subintrat, & imbibitur ista humiditas.

Visis operationibus medicinæ a parte suæ materię, nunc videamus de proprijs operationibus eius a parte formę suę, & appello eius formam, eius complexionem. Et sunt quatuor complexiones medicinæ. Prima calida. Secunda frigida. Tertia humida. Quarta sicca. Et quantum ad istam locutionem videamus proprias operationes medicinæ calidæ simpliciter.

*De operatio-
nibus med.
calidæ.*

Et sciendum quod medicina simplex per complexionem calidam exercet duodecim operationes.

Prima est humorem subtiliare, quod non facit fortis calor, quia ipse consumendo subtile incrassat, sed mediocriter subtiliat humores cōgelatos liquefaciendo sine consumptione eius.

Secunda operatio est abstergere, sicut illa medicina, quæ ducit secum superfluitates, quas inuenit in orificijs venarum, & talis medicina debet esse amara, vnde omnis medicina amara ventrem laxat.

Tertia eius operatio est exasperare, sed aliquid pōt exasperare tripliciter. Primo modo abstergerendo. Secundo modo consumendo. Tercio modo cōstringendo. Abstergerendo sicut medicinæ absteruæ exasperant, & secū ducunt humiditatem continuantem, & lenificantem, & hæc patent in trachea arteria mulierū. Nam trachea arteria mulierū habet multum humiditatem ipsam continuantē, & lenificantem, ideo habent vocem suauē, & dulcem, & cum aliqua medicina laxatiua transit per earum tracheam arteriam ipsam humiditatem arterię eius adhærēt secum ducit, & remanet discontinua, & aspera, & tunc habet mulier non suauē, nec vni formem vocē, quia consumendo exasperat. Calidum consumendo, quia consumit humiditatem arterię, quæ ipsam continuabat, & lenificabat, quæ consumpta, partes arterię in parte vna cōstringuntur, in alia autem diuiduntur. Tercio modo

ponē, & styptica exasperant cōstringendo partes arterię in vno loco, in alio autem diuidunt eam necessario, & ita auferunt lenitatem, & inducunt asperitatem, & in arteria, & in alijs partibus. Et licet exasperare dicatur tribus modis, tamen calidum non exasperat nisi vno modo, scilicet secundo modo consumendo.

Quarta operatio medicinæ calidæ est aperire, quod facit aperitiua medicina, sed medicina aperitiua potest esse tripliciter vno modo abstergerendo. alio modo consumendo. tertio modo cōstringendo. Absteruæ aperiunt medicinæ, quæ humiditatem eis adhærentem, & mēbrum eis continuantem secum ducunt, & lauant, & ita medicina absteruæ est aperitiua remouendo cōtinuans. Consumendo medicina est aperitiua, ea quæ consumit humiditatem continuantē, & isto modo omnes medicinæ, tã amaræ, quam acutæ, quæ falsæ etiā sunt aperitiuæ, quia cōstringendo membrum in vno loco, in alio loco diuidunt. Et sciendum quod medicinæ absteruæ aperiunt parum, & styptica plus, & calidæ maxime. Item medicinæ absteruæ nullo modo necessitate, & calidæ aperiendo possunt subintrare, cū calidum consumere possit tam de longe, quàm de prope. Et licet medicina aperitiua sit tribus modis, tamen calida non est aperitiua, nisi vno istorum modorum, scilicet secundo modo.

Quinta operatio medicinæ calidæ est mollicare, calida enim medicina aperit poros circumferentiales, & tūc per illos poros ipsa trahit humiditatem ad partes circumferentiales, quæ mollicat partes circumferentiales. Sed caueas ne illa caliditas sit nimium fortis. nam si esset nimis fortis, ipsa non tantum traheret humiditatem ad partes circumferentiales, sed cum eam consumeret, & tunc non mollicans debet esse mediocriter calida, quia humiditatem tunc mollicantem, quam attrahit ad partes circumferentiales, non consumit.

Sexta operatio medicinæ calidæ est aperire siue membri subintratione materiam continentem euacuando, siue euaporando, & sic calida, & sic in ij. gradu sunt aperitiua, & calida medicina conuenit in apostematum cura, cum ipsa confert membrum apostematum, & vnam partem apostematis euaporat, & ita aperit, & residuum materiæ apostematis ipsa maturat. Similiter talis medicina competit in euaporatione materiæ ventosæ, quam euaporando membrum aperit, sed hæc operatio nō differt a quarta, nisi sicut vniuersale, & particulare.

Septima operatio est attrahere, sed medicina calida potest attrahere quinq; modis. Primo modo attrahit cū sua complexione, quæ est calida simpliciter nullā operationem vltra faciendo, & sic medicina calida attrahit a profundo corporis, & membrorum, sicut a iuncturis; & sic anacardus calidus, & ficus attrahit. Secundo modo medicina calida attrahit non simpliciter, sed cū hoc mordicat, per quam mordicationem paruum dolorem inducit. Tercio modo medicina calida non simpliciter, sed cum hoc membrum vltius rubificat, & sic semen vriticæ, & cape attrahunt. Quarto modo medicina calida attrahit non simpliciter, sed cum hoc vlcera, sicut est illa medicina, quæ consumit materiam continuantem, & illam attrahit a profundo membri, & eam consumit.

Octaua operatio medicinæ calidæ est consumere totaliter, sicut illa, quæ consumit humidum totum continuans, & residuum incinerat.

Nona operatio medicinæ calidæ est corrodere, sicut illæ, quæ diminuunt carnem per corrosionem, non per putrefactionem, nec per aduersionem, & hoc faciunt medicinæ falsæ.

Decima operatio medicinæ calidæ est corrumpere non consumendo, neque adurendo, neque putrefaciendo, sed malam complexionem repugnantem operationi membri inducendo, sicut sunt illæ, quæ inducunt apople.

*Med. cal.
s. modis
attrahit.*

apoplexiam, epilepsiam, & his mediantibus paralyfim.

Duodecima operatio medicinarum calidarum est excoicare post absterfionem. sicut sunt illae, quae vehementer abstergunt, quia excoicatio nihil aliud est quam vehemens absterfio, & tales medicinae sunt bonae in lepra, & morphea, & consimilibus passionibus, & haec ad praesens sufficiant de operationibus medicinarum calidarum.

De electarijs.

Postquam determinatum est de syrups, nunc dicamus de Electarijs, sed quia tres sunt confectiones, quarum prima est alipta muschata, secunda gallia muschata, tertia est confectio neræ, quae ingrediuntur, & constituunt, quaedam electaria, & alias quasdam medicinas compositas; ideo primo de illis tribus confectionibus dicamus, & primo de confectione aliptae muschatae.

Alipta. Alipta scilicet mistura, muschata, quia muschus ibi ponitur, & aliqui dicunt, quod muschus est ibi basis, quia dat ei nomen, sed hoc non est verum; non enim basis dat semper nomen, nec semper est basis quod dat nomen: alipta enim muschata à muscho denominatur, quia dominatur in ea quantum ad dolorem, licet ibi non sit basis. *Vnde medicinarum basis quae.* Vnde dico, quod muschus non est ibi basis, quia laudes aliptae muschatae non ei appropriantur per muschum, sed forte per aliud hoc etiam est basis in medicina per quod ei laudes conueniunt. In ista autem confectione haec res ponuntur, scilicet ladanum, styrax duplex, calamita, & styrax rubra, muschum, lignum aloes, ambra, & camphora.

Quid sit ladanum. Ladanum enim fit ex rore celi cadente super herbas, quas comedunt caprae, quae herba est nobis ignota, & supra pilos caprarum comedentium illas herbas cadit ille ros, & ex illo rore ladanum fit sic. cum ille ros bene est inuiscatus supra illas herbas, homines cum corrigijs verberant illas herbas. super quas cadit ille ros, & ex illa verberatione ille ros aliquantulum seingitur ab illis herbis, & postea exprimitur ille ros ab illis herbis, & tunc soli exponitur, & desiccatur, & licet ladanum fiat ex rore cadente supra pilos dictarum caprarum, tamen ille ros, qui cadit supra pilos barbae, melius valet ex fumo exeunte ab ore caprae praedictae, in quo rore fit quoddam inuiscatum in barba, & non in alijs partibus, ex quo fit ladanum. Ladanum est ca. & sic in primo, subtiliat humores, & habet aliquam stypticitatem siccam, maturat apostema, prohibet rheumae consumendo eius materiam, & prohibet ne materia fluat, & fluxum digerit, & consumit, confert tussi, vnde valet contra tussim ex frigida causa, & bene lenit pectus, & materiam fluxum consumit, & fluxuram prohibet fluere, sufficienter, extrahit foetum mortuum.

De styrace. Styrax est triplex. vna est calamita, & haec est melior, alia est rubra, & haec est minus pura; tertia est liquida, quae ad ignem liquefit artificialiter, & haec est peior. Styrax rubra ponitur hic, & calamita, styrax est calida, & sicca in i. gradu. operationes eius sunt haec, lenit membrum, & ideo ipsa, est bona in laxitudine, & dolore iuncturarum, quae propter motum desiccantem laxantur, & inhabiles ad motum fiunt, & confert rauedini, & tussi, respicit enim pectus, & materiam pectoris maturat, & haec duo. scilicet styrax, & ladanum sunt ibi pro vna basi. Et dicitur esse basis in medicina, quae principaliter operatur in medicina, & quae respicit membrum, propter quod datur medicina. Alia, aut sunt iuuatiua, aut malitiam basis reprimunt, ne noceat: aut praebent ei transitum, aut confortant membrum. omnia talia, & aliquando alia cum basi ponuntur in medicinis compositis. ista duo. scilicet styrax, & ladanum conferunt pectori dupliciter. vno modo, quia materiam fluxam maturant, alio modo, quia materiam fluxuram non permittunt fluere; non tamen maturant nisi materiam fluxam.

De ligno aloes. Lignum aloes calidum est, & sicum in prin. ij. gradus, confortat venas, & est aperitium, & lignum aloes ponitur in hac confectione, vt iuuat in digerendo. styrax, & ladanum non habent virtutem fortem maturandi, & calefaciendi materiam frigidam in pectore contentam, sed debiliter maturant; sed lignum aloes iuuat ad digerendum materiam, eam digerendo, sed non est basis, sed ladanum. styrax est vna basis in hac confectione, quia proprie respicit pectus, & quia lignum aloes non est basis hic, sed iuuamētum, ideo minus ponitur de eo hic, & de basi ponitur in duplo. scilicet virtutis. etiam lignum aloes confortat nervos, & ideo pectus. cum sit nervosum, & confortat cerebrum, quod confortatum non permittit fluere materiam ad pectus, nec descendere, & stomachum, & cor confortat, & propter stomachum ponitur.

De ambra. Ambra in hac confectione ponitur ambra, quae est medicina maris: dicunt enim quidam, quod est sperma ceti, quod falsum est; inuenitur enim in ventribus piscium, qui eam comedunt, quando vomunt cetam; sed lapis, qui venit de fontibus maris, sicut dicit Aui. calefacit enim, & confortat, & dicit Aui. quod ipsa est calida, & sicca in ij. gradu. ponitur hic, quia confortat cerebrum, consumit materiam cadentem ibi, & prohibet, ne descendat in habentibus cerebrum immundum, sed habentes cerebrum mundum iuuat. vnde si habet complexionem naturalem bonam, & sufficientem iuuat rem, & quia aromatica, calida, & sicca subtiliat materiam, confortat pectus, & valet in tremore cordis ex frigida causa. ponitur hic, vt confortet pectus.

De camphora. Camphora est quaedam medicina, quae inuenitur in quodam ligno, & est species gummi. vnde dicit Aui. quod ipsa inuenitur in ramis cuiusdam arboris, iuxta quam iacet leopardus. vnde raro videtur arbor illa, sed lignum desiccatum inuenitur. frigida, & sicca est multum, ideo abscindit coitum, prohibet fluxum sanguinis narium, cum in naribus ponitur cum aceto, ne fluat sanguis, confortat cerebrum, ponitur hic, ne materia descendat ad pectus, & quia constituentia aliptam muschatam sunt subtilia, & maxime sua basis, ideo alipta confortat pectus; & est bona habentibus asthma ex frigida causa, id est difficultatem anhelandi, & est bona contra pectoris strictionem ex frigida materia contenta in pectore. Item est bona in pueris non valentibus lac retinere. quia stomachum confortat, vt ipsum recipiat. Alipta ponitur in medicinis compositis. conficitur sic, & est ibi cautela. primo muschum, styrax, & ladanum ponuntur in aliquo vase aeneo, & illud vas coopertum cum panno mundo ponitur ad solem, ita quod ibi aliquantulum calefiat, & mollificetur. deinde in mortariolo aliquantulum calido ponantur, & pistentur cum pistello, & bene mollificentur, quousque pistellum fiat calidum. Deinde lignum aloes puluerizatum ibi ponatur, & deinde muschus cum aqua rosae distemperetur, & cum alijs confectionibus de muscho ponitur, quod nisi distemperetur cum aqua, non posset commisceri cum alijs per totum, sicut videmus quod parum croci quando distemperatur cum aqua cum multo lacte commiscetur, quod non fieret, nisi distemperaretur cum aqua.

De gallia muschata. Gallia muschata est alia confectio; cuius auctor non ponit laudes, tamen valet contra stomachi debilitatem ex materia frigida, ipsam consumendo, prohibet vomitum, valet contra fluxum ventris, constipando humiditatem lubricantem, & desiccando. mastix, & gummi arabicum sunt ibi pro basi, quia proprie confert eis; & praecipua operatio, & laus eius sunt huius confectionis. mastix ca. & sic. est in ij. grad. subtiliat humores crassos frigidos, confortat stomachum, appetitum erigit. Similiter gummi arabi. & zingiber, & nux muschata, & muschus, & cinnamomum, & garyophyllum, & camphora, & alia, quae ibi ponuntur, confortant stomachum, & ista confectio in medicinis stomachum confortantibus debet poni. Ista duae confectiones sunt praecipuae dictae, & eis loco incensi in monasterijs vtuntur aliqui diuites. De muscho, qui ponitur in alipta muschata intellege, quod est quoddam apostema, quod nascitur in pede cuiusdam animalis, & est valde aromaticum, & confectiones ponuntur in litera, vt patet.

De muschio. Confectio neræ ad compassionem mulierum valet, prouocat menstrua, confortat, & iuuat ad concipiendum, est enim aperitiua matricis, & ipsius confortatiua, quia materiam

De ambra.

De camphora.

Alipta operationis.

Alipta cum pistello.

De gallia muschata.

De mastix.

De muschio.

De cisteida neræ.

materiam eius superfluum consumit. unde in medicinis valentibus ad passionem mulierum ponitur. hæc est sententia lectionis.

Materia morbi quomodo digeratur a medicina.

Habito quod a calido naturali, & innaturali fiat digestio. nunc queramus quomodo materia morbi digeratur a medicina. Et primo quomodo digeratur a medicina calida. utrum a medicina calida caliditate actuali eius, vel potentiā. Et videtur, quod a caliditate eius actuali, quia omne agens est actu ens, sed calor medicinae calidæ cum sit digerens materiam morbi est agens. ergo est actu ens, maior pater, quia patiens est tale in potentia, quale agens est in actu igitur agens per illud quod agit est actu ens.

Item aqua calida secundum Aui. materiam existētem in stomacho frigidā digerit per caliditatem suā, sed non per caliditatem suam potētialem, quia sic eā in cruderet, & in frigidaret: ergo hoc est per caliditatem actualem.

Sed contra quia hoc dicit Gal. in techn. quod medicina calefaciens, & in frigidans debet esse talis secundum virtutem, & nō secundum sensum, & apparitionem; immo essentialiter tale, ut dicit ibi.

Solutio.

Solutio ad illam questionem. Dico, quod medicina calida aliquando agit per caliditatem actualem, & aliquando per potentiā, quia aliquando ipsa non passa, & tunc ipsa agit per actualem caliditatem, & hoc est quando ipsa agit in propinquis partibus, sicut stomacho, & ali quando ipsa agit passa, & tunc ipsa agit per caliditatem potentiālem, tamen ipsa est in actu, & reducta ad actum cum ipsa agit, & sic ipsa agit in remotis partibus. Ad primum cum dicitur, quod &c. dico quod ipsa est actu calida cum agit, sed hoc est propter sui passionem, per quam reducta est caliditas potentiālis ad actum. Ad aliud, quod est de aqua calida, patet.

An aliqua materia morbi possit digeri per medicinam frigidam.

Questio.

Consequenter queritur, utrum aliqua materia morbi possit digeri per medicinā frigidā, & vñ quod non, quia frigidum nō ponit pedē in operatione naturæ, ut dicit Aui. i. lib. Item ab eodem digeritur cibus, & materia morbi secundum Aui. sed cibus non digeritur a frigido, ergo &c.

Item digestio est naturalis operatio sū Aui. in i. sed nulla talis operatio fit a frigido, ergo &c. Item secundum Aui. in iij. digestio materiae est præparatio eius ad expulsionem, sed dixit Gal. in iij. simplicis medicinae, quod frigiditas aggregat materiam, & facit eam immobilem, ergo, &c. Oppositum dixit Gal. & Haly abb. in techn.

Solutio.

Solutio. Dico, quod medicina frigida solū digerit materiam calidam, & siccam, sed medicina calida digerit omnem materiam, tam calidam, quam frigidam, sicut patet ab Haly abb. qui ponit quatuor medicinas digerentes omnem materiam, ut crocus, & spica &c. Tamen digestio malæ materiae potest fieri dupliciter. Vno modo ipsa digerit solum alterando, & malitiam eius reprimendo, & isto modo digeritur calida materia, & sicca cholericā in æstate a frigido reprimendo eius vehementem caliditatem, & eius malitiam, ut natura possit eam deuincere, & etiam isto modo digeritur materia frigida a caliditate, eius frigiditatem, & malitiam reprimendo, ut natura possit eam deuincere, & expellere.

Secundo modo medicina digerit, membrum, & calorem naturalem confortando, ut supra, ipsam materiam victoriam habentem digerendo, & expellendo, & sic fit digestio a calido temperato, & nullo modo a frigido. unde materia calida digeritur dupliciter, vno modo alterando, secundo modo confortando; sed materia frigida non nisi vno modo tantum scilicet alterando. Ad primum obiectum dico, quod frigidum non ponit pedem in opere naturæ, ita quod instrumentum. Ad aliud per idem, quod dicit Aui. ab eodem digeritur cibus, & materia morbi. dicendum quod verum est, quoniam cibus, & materia morbi digeritur ab instrumento naturæ regulato a natura. Ad aliud cum dicitur, quod nulla operatio naturalis fit a frigido, verum est tanquam ab instrumen-

to, sed ut dictum est. Ad aliud dico, quod frigidum aggregando aliquando materiam reddit per se eam immobilem, tamen per accidens, s. ut sit natura expellenti obediens, quæ peccabat sua subtilitate, & qualitate, propter quod ipsa erat tunc incomprehensibilis a natura. unde Gal. in prognosticis, spiritum est difficilis expulsionis triplici de causa: aut quia viscosum, propter sui nimiam adherentiam membro, in quo est, ut ab eo nequeat expelli, aut quia subtile, & liquidum fugiens comprehensionem cū natura expellēs suas superfluitates cum vento, & aere non potest ipsum comprehendere; aut quia virtutis est debilis in expellendo. cum igitur sit subtilis, & liquida, ipsa debet incrassari, ut fiat comprehensibilior, & mobilior non de se, sed a natura, ergo &c.

An medicina frigida digerat materiam.

Consequenter queritur, utrum medicina frigida digerat materiam morbi, & agat in ipsam per frigiditatem actualem, vel potentiā, & videtur quod per actualem, quia illud quod agit per complexionem, qui ab alio non recipit, agit illud actualiter, sed medicina frigida non habet frigiditatem a corpore humano, per quam ipsa agit, ergo &c.

Sic tu dices, quod immo. si quod ipsa recipit frigiditatem a corpore humano, per quam ipsa agit. Contra natura corporis humani agit per calidum, ergo a natura corporis humani ipsa non recipit frigiditatem, cum agat per eius contrarium. Si dices, quod in actione corporis humani, talis frigiditas medicinae, per quam ipsa agit, adducitur ad actum? Contra; omne illud, quod educit aliquid ad actum, facit illud sibi simile, & non contrarium sibi, quia passum est contrarium agentis, & propter hoc patitur, licet per contrarietatem. Item calida medicina agit per potentiālem complexionem, quam requirit a corpore humano. ergo per oppositum frigida medicina per frigiditatem accidentalem.

Item quomodo in frigidat, cum in qualibet parte corporis sit caliditas, quæ non in frigidat, sed potius calefacere debet. Sed contra. iij. de complexionibus, medicina calidæ, frigida, humidæ, & sicca agunt per complexionem potentiālem. Solutio. Hæc questio soluit Gal. de simplicis medicina. Medicina dicitur agere per potentiālem complexionem dupliciter. Vno modo, quia non agit nisi ab alio patitur prius, & sic medicina debet agere per complexionem potentiālem, quia non agit, nisi sui diuisione patitur prius a calore naturali, quia non mouetur, nec intrat membri substantiam, nisi prius diuidatur, & ideo si opus ponatur supra manum eam nō in frigidat, quia ipsa non est diuisa in partes paruas. Alio modo dicitur aliquid agere per potentiālem complexionem, quia ipsum nō agit nisi prius patitur sui diuisionem ab alio, & in ipso aliquid aliud multiplicatur, & sic medicina calida per potentiālem complexionem, quæ recipit ab alio. s. a calore naturali, & quantum ad hoc agit per actualem. Sed quia ab alio patitur antequam per illud quod habet agit, pro tanto dicitur agere per potentiālem complexionem; frigida. n. medicina nullam complexionem accipiunt per diuisionem ad hoc, ut agant, ut calidæ, & frigida motum accipiant per diuisionem, licet non per complexionem.

Et sciendum, quod triplex est potentia, scilicet essentialis, accidentalis, & actualis. Essentialis est illa, quæ indiget transmutabilitate rerum in suam substantiam, siue essentiali, & sic medicina calida est in potētia. Potentia. f. accidentalis est illa, quæ indiget transmutabilitate rerum accidentaliter, sicut est illud transmutans, quod remouet prohibens, & in ista potentia est medicina frigida. Potentia actualis est illa, quæ non indiget aliqua transmutatione alia ab eo in quo est, sed solo exitu ab ocio in actum, & sic vigilans scribit in potentia, & sic venenum est interficiens potentia, quia ad hoc quod venenum interficiat, non oportet quod ipsum diuidatur immo applicatione sui ad corpus interficit. Ad primum argumentum dico, quod medicina frigida mouet, hoc est per complexionem quā in potentia habet.

haber, quia motum ab alio accipit, licet non per complexionem agat. Ad aliud dicendum, quod non est simile, quia licet medicina calida non agat nisi aliquid multiplicetur cum ipsa, & in ipsa, non propter hoc, sic est defrigida, quia fm Gal. ponentes hoc exemplū, ligna viridia per se infrigidant, sed sicca ligna nunquam calefaciunt, nisi prius calefiant ab igne, & in eis ignis multiplicetur. Ad vltimū, quando tu quæris, quomodo est possibile, q̄ agat per frigiditatem, immo per caliditatem quam acquirit à corpore, quia per totum est caliditas, dico quod non oportet; non enim medicina frigida calefiunt à corpore, nec a calore corporis, quia ipsa est multa; immo dico, quia calor corporis nō potest calefacere, sicut videmus in hominibus ebrijs in mane vinum vomere, & cibum actuale frigidum; eo q̄ propter sui multitudinem nō potuit eum digerere calor. vnde verum est, q̄ si opium in quantitate esset parua, ipsum non infrigidaret totum corpus humanum, immo vinceretur à calore naturali; sed tamen non potest vinei, vel quia est maioris quantitatis, vel quia calor nostri corporis est debilis, & tunc non potest calefieri à natura, & compleri, sed remanet frigidum actu, ideo tunc ipsum infrigidat, & sic patet solutio.

De diamargariton.

Diamargariton dicitur à duobus margaritarum generibus, & perforatarum, & non perforatarum, quæ ibi intrant. valet cardiacis, trislibus, & ad omnem cordis debilitatem, & stomachi. decima pars confecta est, lib. i. Rec. garyophyl. cinnamo. spica, galan. ligni al. liquiri. trochiscorum, diarhodon, & dian. ana drach. i. s. nucis musch. macis, aliptæ, zedo. rhabarba. styracis cal. ana drachm. i. margaritarum integrarum perforatarum ana drac. s. ambre, muschi, basiliconis sem. ana scrup. i. minus gra. ij. muschi, gra. ij. zingib. ossis de corde cetui, eboris, blacke bizantie ana drac. s. camphoræ gra. vj. & mane, & sero datur in æstate cum aqua frigida, & cum aqua ros. cum * rhodostomacho. in hyeme cum vino mane, & meridie. valet vt superius diximus maxime phthysicis, & consumptis.

* rhodostomate.

Diacameron.

Diacameron. i. ducens hominem de morte ad vitam, quod facit asthmaticis, arthriticis tussitibus, phthysicis, & omnem imbecillitatē stomachi emendat, debiles lumbos confortat, luxuriam prouocat, & omne, quod in diarhodon lulij laudatur, complet. decima pars cōfecta est, lib. ij. & antopoli, zingib ana dr. v. scrup. i. & gra. xvi. cinnam. galan. ana drac. ij. gra. vi. garyophyllorum, specie, zedoarie, costi, pyrethri, coralli rubci, trag. rheupont. saluicæ, anacardi, ossium dactylorum, carpo. anisi, se. iuniperi, ameos, leucopiperis, macropiperis, melanopiperis ana drac. i. scrup. ij. & gra. viij. limaturæ auri puri, & argenti neri, ossis de corde cetui, ana scrup. ij. & s. muschi, & rasuræ eboris ana scrup. i. & gra. vij. amb. drach. i. mel quod sufficiat. detur de eo drac. ij. mane, & sero cum vino.

Diamoron à moris celsi dictum est, à moris rubeis, valet ad omnes causas palati, & gutturis, cadentem vltulam subleuat, & humorositatem desiccatur, & medietas est lib. i. Rec. mororum celsi, mororum bati, lib. i. mellis, lib. s. capræ drac. iij. confice sic, succum cum melle, & sapa in æneo vase stagnato ad prunas leues ad perfectam decoctionem define bullire, cum autem scire volueris si coctum sit, pone ex eo guttam vnam super marmor, & si inclinato marmore se quasi mel retineat, coctum est. tunc accipe in vase stagnæ, & vsui referua. Et cum opus fuerit ex eo palatum, & vltulam inunge, & gargarizandum dabis.

De operationibus medicina frigida.

Superius visum est de operationibus medicina calidæ, nunc dicamus de operationibus medicina frigida. Et sciendum, quod medicina frigida quinque habet operationes. Prima est confortare. Secunda est repercutere. Tertia est incrassare. Quarta est inrudare. Et quinta stupefacere. Prima est confortare membrum, quod tripliciter contingit. Vno modo substantiam membri inspissando, & sic frigida, & styptica confortant. Secundo modo confortat membrum, spiritus viuificando, & mo-

biles, & agiles ad sua opera incitando, vel exercendo: & sic medicina aromatica confortant. Tertio modo complexionem membri adæquando, & sic medicina temperata confortant, & sic oleum rosatum, caliditatem membri contemperando, membrum confortant.

Secunda operatio medicina frigida repercutere, frigidum enim repercutit quatuor modis. Vno modo, quia medicina frigida membrum constringit, & ipsum constrictum minorem locum occupat. Ideo necessario quod est in membro expellit, & aliunde materiam non recipit. Secundo modo frigidum repercutit, caliditatem membri fortiter attrahentem mitigando, quæ mitigata minus attrahit, & ideo in hoc materia trahi ad locum prohibetur, in hoc quod trahens debilitatur, & ita a frigido expellitur. Tertio modo frigidum repercutit, materiam fugando per contrarietatem, quod est, quia non vadit vacuum, id est secum humores ducit, & ita frigidum expellit materiam fluxus, & fluxum. Quarto modo frigidum repercutit, materiam ipsam incrassando, quæ minor redditur, nec penetrans membrum, propter sui crassitiam sicut si esset subtilis, & ingrediens.

Tertia operatio medicina frigida est incrassare, sed materia tripliciter incrassatur. Vno modo per congelationem, sicut glacies à frigido incrassatur. Secundo modo per inspissationem, & subtilis humidi consumptionem, & sic siccum incrassatur, & humidum incrassatur, & sic forte cholera existens per se incrassatur. Tertio modo incrassatur aliquid per alterius rei commissionem, sicut aqua per admissionem cum farina, incrassatur, & sic calidum incrassat, quia commouet materias, ideo vnam partem alij commiscet, & terminat, & sic indigesta à calido, incrassatur digestio per bonam commissionem, & terminationem humidi cum sicco, & e conuerso.

Quarta operatio medicina frigida est inrudare, inrudatur autem materia tripliciter. Vno modo calidum digerens debilitando, & sic frigida per caloris debilitationem indigestionem faciunt. Secundo modo fit indigestio propter membri raritatem, propter quod ab exteriori calore calefaciendo ad exteriora calor digerens attrahitur extra locum digestionis. Propter quod, qui habet rarum stomachum, male digerunt, & propter hoc etiam non fit bona digestio in æstate, quia calor ad exteriora trahitur. Tertio modo fit inrudatio propter motum rei digestibilis, quia digestio fit in quiete secundū Arist. 4. meteororum. Et ideo secundum Aui. in primo digestio non fit mediantibus villis, qui sunt necessarij propter motum materie, & ideo illi, qui faciunt rem digestibilem moueri de loco ad locum inrudant, & sic ventosa omnem digestionem impediunt. propter humiditatem extraneam accidentalem crudam in eis existentem, quæ in ventositatem resoluatur, quæ quidem ventositas quando nō consumitur de loco ad locum mouetur, & aliud simile mouet, sicut capræ, fabæ, cicera, phaseoli, quia in ventositatem, humiditas quidem extranea in eis existens dissoluitur, ideo digestionem impediunt.

Quinta operatio medicina frigida est stupefacere, qd facit dupliciter: Vno modo spiritus incrassando, & immobilizando, propter quod inhabiles virtuti animæ fiunt. Et propter hoc membro virtus ista non mandatur, nec operationem eius efficit. Secundo modo, quia complexionem membri corrumpit, propter quod spiritus cum ipse operationem in ipso non exercet, quæ sine complexionem membri debita, & proportionali existente instrumento non exercentur in membro.

De operationibus medicina humida.

Humida medicine quinque sunt operationes. Prima eius operatio est inflare. Secunda est lauare. Tertia fordare. Quarta lubricare. Quinta planificare. Prima autem inflare, inflatio. n. fit per resolutionem materie in ventositatē, cū non pōt consumi ipsa materia, nec ventositas, & sic oīa ventosa, quæ habet in se aliquā humiditatem extraneam crudā, per q̄ inflant ventositatem in sō operantur, & ita etiam,

etiam, quæ ventositatem faciunt, sunt infantia, sicut cæpa, & cætera. Istorum enim, quæ faciunt ventositatem, quædam faciunt in stomacho ventositatem, & vterius, aut parum, aut nihil transit ad venas, aut ad hepar, sed in stomacho consumitur: & si in stomacho non potest consumi, facit passionem in intestinis, ut colicā inflatiuā, sicut sunt rura, & spinachia. Alia sunt quorum ventositas licet eleuetur in stomacho, tamen aliquid non consumitur, de qua sit curandum, & residuum transit ad hepar, & venas; & hoc forte sui acuitate, sicut in cæpe forte antequā possit in stomacho consumi, stimulat, ut à stomacho expellatur, & sui acuitate penetrat; & etiam ventositas horum facit eandem passionem, quam & ventositas, præcedentiū. Sunt, & alia quorū ventositas in stomacho consumitur quantum ad aliquam eius portionem, quia non ita cito penetrat forte, cum non sit acuta sicut ventositas prædictorum, & ita consumitur aliqua eius portio non tamen tota, forte propter sui crassitiam sicut fabæ, & illa portio, quæ in stomacho non consumitur, ad hepar venit, & ab hepate ad mēbra genitalia currit; propter quod ad coitum valet. in omnibus tamen istis fit eleuatio ventositatis in stomacho, ut in cæpa, fabis, & alijs, quæ omnia habent humiditatem extraneam indigestam, sed in quibusdam consumitur, & quibusdam non.

Secunda operatio est lauare; humidum. n. est lauatiuum. lauatiua medicina est, quæ abstergit sua actione, & passione, id est agendo, & patiēdo, ut aqua hordei, quæ est humida, & cursibilis, quia humida remollit materiam, quia cursibilis est mobilis, & suo motu impellit; & secum trahit materiam remollitam; & ita agendo, & patiēdo abstergit, & sic aqua cucumeris, cucurbitæ, & aqua hordei, & aqua piscium sunt lauatiuæ, quia sunt humectantes, & cursibiliter. Vnde cum nos volumus domum mundare, projicimus aquam cum impetu, ut remolliat, cursibilis sit, secum puluerem trahat.

Tertia eius operatio est sordidare; humidum enim sordidat, & hoc est humidum sua viscositate adhærens fortiter membro, sicut gummi arabicum, & tragacanthum membrum sordidant sua adhærentia, hoc est cum illud membrum cui adhærent, non indiget lenitione; imo habet humiditatem sufficientem aut superfluam, & tunc humidum adhærens ei sordidat ipsum.

Quarta operatio eius est lubricare, humidum. n. est lubricatiuum, & est medicina lubricatiua, quæ solū humiditatem remollit sua humiditate sine hoc, quod sit cursibilis, & sic violæ lubricant sua humiditate, remolliendo materiam, quæ remollita non amplius adhæret mēbro & sua grauitate cadit, aut materiam stimulat, & grauat, ita quod ab ea expellitur, & sic differt lubricatiua à lauatiua, quia lubricatiua ex sola passione remolliendo mundificat, & abstergit, sed lauatiua actione, & passione, ut dictum est.

Quinta eius operatio est planificare, seu applanare res asperas, sicut videmus in trachea arteria, cū sit aspera per humiditatis suæ consumptionem, educentes æqualitatem suarum partium. tunc sit in ea partium suarum supereminētia propter humiditatis consumptionem, tunc adueniente aliquo humido leniente applanatur; & adæquat, & sic gummi arabicum, tragacanthum, & similia tracheæ arteriæ sunt panificatiua.

Siccæ medicinæ quatuor sunt operationes. Prima est constringere, siue aggregare membrum. Secunda est consolidare. Tertia est carnem generare. Quarta est sigillare, id est cutem generare.

Prima igitur est constringere, siue aggregare membrum, & ex hoc sequitur. ergo quoque exprimere habet; quia contrahendo, & comprimendo membrum, facit illud minorem locum occupare, & ita humiditatem interruptam inter partes aggregat, & necessario exprimit, & ex hoc sequitur, quod incrasset per expressionem talis subtilis humidi, ergo oppillat, quia incrasset, & quia materiam immobilem, nec cursibilem, neque penetrantem reddit per meatus, per quos posset penetrare, si non incrassata esset, nec aggregata in unū, & ex hoc sequitur, quod siccum conglutinat, & cum ipso est parum de humido

E cum sicco terreo bene terminato, & fortiter, & per hanc viam omnes medicinæ, quæ in fluxu ventris dantur ad constringendum, & constipandum debent aduri, ut humiditas superflua, quæ est in eis lubricans consternatur, siue auferatur, & tunc in eis est bona terminatio humiditatis cum sicco terreo, & ita sunt bene conglutinata, & per hoc sunt bene conglutinantes, & constipantes, & excoriatio- ni intestinorum resistentes.

Secunda operatio siccæ est consolidare, & vnire partes vulneris, siue labiorum adinuicem, & hoc propter consumptionem humiditatis superflue interemptæ inter vulneris labia non permittentis ea coniungi, & vnum fieri secundum Gal. in technici capitulo de consolidatione continuitatis, & sic sanguis draconis consolidat, & vulnus curat.

Tertia operatio siccæ est generare carnem, quod fit dupliciter. Vno modo quia materiam superfluam consumit, quæ membri complexionem corrumpbat. Secundo modo, quia sanguis incrassatur, propter hoc disponit sanguinem, ut ex eo fiat caro. Ista enim medicina, quæ carnem generat, oportet ut non sit mordacitua; per hoc enim malam materiam attraheret, quæ carnis generationem impediret, nec nimis sit sicca, quia tunc materiam, ex qua debet fieri, consumeret, & substantialem humiditatem membri, & sic vlcus profundaret.

Quarta operatio siccæ est sigillare, & cutem generare super vulnus consolidatum, & ita est fictior, quam carnem generans, quia magis debet consumere humiditatem, & sanguinem indurare, quia siccior est cutis quam caro, & hæc sunt operationes siccæ.

Scitæ sunt operationes medicinarum simplicium, quas habent à complexione sua. Sunt, & alie quas non habent à sua complexione, sed à sua proprietate: sicut scammonia habet attrahere choleram. Item quædam sunt medicinæ, quæ habent duas operationes simul, ut ventrem soluere, & membrum constringere, & confortare, sicut hermodactyli habent attrahere phlegma iuncturis ad stomachum, & per hoc ventrem laxant, & hoc faciunt sua proprietate. Similiter sua stypticitate quæ habent confortate iuncturas, & constringere, ne materiam aliunde recipiant. Et forte emplastrati exterius, supra iuncturas habent extrahere materiam ad exterius, stypticitate sua membrum confortare.

Item alie sunt medicinæ, quæ habent duas operationes facere, & sunt differentes ab illis, sicut cyminum habet laxare membrum sua humiditate lubricatiua, & prouocare ratione suæ substantiæ subtiliatiuæ, & penetratiuæ. Quando ergo volumus vnam istarum operationum per talem medicinam facere, tunc debemus aliam impedire, & illam, quam volumus, iuuare. Vnde quando volumus prouocare vrinam per cyminum, debemus iuuare cyminum per diuretica, ut per semen apij, & tunc ad prouocationem vrinæ valet, & in partes ipsum cyminum puluerizare, ut citius a stomacho ad renes transeat, & impedire, scilicet humiditatem lubricam amouendo forte per aduersionem, vel contritionem. Sed si volumus ventrem laxare, oportet e conuerso facere, admiscendo medicinas lubricas, ut violas, & similia, & in crassas partes puluerizare, ut plus in stomacho moretur, & operationem suam in eo faciat. Item aliqua medicinæ, quæ habent substantias diuersas in se, vnam acutam subtilem, quæ est in superficie, aliam centalem crassam stypticam, ut caulis, inter quas natura potest diuidere in operando vnam partem trahendo ad vnam materiam faciēdo vnam operationem, & aliam: & ideo caulis in apostematum statim est bonus; natura enim trahit substantiam subtilem acutam ad materiam fluxam, ut ipsam dissoluit, & mittit substantiam stypticam ad materiam fluxam, ne fluat, &c.

Habito de tribus confectiōibus quasdam medicinas componentibus, & quasdam electaria ingredientibus. Nunc ad electaria accedamus.

De

De electarijs.

Sciendum, q. electariorum quedam sunt calida, vt dia margariton, diacalamentum, &c. Quedam sunt frigida, vt diapaouer, triafandali, &c. Quedam humida vt diatragacanthum. Quedam sicca, vt diaprasium.

Item quedam iuuat membra animata, vt pliris cum muscho, & sine muscho. Quedam membra naturalia, vt diacytonite. Queda membra genitalia, vt diasytreon. Quedam vitalia, vt diamargariton. Item quedam confortatiua tantum, quedam confortatiua, & laxatiua, quando confortant, pulueres debent bene conteri secundum suum modum plus, vel minus secundum quod diuersis membris competunt, vt dictum est prius.

Item quedam electaria sunt ex solis pulueribus, vt dia margariton, quedam ex decoctionib. herbaru, & pulueribus, & aliquando cu succis herbaru, & puluerib. ipsaru. Ad istam electione spectant, quae valent ad membra spiritusalia, quae sunt, diamargariton, diacameron, diamoron.

De diamargariton.

Diamargariton est electariu ex puluere factum, & dicitur sic, quia ex duabus margaritis conficitur. valet cardiacis, & tristibus, valet ad cordis, & stomachi debilitatem, & laetificat. Margaritae fm quosdam sunt basis, quia dant nomen, sed non oportet. Non. n. dant nomen Margaritae, & laudes conuenientes huic electario. Tales. n. sunt, quia confortant cor, & stomachum. Garyophylli igitur, & spica, & lignum aloes, & margaritae sunt pro basi vna, quia margaritae confortant cor, & alia stomachu confortant. Margaritae confortant cor per similitudinem, quia sunt durae sicut cor. Item cor est rarum in substantia confortant ipsum spissando. Vnde lignum aloes, & spica, & garyophylli sunt eius basis quatum ad confortationem, & margaritae ad cordis debilitatem.

De garyophyllis.

Garyophylli est medicina nota, proprietatem confortandi stomachum, & hepar habent. faciunt putrefactionem oris sua acuitate cum nimio vsu comestionis, quia sua acuitate laxant gingiuas, quae laxata materiam aliquando recipiunt, quae remanens ibi putrefit. Et spica duplex est scilicet celtica, & spica nardi.

De spica nardi.

De spica nardi hic intelligimus, est medicina nota habens proprietate resoluendi caliditate sua, & confortandi stomachu sua stypticitate; oppilatione hepatis aperit cu materia est frigida, pectus confortat, & coitum incitat. Et ideo in medicinis prouocantibus coitum ponitur. Itē prouocat menstrua suffumigata; est enim aromatica.

De margaritis.

Margarita duplex est scilicet perforata, & non perforata. perforata est melior, cum est perforata a natura non ab arte, vt ponitur in coronis, quia ista operatio non dat ei bonitatem, neq; malitiam; licet hoc quidam dicant, qd pp hoc sunt bona, quia illae perforantur, quae in coronis mulierum ponuntur, & ideo perforatae sunt meliores.

Sed dico, quod perforata a natura est melior, & cum est perforata a natura est pretiosa, & cara, quia secundum Philosophum lib. 4. de animalibus. Quae sunt perforata a natura, sunt mundata a suis superfluitatibus per illa foramina. Margaritae sunt illi lapides, qui in ventribus pisciu conchilium inueniuntur. ista puluerizata cum corallo, si proijciatur super oculum valet ad lachrymas oculi, quia prohibet ne materia fluat ad oculum.

Declaratio diacameri.

Diacameron. i. ducens hominem de morte ad vitam antophylus ibi ponitur, & est stypticus amarus. valet ad pectus, & ad luxuriosos, & garyophyl. zingibe. & cinnamomu sunt ibi pro basi vna, quia confortant stomachu, & antophylus est ibi basis alia. In quantum confortat pectus, & est medicina cardiaca; & est pretiosior quam diamargariton, quia ibi ponuntur, quae ponuntur in diamargariton, & plus de pretiosis, galanga, & spica celtica.

Declaratio diamoron.

Diamoron ex duob. moris fit. Sunt enim mora celsi, & mora rubi; illa non possunt digeri in stomacho propter sui crassitiem, ideo ei nocent; sunt enim styptica, & sicca, vnde prohibet materiam fluere, ad vnam, & guttur sua stypticitate. Diamoron valet in principio synanches; mirabiliter enim reprimat materiam, ne fluat ad guttur, si

A cum aqua rosa administratur, & plus si administratur cu succo corticum nucis magnae, quia diamoron per se non potest penetrare pp sui crassitiem, & ideo non conuenit in percussione materiae a superioribus venientis, sed succus ille est penetratiuus, cum signum est, quia pueri non possunt abstergere manus suas ab ipso maculatas; & ideo penetrare bene interius; & sua acuitate, qua penetrat, materiam fluxam consumit, & sua stypticitate materiam fluxuram prohibet, & non solum ab vna parte, sed a qualibet parte, quod non poterat facere diamoron per se, quia non poterat intrare partes gutturis, sicut cu succo, ista decima pars, quae inuenitur in antiquis est lib. ij.

Habito quomodo fiat digestio. Consequenter quaeritur, vtrum quilibet humor sit euacuandus, & a natura digerendus, & videtur quod non. per Hippo. ij. aphorismorum, inchoantibus morbis, &c. sed tunc materia est indigesta, ergo &c. Item in primo in peracutis passionibus raro pharmacis vti; sed tunc non est digesta materia, ergo &c.

B Item digestio est repressio malae qualitatis materiae, sed materia euacuanda potest peccare in quantitate non in qualitate, ergo talis materia euacuanda non potest digeri.

Itē aliquando nulla facta digestionem materia euacuanda damus hieram picram Galeni, Paulini pilulas ad euacuandam choleram ante cibum, vel post, ergo &c.

Sed contra dico Hippo. digesta medicari, &c.

Consequenter quaeritur vtrum materia nec quantitate nec qualitate peccans, si debeat euacuari, debeat digeri. videtur quod non, quia digestio est repressio malae qualitatis materiae, ergo &c. Contra digesta medicari, &c. Item in aphor. dicit, si quis vult corpus purgare, oportet materiam preparare primo ergo &c. Solutio ad primam quaestionem. Dicendum, quod aliquando est euacuanda materia digerenda, & aliquando non, nam si materia est furiosa, tunc debet euacuari sine eius digestionem. Si materia non est furiosa, aut ipsa est multa, aut non si sit multa, debet euacuari tunc absq; digestionem materiae ad minus in parte, vt natura melius possit supra residuum; melius enim est ipsam materiam indigestam euacuare, quam naturam impedire in sua digestionem. Si materia non est multa, vel natura potest supra eam complete ad digerendum eam, aut non. si sic, ipsa non est digerendum anteq; euacuetur: si natura non potest complere supra eam ad digerendum ipsam, tunc aut ipsa euacuatur per medicinam fortem, aut per leuem. si per leuem medicinam euacuatur, tunc eam potest hac tantum digerere per aliqua sui componentia, quantum ipsa potest attrahere per aliqua sui componentia, sicut pilula ante cibum; tunc tales medicinae possunt dari ante digestionem, cum ipsae digerant tantum, quantum euacuant. si medicina sit fortis, tunc materia debet digeri, antequam euacuetur tali medicina. Ad quam digestionem quatuor requiruntur condiciones.

Prima est membrum preparare, ita ne malum ei nocumene inferatur a malitia medicinae, & ita diuersimodo de debent preparari contra diuersas malitias, quas medicinae debent inferre. Vnde Hip. iij. particula aph. ad elleboros, &c. quia elleborus nimium desiccatur, antequam exhibetur, membrum debet humectari quiete, & ocio.

Secunda conditio est, quod materia remolliatur, vt sit parata ad exitum.

Tertia conditio est, q. viae debent aperiri, vt per ipsas possit currere materia, & trahi a medicina.

Quarta conditio est, q. humor attrahendus ita preparatur, vt a membro, & a materia odio habeatur, q. a natura non retineatur: natura. n. vehementius retinet phlegma in aestate, quam in alio tempore, vt per illud contemperetur caliditas aestatis, & cholerae abundantis in aestate. Similiter in hyeme natura vehementius retinet cholerae, quam in alio tempore, vt per eam contemperetur frigiditas temporis hyemis, & phlegmatis abundantis in hyeme, & ideo in aestate est magis amicum naturae phlegma, quam cholera. pp quod in aestate facilius euacuatur cholera quam phlegma, immo si phlegma tunc euacuaretur, tunc esset morus

motus agitatiuus phlegmaticis tracti à natura, & medici-
na. Smiliter cholera in hyeme est amabilius natura q̃
phlegma, & ideo in hyeme facilius euacuatur phlegma
quam cholera: immo si cholera tunc euacuatur, esset mo-
tus agitationis cholera tracta à natura, & à medicina.
per hæc patet responsio ad duo prima argumenta.

Ad tertium dicendum, quod ratio supponit falsum; im-
possibile est enim humorem abundare in quantitate, quin
cum hoc abundet in qualitate. unde impossibile est phle-
gma abundare in quantitate, quin cum hoc abundet in
frigidityte, & humiditate, non quia sit frigidior, & humi-
dior, quam si non abundaret, & ita de alijs humoribus,
& sic patet solutio ad argumentum per prædicta.

Ad secundam quæstionem dicendum est, quod mate-
ria, nec qualitate, nec quantitate peccans antequam euacue-
tur, debet digeri, ni ipsa sit nature odiosa; nisi. n. digeretur
non esset nature odiosa; & tunc si vellemus ipsam eua-
cuare, esset motus agitationis medicina trahentis, & na-
ture retinentis. si autem timeamus humorem mouere, &
facere in tempore sequenti ratione moræ aliquam ægri-
tudinem specialem, sicut febrem tertianam, vel aliquem
aliu morbum ante tempus, illud est melius materiam
alterare in oppositas qualitates illius morbi, ne illum
morbum faciat quam illam materiam euacuare, & sic so-
luuntur argumenta, & per consequens quæstiones.

De diath. Diathos dicitur, quod fit ex floribus dendrolibani, vio-
larum, & rosarum. valet tristibus, macilentis, cardiacis:
multum laxificat, & conualescentes ex ægitudinib. mul-
tum confortantur, vi. pars confecta est lib. ij. ꝛ. florum
rorisina. vnc. i. ros. vio. ana drac. vi. garyoph. spica, nucis
musch. galanga, cinna. zingi. zedoaria, macis, ligni aloes,
carda. anethi ana scrup. iij. mellis quantum sufficit. detur
mane, & meridie febricitantibus cum aqua; non febrici-
tantibus cum vino.

De pliris ar- Pliris arcticon, pliris completa medicina, arcticum
cticon. principium interpretatur, proprie valet tristibus melan-
cholicis, & ad nimiam stomachi debilitatem, & synco-
pim cordis, & memoriam reparat, intellectum acuit, &
epilepticis, analepticis, & catalepticis prodest, & omnem
debilitatem cerebri reparat. octaua pars est lib. i. ꝛ. cinna-
garyoph. ligni aloes, galanga, spica, nucis musch. zing. ipo-
dij, schenanthi. ros. cype. viol. ana drach. i. & gra. xvj. folij,
liqui. styracis, mastice, sampuchi, balsamita, basilico-
nis. cardamo. macrop. myrtilorum, corticum citri ana
dra. ij. & gra. v. gemmarum, been albi, & rubei, coralli, fe-
rici combusti ana dra. i. & gra. ij. & s. muschi gra. v. tyru-
pi rosa. quantum sufficit. detur mane, & sero febricitantibus
cum calido, non febricitantibus cum vino.

Diacaste- Diacastoreum dicitur à castoreo, quod ibi recipitur.
reum. valet contra grauissimam cephalicam epilepticis, vertigi-
nosus; auxiliatur hemieranicis; & monopagis dolori-
bus prodest; paralyfim omnium membrorum maxime
capitis emendat, emphraxim hepatis, & splenis, atque
renum soluit, & omnibus ægitudinibus ex frigidityte
obstat. quinta pars confecta est lib. ꝛ. castorei, myrobala-
norum citrinorum ana. drac. iij. minus gra. i. & s. aloes
dra. i. & s. minus granum. i. afari, myrrha, euphorbij an.
drac. i. & gra. xvij. folij, antimonij, liquiritia, tragacanthi,
calami aromatici, nitri, chalbani, schenanthi, spica, opo-
pa. castia, piperis longi, albi, & nigri, xylobalsami, carpo-
balsami, colocinthidis, rheupontici, styracis calamita,
zingib. cinna. ana drach. & gra. ij. staphisagria, dauci,
marathri, petroselin. apij sem. fileris, daphnococci, conchi,
finoni, petrolei, styracis rubei, sanguinis draconis, carda-
mo. thuris maioris, & minoris, anisi, fileris, olei laurini,
agarici, mastice, salis ammoniaci, zedoaria, ana dra. i. &
gra. viij. satureia, hyssopi, chamædrysos, pulegij, origani,
balsamita, ozimi, brancæ vrsina, dictami, ruta, sem. ari-
sto. longa, & rotun. aaron, nabathematicon, afari, saluia,
rosarum, bdellij, ana gra. xvij. epithy. polypodij, opopa.
ana drac. xv. aliapidios, cappar. ana gra. xi. anacardi, fabi-
binæ, gentianæ, corticum mandragoræ, ana gra. xvi. pe-
cedani, absynthij, ireos, ana gra. ij. & tertiam partem vn.
mellis quod sufficit. detur in modum auellane capitali-

bus passionibus cū apozemate elelisphaci. hepaticis cum
decoctione absynthij, vel eupatorii, spleneticis, cum a-
qua capparis, vel calamathi. nephriticis, cum aqua de-
coctionis milij solis, vel macedonici. accipiat summo
mane, & ieiunent vsque ad horam sextam.

Diarr. Diaris dicitur à radice illa, quæ ireos appellatur. valet
dyspnoicis, arteriatis, ruffientibus; vocem perditam re-
staurat, si fuerit ex frigida causa. duodecima pars eius co-
fecta est lib. iij. ꝛ. ireos vnc. i. pulegij, hyssopi, liquir. ana
dra. viij. tragacanthi, amygdalarum, pineæ, cinna. zin-
gib. piperis, an. dr. iij. styracis rubeæ. vn. ij. & scrup. i. cari-
carum, carniū dactylorum, passula. enuclea. ana. dr. ij.
& s. mellis quod sufficit. detur sero cum vino calido. Si-
cut dicit Auic. in iij. iudicia medicinarum mutantur se-
cundū diuersas preparationes. ne igitur iudicium medi-
ci impediat, preparationes medicinarum videamus.

De præpa- Sex enim sunt preparationes medicinarum. Prima
rationib. me- est coctio. Secunda contritio. Tertia est adusio. Quarta
dicinarum. ablutio. Quinta congelatio. Sexta commissio. Præparan-
tur igitur medicina per coctionem, quæ coctio necessa-
ria est tribus de causis.

COCTIO.

Prima per Prima est earū mundificatio, & sic mel decoquitur, vt
decoctione. à sua impuritate mūdificetur. Vnde Gal. iij. acutorū, mel
non coctū, nō debet poni in hydromelle. nisi sit purum,
sed si sit impurum debet decoqui, vnde mundificetur.

Secunda conditio, vel causa est, vt substantia quā volu-
mus refutare expellatur; sicut cum caules in dysenteria
volumus dare ad ventris constipationē, decoquimus, vt
substantiam eorum acutam laxatiuam, quæ est in succo
auferamus, & de hoc habetur à Gal. 3. de simplici medi-
cina, q. caulis decoquitur, cum ad ventris fluxum datur,
quia quanto plus decoquitur, tanto plus stringit.

Nota. Tertia de causa fit decoctio medicina, vt virtus eius a-
qua, vel oleo, in quo fit decoctio, demundetur. Et propter
hoc dicit Gal. 3. simplicis medicine quod aqua, & oleum
sunt materia aliarum medicinarum, quæ fm virtutes il-
larū medicinarum, quibus commiscuntur, formantur,
& hæc tertia decoctio diuersificatur fm diuersitatem de-
coctionum; quædam. n. sunt medicina, quas oportet lon-
go tempore decoqui, & sunt crassa, vt lapides, & radices,
& genera alia; ad hoc enim, vt eorum virtus aqua, vel o-
leo mandetur, oportet, quod earum decoctio sit diutur-
na. Alia sunt medicina, quæ minori decoctione indigēt,
& in tempore minori, sicut semina diuretica, vt semen a-
pij, petroselin, feniculi, dauci, carui, ameos, &c. Aliæ sunt
medicinæ quarū decoctio est ad sufficientiam in tempore
breuissimo, vt illæ quæ sunt rara substantia, vt epithy-
mum, flores vio. boragi. & omnes flores vniuersaliter. Et
hoc enim habemus vnum modum confectionis syrupo-
rum. Si enim volumus in aliquo ponere radices, semina,
& flores, primo debemus ponere radices, & decoctione
semifecta debemus ponere semina, & decoctione fere
completa, debemus ponere flores.

CONTRITIO.

De secunda Secunda præparatio medicina est per contritionem.
preparatio- ista autem contritio est duplex, vna multa, alia parua.
ne. Multa fit duabus causis. Prima est vt per illam contri-
tionem remoueat malicia medicina, quam faceret in
substantia sua crassa, & sic bene conteritur paula secun-
dum Auic. quia sit remaneret in sua substantia crassa ad-
hærens membro, vt stomacho, vel intestinis sua spongio-
sitate attraheret humorem multū existens in stomacho,
vel intestinis, & posset ibi generari apostema, & hoc di-
cit Auic. in ij. & non sit contentus pulpam conterere, vn-
de pulpa propter illam causam subtilissime conteritur.
Secunda causa est, quia membrum, quod curare volu-
mus est situatum in diuersis partibus remotis, & ideo
bene conteritur, vt facilius penetrer, & minus in stomacho
remaneat, & propter hoc dicit Auic. in proemio, quod
pulueres

De tertia per adustionem.
pulueres subtilissime debent conteri cum ponuntur in electariis, & hoc habetur à Gal. ij. simplicis medicinæ, q̄ medicinæ curantes passionēs renū, debent minutissime conteri propter causam prædictam. Crassa autē contritio fit duobus modis. Vna est causa, ne vltimata contritione virtus medicinæ, & operatio proprie corrumpatur, vt cum medicina sit scāmonea, si multum conteretur, propter raritatem suæ substantiæ, amitteret suam operationem, quæ est attrahere cholera, propter quod ipsa debet conteri in magnas partes.

Et si tu dicas per illam propositionem, q̄ si tanta virtus in tanto tēpore potest, & mediū poterit trahere medium in æquali tempore, ergo si pondus i. dra. scāmoneæ poterit trahere tantum cholera, & medietas poterit trahere medietatē cholera; Est dicendum, q̄ ista propositio est vera, si vtraq; possit in hunc actum, sed vtraq; non potest, quia virtus est ablata, & ita à parte agentis virtus ita ablata, q̄ non potest trahere; vnde non habet diminutā virtutem respectu passi, sed nihil. non enim sequitur, si decē homines possunt trahere nauim per vnam leucam in septimana, ergo quinque homines possunt trahere eādem nauim per dimidiā leucam, nec ex parte medicinæ tenet similiter, vltima ergo eius cōtritio corrumpit propriam virtutem medicinæ. Sed corrumpere propriam operationem medicinæ est duob. modis, aut corrumpitur sua propria operatio, ita q̄ in aliā non mutatur, sicut in scāmonea, quæ vltimate contrita nō laxat; aut propria operatio corrumpitur, & alia inducitur, sicut patet in cymino, cuius est ventrem laxare, sed cum cōteritur vltimate, mutatur laxatio ista ad vrinam; quia tunc vrinam prouocat. Secunda causa est, quare non multum conteruntur medicina, sed crassæ remanent, vt multo tempore in stomacho remaneant, & iuuent digestionem in eodem, & sic faciunt medici, quia hepati trageam crassam propter stomachum, & propter alia membra minute contritam.

A D V S T I O.

De tertia per adustionem.
Tertia præparatio medicinæ, est adustio, quæ fit sex de causis.

Nota.
Prima est, vt acuitas quæ continetur in medicina, remoueat per adustionem; quæ adustio consumit partes subriles, in quibus est acuitas, & per hoc acuitas remouetur, & ita atramentum, quod corrosiuum est, & chalcanthum adustum cum croco, valet ad cōsumptionem apostematis duri, quia tunc sine corrosione consumit.

Nota.
Secunda causa est, vt per adustionem acuitas acquiratur, & lapides non habētes acuitatē, vt siant calx aduruntur, quæ acuitas in partib. terreis lapideis fit desiccādo, & igniendo. vnde fm Gal. ij. simplicis medicinæ, calx est calida in 4. gradu, & corrosiua, piper fm Gal. ibidem est calidum in 3. gradu. Illa autem caliditas cū est in 4. gradu, tunc est in materia crassa, quæ pp sui crassitiem diu moratur in vno loco, propter quod corrodit membrū, in quo mutatur, & sic calx viua, quæ hēt partes crassas, quæ non possunt cito penetrare, immo diu morantur in vno loco; nec sine illis subriles possūt penetrare, pp quod corrodit, piper transit sicut flāma, quia sua caliditas in rara substantia fundatur, & ideo non adurit, nec corrodit, & ideo dicit Aui. quod cepe exterius posita vlcerat, quia diu moratur in vno loco, sed interius recepta non, pp sui morum.

Tertia causa est quare aduritur medicina, quia ipsa est valde crassa, ita q̄ ad partes remotas non potest penetrare, nisi subtilietur: in ista autem adustione subtiliatur, propter quod melius potest penetrare.

Quarta causa est, vt melius possit conteri; per illam. n. adustionem disponitur medicina ad faciliore contritionem, & sic sericū comburitur fm Aui. nec debet cōteri in pliri, cum non est artificiale, neq; bonū, quod fit, si per ipsam conteratur, quia aliquādo sua virtus tota corrumpitur in ista adustione; licet p ipsam præparetur ad cōtritionem. istud. n. sericū aliquando datur ad cordis confortationem, & tunc non debet comburi, quia tunc virtus medicinæ, quam querimus, amittitur scilicet cordis confortatio, & tunc quando debet poni in pliri electario, me-

lius est, vt scindatur in minutissimas partes cū culrello, & postea fm quod possibile est conteratur. Aliquando. n. ponitur sericū in medicinis ad cōsumptionem materiæ, & sic ponitur in diafena, & tunc debet comburi, & tunc bene habet virtutem consumendi. Similiter est de aloë, quia aliquando datur simul ad laxandum, & ad stomachum confortandum, tunc debet cōburi, quia per istam combustionem consumitur sua gummositas, per quā laxabat. Et propter hoc magis apparet alia virtus, & alia operatio, quæ est confortare, & tunc melius confortat.

Quinta causa est vt malitia medicinæ remoueat, & sic scōpio aduritur, vt per istam adustionem venenositas auferatur, per quam malitiam poterit inducere in corpus humanum, vt in lapide, quia per puluerem ex eo factum possumus mirabiliter lapidem frangere, ad quod mirabiliter valet.

Sexta causa est, vt humiditas superflua cōsumatur, & sic myrobalani, & oēs gummi, quæ dantur cōtra fluxum ventris, aduruntur, vt remoueat gummositas illa, per quā laxabāt, & sic in myrobalanis remanet natura cōstrictiua, & in alijs remanet natura viscosa cōglutinatiua humiditatis superflua, lubricatiua, consumpta, vt gummi arabicum, & tragacanthum, & sic datur in dysenteria.

A B L V T I O.

Quarta preparatio medicinæ est ablutio; per ablutionē enim præparantur medicinæ. Ista autem ablutio fit quatuor de causis. Vna enim est vt acuitas, quæ cōtinetur in medicina, auferatur, & sic abluitur calx, & extinguitur aqua frigida, ne sua acuitate corrodat membrū, & similiter de omnibus medicinis, cum timemus acuitatem.

Secunda de causa debet abluī medicina, vt ab ea sordes mūdificetur, & sic abluitur oleum, vt mūdificetur; ideo vt per illam ablutionem albificetur, & clarificetur.

Tertia causa est, vt melius possit cōteri, quia medicina est ita dura, q̄ non pōt bene cōteri, nisi partes suæ remoliantur, & sic acacia abluitur, vt melius possit conteri; prius tamen aduritur quam abluitur, vt per adustionem, & per ignem adurentem incidatur, & pori aperiantur. Vnde per omnes eius partes primo in ablutione aqua possit melius iuuare. s. subintrare, & omnes partes eius remollire, deinde ad vltimum conteri. primo ergo aduritur, secundo lauatur, tertio conteritur.

Quarta de causa abluitur medicina, vt eius malitia auferatur, & sic lapis lazuli abluitur, habet. n. duplicem virtutem, scilicet expressiuam, & nauseatiuam, vt ergo nauseatiua auferatur, debet abluī, vt cōpressiua solum remaneat. Sed quia multiformis est ablutio in istis reb. diuersis, ideo videamus de istis diuersis ablutionibus, quia in hoc multoties solent chirurgici medicos irridere.

Cera enim primo sic abluitur. debet primo liquefieri ad ignem, deinde in aqua pura clara sine sapore aliquo debet poni, & in ipsa aqua debet manibus malaxari, & aqua à cera cum manibus exprimi. Deinde ad ignem debet liquefieri, & demum in aqua munda, & c. vt prius, & sic iterum, & iterum faciendum est, quousque aqua ista sine sapore aliquo exierit, quia tunc signum est, quod tota acuitas ceræ est ablata, qua indigemus aliquoties cum volumus vnguentum ad infrigidandū: vnde ablutionem illam facimus, vt acuitas ceræ auferatur.

Oleum debet sic abluī, pone oleum in vase mūdo stri & i orificij, & demū super oleum infunde aquam mundam ardentem; & tamen non debet malaxari cum manibus istud oleum, sicut faciebas de cera, ne propter sui viscositatem adhareat manibus. Et aliqui lapides ablūtur, non sicut oleum, & cera.

Lapis lazuli sic abluitur, aut alius lapis hmōi. primo dēt conteri, & postea poni debet in loco, vel in vase purissimo. Et postea aqua clara fortis super eum infundi, & dēt diu aqua cōmoueri, & postea debet dimitti quousque resideat in fundo aque, & deinde remoueat ista aqua, & postea iterū ponatur, & fiat vt prius, & iterum, & iterum quousque aqua exeat clara absq; sapore mutata, & ablutio istius lapidis sic fit, vt p hoc virtus nauseatiua auferatur.

Mesua.

E C C

C O N.

De quarta per ablutionem.

De ablutione ceræ.

De ablutione olei.

CONGELATIO.

De quinta
preparati-
one.

Quinta preparatio medicinarum est congelatio; congelatur enim medicina, eam ponendo in loco frigido, ut caliditas remoueat, & frigiditas introducat. unde sic medicinarum infrigidantes congelantur.

COMMISTIO.

De sexta
preparati-
one.

Sexta preparatio medicinarum est commistio: commiscemus enim aliquando medicinas ad inuicem, ut earum virtus fortificetur, sicut scamo. admista medicinis aloeticis ipsas confortat in actione, & sic zing. fortificat turbith; de se enim turbith phlegma attrahit subtile, sed si cum eo zing. admisceatur, fortificando facit eum trahere phlegma crassum.

ADMISTIO MEDICINARVM.

Secundo modo admiscemus medicinam medicinarum, ut ipsam faciat transire cito ad locum debitum, & sic crocus admiscetur auro, & argento, & sic alijs medicinis cardiacis, quia illarum sua ponderositate ad intestina cito descenderent, nec ad venas possent penetrare, sed crocus facit ipsas ad cor penetrare.

Tertio modo admiscetur medicina medicinarum, ne cito transeat ad venas, ut quando volumus hepar deopillare per diuretica, & illa habent naturam cito penetrandi ad venas; ideo debemus cum eis aliqua admiscere, quae ea impediunt, ne cito ad venas transeant, immo remaneant in vijs hepatis. sicut raphanus habet proprietatem humores attrahendi ad stomachum, & diuretica habent naturam penetrandi ad venas. Ex isto autem motu contrario fit agitatio quaedam, quae est causa quietis in via medicinarum, & hoc est in hepate.

Quarto modo admiscetur medicina medicinarum, non ut medicina fortificetur per aliam medicinam, vel confortetur, sed potius ut una per aliam debilitetur, & corrumpatur, ut si admisceamus viol. vel myrobalanos in aequali virtute, quia una laxat, & alia comprimit, una alijs contrariatur, & diminuitur operatio unius per alteram, & ideo cum admiscantur viol. cum myrobalanis, debent parum commisceri, & hoc ut operatio violarum prius fiat, quam myrob. operentur.

Quinto modo admiscantur medicinarum inter se, ut una aliam impediatur, & sic admiscemus cum scamo. zing. quo confortat stomachum, eo, quod scamo. est inimica stomacho, et bellium, aut mastix, quia scamonea habet intestina ex coriare, ut sua viscositate hoc impediatur in scamonea. Item non solum ex ignorantia complexionis medicinarum, & ignorantia preparationis impeditur iudicium medicum, sed potest impediatur ex herbarum vicinitate aliarum. unde medicinarum crescentes iuxta herbas venenosas, sunt malae, & virtus earum est corruptiva, & sic videmus quod virtus muschi, & ambræ cum oritur iuxta camphoram, & psyllium corrumpitur, & diminuitur.

Dicitur est prius, quod quedam sunt electaria valentia ad membra spiritalia, quedam ad membra naturalia, &c. & cum prius dictum sit de tribus electarijs valentibus ad membra spiritalia, diamargariton, & diamoron, & diacameron. Nunc dicamus de alijs valentibus ad membra naturalia, & de his quatuor quae spectant ad lectionem istam, quorum primum est dianthos, secundum est pliris, tertium, est diacastoreum, quartum est diaris.

Electaria ad membra naturalia.

De diantho.

Dianthos fit de anthos, & est basis in hoc electario, sicut patet inspicendo ad eius laudes, quae proprie huic competunt, & est ibi plusquam de alijs.

Anthos est marinus ros, in littera habetur floris rorismarini. Item de dendrolibani, aut leptolibani, & cum dicitur dendrolibani, vel leptolibani intelligitur, quod fit de folijs rorismarini, & cum dicitur de floribus anthos, hoc est de floribus rorismarini, & leptolibani, vel dendrolibani folium eius, & istud est calidum, & siccat complexionis, non tamen multum. unde non multum calefacit, nec

E multum infrigidat cor, tamen proprie confortat, spiritus reparando, stomachum confortando, & cerebrum, unde sunt multa ibi valentia ad stomachum, ut ro. zing. & similiter valet cerebro sua aromaticitate, spiritus reparando, & confortando, & ad cor proprie est medicina cardiacae. anthos ex sua proprietate cor confortat, & valet contra cardiacam passionem ex frigida causa, & valet tristibus, & macilentis. scilicet ex solitudine, & tristitia, quia laetificat. debet cauere in feb. ca. & in humoribus extenuatis, nisi sit ex solitudine, & conualescentibus, quia in eis est paucitas spirituum.

Dianthos autem reparat spiritus deperditos, & cor debile confortat; sunt enim qui valde timent propter cordis sui debilitatem, & spiritus paucitatem, & propter hoc tristes sunt, & curiosi a cura dicti non a curiositate, & macilenti. Quidam enim dicunt quod debet dari in febribus in mane cum aqua frigida, &c. Sed si ego darem in febribus, non darem nisi in febribus de materia frigida, & in die interpolationis; melius, & securius tamen est, ut caueatur in feb. sed conuenit illis, qui habent cor debile, temperaturum tamen satis in caliditate, & frigiditate, tamen debile spirituum paucitate.

Pliris est aliud electarium valens ad spiritalia. Pliris duplex est, cum muscho, & sine muscho. Arcoticon, id est completa confectio, siue perfecta medicina, valet tristibus, confert melancholicis, confortat stomachum debilem, & cor, & valet contra syncopim, memoriam reparat, sensum auit, & epilepticis valet, analepticis, & catalepticis, & omnem debilitatem stomachi confortat ex causa frigida; est. n. calidius, & siccus quam dianthos. Sunt enim quaedam quae valent proprie ad confortationem stomachi, ut cinnamomum, & garyophyllum. Sunt et quaedam valentia ad cor, ut corallus, & spodium; quaedam autem ad cerebrum, ut schenanthus, & cyperus. Est igitur pliris medicina cardiaca, & cor confortat, ut dianthos; sed differenter, & propter causas diuersas duae debent dari ad confortationem cordis. Pliris enim debet dari ad confortationem cordis propter frigiditatem, & timorem, sed dianthos quando est temperaturum in caliditate, & frigiditate est tamen debile ex spirituum debilitate, vel paucitate, quia anthos ex sua proprietate habet spiritus reparare. Notandum secundum artem quam dat Gal. quod si aliqua medicina valet ad membra plura, debemus dare illam medicinam cum aliquo ducente ad membrum illud, quod volumus confortare. Unde diuretica habent deopillare hepar, & splenem, pectus, & pulmonem. si autem volumus dare diureticam, ut anisum, & tamen ad deopilationem hepatis, possumus dare sicut sunt, quae ad hepar conueniunt cum sua virtute. Sed cum volumus deopillare splenem, debemus dare cum aceto, cum acetum faciat transire ad splenem. Si autem ad pulmonem, debemus admiscere cum liquiritia, & vuis passis, & similibus. Similiter cum pliris valeat ad stomachum, cor, & cerebrum confortandum, cum volumus dare pliris ad stomachum confortandum, debemus dare cum decoctionibus alicuius valentis ad stomachum confortationem, & habentis respectum ad illud membrum proprie, vel cum decoctione zing. vel galangae. si ad cor cum decoctione buglossae, aut nucis muschatae. Si ad cerebrum, cum decoctione betonicae, aut primulae veris, aut similibus, quae habent aspectum ad cerebrum, & haec est ars valde bona. aliqui tamen sunt valde delicati, qui electaria nolunt accipere sicut sunt, nec cum decoctione, & possumus habere talem cautelam, quia possumus dare tale electarium, & postea vinum ad bibendum cum aliquibus habentibus aspectum ad membrum, quod volumus confortare, & sic intellige de alijs.

Diacastoreum dicitur a castoreo, quod est ibi basis, & est castoreum testiculus cuiusdam animalis, quod dicitur castor. & est animal valde calidum, & siccum; & est valde mirabile habens duos pedes ad modum gatti, anteriores ungues valde acutos habentes, quia natura dat membrum, & membri operationem. Similiter datur ei a natura, quod est animal valde aquaticum, & in aqua habitat, propter sui vehementem.

vehementem caliditate, & ideo ut possit ripis fluuiorum adherere, quando vult nutrimentum suum accipere, dantur eis tales ungues. habet pedes posteriores ad modum anseris, ut cum illis in aqua possit natari: ut sicut pedibus anterioribus ripis adheret, sic posterioribus possit natari. habet insuper dentes valde acutos ad modum gatti. Multum sunt similes gatto, quia comedit arbores, radices, & cortices; & ideo ut possint accipere cum suis dentibus illos cortices, habent à natura tales dentes, & incidit tales arbores, & est mos talium animalium, quod quando unus castor venit in aliqua terra, ubi sunt plures castores, tunc ducunt ipsum in locum ubi est copia nutrimenti. unde faciunt ipsum sclauum, & feruum; & tunc bene decorant ipsum cum corticibus supra dorsum, & depilant eum, ut per hoc possit cognosci ab alijs sclauis. Dicitur autem à quibusdam, quod abscindit sibi testiculos, cum debet capi à venatoribus, & quod cognoscit per instinctum naturalem, quod volunt ipsum habere propter testiculos: & sic habentur, & testiculis habitis ipsum dimitunt venatores abire. Sed hoc est falsum; pellis enim eius plus valet quàm eius testiculi. Item non est tanta sapientia in bruto, quod sciret hoc facere; isti testiculi sunt calidi in tertio gradu, vel in principio quarti, sicci in secundo gradu; & sunt meliores, in quibus est sperma, & intus bene digestum.

Item illud electarium in quibusdam libris non est inuentum, & habet magnam receptam. valet principaliter contra paralytim propter euacuationem materię, quia residuum materię consumit, & nervos confortat; unde est optimus nervis, & istud est empiricum; & contra capitis ægitudinem, cum materia est euacuanda, & contra spasmodum ex repletionem de frigida causa. Diacastoreo aliquando utimur intus, & aliquando extra; intus, ut sub lingua tenendo, si possit pati, quod est difficile diu supra linguam tenere, vel sub lingua receptum, & sub lingua consumit humiditatem superfluum in lingua; vel in radice linguę, intra corpus recipitur propter prædictas causas. Item similiter extra utimur eo, unde est vnguentum mirabiliter valens ad paralytim, materia prius euacuata vngatur locus, in quo est paralytis de oleo castoreo, & oleo laterino, & oleo laurino forti, vel costino, vel oleo petroleo, unde de testiculis castorei fit oleum: sed tamen caue, ne ex hoc inflammetur corpus, quia timendum est de hoc; est enim de istis oleis, vnum ex quo fit ignis græcus, sed oleum castoreum commistum cum nardino oleo forte valent.

De diaris
quid sit.

Diaris dicitur ab iri. est. n. radix, quę habet vim aperiendi, & calefaciendi, & consumendi. unde ista radix matrici supposita, & suffumigata facit abortum, abortu. n. fetus aliquando indigemus, cum sit fetus debilis, non potens exire, & tunc melius est, quod fetus occidatur, quam mulier, & fetus simul. menstrua prouocat mirabiliter, unde suffumigata mortuum fetum educit, & secundinā, & menstrua; fortiter aperiendo matricem. valet proprie pectori, cum in eo sit materia crassa, quia ipsam incidit, & diuidit, & calefacit, et tussim curat, ex materia tali creatam, unde non debemus dare semper diatrageanthum, & diapenidion in tussi, quia illa lenificatiua nõ sufficiunt, immo nocent, & magis faciunt materiam inuiscare, cum materia sit frigida, & crassa; sed debemus cum eis commiscere diarim, aut diahyssopum ad illam materiam incidendam, & alia, quę remolliunt eam, unde in iuuenibus calida, & sicca complexionis conuenit diatrageanthum, sed in senibus, qui sunt frigida complexionis, & habent naturam multum phlegmaticam, bonum est commisceri diaris operatio, aut diaris, aut diatrageanthum misceri cum diapenidion, quod est aliquantulum calidum, & aliquantulum diaris, aut diahyssopi, quando est materia crassa in pectore multa, tunc debet primo remolliri, & postea consumi, ideo in diari ponuntur quædam remolliuua, ut penidion, &c. & quædam incisua, consumptiua, quia est valens ad materiam frigidam in pectore contentam. Iris est basis in hoc electario quod est diaris, quod patet per laudes eius, &c.

Habito de digestionem, & de modo digestionis; & de

A materia digestibili. Nunc videamus de digestiuis, per quę fit digestio.

De digestiuis.

ET circa hoc primo quaerimus, utrum syrupus acetosus valeat in digestionem purę materię cholericę, & videtur quod non, quia nihil subtilians conuenit in digestionem materię sua subtilitate, & mobilitate peccatis: sed cholera peccat sua subtilitate, propter quod est mobilis de loco ad locum, & syrupus acetosus plus eam subtiliat, eam diuidendo, ergo syrupus acetosus adhuc nõ valet in digestionem purę cholerę. Item Gal. 3. aph. dixit, quod sola siccitas sufficit ad generationem cholera; igitur cum acetum habeat siccitatem, ipsum generabit cholera; sed quod generat cholera, non digerit eam, reprimendo suas qualitates; neque curat morbos causatos ex cholera. Item nullum calefaciens oportet ad digestionem cholera; dare, sed acetum calefacit, quia locum, quem attingit rubicundat, & corrodit secundum Gal. in de simplici medicina, ergo &c.

Sed contrarium dicit Aui. in quinto, quod syrupus acetosus vincit putam cholera. Idem volunt omnes auctores medicinę, & eo vtuntur omnes medici ad eam digerendam.

Consequenter queritur, quis syrupus melius valeat ad hoc, an acetosus; vel violatus. videtur, quod acetosus, quia quod est frigidum magis conuenit in digestionem materię cholericę, sed syrupus acetosus est frigidior violato, ergo, &c. Sed contra. cura fit per contrarium, ergo melius fit cura per magis contrarium cholera; quam acetosus, quoniam in duabus qualitatibus, cum viol. sit frigidus, & humidus, & acetosus vna tantum in qualitate contrariatur, quia est frigidus, & siccus, ergo &c.

Solutio, ad primam questionem dicendum, quod syrupus acetosus conuenit in digestionem materię cholericę in quinque casibus. Primo quando materia cholerica peccat in sua caliditate, & non sua siccitate, tunc magis conuenit acetosus quam violatus. Potest. n. esse cholera temperata in substantia, nec nimis sicca, nec dura, calidior tamen debito, & tunc ille syrupus est optimus, quia bene infrigidat. Vnde Gal. in de simplici medicina dixit. Ipse non est infrigidans sicut acetum. Secundo conuenit syrupus acetosus in digestionem cholera; quando cholera est in loco remoto, tunc. n. syrupus acetosus magis conuenit quàm violatus, quia acetosus magis potest penetrare, quàm violatus, & ita aqua cum aceto in astate cito sedat sitim à caliditate membrorum, non stomachi introductam. Illud bene sciunt Lombardi, qui hoc bibunt, quia humiditate aquę membra ita rorantur, & sic sitis mitigatur, & frigiditate aquę, & aceti infrigidatur. hoc etiam bene conuenit in pinguibus hominibus, & non multum extenuatis, & siccis, cum acetum desiccet; propter hoc certe plus valet acetosus, quam violatus. Tertio conuenit syrupus acetosus plusquam violatus ad digerendum materiam cholericam hominibus pinguibus de dicta causa. Quarto quando est oppilatio cum putrefactione cholera; plus cõpetit ad digerendum cholera acetosus, quam violatus, quia violatus non transiret, nec penetraret, sicut acetosus.

Quinto si materia putrefacta in corpore sit multa, tunc non conuenit violatus, sed acetosus, quia violatus nõ est citæ penetrationis, & est debilis actionis, ideo non conuenit, & oppilat sua frigiditate, & humiditate, fumos retinet, & poros claudit, & stringit. Sed acetosus valet contra cholera, quia ipsam infrigidat, & quia ipsam euacuat, & quia scindit, & aperit poros sua subtilitate, & fumos facit effumare, ideo putrefactionem minuit.

Ad primum dicendum, quod tunc impedit, cum cholera est multum subtilis. Vel dicendum sine præiudicio melioris sententię, quod cholera non est subtilis in substantia, sed crassa, licet subtilis, & acuta in actione; est enim crassa in substantia, cum sit humidior, & hoc habetur à Galen. in secundo prognosticorum, ubi dicit, quod cholera per se est crassa, congelata: sed humiditate phlegmatica liquefit, & subtiliatur, & phlegma est per se congelatum, sed calidi-

Mesua.

CCC 2 tate

Ad syrupus
acetosus va
leat in dige
stione mater
ię cholericę
et.

tate cholerae subtiliatur: cum enim commiscetur, ergo in sua substantia subtiliatur syrupus acetosus eam incidendo, & eam in crassat in frigidatione: in frigidando enim immobilitatem eam, & tollit eius acumen. Ad secundam rationem potest multipliciter responderi, vno modo scilicet, quod per hoc quod est siccitas dico quod Gal. loquitur de siccitate temporis diuturna; cum enim tempus sit siccum multum, & perseverat diu in sua siccitate, tunc multiplicatur cholera a state plus debito in corpore humano.

Secundo modo potest responderi per ly sola, quod non est sola siccitas in aceto, immo cum frigiditate, quae generationem cholerae impedit. Tertio modo dicendum est, quod licet acetum impediret digestionem cholerae verae, tamen non impedit digestionem cum est admixtum cum suo repressivo cum zuccharo. In syrupo enim est zuccharum calidum, & humidum temperare, & ideo non impedit hoc iuvamentum, quod facit acetum in ipsam cholerae in frigidando, quia non minuit frigiditatem; sed remouet nocumentum, quod faciebat acetum siccitate, quia humidum est, & potest plus humectare zuccharum, quam acetum desiccare. Ad aliud dicendum, quod non facit ruborem, siue corrosione eo quod calidum, sed quia subtilis, & acutum, quia n. subtile subintrat, & penetrat, & penetrando diuidit, eo quod acutum corrodit, & mordicat: propter hoc enim dolorem inducit, & sanguinem ad locum trahit, qui rubefacit; non ergo facit hoc, quia calidum, sed quia subtile, & acutum. Ad secundam quaestionem, quando tu quaeris quis syrupus sit melior ad digerendum cholerae, aut acetosus, aut violatus. Dicitur, quod in quinque casibus praedictis violatus est melior; scilicet cum cholera multum peccat sua siccitate, et etiam cum cholera est in loco propinquo. & etiam cum cholera est in hominibus macris, & multum extenuatis, & cum cholera non est in corpore oppilato, & cum materia putrefacta non est multa, & maxime conuenit syrupus violatus, cum venter est constipatus: violae enim laxant ventrem. Si tamen esset materia putrefacta in loco propinquo, & tempus est pluuiale calidum, tunc darem libentius acetosum, quam violatum, quia viola sua passibilitate est multum putrefactibilis, & tunc impedit fumorum euaporationem. quare timendum est valde in isto tempore pluuioso, & putrefactibili impediens fumorum euaporationem.

Nota.

De diacalamenthis.

Diacalamenthum a calamento dictum, praecipue valet ad omne vitium pectoris ex frigiditate, his maxime, qui sunt in senili aetate. valet etiam tussionibus, si sit ex frigida causa, & quartanarijs si vrantur, eo accepto post prandium, & cenam, & in sero cum vino.

De diatragacantho.

Diatragacanthum frigidum a tragacantho vicitur. Valet ad omne vitium pectoris, & pulmonis, quod ex calore, & siccitate fit maxime phthisicis, heceticis, pleuriticis, & ad omnem tussim, quae fit ex caliditate, & siccitate, & ad omnem linguam, & gutturis asperitatem. cum vero sumitur, ramdiu in ore teneatur, vt parumper in ore dissoluatur.

De diapenidion.

Diapenidion dicitur a penidijs, quae ibi intrant plus quam de alijs, valet ad omne vitium pulmonis, & tussim, & raucedinem factam ex siccitate, phthisicis detur in mane, & sero cum pifana calida. non habentibus calorem cum vino calido.

De diaprasio.

Diaprasium dicitur a prasio viridi, quod ibi intrat plusquam de alijs, valet ad frigiditatem pectoris, maxime ad catarrhum, & cerebri frigiditatem, & oculorum caliginem, & ad palatum, & arterias, & ad omnem speciem catarrhi, qui fit ex frigiditate, mire prodest. datur in sero cum vino calido, in quo coctum sit vinum, & tragacanthum.

Visa est praeparatio medicinae digerentis simplicis, & compositae. Nunc autem videamus modum digestionis. Circa quod tria sunt consideranda. Primum est complexio, & dispositio, aegri, siue membri cui in est aegritudo, & materia aegritudinis. Secundum est complexio ipsius aegritudinis. Tertium dispositio patientis, considerando aetatem, & regionem.

De modo digestionis.

Circa primum quatuor sunt consideranda. Primum est complexio naturalis membri. Secundum curatio membri. Tertium est situs membri. Quartum est virtus ipsius. Medicus enim debet cognoscere complexionem membri naturalem, cuius causa est duplex. Primo est, vt sciatur quantum eleuatur membrum in complexione. istud non potest sciri, nisi sciatur complexio radicalis. Secunda causa est, vt sciatur terminus alterationis, siue temporis, qui etiam conuenit ad debitam complexionem. Has duas conclusiones posuit Gal. in techn.

De complexione membri dantur quatuor regulae.

Prima est, quod immoderata complexio per immoderatam in gradu aequali debet reduci.

Secunda regula est, quod si membrum eleuetur in complexione sibi simili, indiget debili medicina. Sed faciens habere in dissimili est forte; forti enim resistenti debetur forte agens, & debili sufficit debile.

Tertia regula est, quod complexio est infusa aliquando ipsi membro sine materia, aliquando cum materia. si sine materia, tunc indiget sola alteratione; & de hoc dicitur, quod cura fit per contrarium. si cum materia, tunc indiget euacuatione.

Quarta regula est, quod tempus in frigidandi, & calefaciendi est vnum, & aequale; sed humor non est vnus, & aequalis.

Et si arguas contra, quia calor est fortius agens, quam frigiditas, ergo fortius ager, ergo non erit tempus vnu, aut aequale calefaciendi, aut in frigidandi. Ad hoc dico, quod quolibet membrum est absolute calidum, ideo facilius calefit, & ideo debet calefieri debili calefactione, quia sua caliditas iuuat in sui calefactione, cum non resistit caliditati calefacienti, sed membrum indiget forti in frigidate. Sed in frigidatio membri timenda est, cuius tres sunt causae.

Prima est oppilatio existens in membro calido, quae per frigiditatem augmentaretur, & per consequens calor, quando enim membrum est calefactum, ipsum debet in frigidari cum medicinis frigidis subtilibus, cuiusmodi sunt oxyfaccata, & acetum, & debent cum eis commisceri medicinae calidae parum calefacientes, & oppilantes, quae faciunt fumos effumare, & ira in frigidatur. Secunda causa est caloris membri acuitas; cum calor enim est multum acutus, oportet quod cum multis frigidis alteretur, & extingatur, frigiditas n. fortiores aegritudinem inducit, quam esset illa, quam inducebat caliditas. Tertia causa est membri nobilis vicinitas; vnde timendum est in frigidare mesaraicas, ne laedatur hepar; sed non est timendum calefacere, cum calor sit amicus naturae. Sed tempus humectandi, & desiccandi est inaequale; citius enim fit desiccatio quam humectatio, quia citius desiccatur humidum, quam humectetur siccum, quia ad ipsum humidum tria sunt contraria inducenda, quorum vnum est calidum consumens humidum, & inducens siccum, secundum est frigidum congelans; & ira ipsum desiccans; & tertium siccum consumens, & imbibens, & ita humidum per tria agentia in ipsum desiccatur, & tempus exiccandi est breue, cum non habeat siccum, nisi vnum contrarium in actione ipsum consumens, s. humidum, & vnu agens tardius effectum inducit quam contraria agentia, & ideo citius est desiccatio consumendo humidum, quam humectatio corrumpendo siccum.

Item cum humidum sit habitus, siccitas autem est priuatio; & cum facilius sit deuenire ab habitu in priuationem, quam e conuerso, ideo facilius fit desiccatio consumendo, quam humectatio corrumpendo siccum, & citius. Sed tamen timor humectandi, & desiccandi equalis est, cum neutrum timendum sit, pp hoc, quia debiliter agit. Secundum quod debet considerare medicus circa naturam, & dispositionem membri, in quo est aegritudo, est compositio membri; sicut est raritas, & densitas membri, amplitudo, & strictura venarum. De amplitudine vasorum sciendum est, quod illud quod habet vias amplas, est facile, & cito alterabile, cuius causa est: quia cum vias sint amplae medicina alterans penetrat cito; & cum vias sunt strictae,

stricta, medicina alterans tarde penetrat, & penetrando alterat, & alterando penetrat, & ideo hepar, quia rarum est cito alteratur, & renes tarde, quia sunt valde densi.

Item medicina alterans membrum non debet carere aliqua re confortante membrum. vnde si debeat hepar calescere, debent apponi pontica confortantia.

Tertium quod debet medicus considerare circa naturam, & dispositionem membri, in quo est agritudo, & materia agritudinis, est situs membri propter colligantiam membri ad membra; sicut stomachus, & cerebrum se habent, & ideo quando curatur stomachus per medicinam, cauendum est, ne illa medicina sit debilitans cerebrum, & etiam quando curamus cerebrum, cauendum est, ne illa medicina sit debilitans stomachum. Quia ergo ex situ membri cognoscitur colligantia, debet situs membri a medico cognosci. Item ex situ membri cognoscitur operatio membri, quæ debet considerari in operatione medicinae. Item ex situ membri scitur utrum egeat forti medicina, vel debili. vnde si membrum sit in partibus remotis, eget forti medicina; & si in propinquis, debili in diget, & loquor de debili, & forti in quantitate, & qualitate secundum Gal in xij. megatechni. Item ex situ membri scimus utrum debeamus aliquid apponere cum principali medicina, & quid. Nam si membrum sit situatum in partibus remotis, debet aliquid poni cum medicina, quod facit ipsum penetrare ad membrum remotum. Si in partibus propinquis situatur membrum, medicina non indiget, quod aliquid apponatur ei quod ipsam facit penetrare. Et si membrum sit situatum inferius, tunc cum medicina debet transire ad membrum, debent poni diuretica. Item per situm membri scimus, super qua parte exteriori debemus ponere emplastra.

Quartum quod medicus debet cognoscere, & considerare circa naturam membri, & dispositionem, in quo est agritudo, & materia agritudinis est virtus membri, sicut membri principalitas, & membri communitas, siue communis operatio, & sensus, vnde dico quod debet cognosci membri principalitas. vnde membrum principale, siue nobile, quod idem est, non indiget forti medicina, neque cum ea debet curari. Membrum autem principale est Cor. secundo Cerebrum. tertio Hepar. ultimo Testiculi. Similiter debet cognoscere membri communitatem, id est communem operationem, ut ipsam in situ conseruet, sicut cum stomachus curatur, & alteratur, debet conseruari sua operatio, quæ est communis omnibus membris. Similiter sensus membri debet cognosci a medico, quia cum membrum est fortis sensus, non debet dari ei medicina fortis; quia statim ab ea laderetur; si tamen est debilis sensus potest ei dari fortis medicina, & mordicativa. De natura agritudinis quantum ad ætatem, & regionem in sequentibus apparebit.

Superius dictum est de quibusdam electariis conferentibus pectori.

Pectori conferentia.

Adhuc videamus de quibusdam pectori conferentibus, & de istis quatuor quantum ad præsentem lectionem. Primum est diacalamenthum. Secundum est diatragacanthum. Tertium est diaprasium. Quartum diapenidion.

In diacalamenthum, calamentum, est basis, & habet plures species. quarum una est calamentum montanum; & est fortius alijs, & calidius, & siccus, & est omne calamentum calidum, & siccum; & est valde amicum pectori: alterat enim pectus sua caliditate, & acuitate; confortat spiritum sua proprietate, forte, & aromaticitate stomacho debili valet, & maxime confortat, & abstergit materiam cholicam, & multum valet contra tertianam, & contra paralysem. vrinam prouocat, & hepar calefacit. Item cum est conturbatio in stomacho, & timemus nauisem, calamentum emplatratum super stomachum nauisem prohibet. Item laxat ventrem. Item valet contra melancholiam calefaciendo, subtiliando, abstergendo,

euacuando. Item valet contra dysenteriam, abstergendo materiam cholicam, quæ intestina excoriat, & ita calamentum valet contra dysenteriam per accidens, s. abstergendo materiam cholicam excoriantem intestina.

Electarium istud scilicet diacalamenthum valet contra passionem pectoris ex frigida causa, & contra tussim, & quartanam, cum melancholiam calefaciat, & etiam prouocat vrinam ex frigida causa detentâ, & nunquam valet contra passionem ex causa calida.

Diatragacanthum est electarium, cuius basis est traga-
canthum. Diatragacanthum est frigidum, humidum, pe-
ctus leniens, propter quod diatragacanthum valet contra
passiones ex causa calida, & sicca generatas.

Diapenidion est electarium, cuius penidix sunt basis,
& sunt de zucharo, & sunt temperata aliquantulum
calida, & humida: propter hoc, quod sunt de zucharo, bonæ
sunt pectori, ventri, & stomacho. Diapenidion est
magis calidum quam diatragacanthum, & valet contra
causas frigidas, & siccas, & magis contra siccum, quam
contra frigidum.

Diaprasium est electarium, cuius prasium est basis.
Prasium idem est quod marrubium, calidum, & siccum
in tertio gradu. valet pectori, & similiter valet pulmone,
& contra oppilationem hepatis, & splenis; & abortum
facit, & prouocat menstrua. Istud autem electarium de-
bet fieri ex suc. prasij, non ex sua substantia,

De syrupis quem humorem digerant.

Viso quid digerant syrupus acetosus. Nunc videamus quem humorem digerant alij syrupi. Et circa hoc primo queritur, utrum oxymel digerat phlegma, & videtur quod non, quia in oxymelle non est nisi acetum, & mel. sed ratione aceti non digerit phlegma, cum sit frigidum sicut phlegma, & digestio fit per contrarium; nec ratione mellis, quia mel est phlegmaticum laxatiuum secundum Isaac in diatris, sed illud quod laxat, non digerit, quia digestio debet præcedere laxationem, ergo &c.

Oppositum facit usus medicorum. Iuxta hoc queritur utrum oxymel digerat phlegma rheumatizans, & peccat sua humiditate, & fluxibilitate; sed oxymel desiccatur ratio ne aceti, & etiam mellis, ergo &c. Contra auget rheuma, ergo non digerit ipsum, nec conuenit contra ipsum.

Consequenter queritur utrum oxymel digerat melancholiam, & videtur quod non, quia Hipp. in prognosticis, & in 3. acutorum dicit, quod acetum est inimicum melancholicis, ergo & melancholiam, ergo, & oxymel sic, ergo tunc oxymel non digerit melancholiam. Contra subtile digerit crassum, ipsum incidendo, sed oxymel est subtile ratione aceti, & melancholia crassa, ergo oxymel digerit melancholiam. Consequenter queritur utrum oxysacchara digerat materiam melancholicam, & videtur, quod non, quia digestio fit per contrarium; sed non sunt contraria, ergo &c. Contra est incisiva, ergo est humoris crassi digestiua, & per consequens humoris melancholici, ergo &c.

Ad primam questionem dicendum, quod oxymel pauce commistionis digerit phlegma, & appellatur oxymel pauce commistionis; quod componitur ex hydromelle, & aceto pauco; hydromel enim habet proprietatem attenuandi, mundificandi, & euacuandi phlegma cum egestionem, & vrinam, & acetum, licet sit frigidum, tamen est incisuum; ideo ipsum mistum cum hydromelle in compositione oxymellis phlegma digerit. Sed cauere oportet in quatuor casibus: primo in intestinorum excoriatione, & omnium aliorum membrorum excoriatione, quia communia membra excoriata læduntur ex re acetosa, sicut est oxymel.

Secundo in intestinorum debilitate, ne debilitet, & excoriet illa. Tertio in ventris constipatione, cum humoris abundantia ventositatem eleuat, & non potest exire. quare prius debet venter laxari cum clysteri, vel cum aliquo alio. Vnde secundo acutorum oxymel excoriat, & ventositatem facit, quia secum humorem addu-

Mesua.

C C c 3 cit,

cit, forte abstergendo. & aliquando per hoc excoriatio- nem facit adducendo cholera, & aliorum humorum copiam. Quarto debet cauere in rheumate, quia ratione acetii aperit poros, & vias inferius; propter quod rheuma corpus intrat, & per hoc parat aditum ad rheuma.

Dico ergo, quod phlegma potest per oxymel digeri, exceptis quatuor casibus predictis. Ad argumentum contra dico qd licet acetum sit frigidum, quia tamen ipsum est incisuum, ideo bene conuenit. & cum dicis, quod oxymel laxat phlegmaticos, dico, qd phlegmaticus dicitur tribus modis. Vno modo dicitur ille, qui habet multum phlegma in stomacho, & intestinis. Secundo modo dicitur phlegmaticus, qui habet multum in venis, & alijs partibus. Tercio modo dicitur phlegmaticus ille, qui est phlegmaticus ex sua complexionem, & illud est de substantia membrorum. Dicendum ergo, quod de primo phlegmatico verum est, quod multum laxat secundum Isaac in diatribis: sed oxymel, & hydromel digerit phlegma contentum in venis, & alijs partibus. Et si dicas, quod nihil debet euacuare indigestum, cum igitur mel, & hydromel laxent, non debent digerere, imo prius debet materia digeri per aliquod aliud antequam oxymel exhibeatur. Dico quod nullum digestiuum potest esse forte euacuatiuum; potest tamen esse debile euacuatiuum, ita quod tantum possit euacuare, quantum potest digerere, & hoc libenter facimus, & secundum artem in digestionem phlegmatis. ponimus enim ibi semina diuretica scilicet apij, carui, ameos, quae phlegma digerunt: etiam ponuntur ibi polypodium, & centaurea, quae euacuant tantum quantum potest digerere aliud, sic est hic: tantum enim potest digerere oxymel, quantum potest euacuare; est enim incisuum multum, calidum, mundificarium, absterfium, & euacuatiuum. Ad secundam quaestionem dico, qd oxymel non digerit phlegma rheumatizans; licet enim de siccer, quia tamen aperit poros, non comperit, quia magis noceret, quam iuaret. Ad tertiam quaestionem dicendum, quod oxyfaccchara valet contra melancholiam, ipsam incidendo, & euacuando, et diuidendo. Ad obiectionem dico, quod melancholicus duobus modis dicitur. Vno modo, qui est melancholicus complexionis, frigidae, scilicet siccae; & tali non conuenit acetum, ut plane patet. Alio modo potest dici melancholicus ille, qui habet melancholiam abundantem in corpore; & tali competit, quia scindit humorem crassum talem. Ad quartam, verum oxyfaccchara congruat contra melancholiam. dico quod sic, non tamen vniuersaliter, propterea distinguimus, qd duplex est melancholia. vna naturalis, et contra hanc valet oxymel. alia innaturalis facta per adustionem phlegmatis, aut sanguinis, aut melancholiae naturalis, aut cholerae. sed si ipsa sit ex phlegmate adusto, aut ex sanguine adusto, aut ex melancholia naturali adusta, contra hanc adhuc valet oxymel. Si autem ipsa fiat ex cholera adusta, tunc contra ipsam valet oxyfaccchara. ipsam isfrigidando, & humectando; melius tamen est, ut commisceatur oxymel, & oxyfaccchara in digestionem talis melancholiae, quae sit ex cholera adusta, ut per oxyfacccharam adustio impediatur ipsius cholerae, et per oxymel materia adusta incidatur, & digeratur.

Diacitron vno modo fit sic. quidam scindunt illud pomum per rotulas, quia magnum est, & ponunt eas in aqua, & coquunt eas in ista aqua, & zucarum ex alia parte coquunt, & insimul ponunt illas rotulas liquefactas, & in vitrum cum zuccharo, & tunc illud fit electarium. Alio modo potest fieri, quem modum tangit Auic. in v. aliqui remouent corticem, & faciunt electarium, & male faciunt. Diacitron valet contra passiones stomachi ex calefactione, & confortat stomachum debilitatum ex laxatione, est enim conspiciuum, siue confriuuum, & isfrigidat, valet etiam contra fluxum ventris cholericum, malitiam reprimendo; & contra cardiacas passiones ex causa calida: quia frigidum atomatum est. unde valet contra cardiacas tales. valet etiam contra stomachi debilitatem ex acetositate sua, oleum eius valet contra paralytum.

E Diacytonite à cytonijs dicitur. vnde digestionem procurat, vomitum abstinet, ventositatem praecordiorum & stomachi emendat, colore boni facit, & debile reparat, lientericis prodest. valet etiam his, qui nimiam solutionem habent maxime delicatis hominibus, & nobilibus. iliosis prodest, bonum odorem facit, & confortat mirabiliter. detur in mane, et post pradium, & post cenam similiter cum vino.

Diacyminum dicitur, eo qd plus est in eo de cymino, quam de alijs speciebus. valet praecipue ad pectoris, & stomachi debilitatem, frigiditatem, & capitis ventositatem intestinorum soluit quartanarijs, & typice febrientibus miro modo prodest, digestionem procurat, si detur post comestionem cum vino.

Diagalanga quod reperitur in libro aureo, & in capitulo de cardiaca. & galanga, spica, zingiberis, cinnamomi, zedoarie, liquiritiae, conice, castoreo, rosae, vio. garyophyllorum, blactae byzantiae, bauciae, ana drachm. i. ellebori drach. ii. perlae vtriusque, ossis de corde cerui, camphorae, ana gra. vij. mellis, quod sufficit. detur in aestate cum rosa ana drac. i. f. vel zuccharo quod sufficit.

F Diazingiberis optimum est contra raucedines, & arteriarum asperitatem. facit asthma, sicce tussibus, sitim, & dolorem stomachi, potenter emundat, pleuriticos, & apoplecticos. & zingi. dr. f. succi liquiritiae, tragac. penidiarum, se. v. uisualis colocynthidis. omnium quatuor. dra. xv. mellis. quod sufficit. datur ad modum auella. mane vel meridie in ore tenendum.

De natura agritudinis.

S Vperius dicebatur, qd ad modum digestionis tria erant necessaria videre. Primum scilicet natura, & dispositio egri, siue membri, in quo est agritudo, siue materiae agritudinis. Secundum natura ipsius agritudinis. Et tertium dispositio patientis, scilicet quantum ad etatem, & regionem, & sic de alijs. De primo in praecedenti lectione visum est. Nunc de alijs duabus in praesenti lectione videndum est.

Primo de natura agritudinis; de qua natura agritudinis talis datur regula. Si medicus cognoscat naturam agritudinis, debet curare per contraria. quam si non cognoscat, non debet operari, nec tentare curare, quoniam si curaret, non est suum, sed fortunae, secundum Alexandrum primo sui lib.

Secundo debet cognoscere quantitatem agritudinis, & intentionem, & de hoc habetur secunda regula, quae talis est, qd agritudo quandoq; est nimis calida, quandoque nimis frigida, quandoq; nimis sicca, quandoq; nimis humida, vel viscosa, aliquando subtilis nimis. debet ergo medicus secundum estimationem artificialem, siue veritati propinquam cognoscere quantitatem excessus, vel in frigiditate, vel in caliditate, vel siccitate, vel humiditate ipsius agritudinis, ut dictum est prius; & de hac habetur à Gal. in fine techn. sic oportet, qd humores non sint viscosi, vel glutinosi, aut calidi, aut frigidi, aut humidi, aut sicci, sed debent esse temperati.

Tertia regula est, quando aliqua agritudo est nimis fortis, ut in ea nullatenus medicus speret salutem, in ista incipiendum est cum forti medicina propter malitiam materiae, quia inducias non dat medico, ut ordinate pcedat, à leui medicina ad fortem gradatim ascendendo, sicut aliquando accidit in apoplexia, & epilepsia, maxime in eis, quorum est paroxysmorum continuas. quia aliquando oportet fortem medicinam dare in principio morbi. aliquando autem agritudo est debilis, & tunc medicus habet inducias, & incipiendum est à leui medicina, & deinde ad fortem ascendere; sicut in quartana, & quotidiana.

Quarta regula est, qd aliquando agit medicus contra agritudinem, & aliquando contra symptomata agritudinis. Et tamen dum cura est regularis. Primo oportet agere contra essentiam agritudinis. Secundo contra quae sunt post; symptomata enim ab agritudine causantur, & ipsam tanquam suam causam sequuntur, & per eius ablationem auferuntur. Istud licet sit regulare, tamen non habet veritatem

Memor phlegmaticus triplex.

Memor melancholicus duplex.

Diacytonite.

Diacyminum.

Diagalanga.

Diazingiberis.

Alia.

Alia.

veritatem in quatuor casibus, immo primo obuiandum est contra symptomata quatuor de causis.

Prima est vehementia doloris, vt in colica passione de materia crassa phlegmatica primo agimus contra doloris substantiam, mortificando, & membrum stupidum reddendo per narcotica, vt opium, mandragora, & alia, vt membrum non sentiat: licet materiam incrudent, & sint frigida.

Secunda causa est propter accidentium acuitatem, & vehemenciam: ideo eis primo resistemus, verbi gratia, si habenti febrem accidat syncopis, damus vinum contra syncopim, licet augeatur febris. vnde vinum plus iuuat obuiando contra syncopim, quam noceat augendo febrem, & de hoc loquitur Gal. in xi. megatechni.

Tertia causa est propter virtutis debilitatem. vnde quando in statu, vel in alio tempore est virtus debilis, sine cuius fortitudine morbus curari non potest, eam per carnem, & vinum fortificamus, licet morbum augmentemus; maxime enim debemus ad virtutem respicere: melius est enim morbum augmentare, quam virtutem deficere. Vnde dicit Gal. ij. megatechni. primo virtutem, demum morbum cura, siue contra morbum agas.

Quarta causa est calefactio nimia, & sic in feb. quando est nimia calefactio refrigerandum, & primo per frigidam; licet enim morbum augmentent oppillando poros, & prohibendo fumorum euaporationem, & augendo putrefactionem, & per consequens magis curamus calefactionem quam morbum: vnde primo contra calorem est obuiandum, licet morbus augeatur, demum contra morbum. hanc Gal. in ix. megatechni. In alijs vero casibus, primo obuiandum est contra morbum.

Quinta regula est, q. in dolore vehementi curamus morbos cum medicamine morbum inimicante, & quia timeamus sensum doloris; ideo aliqui mortificant sensum per narcotica, & sic dolorem mitigant, sed hoc est malum, quia frigida semper sunt inimica naturae, & impediunt curam morbi; sed temperata cum aqua ros. vel oleo ros. iuuant. Illud enim non debemus facere, nisi cum doloris est vehementia, sicut dictum est prius, vel in membri sectione, cum volumus extrahere lapidem, stupefacimus membrum, ne dolorem sentiat. sicut faciunt pueri cum volunt perforare cutem suam, ipsam eleuant, & bene stringunt fugando calidum, & spiritum, vt membrum non sentiat dolorem, & tunc cum acu perforant.

Sexta regula, q. medicus non debet dimittere viam rectam, licet non eueniat effectus medicinae; neq. tenere viam non rectam, licet nocumentum non appareat: quia in fine ex hoc magnum nocumentum sequitur. vnde si tu admitteres aliquem syrupum artificialiter ad digestionem alicuius materiae prius considerando conditiones considerandas, non debes transire ad aliam medicinam, licet non videatur operari medicina, quia hoc est propter materiae crassitatem, & propter temporis contrarietatem, & ineptam dispositionem, seu medicinae digerentis. vnde Hippo. ij. aphorismo. Omnia secundum rationem facienti, &c.

Septima regula, q. non semper eandem medicinam debes dare, sed debes transire ad aliam, & mutare tuam medicinam, si prima effectum non habeat. Ista autem regula mihi videtur esse contraria praedictae. Sed dico, quod non est contrarietas, quia medicina debet mutari non secundum virtutem, seu complexionem, vel operationem; sed secundum substantiam, quia nisi hoc fieret, in corpus non imprimeret: immo cibus eius fieret ex assuefactione. vnde si demus diacalamenthum ad digestionis fortitudinem, & superfluitatum consumptionem, non debemus dare per longu tempus, vt natura assuescat, ita quod ab ipso non pariatur tanquam a medicina alterante, sed vtatur ea tamquam cibo per assuefactionem, sed debemus eam mutare in diatrionpipereon, vel simile, quod habeat eandem operationem facere, & tunc faceret idem, quod diacalamenthum facere non posset, si assuesciet naturae intantum, quod cibus ei fieret.

Octaua regula, quod in operatione, & curatione morborum debemus considerare morbi tempora; quia aliter morbus est curandus in principio, augmento, statu, &

A declinatione. sicut in apostematibus, & febribus. In principio apostematum debemus vt repercussiuus, exceptis nouem casibus, qui per hos versus habentur.

Nobile, plethoricum, crisis ventura, forensis.

Crassities, frigus, congestio, copia, virtus.

In augmento, cum repercussiuus debemus commiscere dissolutiuum, & in statu similiter, sed differunt in hoc, quia in augmento repercussiuus in plus, & dissolutiuus in minus, quia plus est de materia fluxura, quam iam fluxa, & in statu est e conuerso; & in declinatione solum dissolutiuus, quia non est materia fluxura, sed tota fluxa est, similiter in feb. continua.

Nona regula, quod non semper debemus curare per medicinam, sed per dietam aliquando melius est confortando naturam ad vincendum materiam, vt quando materia est pauca, bonum est dare cibum bonum chymum generantem, & naturam confortantem, vt pullos, & exercitium naturae conueniens, & alias res non naturales conuenientes. Vnde si aliquis conqueratur de grauedine membrorum, non debemus ei dare pharmaciam statim, sed debemus ei iniungere exercitium, & alias res non naturales ei conuenientes, quia si pauca sit materia, natura per hanc confortata poterit illam materiam expellere. Vnde Auicenna dicit in primo. non omnis agritudo suo curatur contrario. Et Haly abb. supra technici dicit, quod ille medicus, qui potest morbum curare per cibum, est melior. Et Rasis in suis experimentis laudat medicos altarium, qui cibis curabant, id est de sacrificio altaris, & c.

Secundum quod debet medicus considerare in digestionem materiae, est dispositio patientis, sicut aetas, & consuetudo. Aetas enim debet considerari, vnde in aetate feruenti in feb. est aqua frigida conueniens, non tamen in senibus, cum sint debiles: secundum Gal. in iij. megatechni: impossibile est senes esse fortes, aqua enim non competit nisi in fortibus, & carnosiss.

Item consuetudo est consideranda, sicut videmus in aliquibus, qui volunt, quod in syrupis multum mittatur de aqua, vt qui sunt assueti potare aquam, quidam non, vt qui non sunt consueti potare aquam; ideo secundum consuetudinem, non secundum nos. ideo Auicenna dicit, quod in syrupis debemus ponere de aqua, & plus ponimus de aqua in syrupis eorum, qui consueuerunt bibere aquam, quam in syrupis eorum, qui non consueuerunt bibere aquam. Similiter videmus, quod aliqui sunt assueti ponere in vino suo medietatem aquae, aliqui plus; & aliqui minus, & aliqui, ideo in eorum consuetudine bene est illud considerandum. vnde in syrupis eorum, qui consueuerunt in vino suo plus ponere aquam, plus ponitur de aqua quam in syrupis aliorum. Item virtutem naturalem, & animalem debemus considerare, & conseruare in omni cura. vnde virtutem naturalem, cum ipsa curet morbos debemus confortare confortando hepar, vbi ista consistit; similiter virtutem animalem debemus confortare, vnde gaudium, & letitiam debemus eis prouocare, cum omnibus competant; & res placentes volentibus macrescere, & illis, in quibus corpus suum est infrigidatum multum, ita tunc, vt calefiat est multum conueniens, secundum quod recitat Haly abb. supra technici, de eo cuius corpus ad iram prouocauit, & cuius corpus infrigidatum erat, calefactum fuit, & sanatus est.

Electaria stomacho conferentia.

Vllo de quibusdam electarijs pectori valentibus. Nunc videamus de quibusdam stomacho valentibus. Et quantum ad praesentem lectionem videamus de quinque, quorum primum est diacitron. secundum diacytonite. tertium diacymnon, quartum est diagalanga, quintum zingiber conditum.

Diacitron est quoddam electarium, cuius basis est citrus, bonus stomacho, & est fructus cuiusdam arboris. De pomo citri vtimur quantum ad quatuor, quae sunt in eo; ibi. n. est cortex, acetositas, semen, & caro. Cortex

Mesha.

CCc 4 est

est calidus, & valet contra paralyfim. Oleum factum de citro valet contra tremorem cordis, quia aromaticum est. Caro pontica est, & crassa in digestionem, & propter sui indigestionem nocet stomacho; unde non potest digeri. Acetosiras frigida est, & sicca. Diacitron valet contra passiones stomachi ex calefactione, & confortat stomachum debilitatum ex lassitudine; est stypticum, & infrigidat, valet etiam contra fluxum ventris cholicum, malitiam reprimendo, & contra cardiacas passiones ex calida causa, quia frigidum aromaticum est. unde valet contra tales cardiacas, valet etiam contra passiones stomachi ex sua acetositate. valet eius oleum contra, paralyfim.

*Diacitroni-
ze.*

Diacitronite ex cytonijs fit, sine coctanis, quod idem est, & est quoddam cum speciebus, & quoddam est sine speciebus; & est quoddam simplex, siue confortans, aliud laxatiuum, in quo scammonia commisceatur, & id est melius de electarijs, in quibus scammonia commisceatur. Cytonia sunt frigida, & sicca, styptica, stomachum confortant, & ab eis dicitur dyacitronite: contra indigestionem valet, quia stomachum confortat contra etiam vomitum valet; ventositatem etiam praecordiorum remouet, quia confortat digestionem. ventositas per indigestionem fit. bonum colore facit propter bonam suam digestionem valet contra fluxum ventris, quia consumit ventositatem, & confortat stomachum, & bonum odorem facit, & confortat mirabiliter, & valet hominibus delicatis. Et alij faciunt sine speciebus, corticem cytoniarum remouendo, & postea coquunt carnem incisam in frusta, & postea zucharium commiscetur, & hoc simpliciter sine speciebus, laxatiuum est, ut dictum est, cum aqua calida debet dari in sero, aut cum vino post prandiu in mane, & sero post coenam.

*Diacymini-
num.*

Diacyminum a cymino est dictum, quod cyminum est calidum, & siccum. eius aqua albefacit faciem in esu, & iam comestum non multum facit colorem bonum, sed multum vsus eius citrinat ipsum sua subtilitate, & caliditate: & sic cyminum ventositatem consumit. valet contra colicam passionem, quia in ea est ventositas. oleum de cymino, & farina fabarum, & pauco melle, valet contra inflammationem testiculorum. valet etiam contra passionem pectoris ex frigida causa, quia eam calefacit, & incidit, & ventositatem consumit. valet forte asthmaticis, & in stomachi frigiditate causa dicta. quartanarijs valet, & materiam eius consumit, & incidit, & typum febris mitigat, quia calefacit materiam, & consumit ventositatem, ut dictum est, quia miro modo prodest digestionem procurat mirabiliter datum post comestionem.

*Diagalanga,
quod fit galanga.*

Diagalanga dicitur a galaga, & est radix rubra, calida, & sicca in secundo gradu, & valet contra stomachi frigidam passionem ex ventositate, vel ex phlegmate, quia caliditate, & siccitate consumit, & aromaticitate confortat; huius etiam radix soluit ventositatem, & ideo comperit contra colicam passionem, & est galanga basis in hoc electario.

*De Zingibe-
re condito.*

Zingiber conditum fit ex zingibere, & habet vim pipetis, sed est minus calidum pipere. Istud tamen zingiber magis calefacit, quam pipere, cum sit crassius. Et ideo cum incipit calefieri, fortior in eo calor imprimatur, & fortior rem imprimit, & est calidum, & siccum. habet humiditatem, quod scitur per suam etiam putrefactionem. stomachum confortat sua caliditate, memoriam iuuat, superfluum humiditatem cerebri abstergendo, bonum est hepati, & stomacho, quia digestionem confortat, superfluum humiditatem consumendo. unde cum fructibus indigestibilibus comeditur, ut conseruet digestionem. zingiber conditum valet passionibus capitis, & pectoris ex materia superflua humida, mundificando superfluum humiditatem. In India, & Alexandria fit hoc modo. accipitur zingiber viride, & coquitur fortiter vsque quo fit multum molle, & cum melle, vel zucharo miscetur, & tantum fit durum, quod vix potest cum cultello incidi. aliquando fit ex zingib. sicco in frusta inciso, & postea posito in vase in terra ita, quod mollicetur demum miscetur cum zucharo, vel cum melle.

De modo exhibendi digestiua.

Visum est superius de digestionem, & de modo digestionis. Nunc videamus de modo exhibendi digestiua, sicut sunt syrapi, & electaria. Et propter hoc queritur vtrum syrapi debeat dari post cibum fm artem; & videtur quod non, quia syrapi non debet dari post rem impediendam suam operationem, siue digestionem; sed cibus primo assumptus impedit digestionem, siue operationem faciendam a syrupo, cum cib. sua crassitie impedit transitum syrapi ad materiam digerendam, ergo &c. Item Isaac in diatribis vniuersalibus dicit, quod cibus crassus non debet dari ante subtilem, cum ipse impedit transitum subtilis, sed post. ergo a simili cum cibus sit crassus, syrapi vero subtilis, syrapi debet dari ante cibum, & non post, ergo &c.

Oppositum dicit Gal. iij. acutorum; dicit enim, quod syrapi ante cibum debet dari, ut ibidem dicit Hipp. & nihil prohibet a potu eius, f. secantiabin post acceptionem cibi. Consequenter queritur vtrum syrapi debeat dari cum aqua, vel sine. Et videtur, quod non cum aqua, quia omne quod miscetur cum alio debet eius nocumentum reprimere, & virtutem eius confortare, igitur cum aqua diminuat virtutem syrapi, non debet commisceri cum eo. minor declaratur Gal. iij. simplicis medicinae, qui dicit, quod aqua diminuit virtutem eius, cui admiscetur, & tollit saporem. In oppositum est vsus communis omnium. Tercio queritur vtrum cum aqua calida, vel frigida, & videtur, quod non cum aqua frigida, quia dicit Hippo. quod aqua frigida non dat vigorem, nec penetrat; talia autem non competunt syrupo, quia debet transire, ergo &c.

Solutio ad primam questionem, dicendum, quod de syrapi debemus dare in mane non solum tria, cochlearia, vel quatuor, quia in magno stomacho citius consummeretur antequam veniret ad membrum; sicut parum vini in magno poculo.

Ad questionem ergo dico, quod in sanis hominibus post cibum non est artificiosum dare syrapium, immo melius est non dare ipsum, quia corrumperetur a cibo sua operatio, quia ergo cibus assumptus in magna quantitate non permittit ipsum transire, propter hoc in ipsis hominibus, qui videntur multum crasso cibo, non conuenit syrapi post cibum, nisi sit post longum tempus. unde in quadragesima, quia non comedunt homines, nisi semel in die, si licet in meridie, & cibus potest digeri ante noctem, & transire ad hepar, tunc in nocte potest dari syrapi, sed in feb. acuta bene potest dari syrapi post longum tempus. post digestionem cibi; cibus enim febricitantium est paucus, & subtilis, & facilis digestionis, ut aqua bordei, & ideo viam aperit syrapi, & ideo potest dari post cibum talem, licet in quadragesima possit dari in vespere secure in pauca portione, tamen debet dari in mane in magna portione, & non in sero, debet tamen dari ante cibum simpliciter, & sine digestionem securius, quia tunc stomachum mundificando ad bonam susceptionem preparat, & viam cibo, ut melius possit transire aperit. Auctoritas Hipp. & Gal. debet intelligi in feb. in quibus datur cibus lubricus, subtilis, cito digestibilis, post cuius tantam digestionem potest dari syrapi, cui syrupo transitus preparatur.

Ad aliud, quod secundo queritur vtrum cum eo, aqua debeat commisceri, dicendum, quod sic. Et si queratur, quare, di co duplici de causa aqua commiscetur cum syrupo. Vna est ut abhominatio remoueat. Secunda, ut ille syrapius facilius transire possit propter illam aquam, quia illa aqua aliquando syrapium subtiliat, quia ergo non est eadem abhominatio in syrapi; pauca enim est in syrupo viola, sed multa est in syrapi, in quibus ponitur absinthium, & similia amara. ideo quantum ad hoc minus est ponendum de aqua in syrupo viola. quam in syrupo de ablynthio. Non ergo est certa, & determinata quantitas aqua ponenda in syrapi; imo in quibusdam plus, in quibusdam minus. Item syrapi in aestate magis coquantur quam in hyeme, ut melius conseruentur, & ne medicina cito a calido aestu putrefiat propter exhalationem caloris naturalis secum

*An syrapi
sit ante cibum
dandi.*

*An syrapi
dandi sit
cum aqua.*

*An cum aqua
calida,
vel frigida.*

secum ducentis humidū naturale ad exteriora à calore extraneo, & excedenti; ideo plus debet poni de aqua in æstate, quam in hyeme.

Ad argumenta dicendū, q̄ aqua diminuit eius virtutē in sapore; propter hoc ibi ponitur, quia sapor est abominabilis; non tamen tollit ei virtutem penetrandi per angustias vias ad hepar, immo iuuat ipsum subtiliando, neque in operando minuit postea virtutem, postquam ad hepar penetravit, quia nam diuidit eam à syrupo, & sequestrat, & ad renes mittit eam cum vrina.

Ad tertiam quæstionem dico, quod aqua calida debet poni in syrupo in omni tempore, nisi in æstate valde feruenti, & in morbo calidissimo. causa est, quia aqua calida, caliditate sua actuali digerit materiam, si eam cum caliditate sua attingat, etiam ipsa caliditate sua aperiendo vias melius facit, vt syrupo transire ad materiam morbi, quam si esset frigida; & etiam iuuat syrupum ad digestionem materię plus sua caliditate, quam frigiditate sua, quod patet per Isaac, idest viati. cap. de amore herens, qui dicit, quod quidam intrantes balneum, ad cantandum animantur.

Ad argumentum dicendū, q̄ aqua frigida quantū est est sua frigiditate nō transit, tamē sua substantia, & subtilitate transit. Vel dicendum, quod aqua frigida facit transire syrupum, & syrupo aquam frigidam; vnde mistū ex istis duobus melius transit, quam alterum per se; & aqua deficit in transeundo sua frigiditate, & syrupo sua crassitie, aqua autē mista cū syrupo dat ei subtilitatem, & syrupo dat aquę caliditatem, vt oxymel, vel aliquid tale, nec aqua tunc congelat, nec syrupo impedit viam, sicut diximus de aqua mista cum vino rubeo crasso, facit ipsum penetrare, & vinum aquam. Ideo dicit Auic. quod vinum lymphatum citius inebriat, quam purum, quia citius transit, & caput perit, quia subtilius factum est &c.

An electaria danda sint ante cibum.

Deinde queritur vtrum electaria debeant dari ante cibum, vel post. quod non ante, arguitur, quia vinum prohibetur ante cibum cum calidum, ergo electaria cum sint calida ante cibum non debent exhiberi.

Itē somnus ante cibū prohibetur, quia calorem ad interiora retrahendo stomachum calefacit, quia calor fortis stomachi cibum non inueniens, substantialem humiditatem dissoluit. Sed electaria cū sint calida, stomachū calefaciunt, ergo non debent ante cibum exhiberi. Contra, q̄ non debeant exhiberi post, & ita electaria nunquā erunt exhibenda, quia electaria sunt calida, & penetratiua; sed talia faciunt cibum indigestum transire: ergo electaria cū sint calida, non debent post cibum exhiberi.

Vtrum Syrupum, an electarium debeamus præponere.

Consequenter queritur vtrum cum debemus exhibere syrupum, & electarium, quid debemus præponere. Solutio ad primam quæstionem, quia electaria, aut dantur propter stomachum, aut propter alia membra, vt triandali propter hepar, aut diamargariton ad confortationem cordis, plius ad confortationem cerebri; electarium ducis ad confortationem vesicę, & diacostum ad deopilationem splenis. Si demus electaria propter alia membra à stomacho, quæ sunt remota confortanda, & pro materia, quæ in eis est digerenda; tunc debemus ea dare ante cibū, & non post, quia cibum impediret electarium transire ad membra, quæ debemus confortare, & materiam in eis digerere. Si vero detur electarium propter stomachum, hoc est dupliciter, aut quia stomachus est malus, & peccans in se; scilicet, quia ipse est nimis calidus, vel nimis frigidus, vel nimis siccus, vel nimis humidus; vel quia habet in se aliquam humiditatem superfluum, tunc demus electarium ante cibum, vt peccatum stomachi corrigendo præparet; ad hoc, vt possit cibum digerere. Si autem detur, electariū nō quia stomachus peccet in se, sed propter vitium cibi aut hoc est, quia cibus est nimis crassus, vt caro bouina, aut quia ventosus, vt fabę, aut quia nimis pinguis, & na-

tans in stomacho, aut quia nimis calidus, humidus, frigidus, aut siccus, tunc detur post cibum: si enim daretur, ante cibū citius exiret stomachū, quam posset corrigere vitium cibi: si aut sit cibus natans, vel quia multus, vt in gulosis, vel quia pinguis, tunc post cibum competit diacytonite, quia compressiuium est in sua stypticitate, nec est nimis calidū; ideo non facit citius debito cibum ante sui digestionem transire. vnde sunt cauenda electaria nimis calida, penetratiua, deriuatiua, sicut diatrionpipereon, diacalamentū, dianilum, quia facerent cibum transire ante digestionem sui. sed si quia ventosus, tunc competit cōsumens ventositatem, sicut diacyminum, sed cum modo, quia facit transire cibum ante sui digestionem, ideo commisceatur cum eo diacytonite, vt per diacytonitem remaneat, & per naturam suam ventositatem cōsumat; aliquando autem, vt melius possumus electaria accipimus, & tunc ista non caueamus.

Ad primum argumentum dicendum, q̄ vinum non prohibendum ante cibum, quia calidum; sed quia facilius transiens ante sui digestionem, & penetrans mentem percutit lædendo neruos, quia cum sit calidum, & nerui sint phlegma coagulatum, ideo ipsos dissoluit, & nocet eis; & hæc est vna causa, quare nocet venis vinum sumptum ante cibum.

Secunda causa est hæc, quare nocet neruis vinū sumptum ante cibum, &c. vinum ante sui digestionem penetrat veniens ad membra, & ad neruos non digestum non conuertitur, quare remanens accescit. Acetolum autem est inimicum neruis. Tertia causa est, quia sui penetratione materiā indigestā secum trahit, facit penetrare ad neruos, & replet, ideo cauetur. Sed electaria ita cito nō transeunt, cum sint crassa, & non percutiunt neruos.

Ad aliud dicendum, quod verum est, quod somnus prohibetur in sanis hominibus ante cibum, propter causam in argumento tactam; sed tamen, si aliquis materiā phlegmaticam haberet in stomacho, vt melius per calorem in somno consumeretur, competere somnus. Similiter de electarijs dico, quod in sanis non competunt ante cibum, nisi in eis sit aliquis lapsus, vnde caueat conseruator sanitatis ab omni medicinali, cum tamē habet aliquam materiā phlegmaticam in stomacho consumendam competunt electaria, sicut somnus.

Ad aliud dicendum, quod post cibum non debet dari electarium stypticum valde calidum, vt diatrionpipereon secundum Auic. sed debet dari electarium aliquantulum calidum stypticum, quod remaneat in stomacho, & possit digestionem iuuare. Ad aliam quæstionem dicendū, quod si syrupus, & electarium dentur propter membrum remotum à stomacho, primo debet dari syrupus, vt viā aperiat electario, & ipsum faciat transire; sed si propter stomachum debet dari electarium prius, vt diutius in stomacho remanens ibi operationem suam faciat.

Stomachicū frigidum facimus, li. j. valet contra omnem calorem, sitim reprimat, & passionibus debilitatis ex nimio calore potenter subuenit, acutis, & peracutis mirifice proudest. Recip. zuech. lib. j. sandal. alborum, & rub. ana drach. j. & semis. spodij, berberis, semi. portulacę, scario. semi. melonis, palæstini, succi liquir. rosa. & violarum, nenupharis, ana drach. j. confice sic, zuecharū ponatur in stagnato cum lib. j. aquę rosa. & tandiu bulliat, cum spatula agitando, donec ad aquę consumptionem veniat; deinde puluis harum specierum commiscetur agitando in stagnato. cum autem volueris scire, an coctum sit, gutta supra marmor proiciatur inunctum oleo, mel. vel ros. vel oleo communi ad nostrā doctrinam abluto: cum vero coctum fuerit, ponat supra marmor, & cum cutello oleo inuncto frustatim incidatur, cum calidum est, datur mane, & meridie cum aqua frigida.

Stomachicū calidum stomachum confortat, virtutem digestiuam iuuat, & iliosis confert. Rec. zuech. lib. j. aquę lib. j. cinnamomi, zingib. ana drach. ij. garyophylli, galangę, ana drach. j. nucis muschatę, spicę, ligni aloes, cardamomi, macis, ana drach. s. eodem modo conficitur sicut stomachicū frigidum.

Stoma-

*De Roma.
laxatione.*

Stomachici laxatiuum de his speciebus potest fieri, si apponatur vnc. j. scāmoneæ; vel fiat de speciebus dulcibus laxatiuis, quæ teri possunt, croci, xyloaloes, garyoph. galliæ mulchate, anisi, marathri, cinna. succi liquit. rhabar. sem. basiliconis, berberis, scariolæ, portula. papa. al. citruli, melonis, cucu. & cucurbitæ, ana scrup. j. margaritarum, ossis de cor. cer. ana scrup. s. zuech. candi. rosarum, ana vnc. j. & dra. iij. camphoræ tertiam partem scrup. j.

*De quadri-
meron.*

Quadrimeron. i. de quatuor numeris, vel de quatuor rebus, expertum ad asthmaticos, & ex catarrho tussientibus, valet ad dolorem, & frigiditatem stomachi, digestionem procurat, renes debiles releuat. ix. pars est lib. j. z. helenij vnc. j. & dra. iij. sem. marathri vnc. j. piperis vnc. vj. cymini vnc. iij. mellis, quod sufficit. datur mane, & vespere cum vino calido.

*De rosina.
uella.*

Rosata nouella dicitur à rosis, & nouella dicitur in respectu veteris, quæ recipiebat cibari. i. sulphur vinu, vomitu, & subuersionem stomachi aufert, debilitat, & sitim reprimat, defectus ex longa infirmitate mirabiliter subuenit, sudores diaphoreticos compescit. xx. pars est lib. ij. z. rosacei, zuech. liqui. ana vnc. j. & dra. j. & scr. ij. cinna. dra. j. scrup. ij. garyo. nardi, zingib. galan. nu. musc. zedoaria, styracis, cardamo. apij, ana scrup. j. & gra. viij. mel quod sufficit. datur mane, & meridie cum frigida aqua.

*De diarrhoea
abbatis.*

Diarrhodon abbas dicitur à rosis, quæ ibi intrat plus, quam de alijs speciebus, nomen accepit. Abbas ab Abbate de curia compositum. datur proprie ictericis, hepaticis, phthisicis, heceticis, cardiacis, qui patiuntur ex calore, & conualescentibus ex longis, & acutis ægitudinibus mirabiliter auxiliatur, & ad calefactionem stomachi, pulmonis, ac totius corporis. Sexta pars est lib. ij. z. sand. alb. & rub. ana dra. iij. & s. tragac. gummi arab. spodij, ana scrup. ij. alari, spicæ, mastice, zingib. cardamo. musc. gra. iij. & s. syrapi facti de aqua ros. quod sufficit. datur mane, & meridie cum rhodostagmate, vel aqua frigida.

De triasandali.

Triasandali dicitur à tribus generibus sandalorum, quæ ibi intrant. datur proprie contra calorem stomachi, & hepatis, phthisicis, & ictericis valet. medietas est lib. iij. z. sanda. alborum, & rub. citri. ros. zuech. ana solida. ij. rhabar. spodij, succi liquit. sem. portu. ana solidum. i. s. amyli, gummi arabici, trag. sem. citru. melo. cucurb. & cucu. sem. scariolæ, ana solidum. i. campho. scrup. i. & s. Alij quadruplicant rosas ad pondus syrapi ros. quod sufficit. datur mane, & meridie in modum castaneæ confecta, alias cum aqua frigida.

De diacostum.

Diacostum dicitur à costo, quod recipit, valet proprie splenicis, hydropicis, & maxime leucophlegmaticis, & hypofarce, quæ fit stomachi calore. xij. pars est lib. j. z. alari, anisi, apij, ana vnc. ij. scrup. ij. schœnanthi, myrrhæ, melanopiperis, ana dra. ij. sem. rhabar. croci, arist. rotun. ana dra. j. scrup. ij. costi dra. j. sem. cinnam. casia lignea, ana dra. j. scrup. j. mellis quantum sufficit, datur cum decoctione capparorum, vel scolopendriæ in sero, vel mane. Dosis sit dra. ij. cum vino calido.

DE EVACUATIONE.

Habito de digestionem, & modo digestionis, videamus postea de euacuatione, circa quam sex sunt inquirenda. Primum est de euacuatione, quæ fit per secessum. Secundo de ea, quæ fit per medicinam vomitiuam. Tertio de ea, quæ fit per phlebotomiam. Quarto de ea, quæ fit per clysteres. Quinto de ea, quæ fit per ventofationem. Sexto de ea, quæ fit per sanguifugas. Circa primum adhuc sex videamus, Primum est, quæ impediunt euacuationem per secessum, & quæ rectificant eam. Secundum est videre modum præparandi corpora, quæ debent euacuari. Tertium est quomodo viæ debeant præparari, per quas debet fieri euacuatio.

Quartum est de nocuentis, quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinæ, & remedijs contra ipsas. Quintum est de signis euacuationis factæ complete per medicinam. Sextum est de regimine patientis post euacuationem. De primo duo debent videri, primo, quæ

sunt illa, quæ impediunt euacuationem, quæ fit per secessum. Secundum est, quæ sunt illa, quæ rectificant euacuationem per secessum. Primum est de præsentī lectione.

Impedientia euacuationem.

Sciendum, quod illa, quæ impediunt euacuationem sunt 17. Primum est vñs boni cibi, & diætæ laudabilis in alijs rebus non naturalibus; talis enim non debet euacuari, cum non habeat materiam in corpore, nisi necessarium corpori. vnde tales debent cauere pharmaciam. vnde Auic. Caueat cōseruator sanitatis, ne aliquid medicinale præsumat dare; cum enim medicina attrahat per simile, & cum non sit humor eis similis in corpore vel abundans, cum illa abundantia fiat ex indebito regimine lex rerum non naturalium, attrahit, quod est necessarium corpori, & conuertit se ad sanguinem, & ad carnem, & cum magna angustia trahat ea carnem. id est materiam, ex qua caro debeat generari secundum Gal. supra illum aph. Sana habentes corpora pharmaciam, &c.

Secundum est repletio non antiquata, & pauca, aliquando enim accidit, q̄ aliquis nimis comedit, & sentit se grauem. peccaret enim qui ei daret statim medicinam. immo ista repletio per abstinentiam, exercitium, & balneum euacuatur; abstinentia enim deficcit propter defectum humiditatis, nutrimenti membra humectantis. exercitium superfluum euaporat, calorem sopitum euigilando, & poros aperiendo. somnus digerit, quia per ipsum calor digerens ad interiora reuertitur. Balneum autem conuenit in superflui euacuatione, & istam duplicem superfluitatem tangit Hipp. in aph. cum dicit, quod sudor multus, aut significat, quod nimio cibo vitur, aut quia pharmaciam indiget. cum ibi fit disunctio, oportet, quod ibi sit duplex resolutio, quarum vna causatur per sudorem, & alia per euacuationem; prima est noua, secunda antiqua.

Tertium impedimentum est repletio humoris sanguinei, non enim debet sanguis per medicinam euacuari, sed per phlebotomiam. Vnde Gal. Si medicinam non habemus sanguinis euacuatiam, etsi sit, non tamen inuenta est. Vnde Gal. ix. megatechni dicit, quod medicina nō euacuat humorem in venis, id est cuius habitatio proprie est in venis, id est sanguine.

Quartum impedimentum est corporis inanitio, & vacuitas. Vnde Hipp. ij. particula aph. ait. vbi indigētia, nō oportet laborare. i. vbi est cibi paucitas, & pauperes, non est iniungendum exercitium, aut pharmaciam, aut phlebotomia: siue in sanis; siue in agris, vnde sani non debent laborare, neque ieiunare, per hoc enim virtus deficit, ideo cibis exercitium præoccupare debet. vt dicit Gal.

Quintum impedimentum est corporis dispositio. vnde aptitudo ad vomitum impedit, ne detur medicina euacuatia per secessum, sed per vomitum. vnde Hipp. graciles, & facile vomentes, &c.

Sextum impedimentum est, quando materia ventosa in vacuitatibus membrorum continetur quæta, vt in leprosis, non debet dari medicina euacuatia; quia materia quæta per medicinam mota, posset venire ad membrabilia, vt ad cor, & syncopim inducere; & alia mala symptomata, cum materia sit venenosa. Vnde Hipp. ij. apho. Sana habentes corpora purgari, &c. vnde secundum expositionem commenti, ly habentes non accipitur comparative, sed. electiue; siue pro magis, siue pro quanto plus. ita, quod sit sensus. Habentes sana corpora cito exoluuntur, quia substantialis humiditas eorum per hoc minuitur, ac etiam virtus, vtentes scilicet malo cibo, id est sanguinem malum, & corruptum habentes, qui dicitur cibis interior, quoniam hepar alijs membris ministrat: & non exterior, vt panis, quam id est, quantum exoluuntur ista celerius, quasi dicat, multo plus, cum in eis sint mali humores moti, per medicinam, malitiam suam ostendentes, proprius occulta.

Septimum impedimentum est, aliquid accidens cōcomitans corpus euacuandum, vt impregnatio. vnde in prin-

principio impregnationis, & in fine, non debet fieri euacuatio; quia sicut fructus debilitate ligantur in sua prima creatione, siue generatione, à debili vtero, & exustatione cadunt; & in fine, quando sunt maturati, nullo extraneo cogente similiter cadunt. Sic etiam dicitur de spermate, & fetu, unde non debet fieri euacuatio in pragnantibus, nisi à quarto mēse vsque ad septimum, & hoc dicit Gal. supra primum apho. iij. particula. Pragnantis, &c.

Octauum impedimentum est nimia temporis, aut in frigiditate, aut in caliditate distemperantia; quia tunc calor temporis excedens, subtilitate ipsius, medicinam extraheret, & ita virtutem medicinæ debilitaret, & eius actione impediret. Item humore motu opposito respectu motus medicinæ, caliditate temporis traheret, cum caliditas trahat, & esset motus agitationis. Item calidum calido appositum facit ipsum furere, quia omne pharmacum est calidum, vt plurimum. De frigido causa est, quia frigiditate temporis materia esset compacta, & tunc ipsa esset inobediens medicinæ trahenti, & prohibens tam operationem. Similiter de regione frigida, & calida intemperate; & sic de alijs ego intelligo. unde in regione calida valde non debet dari medicina, cum in ea sit virtus debilis; nec in frigida, quia humores compacti non obediunt expulsionem.

Nonum impedimentum est virtus naturalis, aut accidentalis debilitas; virtus enim naturalis curat morbos. Ideo in eius debilitate medicina laxatiua non debet dari, cum ipsam debilitet, nec si virtus animalis esset debilis, nisi ei possemus obuiare; sed si ei possemus obuiare, posset dari.

Decimū impedimentum est complexio calida, & sicca, quia simile additū suo simili facit eum furere. Similiter in complexione sicca, quia virtus in eis est debilis, & in virtute debili non debet dari medicina, ad minus fortis.

Vndecimum impedimentum est nimia corporis raritas, quia talia corpora cito exoluntur, & ab eis cito fit euacuatio, quia humores euacuatiui sunt obediētes, & hoc dicit Gal. 3. simplicis medicinæ, quod causa quare medicina plus debito euacuat, est corporis raritas, & ideo in talibus est cauendum.

Duodecimum impedimentum est pinguedo naturalis, quia talia sunt debilis virtutis. unde Hipp. crassi valde secundum naturam cito moriuntur. Nec pinguibus accidentaliter, siue per acquisitionem, ne fiat caloris suffocatio; in illis enim spiritibus, & calore naturali extinctis à ventis, per medicinam fieret à superexistente pinguedine, & à frigiditate per abstractionem caloris inducta, compressio istorum meatuum.

Decimumtertium impedimentum est preparatio ad fluxum ventris, & ad passionem cholericam. sicut in illis, qui habent longas tibias, & collum longum, & gracile; quia hoc tale animal, vt plurimum est dispositum ad fluxum ventris, sicut est in ardea. ideo in talibus, ne fiat fluxus ventris, aut intestinorum excoriatio, non debet dari fortis medicina.

Decimumquartum impedimentum est ætas inconueniens, vt pueritia, & senectus; in senibus enim est virtus debilis, & in tali ætate, & tali virtute debili non debet dari medicina fortis, & in eis sufficit, quod ex se soluitur à corporibus eorum.

Decimumquintum impedimentum est ars laboriosa, vt fabrilis, & in portatoribus magnorum onerum; aut in his, qui vadunt, vel qui currunt, quia per talia membra ab eis dissoluuntur, ideo medicina est contraria.

Decimumsextum impedimentum est apostema in partibus inferioribus scilicet in ano; tunc enim secundum Gal. in 13. megatechni non debet prouocari fluxus ventris; per hoc enim morbus augetur, & dolor sentitur in illo membro, similiter si apostema sit in matrice, non debet prouocari menstrua.

Decimumseptimum impedimentum est dispositio celestis: ista enim est astrologica. Ista enim tripliciter impedit euacuationem secessiuā. vno modo, quia materiā in frigidat, & in crassat; unde cum Luna coniungitur Sa-

turno, tunc materia congelatur, & inobediens expulsionem redditur. Luna enim quando est in signo terreo congelat materiam. unde Phisici dicunt, quando Luna est in signo cholericō, acue medicinam plus; si in melancholico adhuc plus; si in phlegmatico, quia est expulsionem conueniens, vt Scorpione, Cācro, & Aquario, & tūc Luna dicitur esse in suo domicilio, tunc bonum est dare medicinam. Secundo modo impediunt euacuationem, quia virtutem fortificant, vt retineat. Et quia secundum Haly. supra centiloquum Ptolomæi, propositione 29. ibi dicentem, q. medicina non euacuat, nec trahit, nisi superet virtutem. ideo cum virtus fortificatur, impeditur operatio medicinæ. Et sic cum Luna iungitur cum Ioue, quia Iuppiter virtutem confortat, & fortificat: est enim calidus, & humidus, & ita conueniens corpori humano, & virtutem eius fortificans. ideo tunc non est danda medicina, & de hoc habetur ab Haly Abb. ibidē. Et tertio modo impediunt operationem corpora celestia, quia ipsa mouent materiam ad partem oppositā, vt superius. ideo magis competeret vomitus, quā secessus; quia medicina secessiuā mouet materiam ad vnā partem, & corpora celestia ad aliam partem: vt cum Luna iungitur Planetæ ascendenti in medio cæli, & vocatur ascensius ille planeta, qui primo nobis oritur, & primo nobis apparet, cum annus incipit; scilicet cum Sol est in primo puncto Arietis, & per aspectum ad hunc planetā respondent Astrologi de omnibus ab eis quaesitis, quia ergo corpora celestia trahunt materiam ad partem oppositam illi parti, ad quam medicina trahit, & hoc nefcit medicus, cum impeditur medicinæ operatio.

Electaria stomacho conferentia.

Dicitur est de electarijs pectori conferentibus. Nūc dicendum est de electarijs stomacho cōferentibus, & de istis sex spectant ad præsentem lectionem.

Quorum primū est stomachicon. Secundum est quadrimeron. Tertiū est rosata nouella. Quartū est diarrhodon abbaris. Quintū est triasandali. Sextum est diacollū.

Stomachicon duplex est scilicet calidum, & frigidū. In frigido, sandali sunt basis, de quibus videbitur in triasandali. Istud stomachicon est bonum omnibus patientibus caliditatem hepatis, proprie intra, & extra vniuersaliter. Stomachicon calidum confortat stomachum, in quo basis est cinnamomum.

Cinnamomū cortex est, & est nota, boni odoris, purpurei coloris, acuitatem quandam habens, & mordicās linguam, calidum, & siccum in tertio gradu. bonū est in omni materia crassa, & viscosa, & virtutem cōfortat sua aromaticitate, & ponticitate, & nō est melior medicina hepatis secundum Auic. Hepar enim patitur triplici de causa; aut quia angustum, & oppilatū, & ideo cinnamomum ad hoc iuuat, ipsum sua acuitate aperiendo, & deoppilando, aut quia nimis rarum, & ideo cinnamomum ipsum iuuat, siue confortat constringendo sua ponticitate; aut quia in frigiditatem, & sic cinnamomum ipsum confortat, ipsum calefaciendo caliditate sua, quia ipsum est calidum. Electarium, ibidem siue oleum factum de eo est valde bonum in passionibus neruorū, & tremore ex causa frigida, & in alijs morbis de causa frigida, vrinā, & menstrua prouocat. Stomachicon calidum conueniens est hepati; confortat enim hepar. valet etiam ad stomachum, & valet contra dolorem illi ex ventositate à materia frigida eleuata; putrefactionem prohibet, & materiam putrefactam consumit dupliciter, &c. vt patet.

Quadrimeron est electarium ex quatuor metis, id est puris speciebus factum. Helenium. id est emula campana est ibi basis. radice eius, & folijs vtitur. est complexionis calidæ, & siccæ, & crassæ substantiæ. ideo tarde calefit, & in omnibus causis valet, & restringit venas, & valet contra iuncturarum dolorem ex phlegmate, quia phlegma diuidit, & dissoluit materiam phlegmaticam in pectore, & cor similiter confortat, & ipsum laetificat, vrinam, & menstrua prouocat, quia illa se consequuntur,

Stomachicon.

Cinnamomum.

De quadrimeron.
De emula campana.

tur, Enula campana est bona catarrho, unde oleum eius confert contra catarrhum in pectore, valet etiam contra passionem pectoris frigidas, cordis, & renum, &c.

De rosa. nouella.

Rosata nouella est multum bona ad vomitum refranandum, & rosa in eo est basis, & laudes eius huic attribuiamus. de rosa visum est prius.

De diarodon abbatis.

Diarodon abbatum, diarodon a rosis. Abbatum, vel quia Abbas inuenit, vel quia pro Abbate fuit factum, & valet contra icteritiam, hepaticos, phthysicos, heclicos, cardiacos, cum cardiaca sit ex calore, valetque conualescentibus ex acutis, & longius aegritudinibus calidis: calefacit hepar, non multum, sed mediocriter, plus. n. infrigidat, quam calefacit: habet enim aliqua, immo multa calida: plus tamen de frigidis, & est ibi pro basi rosa, & est ibi plus de rosis, quam de aliquo aliorum. datur mane, & meridie, & sero cum rhodostagmate, id est cum aqua rosata, vel cum aqua frigida.

De triasandali.

Triasandali dicitur a sandalis, quod est lignum, & est duplex scilicet album, & rubeum, & dicunt aliqui, quod rubeum magis confortat hepar, sed hoc est falsum per auctoritatem Haly in dispositione regali dicentis ibi, quod album magis confortat hepar. Item per rationem, quia sunt magis odoriferi albi, quam rubei, & sunt frigidi in tertio, & sicci in secundo; non multum confortant, quia sunt subtiles. valent stomacho, & hepati calefacti; unde ex quacunque calefactione hic sic valent utrique sandali, scilicet albi, & rubei, & sandali cum succo lactuca, & aqua rosata valent ad calefactionem remouendam hepatis. Item ad hepatis infrigidationem valent sandali albi, & rubei cum succo endiuiae, & pauco absinthij, & aqua rosata, & pauco aceto, &c.

De diacostum, & quid sit costus.

Diacostum dicitur a costo. Costus est triplex. scilicet arabicus, indus, & garyophyllatus, & est calidus, & siccus in secundo. Costus est puluerizatus, & cum aqua rosata positus, & pauco melle, auferit labes facietum. Item costus cum amygdalis amaris masticatus cum salua abstergit faciei pannum, & lentigines e facie remouet, & confert pectori materiam frigidam contentam in eo incidendo: urinam, & menstrua prouocat, & foetum mortuum expellit, & splenem deoppilat, & est basis huius medicinae; licet enim ibi sit minus in quantitate, est tamen magis in virtute, plus tamen calefacit in pauca quantitate, quam alia in multa. valet proprie oppilationi splenis, & hydropicis, & maxime leucophlegmaticis, & hypofarcae ex frigida materia, siue ex cholera, detur sero, & mane si detur propter oppilationem splenis, detur cum decoctione capparis. si propter oppilationem hepatis, detur cum decoctione scolopendriae.

An vrina debeat esse crassa ante digestionem.

Habito, & quaesito de digestionem materiae, nunc quaeramus de signis. Et circa hoc primo quaeritur, utrum vrina debeat esse crassa ante digestionem phlegmatis, & videtur, quod sic, quia Isaac in vrinis. Passiuae qualitates dant vrinae substantiam, ut crassitatem, & subtilitatem: & actiue dant colorem. cum igitur phlegma sua humiditate peccet ante digestionem, cum tunc sit humidum; vrina tunc debet esse crassa, cum humidum det crassam substantiam, & siccum tenuem. Contra, frigidum impedit transitum materiae cum vrina. Sed quando sic est, quod materia non potest transire cum vrina, sola transir aquositas, & sic est vrina subtilis, ergo, &c. Item phlegma est subtile, cum sit aquosum, ergo facit urinam tenuem.

Consequenter quaeritur, qualis debeat esse post digestionem phlegmatis, & videtur, quod crassa, quia calidum digerendo, & consumendo materiam cum vrina, ea incrassat. cum igitur digestio materiae phlegmaticae fiat per calidum, per digestionem phlegmatis materia incrassabitur. sed si sic, tunc per digestionem phlegmatis vrina erit crassa.

Contra, digestio phlegmatis fit per diuisionem, & incisionem, & subtiliationem, unde cum oxymel, quod subtiliat, & incidit materiam phlegmaticam, datur ad eius digestionem, humor subtilis additus ei facit in ea subtiliationem, & crassus crassitatem, ideo, &c.

Qualis debeat esse vrina post digestionem.

Consequenter quaeritur, qualis debeat esse vrina post digestionem, cum materia sit crassa, viscosa, phlegmatica, ut quod spissa, quia illud phlegma est spissum, ergo vrina post sui digestionem per sui commisionem incrassabitur.

Contra spissum subtiliat urinam, sicut patet de melancholia, quae urinam subtiliat, & hoc est, quia materia spissa viam oppilat, ergo &c. Solutio ad primam quaestionem. dico, quod phlegma indigestum est valde subtile, aquosum, & tale non multum inspissat urinam, nisi phlegma aliquantulum est spissum respectu aquositatis vrinae. sed phlegma bene digestum inspissat urinam, quia digestio phlegmatis incrassat, quod prius scilicet ante digestionem erat subtile, & ita vrina per phlegma bene digestum multum inspissatur, sed per phlegma non digestum non multum incrassatur, inspissatur tamen. Dico ergo, quod vrina ex phlegmate ante, & post digestionem semper est crassa. unde vrina ante digestionem phlegmatis est crassa, licet ipsa sit subtilis respectu vrinae post digestionem phlegmatis. Concedo ergo, quod vrina ante digestionem phlegmatis est crassa, licet parum.

Ad primum dico, quod phlegma sua humiditate plus facit lubricando cum vrina, quam faciat sua frigiditate coagulando, & oppilando, ideo crassa est vrina semper ex phlegmate, licet sit subtilis ante digestionem phlegmatis, quia post incrassatur per commisionem phlegmatis incrassati per digestionem, ideo vrina mixta ex isto phlegmate, & aquositate est crassa.

Ad aliud dicendum, quod oxymel subtiliat, & incrassat, sicut ignis. ignis enim glaciem liquefaciendo subtiliat eam, & ignis consumendo subtile a luto ipsum incrassat. Oxymel ergo per suam caliditatem phlegma subtiliat, & liquefacit, sed phlegma subtile incrassat, aquositatem suam consumendo, & euaporando. Et ideo habens tale phlegma debet esse vrina crassior post digestionem, cum est subtile, aquosum, consumptum plus quam ante. & sic soluitur prima quaestio.

Ad tertium dico, quod cum phlegma est crassum, vitreum, congelatum, ante digestionem est vrina multum subtilis, quia illud phlegma est congelatum sub aliquo, & non est liquefactum, oppilando vias reddit urinam subtile. Si post digestionem eius vrina est subtilis, non tamen sicut prius, quia prius propter oppilationem non permittem aliquid cum vrina permisceri, sed postea est subtilis propter commisionem phlegmatis liquefacti cum vrina, & ideo talis vrina, prius erat pauca, sed post digestionem erit multa. Unde aliquando melius cognoscitur digestio materiae per quantitatem vrinae, quam per qualitatem, quia multi sunt, in quibus non mutatur vrina aegritudinis, respectu vrinae in sanitate sua, multo magis non mutabitur vrina in materiae digestionem, respectu vrinae ante materiae digestionem, sed quod bene ponderatur suus potus, ita, quod medicus videt, quod non bibit patiens nimis, & videt urinam multam, tunc potest cognoscere materiam phlegmaticam esse digestam. Et hoc dicit Hipp. in aph. si vrina appareat prius turbata, Et postea cl. & multa, &c.

Ad argumentum dicendum, quod phlegma cum miscetur cum vrina post digestionem, non apparet crassum, sed subtile liquefactum, ideo non incrassat urinam.

Utum digestio materiae in podagra possit cognosci per urinam.

Consequenter quaeritur utrum digestio materiae in podagra, & arthritica passione possit per urinam cognosci, & videtur, quod non, quia secundum Isaac in vrinis, solum vrina est significans super materiam existentem in venis, & hepate, in quibus ipsa generatur; sed materia podagrae est extra venas, sicut in iuncturis, ergo &c. In oppositum est usus communis: damus enim syrups ad digestionem aegritudinum praedictarum, & per urinam cognoscimus eius digestionem, ergo &c. Solutio ad quaestionem potest tripliciter responderi. Vno modo sic, quod digestio materiae istarum aegritudinum potest cognosci per se, per urinam scilicet materiae antecedentis, quae est inter venas, quae

ad

ad iuncturas continue fluit, & non cognoscitur per vrinam digestio illius materiae, quae est in iuncturis, ut obijcis. unde illa materia, quae est in venis digeritur, per medicinam, & cum illa digesta est, euacuatur: sed materia coniuncta, quae est in iuncturis, licet illa digeratur per medicinam, tamen ipsa non euacuatur per eam, sed postea per emplastrum, & alia remedia, materia coniuncta, quae in iuncturis euacuatur. Dico et plus, quod si constaret quod materia non esset in venis, sed solum in iuncturis, Ego non darem digerens intra, sed solum per emplastra supra iuncturas, postea eam digerere, & euacuare. Vel possemus dicere, quod digestio materiae in iuncturis potest cognosci per accidens, quia cum materia non est digesta, tunc ascendunt fumi, & euaporantur materia, ad hepar, qui cum sint frigidi, hepar in frigidant, quod in frigidatū crudam aliquando facit vrinam; sed si materia sit digesta, fumi non eleuantur frigidi, sed aliquantulum calidi, & ideo tunc non in frigidatur hepar, neque debilitatur tantum, sicut prius, propter quod potest vrinam magis colorare, & per digestionem incrassare, & hoc patet per se de quodam, de quo narrat Haly. qui habuit podagrā, a qua sumus eleuabatur ad hepar, qui hepar in frigidabat, & ex hoc incurrit hydropisum, & mortuus est, & sic patet solutio ad argumentum, quod non significat per se digestionem materiae extra venas, licet per accidens possit, ut prius visum est, & sic soluitur.

De dianiso. Dianisum Constantini in lib. stomachi, vtile contra ventositatem stomachi, frigiditatem, & inflammationem rheumaticam sedat, &c.

Garyoph. Garyophyllatum a garyophyllis dictum, qui ibi recipiuntur, stringunt enim ipsi garyophylli catarrhum, in ore detenti, singultum, &c.

De potione muschata. Potio muschata maior. muschata dicitur a muscho, eo, quod muschus preciosior, & odoriferior sit alijs speciebus, valet cardiacis, stomachicis, & ad omnem stomachi debilitatem, & cordis confortationem, & ad vitia pulmonis, &c.

Diatrionpipereon. Diatrionpipereon Herodis regis, diatrion Gal. quod facit ad frigiditatem, & dolorem stomachi, digestionem procurat, &c.

Triophyllon. Triophyllon dicitur a viridibus rutae folijs, quae in eo ponuntur: valet proprie quartanae, & verae quotidianae, in hyeme, & vernali tempore, &c.

Rectificatio euacuationem.

Superius visae sunt causae impediētes euacuationem: nunc videndum est de rectificantiis eam. s. quomodo debet fieri, & quae debent considerari, & obseruari quando fit euacuatio, tunc prius videndum est, qualiter fiat euacuatio. fit autem tribus de causis, una est nimia materiae repulsio, ut Hippo. in apho. repletionem euacuatio soluit. Secunda causa est mala qualitas ipsius materiae. Et hoc dicit Gal. primo megatechni, nisi materia non sit multa, tamen mala euacuanda est paulatim. Tertia est morbi magnitudo, & de hac dicit Auic. & Gal. 11. & 13. megatechni, cum apostema est magnum caueamus ne rumpatur, ideo euacuamus materiam, licet forte non sit mala, aut multa antecedens.

De conditionibus in euacuatione considerandis.

Consequenter videamus conditiones rectificantes euacuationem, & quae debent obseruari in euacuatione materiae, & istae conditiones sunt decem. Prima est materiae qualitas. Secunda est, ut videatur materia euacuandae quantitas. Tertia est facilitas euacuandi. Quarta est temporis conformitas, vel opportunitas ad euacuandum. Quinta est medicinae proprietates ad euacuandum. Sexta est membri, per quod fieri debet euacuatio, aptitudo, ut per illud fiat melius euacuatio, quam per aliud. Septima est membri, per quod fieri debet euacuatio, dispositio, & abstractio. Octaua est viarum, per quas debet fieri euacuatio, conditio, scilicet, ut non transeamus diametros. Nona est, ut non trahatur materia cum violentia magna. Decima est, ut videamus modum attractionis.

Prima igitur est, ut consideretur materia euacuandae qualitas, quia ipsa debet esse nociua. Vnde in 4 particula, aph. In pharmacijs talia educere oportet, qualia spon-

te venientia. i. qualia a natura debent expelli. Natura autem non expellit nisi nocuum, & ideo cum medicus sit minister naturae, debet eam sequi, ut expellat materiam nociuam secundum Galen. 1. apho. vnde dicit Haly. supra in techni. Si medicus non iuuat, tamen non debet nocere, unde debet iuuare, si possit, & hoc est expellendo nocuum.

Secunda debet medicus considerare materiae euacuandae quantitatem. Et tu dices non est verum, quia dicit Hipp. quae egeruntur non multitudinem considerare, &c. Dico, quod istud exclusiue est dictum. i. quod tu non debes solum quantitatem considerare, sed multa alia, & eius qualitatem, & virtutem, quia si multa materia euacuatur, & si nociua, dumtamen virtus sufficiat, est bonum, si non sufficiat, est malum. si multa euacuatur, siue pauca, & bona, non peccat in qualitate, aut in quantitate malum. unde non est quantitas tantum consideranda per se, quia per seipsam, neque iuuamentum, neque nocuum facit, nisi per hoc, quod habet respectum ad quantitatem, & virtutem, & per ea specificatur, ut visum est. ergo debemus considerare materiae quantitatem respectu virtutis, quia non debemus eam totam simul euacuare, sed paulatim propter virtutem, quia per tales euacuationes natura deficit, & eas abhorret fm Auic. in 1. Itē parte materiae euacuata, alia portio si possibile sit, corrigitur, & in membra conuertitur fm Haly. in fine techni, & si non possibile sit corrigi, a natura expellitur, quae licet non esset potens totam expellere, est tamen potens portionem remanentem post euacuationem expellere, vnde Galen. 12. megatechni. Non est faciendum in corpore viuo, sicut mortuo, quia in mortuo materiam corruptam, sicut carnem putridam, aut pinguedinem totaliter incidimus, & residuum ne putrescat ad aerem frigidum suspendimus, sed in corpore viuo partem materiae putridae auferimus, & residuum materiae, quae remanet, digerimus, ut natura possit supra illud, corrigendo, ut conuertatur, vel expellatur.

Tertia conditio est euacuandi facilitas, materia enim, quae est in venis, facilius a medicina trahitur, sed illa, quae est in iuncturis, vel in membrorum concavitatibus, utpote difficultate, & causam reddit Gal. in de iuuamentis membrorum, quod materia, quae est in venis est in loco amplo, & talis de facili trahitur. Alia est in loco stricto, & talis de difficili trahitur. ideo fortiolem medicinam oportet dare ad euacuandam materiam illam, quam, quae in venis, & sic intelligitur.

Quarta conditio est temporis opportunitas. Quattuor tempora sunt, quorum diuersitatem oportet considerare, & secundum eorum diuersitatem, exhibitionem medicinae, & etiam ipsa medicina est diuersimode danda. Est. n. tempus anni, tempus morbi, tempus mensis, tempus diei. Tempus anni debet considerari, in vere Autumno debent dari medicinae laxatiuae, & fieri euacuationes, & non in Aestate, & Hyeme. in Vere in principio, & in fine; in principio humores frigidi, sicut melancholia, & phlegma, melancholia conseruata est ab Autumno, & non generata Hyeme, sed phlegma generatum est in Hyeme, & non conseruatum ab Autumno. Et rimendum, ne isti humores frigidi ebulliant in Vere, in caliditate Veris, & faciant feb. ideo euacuandi sunt in principio Veris; sed materia cholericā in fine Veris est euacuanda, quia ista non fuit conseruata ab Autumno, neque generata in Hyeme; sed quia caliditate Veris fuit generata. ideo ne in Aestate sequenti ebulliat, debet purgari in fine Veris, quia Vere in principio sui assimilatur Hyemi propter appropinquationem: finis vero Aestati; medio vero propria, & sic alia, & causas has assignat Isaac in de elementis, & alias, quae ibi patent. In autumno debet fieri euacuatio, sed non in principio eius, quia corpora sunt inanita ex aestate praecedenti, nec in fine, quia frigiditate eius materia profundatur in venis, nec est obediens expulsionem, & attractionem medicinae. Sed in medio eius, in quo est temperantia in actiuis, videtur Auic. in autumno debere fieri euacuationes, cum dies sunt aequales noctibus. Secundo debet tempus morbi considerari, quia aliquando in principio morbi debet dari pharmacia, aliquando

do in medio, aliquando in fine. In principio duplici de causa. Vna est propter materiam acuitatem, & furiositatem, & de hoc habetur illo apho. primæ particulæ, in acutis passionibus, in cōmento. Raro præcipitur in acuta passione pharmacia, quia non præcipitur, nisi cum materia est furiosa, quia tunc medicus non habet inducias præparandi: ante enim patiens esset mortuus, quam esset præparatus ad medicinam. Secunda causa quare fit euacuatio in principio morbi, est materiam multitudo, & quia materia est multa, & morbus est longus; ideo timendū, ne propter longitudinem morbi virtus deficiat; ideo debet natura in principio morbi exonerari, & de hoc habetur in primo apho. inchoantibus morbis, &c. Et hoc est propter multitudinem materiam, quia fm Gal. Hipp. est breuiloquus, ideo dicit prius, q̄ debemus in principiis pharmacij vti, vñ hoc inutiliter repetere, nisi ppter aliam causam intelligat. Intelligit in primo aph. propter materiam furiositatem, hic intelligit propter materiam multitudinem, aliter esset cōfusio in repetitione verborū: aliqui euacuamus in medio morbi, vt in principio paroxysmi, vt alleuietur, quia eius fortitudinem, & symptomatū malitiā timemus, & de hoc dicit Haly. supra techn. 28 c. Hora conueniens euacuationi est hora paroxysmi, & hoc cū medicina leui, vt māna, vñ tamarindis, &c. aliquando fit euacuatio in fine morbi, vt quādo materia est quiesca in vno loco posita, non in membro nobili, nec vicino, quia tunc inducia dantur medico, materia non debet in principio, sed in fine euacuari, quando corpus est præparatum ad euacuationē, & materia digesta, cum enim sit quiesca in loco posita, non est timenda eius furiositas, neque mobilitas, cū hoc non habeat, & cum hæc sit pauca, non est timenda virtutis debilitas propter morbi longitudinem, & cum sit remota à membro nobili, propter stomachi malitiā, vel ppter sui syncopim, & huiusmodi.

Nota.

Tertio est tempus mensis considerandū, quia in prima quadra Lunæ pharmacie, & euacuationes sunt faciendæ, non in secunda; facimus enim tātum duas quadras in lunatione, quas quadras continet nouilunium, & plenilunium, & secunda totum residuum lunationis, & sic abusiue utimur hoc nomine quadra, quia quadra proprie est quarta pars lunationis, & nos ponimus eam pro medietate, loquendo abusiue de quadris. Dico tamen, quod in prima quadra Lunæ, quæ continet nouilunium, & plenilunium debet fieri euacuatio, quia tunc tempus est calidū, & in caliditate teporis pori aperiuntur, & per ipsam humectantur, vt per eos fiat fluxus, & transitus humorum, & est in hac prima quadra humores liquefiunt, & fiunt cursibiles, ideo tūc habiles sunt expulsionī, & propter hoc. f. quia tempus est calidū fm Philosophū. 8. de animalibus, in illo tepore Herinacij impinguntur, & dicebant quidam, quod hoc est, quia melius vident; hoc enim est falsum, sed hoc est, quia tempus est calidius, & cum in eis calor digerens sit debilis, cum sint animalia frigida, per calorem temporis fortificantur, & eorum calor, propter q̄ nutrimento ampliori eorū corpora reparantur, & ideo fit impinguitio eorum. Sed in fine mensis, non debet fieri euacuatio, quia tunc cum tempus sit frigidum, quantum est de hoc, pori clauduntur, & humores cōgelantur, quia inobedientes medicinæ attrahenti efficiuntur, ideo tunc ipsi nō debent euacuari.

Nota.

Quarto est tepus diei considerandū; medicina. n. aliquando datur in mane. f. quando datur in liquida substantia, quia timetur si in nocte daretur, ne dormitione superueniente, & calore interius fortificato, virtus medicinæ resolveretur. Aliquando enim datur in sero, cum datur in substantia dura crassa, sicut in pilulis, quæ indigent longa remanentia in stomacho. Aliquādo quia forti attractione indigent ad stomachū, & tunc nō agit medicina, nisi diuidatur à calore naturali, bonū est dormire, vt super somnū calor naturalis rediens ad interiora, & ipse vnitus fortificetur, & melius possit medicinā diuidere. In media nocte dantur electaria, quia non sunt ita passibilia, sicut medicina data in substantia liquida, neque ita dura, sicut pilulæ, ideo in media nocte dan-

tur, quia indigent mediocri actione, siue diuisione. Aliquando datur pilulæ ante cibum sine acumine, vel post cibum, & istæ debent in vigilia dari, quia non indigent forti attractione, neque forti diuisione.

Quinta conditio, est medicinæ proprietates ad euacuandum. debet enim eligere medicinam propriam ad euacuationem proprii humoris secundū Haly. supra techn. 28. c. vnde si velis euacuare phlegma, non debes dare scammonem, sed esulam, aut pulpam colocynthidis; & si choleram, myrobalanos citrinos; si melancholiam, myrobalanos indos, aut lapidem lazuli, quæ autem medicina quem humorem respiciat, habebimus in fine.

Sexta conditio, est membri, per quod debet fieri euacuatio, aptitudo. f. vt per eum fiat euacuatio melius, quā per aliū, & ad hoc tria sunt consideranda. Primum est, q̄ materia eo repat; repere. n. est animalium debilis motus. cū igitur materia repit. i. debilitur mouetur ad aliquem locum, vt per eum expellatur, si natura esset satis fortis, natura per eum posset ipsam expellere. Secundū est situs membri, si materia esset in fimo hepatis, ipsa non debet euacuari per vrinam prouocando eam, sed per medicinam secessiuam, & ideo non per renes, sed per intestina. Si vero ipsa sit in gibbo hepatis è conuerso. Tertio debet considerari membrum ita quod membrum per quod fit euacuatio sit ignobilius membro, à quo fit euacuatio; quia sic facit natura recte, operans scilicet expellere à nobilioribus nocumentum ad ignobiliora. si aliter facit, hoc est ex malitia medicinæ, & tunc debet diueri.

Septima conditio, est, q̄ debemus considerare dispositionem membri, à quo fit euacuatio, ne in eo sit dolor vehemens; tunc enim non debemus euacuare, quia tunc fieret motus agitatius, qui est naturæ contrarius. Membrum enim per naturam doloris ad se humores traheret, & medicinam. & medicina ab eodem traheret eodē humores, & ita agitatio fieret. Quid ergo faciemus? primo dolor sedetur, postea ab eo euacuetur.

Octaua conditio est, q̄ tu nō debes transire duos diametros, quia per hoc natura multum debilitatur in hoc, q̄ fieret ei contrarius dupliciter. vnde si materia sit superius in parte dextra, non debes euacuare in sinistra, quia tunc fieret motus à superiori ad inferius, & à dextro in sinistrum; & hoc intellige quando est distantia inter hæc, & non quando dextrum, & sinistrum sunt in vicinia, quia tunc debet attrahi ad locum oppositum, secundum duos diametros, vt si materia sit in parte dextra capitis, quia non multum distans à sinistra, non debet tantum trahi ad sinistrum inferius.

Nona cōditio est, q̄ nō debet trahi materia cum magna violentia, quia subtile obediens expulsionī, & attractioni extraheretur, & crassum inobediens incrassaretur, & inuiscaretur, & remaneret, & esset difficilius expulsionis, quam prius, & tñ natura debilitaretur ex violentia.

Decima conditio est, q̄ oportet considerare vatorum mediorum dispositionem, & conditionem, & viarum, per quas transit materia; siue mouetur ad medicinam, quia si sint repleta, cum dicat Auic. q̄ per vacuū debet fieri motus, non posset materia alia per venas trahi; ideo tunc in venis remaneret, & fieret ibi nocumentum, tunc primo euacuandum per phlebotomiam à venis, quia est in venis, & postea datur medicina euacuatiua, quæ trahat materiam à membro per venas ad stomachum.

De sex electarijs.

Nunc videamus de sex electarijs. Quorū primum est dianisum. Secundum est garyophyllatum. Tertium est diamacis. Quartum est potio muschata. Quintū est diatrion. Sextum est triophyllon.

Dianisum dictum est ab aniso. anisum semen est feniculi Romani, calidi, & sicci: intus habet virtutē aperitiuam, & stypticam, & ventositatis dissolutiuam. confert inflationi in facie, & consumit ventositatē, lac prouocat, impedimentum ex materie frigiditate, calefaciēdo, & digerendo, aut ex ventositate crassa phlegmatica oppilante vias. * sitim sedat causatam ex materia salsa, eam incidendo. assatum cum stringat ventrem, & per assatio-

* falsum

affationem sua stypticitas augetur, calefacit, & digerit, A
ventositatem diuidit; splenem, & hepar deoppilat; vrinam, & menstrua prouocat, si nos videamus laudes, & opera dianisi. Dianisum ergo digestionem confortat, & etiam ventrem, & stomachum, tussim, & sitim compellit, hepar, splenem deoppilat, & ventositatem consumit, vnde idem quod anisum, quod est ibi basis, non habemus ipsum in hoc lib. Nicolai, sed inuenitur in libro de stomacho Constantini, & est valde bonum.

De garyophyllis. Garyophyllatum à garyophyllis dicitur, fructus est calidus, & siccus in tertio, odorem multum bonum facit, nisi affluat multum, ut prius dictum est, quia est odoriferum, confortat stomachum, & confert ad vomitum. vnde ex garyophyllis, & mastice, et mace, cum ligno aloes, & succo mentae, si fiat emplastrum suppositum super stomachum, valet contra vomitum. Item cocti in aqua valent contra vomitum, si bibatur ista aqua, in qua sunt cocti: vnde valent contra stomachum, ipsum confortando, & materia phlegmatica digerendo, & ventositatem consumendo; ideo eructatibus acide valet, singultum constringit, peccoris oppilationem remouet, quia aperitiuum est, & aromaticum, ideo spiritus, qui sunt instrumenta virtutis confortat, quia spiritus facit moueri facilius, quia aromaticum.

De diamantibus. Diamacis à mace est dictum, & est macis tunica nuda muschata, aromaticum, & ponticum est, & est bonum in singulis; calidum est, & siccum, confortat stomachum, putrefactionem remouet, ita, ut suum electarium. Item sua caliditate materiam frigidam digerit, & sua aromaticitate membra confortat, maxime nervosa, & spiritalia, & materiam sua stypticitate consumit, ideo contra paralytum, & tremorem Cordis ex frigida causa valet.

De portione muschata. Portio muschata dicta est à muscho, qui est ibi basis. muschus est folliculus quidam inuentus in quodam animali simili capriolo, confortat cor, & subtiliat: vnde portio muschata est bona ad confortationem cordis contra materiam frigidam melancholicam, phlegmaticam. nota, quod bellirici, qui in eius confectione cadunt, sunt albi lapilli parui, & sunt boni contra dentes nigros.

De diatriam piperem. Diatriam piperem est dictum à pipere, & est factum cum tribus piperibus. Est enim piper triplex, est enim piper, quod dicitur leucopiper, & est piper, quod dicitur melano piper, & est piper, quod dicitur macropiper. Piper album est piper, quod viride est multum humidum, & istud est piper longum, antequam sit perfecte maturatum, aliquantulum tamen desiccatum, propter quod apparet quaedam discontinuatio inter eius partes, sed quando est complete maturatum, & est nigrum, est calidum, & siccum in tertio, vel quarto; & quia est subtile non multum calefacit, attrahit à corpore interiori, phlegma consumit, bonum est hominibus sanis in regionibus frigidis nervos multum confortat calefaciendo, non est ei par secundum Auic. phlegma in pectore, & stomacho inuisum remouet, ipsum calefaciendo, & dissoluendo; appetitum confortat, vrinam, & menstrua prouocat; vnde post coitum suppositum matrici fetui corrumpit, & facit mirabile, quod dicit Auic. quod cum datur multum soluit ventrem, & paucum prouocat vrinam; sed scammonia conuerso facit. Huius causam assignat Ar. in problematibus, sed occulte, ventositatem soluit, & phlegma calefacit, peccoris materia phlegmatica curat, & est basis in isto electario, & ideo per praedicta patet laus huius electarii.

De diatriam phyllon. Triomphylon dicitur à tris, quod est tres, & fit ex tribus generibus piperis secundum quosdam; sed hoc est falsum, quia fit ex folijs rutae, & est ibi basis, & istud non est in usu. Quaedam ruta est viridis, & quaedam est sicca. Viridis est calida, & sicca in secundo, sed desiccata in tertio.

Item quaedam est syluestris, & quaedam est domestica. Quae autem est syluestris, & sicca est melior, multum enim incidit, & ipsa confert paralyti, et in iuncturarum passionibus ex frigida causa. Ruta comesta, siue masticata tollit odorem aliorum, & ceparum, propter eius odorem fortem, & dicit Arist. in de animalibus, quod quando iustella vult pugnare cum serpente, siue cum buffone, ipsa comedit rutam, ut interficiat eum, quia contraria est veneno.

Vnde comestio rutae cum nucibus, & amygdal. dulcibus in mane praeservat à venenis assumendis. Triomphylon competit quartanarijs, quotidianarijs; fit enim ex tribus piperibus, non tamen pro basi.

De euacuatione medicina per simile, vel contrarium.

Habito de digestionem medicinae. Nunc dicamus de eius euacuatione. Et circa hoc quaeritur utrum medicina euacuet, & attrahat per simile, vel per contrarium, & videtur quod per contrarium, quia Haly super centiloquio Ptolemaei dicit, quod medicina non euacuat nisi quia ipsa vincit virtutem, per contrarietatem, ergo &c.

Item Gal. dicit supra lib. de regimine acutorum, quod medicina non euacuat, nisi quia corpus debilitat, sed ipsa debilitat per contrarietatem, ergo, &c. Item omne venenum est contrarium humanae naturae, sed medicina, quia venenosa trahit humorem ad se, quia natura ipsa non ablata nequit nutrire, & ablata nutrit, ergo, &c. Item medicina nutrit in patiando, & trahit in agendo; sed agere, & pati sunt contraria: ergo ipsa nutrit per simile, & trahit per contrarium. Sed dices forte, quod ipsa trahit per contrarium, sicut nutrit per simile membro, sed trahit per simile humori. Sed contra humor est potentia non multum remota à membro: si igitur contrariatur membro, & humori, qui disponens membro conuenientes in se recipit, per quas ipse habilitatur, ut conuertatur, & à membro trahatur.

Dices forte, quod trahitur à tota specie. Contra, quia tunc sequeretur, quod in humore essent duae totae species, Vna per quam à toto membro trahitur, & alia per quam à medicina trahitur. Sed hoc est falsum, quia per Auic. in primo, tota species est, illud, per quod res est illud quod est, & istud in re est vnum scilicet forma rei essentialis dante ei esse.

Item si medicina trahat à tota specie, &c. Esula, & pulpa trahent hunc eundem humorem scilicet phlegma, & ita esula, & pulpa haberent eandem totam speciem, cum idem trahant, & per consequens erit in eis eadem dispositio in summo, & ad eandem formam specificam, quia si tota species non sit forma specifica rei, erit saltem summa dispositio ad ipsam.

Item si attractio esset à tota specie cum eadem medicina non habeat diuersas totas species, tunc vna medicina non trahit diuersos humores, quod falsum est. Videmus. n. quod quaedam medicina est, quae primo trahit cholera, secundario phlegma, & alios humores, ut myrobal. citri. Oppositum dicit Gal. 3. sim. me. quod medicina non trahit nisi humores sibi similes. Item medicina non trahit nisi humorem inter quem, & ipsa est assimilatio, & 2. particula, super illum aph. Sana habentes corpora, dicit Gal. quod medicina laxatiua, vel potio sibi similitudo, est attractiua.

Solutio ad hanc quaestionem. ego dico, quod medicina laxatiua trahit humorem à tota specie, & per similitudinem euacuat, tamen alio modo. Quatuor enim sunt causae, quare medicina attrahit humorem. Vna est tota species vnde Gal. 4. sim. me. medicina attrahit proprietate suae substantiae, & sic attrahit per simile, non in forma, sed proprietate, & proportionem, quae est inter completum, & incompletum, quia humor à virtute medicinae excitatus ad medicinam mouetur, sicut ferrum ad adamantem; & sic trahit per simile, & contrarium membro: simile non in forma, quia adamas non trahit adamantem: sed ferrum, nec medicina medicinam, sed humorem, sicut Auic. nititur arguere contra Gal. licet non arguat contra intentionem eius, quia non intendit, quod medicina attrahat per similem in forma. sed in proprietate. vnde dicit, quod cartamum non attrahit phlegma, quia phlegma, sed quia phlegmaticum contrarium membro, dico quod medicina est quasi sarcina membro. Vnde Haly. Abb. medicina, trahit, quia vincit virtutem; vnde trahit, quia virtutem debilitat, & membrum, quia enim contrarium membro, ipsum debilitat; & ab ipso trahit, quia ipsum debilitatum nequit materiam retinere firmiter. Quod enim ei est conueniens. scilicet humorem trahit: ergo per simile

Simile humore trahit. Est enim in medicina aliquid actu quod in humore est in potentia, propter quod ad ipsam mouetur ab ipsa excitatus.

Secunda causa est complexio medicine: unde medicina trahit, quia calida, unde calidior medicina in eodem genere magis trahit secundum Gal. in de simplici medicina. Tertia causa est, quia ipsa existens in stomacho, & in intestinis ipsa mordicat. scilicet stomachum, & intestina; & per hoc dolorem ibi inducit, & per hoc calor, & spiritus, & humores ad ea mouentur, & a caliditate fortius ibi existente attrahuntur per naturam doloris, eo, quod ad locum dolorosum calor, & spiritus, & in copia magis mouentur, & quia et mordicat, euacuat illud, quod attrahit. unde illud est per contrarium, unde neque dolorem, neque mordicationem, neque grauedinem inducit membro, nisi per contrarietatem. Istud est per accidens. scilicet attractio, quia per istam mordicationem non attrahit medicina, nisi quia calor vincitur a natura, qui secum ducit humorem.

Quarta causa est fatigatio, & debilitatio, quia membra deoilitata non retinent, quod in se est, & ideo facilius attrahitur, & abire dimittit, & est tanquam grauedinem, & sarcinam expellunt, & mordicat expulsuam virtutem. primo modo fit euacuatio, & attractio per electionem vnius humoris, & si attrahat alios humores, hoc accidit, sed tribus alijs modis euacuantibus humores omnes equaliter, nisi quod ultimo magis dilectum, & sic ultimo sanguinem si perseveret virtus medicinae, & est per calorem subtiliorem, & liquidiorum citius trahit. Istis igitur tribus modis euacuat omnes humores, & calorem, & spiritus; sed tamen primo euacuat per simile humori, & quia per hoc idem est simile humori, & contrarium membro, ideo attrahit per contrarium membro: euacuat enim per contrarietatem, quia non euacuat, nisi quia fatigat; illa autem fatigatio est per contrarietatem, & ita per contrarietatem tantum euacuat.

Ad primum, & ad duo sequentia dicendum, quod verum est, quod attrahit per contrarium membro, tunc per simile humori, quia per idem est simile vnius, & contrarium alterius. Ad aliud dicendum, quod duae sunt totae species in humore, per quarum unam conuenit cum membro, & per aliam cum medicina. Si ponamus duas totas species, aut duas potentias esse in aliquo respectu duarum diuersarum formarum, sicut in lapide adamantino sunt duae diuersae totae species. Vna scilicet quia est lapis, alia scilicet quia est adamantinus, scilicet n. quod sunt formae diuersae, scilicet hoc sunt diuersae totae species; tunc istae ad alias sunt preparationes scilicet Auic. & scilicet quod tota species medicinae vincit totam speciem membri excitando speciem sibi conuenientem in humore, sed hoc mouetur humor ad medicinam, non ad membrum. Et cum tu dicis, quod tota species est illud, per quod aliquid est illud, quod est, verum est, non tanquam perfectio, sed tanquam preparatio, per quam res est illud, quod est. Vel forte posset dici, quod in humore est quoddam incompletum, quod exereitatur per aliquod duorum, natum est se ad illud moueri, sicut si in animali dicamus esse incompletum aliquid, quod est indifferens ad hoc, quod excitetur per formam hominis, vel asini, & excitatur per hoc potest se facere in actu, & si illa duo excitantia excitent simul, illud, quod vincit, ducet illa ad incompletum ad sui naturam, & est simile, quod ponitur. Tu potes ire ad nostram dominam, vel ad campos pro tua voluntate: unde tuum velle est indifferens ad hoc, vel ad illud; tamen scilicet, quod per aliquam conditionem existentem in nostra domina excitatur tua voluntas, tu eligis scilicet hoc unum, & non aliud. Similiter est hic, quia in humore est aliud incompletum, quod excitatur a medicina fortius a medicina ad ipsum mouetur magis. unde Haly. Abb. medicina non attrahit humorem nisi vincat virtutem, sicut dictum est scilicet numerum formarum existentium in re. sunt enim diuersae in totum species in re, & illud non est inconueniens. Ad aliud dicendum, quod non sequitur, quod esula, & pulpa, sint idem, licet in eis sit aliquod commune, in quo conueniunt, per quod attrahit illud, & ista species est incompleta, habet tamen formaliore alias totas species disponetes ad suas formas specificas, & in eis est diuersa ratio commissionis, propter quod sint idem, quia non attra-

hunt eundem humorem per illud, per quod differunt, sed per illud, in quo conueniunt; videmus enim, quod in vna parte misit, ut lapidis adamantini est tota species trahens ferrum, & in alia parte eiusdem est tota species pellens ferrum.

Ad aliud dicendum, quod medicina non trahit nisi unum humorem per se, sed per accidens trahit multos, unde primo attrahit humorem, quem per se attrahit, postea, quos trahit, trahit per accidens.

Electarium resumptiuum valet ad restaurandum deperditum. Recip. liquiritia, ros. zuech. an. vnc. iij. gummi arabum, tragacanth. ana vnc. j. & san. al. & ru. ana vnc. v. papaueris al. vnc. j. s. succi liqui. ani. se. portulacae, lactuca, scar. ana vnc. s. garyoph. spodij, ana dra. iij. cinn. vnc. j. zingi. scar. calamenthi, ana drach. ij. corricu citri. vnc. j. penidiarum vnc. ij. se. frigidoru. f. melonis, citruli, cucurbitae, ana vnc. iij. se. cytoniorum vnc. iij. amygdalaru, pinearu, se. pesten, ana vnc. j. sem. maluae, seminis bombacis, violarum, berberis, nenupharis, ana vnc. j.

Diacapparis, antidotum est peculiare spleneticis, & ad omnem durtiem splenis antiquam, siue recentem, splenem extenuat, & sanguinem effluere facit cum vino acceptum. aurum vermes, cum aceto immisum occidit, dentium dolorem aufert. distemperatum cum vino in ore teneatur; menstrua educit cum apozemate. cuius defectus est scille assae, asari, pyrethri, centaureae, piperis, thymi, apij, semi. melanthij, radicum agrimoniae, ana vnc. j. mellis, quod sufficit. dabis spleneticis, per septem dies cum vino bono. septima die ante dabis catharticum, quod melancholiam deponit. cum noueris plenem esse frigidum.

Electarium Ducis dicitur, quia Abbas de curia composuit ad opus Ducis filij Regis: valet ad digestionem, ventositatem stomachi, & intestinorum, & ad illum dolorem, & vitium lapidis, &c.

Philantropos, amicus hominis interpretatur, vel misericors, &c.

Iustinum a Iustino Imperatore factum, proprie valet calculosis, & ad ilij dolorem, &c.

Lithontripon, pertundens lapidem interpretatur, lapidem frangit, & expellit, &c.

Nephretharticon, id est purgans renes, expertum est iliosis, &c.

Circa euacuationem, quae fit per secessum, visa sunt alia, quae impediunt, & etiam illa, quae rectificant euacuationem per secessum.

De modo euacuandi corpora per secessum.

Nunc videmus modum euacuandi corpora, euacuanda per secessum; & hic sunt duo consideranda. primum est quod corpora debent preparari ante exhibitionem medicinae.

Circa primum duo sunt consideranda. primum est de conditionibus corporis euacuandi, quas oportet obseruare ad hoc quod medicina secessiua habeat effectum, quae si non obseruentur, nullum effectum habebit. Secundum est de conditionibus corporis euacuandi per medicinam secessiuam, quas oportet seruare, ut medicina secessiua habeat similiter effectum, si non obseruentur, ipsa non habebit effectum suum per ianuam inferiorem; habebit tamen effectum suum per ianuam superiorem, ut per vomitum.

Circa primum septem condiciones a parte patientis sunt consideranda.

Prima est, ut die anteriori patiens multoties comedat, non tamen multum, sed saepe, & diuersos cibos, non multae qualitatis, quia hoc facit stomachum esse dedignatum ad recipiendum medicinam: & ideo facilius descendit, & facilius modo euacuatur.

Secunda conditio est, quod oportet videre dispositiones corporis euacuandi, & humoris expellendi a corpore, unde dicit Hipp. graciles, & facile vomentes, &c. superius, ut cholericus, sed carnosus inferius, quia sic a natura nati sunt moueri, sed subtiles, ut cholericus, superius.

Tertia conditio est, quod ante medicinam debet dari aliquid leniens ventrem, sicut brodium carni pinguum, aut violas, &c.

Quarta conditio est, quod ille, qui non est assuetus accipere medicinam, antequam accipiat fortem medicinam, ut pi-

De electariis
resumptiuo.

De diacapo.

De electario.

Philantropos.

De Iustino.

De lithatri.

Nephretharticon.

ut pilulas coctas, aut aliquid tale prius debet accipere. A
aliquam medicinam leuem, ut per hoc tenetur, vtrum sit
leuis ad ducendum, aut non à medicina; & per hoc euadit
medicus multoties magnum periculum, & per hoc etiam
patientes aliquando assuescunt medicinas accipere,
vnde bonum est primo talibus dare Paulinum, aut pi-
eram tantum, vnde quidam medicus dedit cuida patiē-
ti diasenam, & diaboraginarum, & per illa asselauit pa-
tiēs multoties, & per illa certificatus fuit, quod si ei data
esset medicina fortis, q̄ ibi fuisset maximū periculum.

Quinta conditio est, quod aliqui debet comedere ante
exhibitionē medicinæ, maxime ante fortem, aut propter
corporis raritatem, aut stomachi debilitatem, quia oīs me-
dicina talis, est calida: & ideo cauendum est de corporis
incensione, vel desiccatione, ideo si timet de hoc, bonum
est, quod eadem die comedat micam panis in succo mali
granati, aut vuae agrestis, q̄ ista sunt styptica, & in frigi-
dantia. idem est faciendum in stomachi debilitate, ne ei
noceat etiam in corporis raritate, ne syncopim inducat.

Sexta conditio est, q̄ ante exhibitionem medicinæ bo-
num est intrare balneum, quia balneum humores mo-
uet, & ita ad dispositionem eos habilitat. Quia G. i. de
crisi dicit. motus humiditatis iuuat motū. i. poros ape-
rit, & ita ad expellendum parat.

Septima conditio est, q̄ non debemus dare fortē me-
dicinā homini, qui non consuevit accipere, nisi magna
necessitate, ne fiat mutatio subita; & si damus, debemus
dare debilem.

Circa secundum videamus conditiones corporis eu-
acuandi per medicinam secessiuam, quas oportet obser-
uare, ad hoc ut medicina secessiua habeat effectū suum
propriū, quæ si non obseruentur, ipsa non habebit ef-
fectum suum proprium per ianuam inferiorem, habe-
bit tamen effectum per ianuam superiorem, & per vo-
mitum. Ad cuius intellectum sciendum est, quod medi-
cina secessiua fit vomitiua in quatuor casibus.

Primus casus est, si os stomachi sit debile, & fundus
fortis, tunc fit secessiua vomitiua, quia tunc fieret abo-
minatio, non retentio ab ore stomachi, sed expulsio, &
fundus, quia fortis medicinam expelleret, quia venenosa
est ad os stomachi, quia debile est. Secundus casus est, si
venter constipatus sit, quia non posset transire inferius,
& ideo moueretur superius, & ideo primo oportet, q̄
venter leniatur, antequam detur. Tertius casus est, quia
non debet dari medicina homini abhorrenti eam, in in-
stanti enim fieret vomitus. Quartus casus est, quia non
debet dari homini habenti fastidium appetitus, quia fie-
ret vomitus, quia os stomachi in talibus est lapsū; ideo
de facili recipit, & male retinet. E conuerso in quinque
casibus non debemus medicinam vomitiuam dare. Pri-
mus casus est, fortitudo oris stomachi; tunc enim resi-
steret fluxui humorū, ita, q̄ ad ipsum non possent facili-
ter attrahi. Secundus casus est fames, quia tunc retine-
rent mēbra fortiter, & non attraheret medicina nisi cū
violencia. Tertius casus est, quando venter est lenis, &
lapsus, quia tunc medicina descenderet inferius, & fieret
secessiua. Quartus casus est, quia non debet dari medi-
cina vomitiua homini inconsueto ad receptionem talis
medicinæ; & habenti spiritualia debilia, ne nimis p hoc
debilitetur, & per alterationem subitam. Quintus casus
est, q̄ si medicina sit grauis non debet dari ad vomendū,
nisi forte in hoc malitia reprimatur, & hoc est ne descē-
dat, & fiat secessiua, vnde in istis quinque casibus fit me-
dicina vomitiua, secessiua; propter hoc caue ab istis.

De preparandis corporibus post medicinam.

Nunc videamus quomodo corpora debent preparari
post exhibitionem medicinæ, & ad reparationem cor-
poris; post exhibitionem medicinæ debent quatuor cō-
ditiones obseruari.

Prima cōditio est, qd̄ patiens post exhibitionē me-
dicinæ non debet esse in aere nimis calido, quia humores
ad exteriora motu contrario motui medicinæ traheret,
& ita euacuationē impediret, & virtutē medicinę dissol-
ueret, nec nimis frigido aere, q̄ humores congelaret, &

ad exeundū eos prohiberet, eos faciendo inobedientes.

Secunda conditio est, q̄ patiens post exhibitionē me-
dicinæ non debet comedere, nec bibere, donec medi-
cina suam operationem compleuerit; ne per cibum, aut
potum natura diuertatur à sua operatione, per quam ip-
sa medicina digerit, tanquam per suum instrumentum,
scilicet per calorem, & spiritum.

Tertia cōditio est, q̄ postquā medicina incipit operari,
non dēt patiens dormire anteq̄ medicina cōpleuerit suā
operationē, q̄ in somno retinent fortē euacuationes, si
quæ à duplici virtute fiūt, scilicet naturali, & aīali, quia in som-
no non sentitur grauamen, propter quod fit expulsio.

Quarta cōditio est, quod patiēti abominationē medi-
cinæ, ut nō vomat, debent dari fortē odores, stomachū
confortantes, & vias constringentes, ut etiam spiritualia
confortentur, ut acetū ad cōfortādū stomachū, & si hæc
non sufficiant, stringantur extrema, ut eo spiritus fluat,
& fluxus humorum ab ore stomachi diuertantur, & eo
virtus animalis se conuertat, vel projiciatur aqua frigida
in faciē, vel in frontē, ut calor ad stomachum reuertat, &
secū humores reducat, & ad spiritualia, ea confortando.

Visa præparatione corporis euacuandi in se, nunc vi-
deamus præparationes corporis euacuandi in respectu
medicinæ, & de hoc dantur quatuor regulæ.

Prima est hæc, quia medicinæ principaliter euacuanti
debemus tale quid admiscere, q̄ eius malitiā reprimat,
non tamen eius operationē diminuat, sicut myrob. citri.
cum scammonia impediunt excoriationem intestino-
rum, quod est impedimentum scammonia; non tamen
attractionem humoris cholerici impediunt.

Secunda regula est hæc s̄m Gal. in 2. acutorum, q̄ non
debemus dare duas medicinas, quæ euacuent in diuersis
temporibus, ut s̄ vna cito, alia tarde, nisi ita sit, q̄ illa, quæ
cito euacuat, sit in pauca quantitate, q̄ non faciat opera-
tionē suam, sed solum sit acumen alterius medicinæ iu-
uādo ipsam in sua operatione, sicut scammonia acuit alo-
eticas medicinas, quæ sunt tardæ operationis de se, & ci-
tius operantur per admisionē scammonia. Si n. admini-
strētur duę medicins, quarū vna euacuet cito, & alia tar-
de, timendum est multum de debilitate multa patiētis.

Tertia regula est, q̄ non debemus dare eadē die duas
medicinas patienti, si prima non soluat, ne per hoc mul-
tum debilitetur, licet multi faciant contrarium.

Quarta regula est, q̄ non debemus alicui medicinam
dare, nisi in corpore sit humor, quem volumus euacua-
re, quia medicina attraheret humores, & calores, & spi-
ritus, & ita noceret; & hoc habet ita, quod nunquam de-
bes dare medicinam nisi respectu humoris determinati,
quem cognoscis in corpore abundare, cuius contrarium
multi faciunt, propter quod ipsi peccant, & contra ar-
tem faciunt, & sic patet ad ista.

De septem electarijs.

Nunc videamus de septē electarijs. Quorū primū est
resumptiuū. Secundū diacapparis. Alia quinque respiciūt
passiones renū, & sunt diuretica, propter quod respi-
ciunt medicinas diureticas, de quibus iam videbimus.

Resumptiuum dī, eo, quia vires corporis resumit to-
tius corporis, dico debilitati ex longa ægritudine infri-
gidati, & desiccati; & debet dari debilibus hominibus,
frigidis, & siccis, conualecētibus, & ex lōga ægritudine
desiccatis, & infigidatis, est enim ca. & hu. & sunt ibi ca-
lida correspondētia spiritui, & virtuti debilitatis ex fri-
giditate, & quædam hum. correspondētia siccitati.

Diacapparis est electarium satis bonum cōtra passio-
nem splenis. Capparis est arbor, cuius radicem cortice
vtimur, & est calida, & sicca in tertio, abitergit, mūdifi-
cat, aperit: habet. n. amaritudinem cū stypticitate, & cō-
fert in ischiatica, phlegma digerendo, & masticatū attra-
hit phlegma à capi. vnde à profundo attrahit phlegma
mirabiliter. valet ad splenem, quia sua stypticitate ipsum
confortat, & etiam ipsum deoppilat, cum sit amarū, &
etiā confert ei attrahendo melancholicam materiam, &
est bonum neruis, & iuncturis, prouocat mēstrua, & in-
terficat serpentē in ventre; & valet in paralyfi, & in pas-
sionibus

Mesua.

DDd

tionibus matricis ad prouocandum menstrua, & cum datur contra splenem diacapparis, debet dari cum succo scolopendriae, & tamarisci: in arthriticis cum decoctione iux; in prouocatione menstruum cum decoctione artemisiae, vel rubrae tinctorum; ad capitis phlegma dissoluendum cum pliri, & sic in alijs suo modo.

De electarijs diureticis, quae valent contra passionem renum.

Deinde videamus electaria diuretica, quae valent contra passionem renum, ut lapide in renibus, & ad tale medicinam oportet, quod sint v. Primo oportet, quod in tali medicina sit aliqua medicina composita, quae ad locum ducat medicinam frangentem lapidem, ut medicina diuretica, ut semen apij, & semen petroselinij, &c. Secundum est medicina, quae faciat medicinam remanere, ut viscosa, ut gummi arabici cum traga. Tercium est quaedam medicina, quae ad incidendum semper prepararet, ut remolliuina, malua, viole, &c. Quartum est, quia oportet, quod ibi sint aliqua, quae lapidem frangant, ut miliu solis, & saxifragia. Quintum est, quae lapidem expellant, ut acorus, &c. Nota, quod sanguis hirci, cinis corticis oui, a quo pullus extrahitur, cinis scorpionis, caput lyncis, ista valent contra lapidem frangendum. Item rheuponticum valet valde renibus. Ideo notandum est, quod ista electaria renum non debent dari, nisi corpore iam mundificato, quia ipsa subtile consumerent, & residuum incrassarent, & magis indurarent, & sic lapidem non frangere ut, sed corpore mundificato debet dari.

De quibus electarijs valentibus ad renes nunc dicere volumus. Quorum primum est electarium ducis, secundum est philanthropos, tertium est iustinum, quartum lithontripton, quintum nephrocatharticum.

De electario ducis.

Electarium ducis est, quod est saporosius, & melius, & dicitur sic a quodam duce, pro quo factum fuit, valet ad digestionem in stomacho, & contra ventositatem, propter anisum, & ad lapidem frangendum propter saxifragiam, & miliu solis, vel granum solis, quod idem est. Et f. m. Auic. habet duas bases, vna anisum contra stomachi ventositatem, & aliam saxifragiam, & miliu solis ad lapidem frangendum. miliu solis herba est, grano vrimur, & dicitur sic, quia colorem solis habet, quia lucidum est, & est calidum, & sic. in tertio, & est diureticum.

Saxifragia.

Saxifragia est herba sic dicta, quia saxum i. lapidem frangit puluerizata, et dara valet, ad fracturam lapidis. similiter decoctio herbae saxifragiae valet ad iliacum dolorem, cum illa pariantur ex lapide, aut ex ventositate, & non ex cholera, quia illud electarium est calidum, illa aliquando patiuntur ex lapide, aliquando ex cholera. Quando est ex cholera, tunc est dolor descendens. Si ergo sit dolor illorum ex ventositate, aut ex lapide, tunc valet saxifragia. Sed si sit ex cholera, multoties credunt aliqui, quod sit colica passio, quando patiuntur illa propter lapidem, sed non ita.

De philanthropo. Quid sit.

Philanthropos, id est amicus hominis, dicitur, a philo, quod est amicus, & anthropos, quod est homo. folium est ibi basis, & est valde propinquum spicae nardi in virtute, bonum odorem facit, & est calidum, & siccum in secundo, conseruat pannos a vermibus, & tinea, confortat stomachum, urinam prouocat, & propter hoc ibi ponitur, & cum hoc apium, & multa alia. Apium calidum & sic est in secundo, & est duplex, sylvestre, & domesticum; domesticum humidum est. apium resoluunt, & aperit, & confert spleni, & hepati, eius oppilationem auferendo, & urinam prouocando, idem facit petroselinum. Est enim quaedam apij species, quae dicitur fieri ex mutatione alicuius herbae in apium, unde dictum est pro aliqua herba, quando ipsa crescit multum, quod ipsa sit apium. Apium, & calamus si decoquatur in vino, istud vinum valet ad fracturam lapidis, & in hoc electario est lapis lyncis. Lynx est quoddam animal acutissimum, penetrans, in quo animalis lapis inuenitur, qui habet ad hoc proprietatem. Item est ibi semen rutae, quod est valde diureticum.

Nota.

Lynx.

Nota.

Item hedera est bona ad lapidem frangendum; licet enim ipsa sit frigida, tamen propter subtilitatem substantiae suae, & acedine, quam habet in suis baccis, lapidem frangit. Calamus et ad hoc valet. Item orobus prouocat urinam, ita, quod facit mingere sanguinem, si continetur. Ideo valet ad lapidem frangendum. Pulegium est bonum val-

de in fractione lapidis, & maxime ceruinum, & dico maxime, quia raro inuenitur, & maxime semen eius, & viscus quercinus, & ista duo sunt valde ad hoc valentia. Istud electarium valet stranguriosis, calculosis, & oppilationi splenis antiquatae, & fractioni lapidis.

Iustinum habet easdem laudes, & dicitur a Iustino Imperatore, pro quo factum fuit, & valet ad omnes non bene mingentes, & in eo basis est cinnamomum.

Lithontripton, basis eius est spica nardi. cor confortat, aperit oppilationem hepatis, & stypticitatem habet quandam, confortat stomachum, superfluum eius superfluitatem consumendo, & desiccando rheum ibi cadit. Triplex est rheum. rheum barbarum, rheum indum, rheum ponticum. bdellium etiam ibi ponitur, ut medicinas retineat.

Nephrocatharticum. i. purgans renes, ad idem valet, & est lapis lyncis eius basis, potenter prouocat menstrua, & lapidem frangit, sicut basis sua, quae a proprietate frangit, sicut dictum est.

Utrum medicina euacuatiua vadat ad humorem, ut ipsam euacuet.

Vlso per quem modum medicina euacuat, & attrahit humorem. Nunc queritur vtrum medicina euacuatiua vadat ad humorem ad hoc, ut ipsum euacuet, & attrahat, an non. Et videtur, quod sic, per Auic. Agaricus iuuat illas medicinas venire ad partes corporis remotas. 2. ca. de agarico. Item Auic. lib. primo, sent. quarta cap. v. Medicinae coangustantur in apoplexia, & epilepsia, quia venae sunt obstructae. Item Auic. lib. 4. cap. de causa vniuersali passionum cordis dicit, quod medicinae cardiacae faciunt alias medicinas ad cor trahere.

Item Sera. vij. Sicut membra sana trahunt nutrimentum, ita agra medicina, ergo sicut nutrimentum vadit ad membra sana, ita medicina venit ad membra agra. Item omnis actio fit per contactum; cum igitur medicina agat in humorem ipsa debet tangere humorem, quia tangentium vltima sunt simul, ideo, &c.

Sed contra dicit Auic. quod medicina existens in stomacho attrahit humorem ad se. Item Serap. medicina existens in stomacho, vel in intestinis ad se attrahit humorem.

Solutio, ad istam questionem dicitur, quod medicina diuiditur a calore naturali, & effumat, ita, quod medicina fumus ad humorem venit ipsum inficiens, & per hoc naturae odiosum reddens, & sic infectus ad medicinam venit. Sed si fumus ad humorem veniat, aut eo venit, quia fumus, aut a proprietate aliqua. Sed quia fumus non descenderet, sed ascenderet, & sic solum a partibus superioribus traheret, quod falsum est. ergo non, quia fumus; nec a proprietate, quia incompletum mouetur ad completum, ut ibi incomplementum recipiat, & non est coherens; sed fumus ab humore, non recipit complementum, ergo, &c. Item si fumus mouetur ad humorem, eadem ratione, & tota medicina, si fumus gratia proprietatis mouetur ad humorem, cum illa proprietate in tota medicina reperitur, quia vltima est eadem causa, & idem effectus. Si dicas, quod medicina ad humorem trahitur ab humore. Contra medicina est actiua respectu humorum non passiuu, nec ducitur a natura, quia ipsam abhorret. Item si veniret ad humorem, ut inficeret humorem, & per hoc fieret odiosus naturae, & tunc medicina expelleret humorem a membro; tunc omnia alia inficientia humorem expellerent humorem a membro, quod est falsum.

Item Sera. arguit sic. omne, quod mouetur, mouetur amore, & desiderio, & eo veniens iunctura quiescit, ergo si humor coniungeretur medicinam, vel medicina humori, non amplius ad ipsum moueretur, nec attraheret. Propter hoc dico, quod ad humorem non venit fumus medicinae, sed virtus eius. Et tu dices. Quomodo potest separari virtus cum sit accidens. Item quod est essentiale alicui non potest nec per se, nec per accides ab eo separari, virtus est essentialis rei, ergo, &c. quid igitur medicina venit ad humorem, si fumus ipse nihil facit. Item si loquatur de vera virtute ipsa non venit eo, sed ipsius similitudo per multiplicationem speciei suae, & similitudinis; sicut adamas attrahit ad se ferrum, quia sicut in ferro potentia actiua ad adamantem, quae

De iustino.

De lithontripton.

Nephrocatharticum.

qua nec in se, neque de se completur, sed cum recipit virtutem adamantis excitantis ipsam potentiam, ipsa ducitur ad adamantem, & ad complementum; ita est in proposito, unde est in humore potentia ad medicinam, quae per medicinam excitata vadit ad medicinam, & ad complementum. Unde sunt ibi tria agentia, sicut in qualibet operatione naturali vnum est intra, & ab intra, sicut potentia actiua humoris, quae vadit ad medicinam, & ad complementum. Secundum est extra, & ab extra, sicut vera virtus, vel forma medicinae. Tertium est extra, tantum, sicut similitudo verae virtutis, vel verae formae.

Ad argumentum pater, & dico, quod agaricus facit transire alias medicinas, i. virtutes aliarum medicinarum, quae non multiplicantur nisi per medium dispositum, & non patens, & non oppilatum crassis, & compactis humoribus. Ad aliud dico, quod dictum Serap. intelligendum est de medicina alterante. Ad aliud, quod ibi est tactus virtualis, & non corporalis: & sic patet, &c.

De diaphys. Diaphysion dicitur a satyris; satyriasis enim graece, latine erectio virgae, &c.

De diaphys. Diaprunis, vel diadamascenum a prunis damascenis dicitur, quae ibi recipiuntur. valet proprie acutis, & per acutis, maxime in causo, & synocha in principio, & declinatione, augmento, & statu aggritudinis.

Oxy dicitur ab acetoso succo malorum granatorum, qui ibi ponitur, datur proprie contra synochum, & caustion, & contra acutas oes aggritudines, & peracutas, &c.

Tryphera saracenic. tryphera dicitur, quia hominem iuuenem reddit, saracenic a Sarac. &c.

Catholicon. Electarium quod dicitur catholicon. Recip. senae bene mundatae, castae, &c.

Circa euacuationem, quae fit per secessum, visa sunt illa, quae impediunt, & etiam illa, quae rectificant, & modum euacuandi corpora euacuanda per secessum.

Medicinarum preparatio ad euacuandum per secessum.

Modo videamus quomodo medicina debet preparari, per quam debet fieri euacuatio per secessum, & de hoc duo sunt videnda, quia antequam hoc faciamus, debemus primo videre naturam medicinae in generali in euacuando. secundo debemus videre modum praeparandi medicinam, per quam debet fieri euacuatio.

Circa primum sic procedo, & dico sicut Avic. in 1. q. medicinae in euacuando diuersificantur quinque modis. nam quaedam medicinae euacuant attrahendo, & quaedam comprimendo, & quaedam lenificando, & quaedam lubricando, & quaedam liquefaciendo. Medicina, quae euacuat attrahendo, est illa, quae euacuat a sua proprietate humorem, ad quem habet aspectum, ut scammonia a sua proprietate attrahit cholera, & habet aspectum ad eam.

Illa medicina euacuat comprimendo, quae primo contrahit humorem, cum hoc quod comprimat intestina, & humorem in ea attrahit, ut myrob. citri. non enim debet istud gerundium comprimendo exponi per se, vel per quia, vel per dum, quia notat concomitantiam, & non causalitatem: non enim euacuant, quia comprimunt, sed a sua proprietate attrahunt humorem, ad quem habent aspectum determinatum, ut myrob. citri. cholera. in melancholiam. chebuli phlegma. si tamen propter compressionem euacuarent, attraherent forte humorem eundem, aut euacuarent cum impressione communicent, licet in proprietate differant.

Illa euacuat leniendo, quae inungit, & lenit membra, ut per ipsam faciat facere decursus humoris euacuandi, ut sunt tamarindi.

Illa euacuat lubricando, quae humores mollicat, & infundit, & per ipsum habilem facit ad exitum, & solubilem ipsum facit. Differt ergo lenificatiua a lubricatiua, quia lubricatiua est respectu humoris, lenificatiua respectu membri.

Illa, quae liquefaciendo euacuat humorem, quem per virtutem suam, & a proprietate attrahit, sua caliditate liquefacit, & dissoluit. unde verum est, q. viola licet dica-

Amus, quod euacuant leniendo, tamen attrahunt sua proprietate secundum, q. vult Haly. in 2. practicae de regali dispositione, & similiter omnis alia euacuat attrahendo. Sed cum dicimus, q. euacuat leniendo, comprimendo, lubricando, liquefaciendo: hoc dicimus referendo ad substantiam suam, vel complexionem, & non proprietatem, per quam trahit similiter intelligas in alijs.

Regula de medicinarum preparatione.
Viso quomodo diuersificetur medicinae in suis naturis in euacuando. Nunc videamus de preparatione earum, & de hac preparatione dantur sex regulae.

Prima est, cum nos volumus dare medicinam ad aliquem humorem euacuandum in liquida substantia, vel in aliquibus pilulis, debemus facere cum decoctione proportionali medicinae in euacuando, verbi gratia. Cum nos damus myrob. citri. ad euacuandum cholera, debemus eos dare cum decoctione prunorum viol. &c. Et cum nos damus myrob. indos ad euacuationem melancholiae, debemus eos cum apozemate dare, vel cum decoctione epithymi. Cum damus myroba. chebu. ad euacuationem phlegmatis, debemus eos dare cum decoctione polypodij.

Secunda regula est, quod medicina euacuat primo humorem, quem respicit, secundo alios. Ista tamen regula habet instantiam secundum Serapionem in tribus casibus. Primo, si humor quem non respicit medicina sit propinquior, ut si in stomacho sit cholera, & tu das medicinam ad euacuandum phlegma a capite: quia medicina mordicando, & stimulo stomachum, facit cholera, quae in stomacho est, citius expelli, quam medicina possit a capite attrahere phlegma. unde ab accidenti primo euacuat humorem, quem non respicit, stimulo, & mordicando stomachum, & non per se.

Secundus casus est priuatio humoris, quem respicit, ex alterius abundantia, ut si humor proprius sit paucus, & alius abundans citius extrahetur non proprius, quia citius sit naturae odiosus, & ideo citius permittit ipsum abire, & a medicina trahi, cum ab ea stimuletur, & venae debilitate a medicina tunc citius permittunt abire.

Tertius casus est, maius odium; cum enim non proprius humor est magis odiosus, quam proprius, citius euacuatur per accidens, quia citius permittitur abire. unde si cum datur medicina in aestate ad euacuationem phlegmatis, citius euacuatur cholera, quae est magis naturae odiosa in tali tempore, quia secundum Isaac in de elementis, natura in aestate phlegma retinet, ut per ipsum in processu temporis possit se adiuuare, & in hyeme est e conuerso.

Tertia regula est, quod non debemus dare in eodem die duas medicinas fortes, ne corpus vehementer euacuetur, si ergo prima euacuat aliquam partem, non tamen sufficienter, & nos demus postea fortem medicinam, plenum est, q. est periculum in vehementi euacuatione, si non euacuat, adhuc est periculum, quia vna medicina aliam fortificabit, & ita vehementer euacuabunt.

Item licet parum euacuauerit humores, commouet tamen eos, & ad expulsionem eos praeparabit; & ideo secunda medicina potest vehementer euacuare. Sed tamen duae debiles, aut vna debilis, & alia fortis possunt in eadem die operari, vel dari; quia possibile est, quod medicina fortis data non euacuet quantum debet, vel ita cito, ut debet, ut si dederimus myro. citri. ad euacuationem cholerae, & non euacuant sufficienter, competenter potest dari de succo ros. drach. j. vel ij. vel dimidia, quae euacuat debilitate.

Quarta regula est, quod quando aliquam medicinam exhibemus, debemus primo cum ea commiscere medicinam eam refranantem, quae medicina aliam in sui malitia refranet, ut postea videbitur.

Quinta regula est, qd cum alicui praeparato ad cholerica passionem volumus medicinam dare, sicut sunt trauli, & blefi, & qui de facili hēnt currere fluxū vētris, debemus cum ea commiscere aliquam medicinam vomitiuā, ne vehemens fluxus prouocetur, & ppter hoc talibus do libeter esulā,

Mesua.

DDd 2 quia

quia vomitina est aliquantulum, quia quādo ego video, quod ipsi affellauerunt duabus vicibus, vel tribus, & postea vomant, tunc gaudeo, quia tunc scio, quod pars medicinae, & materiae per vomitum euacuatur, & per hoc fluxus nimius ventris impeditur.

*De modo
exhibendi pi-
lulas.*

Sexta regula est, de modo exhibendi pilulas. Qui est, quod debemus dare eas cum aliquo coopertorio, istud coopertorium fit sic, aliquando ponatur pilula in cera liquata, & cito extrahatur. deinde cum melle, aut cum zuccharo, aut cum oleo viol. sumatur per ceram coopertientem occultatur sapor medicinae horribilis, ne sentiat. propter mel, aut zuccharum, aut oleum viol. fit facilis transitus illius per meri ad stomachum.

Nota.

Communis vsus dandi est, vt cooperiatur nebula, & cum vino, vt propter nebulam non sentiat sapor medicinae horribilis, & propter vinum, vt possit melius transire ad stomachum.

*De nocumentis ex assumptione medicinae contingen-
tibus, & eorum remedijs.*

Consequenter videamus nocumenta, quae eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinae, & remedia contra ipsa, & haec nocumenta sunt septem.

Primum nocumentum est, quod medicina non euacuat, & huius possunt esse sex cause.

Prima causa est aliquādo viatum, siue meatuum angustia, sicut accidit in paralyti, & spasma; propter hoc enim, quod humores per venas angustas non possunt transire, ideo medicina facit torsionem in stomacho, & intestinis. Et remedium bonum contra hoc nocumentum est, quod venae prius aperiantur antequam medicina detur; & si medicus non sit ita acutus, q̄ ante exhibitionem medicinae vias aperiat, sed exhibeat medicinam vijs non apertis, tunc remedium contra hoc, est, quod procurer medicus, quod medicina euomatur.

Secunda causa quare medicina non euacuat, est, quia est nimis vetusta. vnde ipsa est s̄m materiam, & non s̄m speciem. Remedium contra hoc est, quod medicus procurer, quod euomat eam. Tertia causa quare medicina non euacuat est proprii humoris priuatio, & remedium contra hoc est, quod medicus procurer, q̄ euomat eam.

Quarta causa quare medicina non euacuat, est proprii humoris cū suo humore contritio fortis cōmissio, propter quod non potest attrahi, & tunc bonū remedium contra hoc, est, q̄ illa medicina euomatur; aut cum clysterijs, aut cum iuppositorijs expellatur; & si sit acuta debet cum hydromelle sua acuitas frangi per mellis dulcedinem; aut aliquid detur, q̄ faciat eam descendere, sicut porus magnus, aquae hordei, vel aliquid tale. Quinta causa, quare medicina non euacuat, est temporis frigiditas, quia temporis frigiditate humores congelantur, & inobedientes redduntur. Et remediū cōtra hoc, est, q̄ patiens debet poni in balneo sine aere non trahente, sed solū dissolvente, & calefaciente humorem congelatum s̄m Auic. in primo. vnde Auic. dicit, quod patiens debet intrare in primam cameram balnei, & secundam, & nō tertiam, quia traheret ad se medicinam, & ipsam debilitaret, & euacuationem impediret, quia cum motu contrario traheret humores motui medicinae. Sexta causa quare medicina non euacuat, est complexio frigida materiae euacuandae. Remedium contra hoc, est, calefacere ventrem per calida apposita extra, vt apponendo supra ventrem extra vesicam arcam plenā aqua calida, aliud remedium est regulam calefactam, aut auriculare calefactum ad ignem supra stomachum extra ponere.

Secundum nocumentum, quod facit medicina, est nausea, vt cum damus esulam, & myrob. Et remedium contra hoc est, vt cum timemus hoc, bonum est, vt ante exhibitionem medicinae cum de facili vomit patiens, demus ei aliquid ad vomendum, postea vomat, & si hoc non fecerimus, tunc demus ei post exhibitionem medicinae aliquam rem acrem, vt succum mali granati, aut vix agrestis, & fricemus extremitates, & plantas pedū, vt spiritus, & calor expulsiui medicinae per vomitum

attrahantur ad locum fricatum, & stringamus manus, & pedes cum chorda fortiter, dolorem inducendo, vt spiritus, & calor non expellant medicinam per vomitū, sed potius ad locum doloris currant, &c.

Tertium nocumentum, quod facit medicina est torsio, & mordicatio, propter medicinae acuitatē, vt cū damus elleborum, & remedium contra hoc est, vt medicus sit multum sollicitus, vt istā acuitatem medicinae reprimat cum rebus in frigidantibus, vt per porum aquae frigidae, aut per rē pingue, aut vinctuosam, & dulcem, quae leniat, eius acuitatem frangendo, vt butyrum, aut amygdalas dulces, aut nuges, aut ea, quae medicinam inferius faciant descendere, ne torsionem in stomacho, vel in ore stomachi faciat, sicut aqua hordei sua cursibilitate.

Quartum nocumentum, quod facit medicina, est aliquādo febris, quae aliquā venit, vel propter temporis caliditatem, vel medicinae. Remediū est contra hoc dare in frigidans, vt est syrupus viol. nec isti potionato debemus dare syrupum acetosum, quia acetum est frigidum, & acutum, ideo cito laderet intestina ex euacuatione debilitata, cum frigidum sit inimicum nervis, & membris neruosis, & sua acuitate cito ea excoarctet, & fluxū cholericum induceret: & haec est ratio, quare prohibemus actū frigidus res potionato, immo omnia tepida, quia in frigidantia nocent tam in cibo, quam in potu.

Quintum nocumentum, quod facit medicina, est aliquādo syncopis, quae accidit aliquādo, aut per nimiam euacuationem, vel medicinae horribilitatem, & tunc remedium contra hoc est, dare aromatica confortantia, & stringantur extrema fortiter, & proiciatur aqua frigida in fronte, & apponantur naribus res habentes fortes odores, & aromaticos.

Sextum nocumentum, quod facit medicina, est aliquā nimia solutio ventris, quae accidit, aut propter complexionis membrorum frigiditatem, aut propter venarum debilitatem, aut propter earum amplitudinem, vel intestinorum debilitatem. Et remedium cōtra hoc est, quia tunc debemus ventrem stringere, hoc autem facimus multis modis. Vno modo medicinam expellendo; alio modo humores retinendo, ne fluant ad stomachum; alio modo stringendo venas: alio modo intestina claudendo, ne humores recipiant. dando mēspila, diacytonitem, coctana; & cum intestina clauduntur, ipsa retinent humores, & non dimittunt eos fluere: alio modo ponendo patientem in balneo, quia balneum humores ad se trahit, ne ad stomachum descendant.

Item debent ligari eius extrema, sicut in vomitu, & eadem de causa.

Septimum nocumentum, quod facit medicina, est, q̄ ipsa aliquādo non soluit in prima die, aut in secunda, aut in tertia. Et remedium contra hoc est secundū Auic. q̄ post duos dies, aut tres debet fieri phlebotomia, & causam ponit Auic. quia licet medicina non euacuet, ipsa tamen humores commouet, qui commoti possunt ad membrum nobile venire, & ibi apostema facere.

Electarium generatiuum.
Superius visum est de electarijs competentibus membris vitalibus, & animalibus nutritiuis. Nunc dicamus de vno electario solum, quod conuenit membris generatiuis, q̄ est dialatyrium, & est dictum à satyris. Satyrius herba est dicta à satyris, aut è conuerso; & est satyriasis virgæ erectio. radice dictae herbae vtimur, & vocatur illa quibus vtuntur testiculi satyriorum. Istud electarium confert ad coitum: sunt enim duo ad coitum conferentia. Vnū est res sperma generans aliud est res sperma prouocans. Res sperma generans est duplex. Vna est eibus multus sanguinem generans, & chymum laudabile. alia est medicina calida, & humida vaporosa, quia talis naturae est sperma, quia in coitu tria sunt, materia calida, & humida euacuanda, quae est sperma, & spiritus, siue vapor; vel ventositas mouens, & erigens praeputium, & spirituale faciens sperma, quia cum ipso debet esse spiritus, & ipsum sperma est spirituale secundum Philosophum. Item ibi est medicina coitum prouo-

Satyrius.

prouocans, sicut anisum. medicina mēstrua prouocantes sunt, quia aperiunt; aliqui tamen comedunt anisum, ut coitum auferant, sicut dicunt monachi; & ex hoc sequitur, dicunt ipsi, quod est frigidum. Sed sequitur anisum, aliquando prouocat coitum, aliquando prohibet, cum enim in testiculis, aut in vasis seminalibus, est materia multa incisa, clausa, tunc anisum viam aperiendo, & materiam diuidendo, prouocat coitum; sed cum materia est pauca in corpore ipsam materiam, & venositatem consumendo, coitum impedit. ab Auicē. ut credo vocatur testiculus vulpis. Sed cauedum est ne istud electariū detur nisi prius facta preparatione, nec in corpore extenuato sicco, quia ipsum corpus consumeret, & desiccaret, sed in corpore plerhorico, repleto, carnoso, & ad hoc prius disposito, & preparato per vsum ciborum multum sanguinem cursibilem generantium, sicut oua forbilia, & iura bonarum carniū, ut gallinā, & similia, & vtatur ocio, & quiete; aliter non debet dari. In isto electario sunt quedam posita, quae calida, & humida sunt, & propter hanc materiam in coitu praestant, & quedam stimulant spiritus, & ventositatem ad hoc conuertendo, & conferendo. Satyrj sunt calidi, & humidi, & vaporosi, & similiter bauciae. Vnde Ras. 3. Almanfo. bauciae sunt calidae, & inflammatae, & acuitatem spermatis praestant. Similiter secaculi, id est cape domus: cinnamomum, quod ibi ponitur, est ad stimulandum, & in spiritus repationem, & zingiber calidum ventosum, siue vaporosum, & ideo libidinem prouocat. Scineus est piscis zirbus quidam, & habet aspectum proprie ad testiculos, & ad coitus prouocationem.

De electarijs laxatiuis.

Habito de electarijs digestiuis, & alteratiuis. Nunc videamus de electarijs laxatiuis. Et de horum quatuor videamus ad praesens.

Quorum primum est diaprūnis, quod vocatur diadamae non, dicitur a prunis damascenis, & sunt ibi prima basis, & sunt frigida, & humida in fine tertij gradus, solunt euacuando cholera de omni morbo calido, & maxime in acutis, & peracutis in omni tempore morbi sine periculo, & illud verum est, quādo est simplex; tunc enim conuenit in omni tempore morbi praedicti, & in die paroxysmi. pruna sunt ibi basis, quia laxant, & infriigidant. Istud autem electarium datur ad infriigidandum, & laxandum, & maxime in causone, & synocha, & istud simplex datur in omni hora diei cum aqua calida.

Oxy. similiter est parum laxatiuum, oxy. i. acetosum, quia fit de succo malorum granatorum acetosorum malum autem granatum duplex est, quoddam dulce, quoddam acetosum de succo acetosi fit, & habet eandem receptam, quam habet diaprūnis, nisi quia in diaprūnis est reub. & non est in oxy. oxy. duplex est scilicet simplex, & laxatiuum, simplex datur in acutis.

Tryphera similiter est electariū laxatiuum, & est duplex, vna est tryphera saracēica, alia tryphera magna, & ista est de opuntis, sed prima est vnum de electarijs laxatiuis. Tryphera saracēica hominem iuuenem reddit, vnde iuuentutem prolongat, lenit euacuando phlegma, in ipsa sunt myroba. de ipsa potest dari vnc. j. vel i. sine periculo. De diaprūnis autem, vel oxy. simplicis vnc. ij. vel ij. vnde minus de tryphera debet dari, quia in ea sunt myrobal. & myrob. citrini sunt ibi basis. vnde valet ictericis, & hepaticis, & in simplici tertiana, & in duplici de cholera, quia ipsam purgat.

Catholicon laxat humores, leniendo, & dicitur sic, quia est medicina vniuersalis, & datur omnibus hominibus, & omnes humores euacuat, sicut patet per sua componentia. Sunt enim quedam, quae melancholiam euacuant, quedam phlegma, quedam cholera, & potest dari in febricitante, & sine feb. valde est bona medicina. vnde boni medici valde vtuntur isto electario, quia nulla medicina potest quantum ista possit, lenit pectus. polypodiū est ibi basis, parum est laxatiuum, tamē aliquoties accidit, quod multum euacuat. vnde experimento vidi, quod cuidā mulieri dedi vnc. s. & duodecies assella-

uit. Similiter de oxy. simplici. xxj. vicibus assellauit quidam monachus, sed non est vis in hoc quantumcunque faciant assellare, & non est periculum, quia non faciunt hoc nisi per accidens, & non fortiter attrahunt. In istis enim monachis, & mulieribus sunt multi humores congregati in stomacho ex pisces, & fabis, & pisicibus. Et ideo ex leui causa multum ab eis euacuatur.

Vtrum medicina euacuatiua attrahat a venis.

Vllo quomodo medicina euacuat, & per quem modum, nunc quaramus, a quo ipsa euacuat. Et circa hoc, primo queritur vtrum ipsa attrahat a venis, vel extra venas, & videtur, quod a venis per Auicē. 4. lib. & per Ras. 7. Almanfo.

Oppositum dicit Gal. 9. megatechni dicit. n. hic morbus. i. synocha, de qua loquitur hic, non est aliud nisi plenitudo cum calore. plenitudinē autē oportet minui, & calorem infriigidari, q. si stultus medicus cogit hanc minuire cum laxatiuo, & diuretico, necessario calorem augmentat; haec n. medicina calida est. Itē impossibile est plenitudinē existēte in venis laxatiuo purgari, nā hoc nō attrahit nisi ea, quae sunt extra venas. Dices, q. verū est, quia non euacuat humore, qui est in venis. i. cuius proprius locus est extra venas, ut phlegma, cholera, & melancholia. Contra, locus naturalis magis proprius est rei, q. accidentalis, sed proprius locus humorum est in venis, quia in venis sunt apti ad nutritionem, vbi sunt cum sanguine, ergo, & c.

Dico, quod euacuat a venis, & extra venas.

Vtrum humor in venis facilius euacuetur, quam existens extra.

Consequenter queritur, quis humor facilius euacuatur, an ille, qui est in venis; an ille, qui est extra venas, & videtur, q. ille, qui est in venis, quia 4. de iuuamentis membrorum dicitur. q. quanto est locus amplior, tanto ab eo attractio est facilior; sed venae sunt ampliores quam membrorum raritates, ergo, & c. Contra quanto humor est amabilius naturae, tanto tardius attrahitur, ut patet de sanguine qui fortiter retinetur a natura propter amicitia: sed in venis est humor amabilius, quia est aptus ad nutritionem: alij enim sunt ad iuuamentum, scilicet qui sunt extra venas. ergo, & c.

Solutio. dicendū, q. omnis humor per venas mesaraicas trahit ad stomachū, excepto humore a capite rheumatizante ad meri. Ille n. humor a meri ad stomachum non trahitur per venas mesaraicas, sed forte per alias venas, & excepto humore a pulmone euacuando. Et si humor a pede euacuatur. primo trahitur vsque ad medium dorsi, & postea ad chylim venā, postea ad hepar, postea ad mesaraicas, postea ad stomachū, & postea ad intestina, postea ad anū extra. Si a manibus attrahitur, primo attrahitur mediantibus venis existētibz versus collum: deinde ad spinā dorsi, deinde ad hepar, deinde ad mesaraicas, deinde ad stomachum; sed non est ita de humore rheumatizante a capite, siue in vigilia, siue in somno.

Et ad auctoritatem Gal. q. medicina non euacuat humorem, cuius proprius locus est in venis, id est sanguinē. Alij tamen humores non habēt proprium locum in venis, quia non sunt ibi, quantum ad propriam operationem, sed ad alienam, quae est nutritio. Cholera enim est ibi, ut faciat sanguinem penetrare. Melancholia est ibi, ut ipsa sanguinem inspisset. Et phlegma, ut tempore necessitatis conuertatur in sanguinem. Quia ergo non nutriunt nisi cum sanguine, ideo nō est eis proprius locus, quia in eo operationem propriam, quae in eis debetur, nō operatur in tali loco, sed cum alio, & per aliud cum sanguine; sed cholera extra venas, & in intestinis habet suam propriā operationem, quae est mordicare intestina, & per hoc expulsuam confortare. Et melancholia in ore stomachi habet suā propriam operationem, quae est appetitiuam confortare. Et phlegma suam propriam operationem habet in iuncturis, quae est ipsas irrorando motum facere. Tales enim humores attrahit medicina, & taliū locus proprie est extra venas. Et licet istud sit verum, tamen non est haec intentio Gal. in illo loco, sed sua intentio est haec, quia in ix. megatechni dicit de synocha, &

Mesura.

DDd 3 syno.

Nota. synocha, & dicitur hic, q. in synocha est plenitudo in venis. Differunt autem plenitudo, & abundantia, quia plenitudo est omnium humorum repletio, & aequaliter; sed abundantia est vnius humoris præ alijs tantum. Dicit, quod medicina non euacuat plenitudinem existentem in venis. nam non euacuat, nisi ea, quæ sunt extra venas, id est, quæ faciunt plenitudinem extra venas. Isti enim humores non faciunt plenitudinem in venis, sed sanguis: ideo non euacuant ipsam plenitudinem: hæc enim est sua intentio. Aliam questionem soluit Auic. dicens, q. humor, qui est in venis facilius attrahitur, quia propinquior est, & quia locus est amplior. tuum ergo argumentum procederet, nisi essent istæ conditiones.

Utrum medicina secessiua attrahat humores ad intestina, vel ad stomachum naturaliter.

Consequenter queritur, utrum medicina secessiua attrahat humorem ad intestina naturaliter, aut ad stomachum. Et videtur, q. ad stomachum secundum Serap. in vij. Itē per rationem sic vomitiua medicina hoc facit, ergo, & secessiua. Oppositū dicit Auic. & Serap. in vij. & ideo videbitur sibi ipsi contrarius. Dico, q. medicina secessiua attrahit humorem ad intestina naturaliter. Causa prima est, quia medicina secessiua nimis est inimica stomacho, ideo ab ipso cito expellitur ad intestina, antequam attrahat materiā, & tunc in intestinis existens attrahit materiā. Itē ipsa stimulo, vel mordendo stimulat stomachum, ut ab ipso ad intestina expellatur, & ideo cito ipsa expellitur, aut trahit ad locum; ideo ipsa trahit ad intestina. Item fin Serap. si medicina traheret ad stomachum, & expelleret ad intestina, postea non esset motus ita ordinatus, sicut si ad intestina solum, quia ab intestinis ad stomachum traheret, deinde à stomacho ad intestina est inordinatio. Quarta causa est, quia dato, q. medicina sit in stomacho, adhuc non traheret humorem nisi ad intestina, quia expulsiua intestinorum fortior est, quam attractiua medicinae, & ideo nō pōt attrahi ultra intestina. Quando dicit, q. attrahit ad stomachum fin Serap. verū est aliquando partem medicinae quando medicina est vehementius attractionis, tamen raro accidit. Ad aliud patet, quod non est simile, quia medicina vomitiua fortior est, quam secessiua: ideo potest vincere expulsiuam intestinorum, & ad stomachum attrahere. vnde si pondus denarii, aut oboli scammoniae ponitur ad hoc, quod sit medicina secessiua, plus poneretur de scammonia ad hoc, quod esset vomitiua, & ideo periculosior est, ideo, &c.

De benedicta. Benedicta dicitur, quia ab omnibus à quibus sumitur benedicitur, si detur habentibus infirmitates, contra quas inuenta fuit. valet ad guttam, arthriticam, & podagram ex ventositate. renes, & vesicam purgat, &c.

Catharticū. Catharticum imperiale. i. laxatiuum, pro Imperatore, & alijs delicatis hominibus inuentum fuit, &c.

Paul. Paulinum antidotum. Paulinum, id est magnum, antidotum id est contra datum, quia magnam virtutem, & efficaciam habet, &c.

Circa euacuationem per secessum quatuor sunt visa. Primum est, quæ sunt illa, quæ impediunt medicinam per secessum; & quæ sunt illa, quæ rectificant eā. Secundū fuit modus præparandi corpora, quæ debent euacuari.

Tertium fuit, quomodo debet medicina præparari, per quam debet fieri euacuatio. Quartum fuit de nocu- mentis, quæ eueniunt corpori humano ex exhibitione medicinae, & de remedijs contra ipsa.

Signa euacuationis completa.

Nunc circa euacuationē adhuc duo videmus. Quorum Primum est de signis completæ euacuationis factæ per medicinam secessiuam. Secundum est de regimine patientis post euacuationem. Et primo dicamus de signis completæ euacuationis. Et sciendū, quod completa euacuatio facta per medicinam secessiuam habet quatuor signa.

Primum est facilitas euacuationis, & leuitas patientis, quia dicit Gal. supra illū apho 4 particula. In phar-

macijs si qualia ducere, &c. quod cum æger sentit alleviationem, signum est, quod materia nocua est expulsa; & facilitas euacuationis significat, quod materia est digesta, quæ euacuatur.

Secundum signum bonæ, & completæ euacuationis est sitis patientis fm Hipp. in 4 particula. Quicumque in pharmacijs non sitiunt. & Auic. recitat hunc apho. fm Gal. in v. & dicit, q. habet calumniam, si intelligatur de siti ex quacunque causa veniat. Sitis enim potest induci quatuor de causis post euacuationem, vel post potionem medicinae. Vno modo propter complexionem stomachi calidam, & sic. in talibus enim de facili inducitur sitis. Secundo modo propter materiæ caliditatem, & siccitatem inducentem caliditatem, & siccitatem in ore stomachi. Tertio modo propter humores calidos attractos, & commotos ad stomachum, à quibus sumi resoluuntur, qui os stomachi desiccant, & calefaciunt, & ad hoc sequitur sitis. vnde tunc habent sitim post quatuor fellas, aut quinque; & sitis ista tribus de causis veniens non est signum bonæ, & completæ euacuationis. Quarto modo causatur sitis à priuatione humorum, & membrorum inanitione, quæ inanita à stomacho trahunt, & ipsum desiccant, ex quo sitis oritur; & hæc sitis est signū bonæ euacuationis. Videat ergo medicus ex quo sitis causetur; si enim vider, q. iste est frigidus, & humidus, & quod sit phlegmatis euacuatio, & medicina sit frigida, & humida aut non multū calida, & sicca tunc si habeat sitim, tunc est signum bonæ, & completæ euacuationis.

Tertium signum est somnus profundus, & hoc dicit Auic. lib. 1. sent. 4. c. 4. Somnus profundus post solutionē ventris, & vomitum, signum est, q. corpus est mundificatum, & q. medicina contulit. Et idem Auic. 3. lib. ca. de subeth. & hoc idem vult Gal. supra illum aph. 3. particula. Cum volueris ducere, moue corpus cum volueris sistere, somnum fac, & noli mouere, cum enim post potionem est somnus profundus natura pacificata est. vnde à somno cognoscitur quies, & pacificatio virtutis.

Quartum signum est mutatio egestionis: vnde si in patiente purgetur phlegma, & prius habebat egestionē attestantem supra phlegma, & postea mutetur, bonum est, quia signum est bonæ euacuationis, & quia materia phlegmatica est euacuata, & si nō mutetur, malū est, vnde Hipp. in 4. particula apho. Egestionis nigra mala, & quantūcūq; colores fuerint plures, nō malū, sed bonū, signum enim est, q. pharmacū euacuat materiā malā, & postea cum mutatur, signum est tunc, quod mala materia est digesta. Vnde semper in principio morbi, quia hoc non fit vi naturæ, sed morbi. Vnde 2. aph. mutationes egestionum, &c. & hoc est verum in fine digestionis, id est post digestionem malæ materiæ, & non ante.

Regula post euacuationem obseruanda.

Nunc videamus de regimine patientis post euacuationem. Et de hoc dantur decem regulæ.

Prima regula est de motu patientis, quia primum, quod iungitur patienti post exhibitionem medicinae est motus, & ideo etiam prima regula est de motu, quia regitur patientis post exhibitionem medicinae. Regula est hæc, quia sicut ante exhibitionem medicinae patientis debet quiescere, ita post exhibitionem medicinae patientis debet moueri, ne superfluitates aggregentur. Sed tamen sciendum, quod si medicina sit subtilis, tunc debet moueri per motum, ne virtus resoluatur. Si autem est crassa, debet paulatim moueri, ut medicina descendat inferius, sicut post exhibitionem cibi crassi, ne noceat ori stomachi, & citius à calore stomachi in fundo fortiori possit diuidi, & ut citius attraheret, & post cum habeat nausæam, non debet moueri, quia tunc augmentaretur. Vnde Auicenn. lib. j. capite. de exercitio. dicit, quod patientis debet quiescere, quousque anima eius sit sedata, quia anima trahitur propter ventositatem medicinae. Vnde Auic. dicit capite prædicto, quod non esset laboriosum eas bibere, nisi essent venenosæ, & per motum illum plus mouetur sumus venenosus medicinae, quia secundum Hipp. 4 apho. motio corpus

corpus turbat, ideo debet quiescere quousque dimittat appetitum vomendi.

Secunda regula est de somno, & est, si medicina sit debilis sicut est, quæ datur in liquida substantia, tunc non debet iniungi somnus secundum Auic. in primo, ne natura fortificata in somno medicinam digerat, & virtus attrahendi à medicina auferatur. Sed si sit crassa, tunc debet dormire, ut natura eam diuidat.

Tertia regula est, ut post exhibitionem medicinæ bonum est, ut detur succus stypticus, ut succus mali grana- ti, aut succus vix agrestis, ut per hoc confortetur stomach- us, ne materiam aliunde recipiat, ut per hoc vomitus impediatur, & prohibeatur. bonum est tamen, ut ante exhibitionem istius succi styptici detur aqua calida, ut lauet stomachum, & impediatur portio alicuius inha- rentiam stomacho, & deinde confortetur cum succo sty- ptico, ne humores recipiat, & hoc vult Hipp. & Gal. in v. acutorum, quod debet dari aqua hordei post exhibi- tionem medicinæ propter causam dictam.

Quarta regula est, ut post exhibitionem medicinæ, & confortationem oris stomachi per prædicta, bonum est, ut supra ventrem ponantur calida, non vehementer tamen, quia si essent vehementer calida attraherent in contrarium medicinæ. Illa autem calida faciunt ad attra- ctionem medicinæ, quia cum medicinæ associatur cali- ditas, fit fortior attractio secundum Gal. in v. simplicis medicinæ, & iuuat ad hoc, ut medicina cito diuidatur à calore naturali, & citius operetur. vnde bonum est po- nere pedes in aqua calida, quia per hoc totum corpus ca- lefit, etiam bonum est regulam aliquantulum calidam supra ventrem ponere, & hoc vult Auicenna.

Quinta regula est, quod cum medicina incipit operari, tunc patiens debet moueri paulatim, quia per hunc mo- tum medicina ad inferiora descendit, & per hoc nocu- mentum eius impeditur. & secundum Galenum motus iste iuuat ad motum humorum, & per hoc facilius ex- pellitur, & hoc vult Gal. 2. acutorum, & etiam Rasis.

Sexta regula est, quod patiens non debet comedere, nec bibere postquam medicina incipit mouere, quous- que completa sit euacuatio, ut per hoc virtus medicinæ impediatur, exceptis tribus casibus. Primus casus est quando stomachus est calidus, & siccus; ne igitur ista ca- liditas, & siccitas intendatur, & febris consequatur, bo- num est dare aquam calidam, aut syru. vio. & hoc vult Gal. in 2. acutorum. Secundus casus est, quando multa cholera ad stomachum venit, quæ inordinationem, & læsionem, & corruptionem inducit, aut ibi remanens pu- trefit, & fetorem facit. Tertius est cum patiens magnā famem habuerit, antequam medicina suum opus com- pleuerit, tunc datus est cibus, an. equam medicina suam compleuerit operationem, & aliquoties accidit, quod nimis tarde mouet, ut per vnum diem, aut duos, & tunc non debemus expectare completam euacuationem, sed debemus dare micam panis intinctam in aliquo succo confortatorio, & aromatico. Ne ergo febris fiat, & fames nimis intendatur, & hac corporis desiccatio, bonum est tunc eos aliquo succo confortante, vel cibo, non tamen impediante attractionem medicinæ, dietare.

Septima regula est, quod post euacuationem comple- tam debet somnus iniungi, licet apud quosdam medi- cos non sit bonum, cum dicant, quod non inueniatur ab auctore aliquo, & ratio eorum secundum Auic. est, quia somnus stomacho inanito non debet prouocari secundū Auic. Gal. tamen dicit supra illum apho. 4. particula. cū volueris ducere elleborum, &c. quia somnus debet in- iungi post medicinam, quia sicut per medicinam natura irritatur, ita in somno, & quiesce confortatur.

Octaua regula est, quod post somnum debet comedere parum, quia virtus est debilis. ne ergo cibo multo suc- cumbat, dandus est paucus cibus, & hoc dicit Gal. 1. & 2. aph. & in lib. acutorum dixit idem. vnde quanto plus euacuatur, tanto minus comedatur, eo, quod plus est de- bilirata virtus. Et quanto minus euacuatur, tanto plus comedat. Est tamen sciendum, quod iste cibus debet di-

uerficari post euacuationem secundum diuersitatem euacuationum factarum per medicinas, & secundum diuersitatem patientium. Aliquando enim phlegma eu- cuatur, & est patiens complexionis frigida, & tunc post euacuationem factam per medicinam bonum est dare cibum calidum, incisium, secundum Auic. in 1. ut na- sturcium, & causa est, quia cum portio materiæ sit eua- cuata, & non tota, quia tota non debemus euacuare pro- pter virtutis debilitatem, tunc per illum cibum calidum incisium datum, residuū materiæ consumetur, & sto- machus calefit. si cholera euacuatur, & stomachus sit ca- lidus, bonum est, ut detur lactuca primo: præterea post euacuationem, bonum est dare aquam calidam, ut lauet intestinum, antequam cibus sumatur. Sed aliqui dāt aquā frigidam post euacuationem, & post phlebotomiam: sed hoc est malum, nisi in casu vno scilicet quando dolor est in hepate, & calefactio est ibi propter incensionem, & motum cholera. ideo tūc est bonum dare aquam frigi- dam, eius incensionem mitigantem. In alijs casibus no- cet, quia frigidum actu est inimicū membrīs nervosis.

Nona regula est, quia secunda die post prædicta debet intrare balneum, nisi sit multum debilitatus, tunc non detur, sed si sit fortis, tunc secundum artem die secunda debet intrare balneum, secundum, quod vult Auic. in primo: licet antiqui dicant contrarium. Vnde qui eua- cuatur, secunda die intrat balneum, attamen eadem die, in qua data est medicina, non debet intrare balneum. Vnde cum nos timeamus nimium fluxum ventris, & balneum stringit ventrem, secundum Gal. 3. acutorum. Nota. supra illam partem, balneare humidum habētibus ven- trem, balneum stringit ventrem trahendo materiam ad partem oppositam. Itē dicit Gal. 3. aph. super illo apho. in temporibus calidis pluuiosis, &c. balneum trahit ma- teriam, vel humorem ad exteriora; sed si timeamus ni- mium fluxum ventris, tunc balneum debet secunda die dari, quia euacuat residuum materiæ; medicina enim humores mouendo, sumi ad cutem eleuantur, qui per balneum postea euacuatur. & cum hoc, quia per bal- neum desiccatum corpus per medicinam humectat, quod autem residuum est materiæ, euacuat, & hume- ctat. hoc dicit Gal. 3. apho. balneum euacuat, quæ cuti vicinatur, &c.

Decima regula est, quod ultimo, scilicet die tertio de- bet fieri phlebotomia, quia mali fumi ab humoribus re- solui inicientes humores euacuatur, qui si ibi remane- rent corruptionem in humoribus inducere possent.

De tribus electarijs.

Restat dicere de tribus electarijs tantum. Quorum primum est Benedicta. Secundum catharticum imperiale. Tertium est Paulinum.

Benedicta dicitur, eo, quod ab omnibus sumentibus eam benedicitur. Istud autē electarium fm Nicolaum à do- minio euacuat phlegma, sed credo, quod non est verum, si inspicimus ad eius receptam. Est enim ibi de diagri- dio vnc. v. & huiusmodi, & turbith, &c. sed scrup. j. de scamonea magis euacuaret, & dominaretur in euacuan- do humore, ad quem habet aspectum, quam dra. j. vel ij. turbith, & huiusmodi, aut aloes. Si vero volumus per eam euacuare phlegma, debemus scamoneā diminue- re, aut alia augmentare, quæ phlegma euacuant, ut aloes, agaricus, & turbith; intantum, quod dominetur in euacua- tione phlegmatis, respectu scamoneæ in euacuatione cholera. In hoc electario turbith radix est basis, & ideo de eo videamus. Turbith est quedā radix calida, & sicca, illud autē, quod est albu cōcauum, est melius, & expellit humores cōtētos in stomacho, & intestinis, & illud, quod euacuat phlegma est subtile, quantum est de se, sed cum zingibere euacuat crassum phlegma fm Auic. Item adu- sum humore euacuat, sed differēter scilicet, quia ipsum euacuat, cum datur in liquida substantia, sed cum datur in puluere, euacuat phlegma. vnde Rasis ij. Almanfo. facit puluerem de hoc valde bonum ad phlegmatis eua- cuationem, ita, quod accipitur de turbith secundum, quod competit ad ægritudinē, & ipsi patienti, quia aliquando

Mesue.

DDd 4 plus,

plus, aliquando minus, & in subdupla proportionede zingibere, & de zuccharo quanto de omnibus istis. unde recipit drach. x. turbith, & zingib. drach. v. zucchari drach. xv. & hoc est valde bonum, quia secundum, quod postea videbitur, primo debet de basi medicinar accipi quantum competit patienti, & postea in subdupla proportionede iuuamento, ut zingib. dra. v. cum accepta sint turbith drach. x. Et quia ista sunt calida, & sicca, ideo ad repressionem caliditatis, & siccitatis eorum, apponitur de zuccharo quantum de illis duobus. Benedicta purgat phlegma à iuncturis, & renibus, & vesica. unde vallet, dicit Nicolaus, ad arthriticam, & podagrā. Sūt enim aliqua, quae confortant stomachum, quia scammonia est inimica stomacho, ut garyophyl. ros. &c. Unde ista sunt ibi refranantia malitia medicinar. Aliae sunt ibi medicinar simplices, quae liquefaciunt phlegma in renibus, ut saxifraga, milium solis; aliae, quae in iuncturis, ut macropiper, asparagus, carui, feniculus, &c. aliquid quod confortat Cor, ut macis, & crocus, quia scammonia est inimica stomacho, & cordi. sal gemma est ibi, ut medicina faciat descendere citius, ne stomacho noceat, & sunt ibi aliqua medicinar, quae ducunt alia, & liquefaciunt phlegma, ac incidunt: ut semen feniculi, carui, &c. & sunt ibi huiusmodi, quae habent aspectum ad iuncturas; attrahunt enim phlegma à iuncturis, & confortant sua stypticitate, quam habent, iuncturas, ne materiam recipiant, & ideo cum volumus dare Benedictam, propter membra iuncturalia debemus eam cum alio componere, quam sit hic, quia debemus augmentare huiusmodi, eo, quod ad hoc habeat aspectum. Et tunc vocatur Benedicta cum hermodactylis; sed illa, quae ibi ponitur vocatur Benedicta absolute. De ista sine acumine bene potest dari vnc. s. sed si acuat cum scammonia, vel esula ad plus vnc. ij. vel vnc. ij.

Et notandum secundum Rasim, turbith non habet fixum, quia manifestum nullum nocumentum inducit corpori.

De cathartico imperiale.

Catharticum imperiale, catharticum. i. laxativum, imperiale, quia factum fuit propter Imperatorem, euacuat omnem humorem, choleram, phlegmam, & melancholiam; & est multum calidum, quia in se multam caliditatem habet, trahit phlegma à capite. non datur in feb. tertiana, cuius materia est cholera pura; quia calida est, non debet dari nisi materia digesta: datur. n. quotidianarijs, quartanarijs, & tertianarijs, cum tertiana est nota, & composita, ex cholera, & phlegmate. euacuat humorem contentum in pectore, & tunc datur cum decoctione liquiritiae, &c. Unde regula est bona, quod cum datur medicina aliqua debet dari cum decoctione aliquarum medicinarum ad hoc valentium, ut membrum confortet. potest dari sanis, & aegris. unde sani aliquando de ipsa sine digestionem recipiunt drach. j. vel ij. Sed melius est post digestionem, ut si velis dare catharticum imperiale ad euacuationem phlegmatis, fac digestionem syrupum ex calidis; si choleram ex frigidis, & tunc materia digesta potest accipere de quarto in quartum dra. j. aut ij. secundum, quod competit. unde securius datur post digestionem, quam ante. cum in eo sit scammonia, non potest dari ante digestionem dra. ij. quia habet secum digestionem, & euacuat, & aegris ante digestionem dra. semis. & euacuat omnes humores. Sed cum cholera, tunc debet acui cum scammonia. Sed cum phlegma cum pulpa, aut esula: quando melancholiam, cum lapide lazuli, & hoc secundum, quod competit.

De paulino.

Paulinum est medicina debilitat euacuans, & est bonum ad euacuandum in tempore calido in fine Veris, & in principio aestatis, & est bonum ad tentandum, utrum pariens sit levis ad ducendum. Unde in sero. i. vespere si detur de paulino dra. j. aut dra. ij. & ducatur. satis facilis est ad ducendum, si non, difficilis est, euacuat phlegma, & melancholiam; si autem acuat cum scammonia, euacuat cholera. Ipso utimur in corrosione carnis mortuae in dente, cum pulverizatum est, supponitur dentibus; habet enim in se multas gummas calidas, & corrosivas. Item si fiat cum decoctione myrrhae in aqua, & tunc paulinum distemperetur in aqua, & denti dolenti apponatur, aufert dolorem dentis ex rheumate, quia in se

habet multas gummas calidas constrictivas, propter quod constringit fluxum rheumatis, & prouocat menstrua, si distemperetur in decoctione artemisiae, & per pessarium in matricem iniiciatur. Idem faciet si per matricem fumus istorum recipiatur. Solebat etiam esse opiata, sed modo est laxativa, & non debet in ea poni opium cum datur ad laxandum. ista medicina prouocat menstrua, & praeparat ad conceptum, & facit ea, quae dicta sunt.

De passione medicinae.

De operatione medicinae, dicamus de eius passione, & circa hoc quaeritur, utrum medicina debeat conuertere in eundem humorem, quem ipsa attrahit, si à natura vincatur, ita, quod non possit vllum humorem attrahere, quia de hoc est controuersia inter Gal. & Auic. Et vbi, quod non, quia de primo simplicis medicinae, quod cibis patitur, & medicina agit; & haec est differentia inter illa, ergo medicina non patitur, sed si conuerteretur in humorem, quem attrahit, pateretur, ergo, &c. Item Auic. in 1. dicit, quod illud quod nullo modo conuertitur, sed agit, est medicina; sed tale in humore conuertitur, & loquitur illic de medicina alterate, ergo à fortiori ratione de medicina euacuante, cum ipsa sit magis actiua, & corpori humano magis contraria. Item nihil respectu eiusdem agit, & patitur; sed medicina agit in humore, siue in membrum, ergo non patitur ab humore, siue à membro. Item Auic. in 1. dicit, quod verbum illius, qui dicit, quod medicina conuertitur in humorem, quem attrahit, non est aliquid. ergo, &c. Oppositum dicit Gal. 3. simplicis medicinae. i. quod tanta conuenientia est inter medicinam, & humorem, quem attrahit, quod conuertitur in humorem, quem trahere debet, si ipsum non trahat, ut carta. i. se. cro. horrensis in phlegma, quod debet trahere.

Solutio. Ad hoc dicendum est, quod duplex est medicina. Vna euacuans fortiter, & alia euacuans debilitat. Fortis nunquam conuertitur in humorem, quem trahit, & haec fuit intentio Auic. Sed debilis potest esse secundum Gal. ut cartamum in phlegma. Sed quomodo potest cartamum conuertere in phlegma, cum sit calidum, & siccum, dubium est. Aliqui dicunt sic, cartamum si non trahit phlegma, circumdatur à phlegmate, & à phlegmate circumdante in phlegma conuertitur. Sed quaeritur unde phlegma veniat, cum ipsum non trahat medicina, ut suppositum est. Item in humore non est virtus, sed in membro, ergo phlegma non conuertet cartamum in phlegma, sed magis membrum. Dico, quod cartamum trahit phlegma à proprietate sua, unde Gal. non trahit cartamum phlegma, quia sit phlegma, sed quia est phlegmaticum; & non est dictum, quod in se habeat phlegma; sed est dictum, quod in eo est rota species, siue proprietates, quae dicitur tota species, per quam ipsum habet conuenientiam, & proportionem cum phlegmate, ut ipsum attrahat. Illa autem proprietates est casus elementorum proportionabilis in cartamo, & phlegmate, vel idem secundum, quod debet esse idem: ibi enim est eadem forma generalis, siue proprietates in utroque, verumtamen est in cartamo actiua, & in phlegmate passiva, & per istum casum elementorum proportionabilem inter ista natum est vnum attrahere aliud, secundum, quod vnum completius habet istum casum, quam aliud; cum enim à natura possit tolli ista virtus actiua, propter remotionem istius completi, tunc fit deuentum ad istum casum elementorum proportionabilem phlegmati, & tunc in phlegma conuertitur. Quando enim illa potentia non est in misto, nec in illa conuenientia, tunc illud est venenosum alteri. Et secundum, quod ista potentia magis est propinqua, & secundum hoc citius conuertitur caro pullina, quam bouina, quia casus elementorum proportionabilis in pullo respectu corporis humani non est ita remotus, neque est ita latens sub tot dispositionibus contrarijs, quae per dispositionem, & alterationem mouentur, sub quo est caro bouina, unde dico, quod si natura veneni posset à veneno remoueri, & remaneret forma misti, fieret cibus. unde conuenit ei sub ratione, qua mistum, non sub ratione qua tale mistum, & ut prius loquebatur, non conuenit ei in forma, quae supra missionem incom-

Dubium pauli.

incompletam additio conuenit tamē ei facta resolutione ad mitionem; unde sub forma completa, quæ est venenū, & similiter est in cartamo, quia differt à phlegmate sicut quæ cartamum conuenit ei sub ratione qua mitionem: sicut, quod in eo est casus proportionalis respectu phlegmatis.

Dico ergo, quod cum medicina virtus attractiua vincit virtutē ipsius membri, tunc trahit humorem ad se, cum autē vincitur virtus attractiua medicina à virtute membri, & corrumpitur, tunc remanet potētia ad phlegma, & conuertitur ad phlegma, licet sit calidum, & sic cum complexione, sub ratione, qua cartamū est, tamē in eo complexio proportionalis respectu phlegmatis, sicut mitionis proportionalis mitioni, sicut causa, ita effectus effectui proportionatur. est. n. cartamum phlegmaticum, & habens complexionem, per quam conuertatur in phlegma, si natura eius vincatur, & hoc non fit à phlegmate, sed à natura.

Ad primum argumentum cum dicitur, agit, ergo non patitur, verum est ab humore, in quem agit, patitur tamē à membro, siue à natura. Vel dicendum, quod natura sua, per quam agit, vincitur per virtutem membri fortius resistētem, & corrumpitur, & patitur, & ita cibus fit. Ad Aui. dico, quod Aui. reprehendit ipsum in hoc, quod dicit medicinā conuerti in humorem, eo, quod conuenit cum eo in forma, & arguit contra eum, quia tunc phlegma, &c. Sed hæc non est intentio Gal. ut patet per dicta, sed intendit, quod conuenit cum eo in proprietate, quæ dicta est, ita, quod in eo est conuenientia non forma actualis, sed est ibi potentia conuenientia; in vno tamen actiua, & in altero magis passiva, ut sunt sub suis formis specificis. est. n. deuenire ad talem proportionem in eis, ut vnum alteri sit idem, ita, quod vnum in aliud conuertitur, ut visum est.

Picra. i. amara, Gal. ab ipso auctore, qui ipsam inuenit, valet ad omni capitis frigiditatem, & stomachi digestionem. &c. Pilula ante cibum, & post. &c. ligni aloes, &c.

Pilula sine quibus esse nolo, sic intellige pilula à rotunditate dictæ sunt sine quibus esse nolo, propter earum magnam efficaciam, &c.

De euacuatione, quæ fit per vomitum.

Superius visum est de euacuatione, quæ fit per secesum. nunc dicamus de illa, quæ fit per vomitum. Et de hoc duo sunt inquirenda. Primum est de his, quæ sunt fienda ante exhibitionem medicina vomitiuæ. Secundum est de his, quæ facienda sunt post exhibitionem medicina vomitiuæ. De primo dantur sex regulæ.

Prima regula est, quod debemus cauere medicinam vomitiuam fortem in quinque casibus. Primus casus est de illis, qui habent pectus strictum, & membra spiritalia debilia: talibus enim non debet dari medicina vomitiua. hi enim non possent pati fortem vomitum per Gal. in apho. Vomitus laboriosior est secesso. Ideo tales non debent euacuari per elleborum vomituum. Unde. 4. apho. phthysicos metuentes ad superiorem pharmaciam. phthysicos, scilicet habitu, ut sunt illi, qui sunt dispositi ad phthysim, & illi qui habent collum gracile, & pectus strictum, & similia. Secundus casus est, quod illi, qui sunt apti ad spūdem sanguinem, non debent euacuari per vomituum, ne ex nimio conatu ad vomendum sequatur spurus sanguineus, quod est malum, quia sanguis vnde cumq; fluat superius est malum. Tertius casus est, quod non consuetis vomere non debet fieri vomitus fortis, esset enim tunc valde subita mutatio. scilicet à non vomente ad fortiter vomentem, quibus quidem vomitus est valde laboriosus, & ita esset ibi multus labor.

Quartus casus est, quod pingues non debent euacuari per vomitum, quia pingues habent strictas venas, & ideo materia attracta superius ex conatu nimio ad vomendum stomacho rimendum est de ruptura venarum. Quintus casus est, quod non debet dari medicina vomitiua illis, qui sunt dispositi ad synanchem, & de facili incurrunt eam: si eunt sunt illi, qui habent membra superiora versus gulam, in qua parte fit synanche, debilia, illa enim membra debilitate sua sunt impotentia materiam ad se tractam per medicinam vomitiuam expellere, quæ ibi aggregata remanens facit apostema synanchieum.

Secunda regula est, quod antequam detur medicina vomitiua fortis, debet pateriens disponi ad vomendum, nisi sit dispositus, quia si esset habilis, & dispositus ad hoc, istud sufficeret. primo ergo debemus ipse disponere, exhibendo ei medicinam debilem vomitiuam.

Tertia regula est de illis, quæ debent disponi ad vomitum, & quæ faciunt ipsum debiliter vomere. si enim vomitus fortem vomitum, demus antea rem leuem facientem leuiter vomere, ut diuersos cibos simul, ciborum enim diuersitas stimulat stomachum ad expellendum, & vomendum. Cibi enim assumptio vnus, reddit ipsum auidum in retinendo, & in ipso delectatur secundum Aui. in 1. licet videatur dicere contrarium primo lib. c. de fastidio, quod comestio vnus cibi solum generat fastidium, & hoc est verum in diuersis mensis, non tamen in eadem mensa, siue comestione. Sed e conuerso reddit stomachum auidum. Bonum enim est nunc comedere vnū cibum, cras de alio, & post cras de altero; ne per comestionem vnus, & eiusdem cibi qualibet die fastidium generetur: sed in vna mensa plura comedere, fastidium facit.

Item cibi preparantes ad vomitum debent esse pingues, quia tales habent multum de sum aere in se, propter quod natant in ore stomachi, & secum materiam deferendo ipsum ad stomachi orificium eleuāt, & fastidium generat, & etiam multa vini potatio preparat ad vomendum. Unde secundum Aui. in primo antiquitus solebant inebriare se semel, aut bis in mense, ut vomitum prouocarent.

Quarta regula est, qui vult facere vomitum, & leuem facere, faciat ipsum ieiunus; licet leuius sit post cibum, quia cibus corrumpitur ibi ab humoribus attractis, qui corruptus cum humoribus in stomacho existens stimulat stomachum ad expulsionem sui per vomitum. Sed vomitus fortis non indiget stimulo, nisi medicina data, & humoribus per eam attractis. Item, quia humor motus maius nocumentum inducit naturæ quam quies, ideo ipse se stimulat naturam ad sui expulsionem.

Quinta regula est, quod cum triplex sit vomitus. scilicet fortis, debilis, & mediocris. Primus fit per elleborum. Secundus fit per semen raphani, semen rutæ, pulegium montanum, semen capæ, & porri. Mediocris fit per elleborum intinctum cum raphano, siue infixum; ita, quod raphanus habeat solum odorem ellebori sicut Aui. & debet hoc modo fieri. Radix raphani debet scindi, aut parti, vel perforari, & elleborus debet poni sub illa figura, & hoc adhuc existente raphano in horto, & dimittatur per duos dies, aut per tres, & tunc ille raphanus habebit odorem ellebori, & non substantiam, & iste est securus vomitus.

Sexta regula est, quod primo antequam fiat vomitus fortis, debet preparari pateriens, & debet dari ei vomitus debilis hoc modo. Primo debet accipi raphanus, & scindi per rotulas, & istæ rotulæ debent poni in oxymelle simplici, aut diuretico, aut scilicetico; & debet dari ad comedendum vna rotula qualibet die vsque ad diem quartum, & in quarta die cum hoc debet dari patienti de oxymelle, in quo fuerunt illæ rotulæ raphani cum decoctione seminis raphani, se porri, & capæ.

Regula post vomitum seruanda.

Visa sunt, quæ faciēda sunt ante vomitum. nunc videamus quæ fienda sunt post vomitum, de quo sunt septē regulæ.

Prima regula est, quod post exhibitionem medicina debet oculi ligari cum plicis manuterginorum sicut Aui. in primo, ne lardantur in vomitu, quia oculi in vomitu sunt multum grauati, quia multum cōpatiūtur stomacho.

Secunda regula est, quod pateriens debet moueri post exhibitionem medicina, & vomere in meridie, quæ hora est calidior diei; motus enim iuuat medicinas ad expellendum, quia per motum mouetur, & caliditas trahit humores ad superiora, ideo illa iuuat ad vomitum.

Tertia regula est, post vomitum cōpletum debent os, & facies lauare cum aceto, & aqua tepida, et si parum de cinnamomum ponatur, hoc est bonum, & hoc duabus de causis. Primo, ut per hoc auferatur mala materia, & sapor mali fumi in ore remanētis, ideo os debet lauare cum facie. Secundo, quia vomitus

Differt
Aut. venter
liatus.

Quare pin-
guis vomit-
um generat.

Vomit tri-
plex.

vomitus nocet dentibus, ideo oportet os lauare. vnde videmus, quod saepe vomentes habent dentes turpes valde, & huius duplex est causa. Vna causa est, quia materia calida ad superiora trahitur, quae continue nervos debilitat, & laxat, sicut balneum, quod nervos debilitat, cum nervi sint phlegma coagulatum. Secunda causa, quia illi, qui saepe vomunt, hoc faciunt inordinare; quia illi qui post egestionem statim vadunt dormire, & postea vomunt, & hoc est malum quia natura cibum digerere incipit, incomplete tamen, qui quidem cibus post indigestionem fit acetosus; acetum enim dentibus nocet, & ideo melius est immediate post cibum eomere, antequam natura incipiat digerere. Malum est tamen quotidie, vel ita saepe eomere, sicut faciunt aliqui, qui vomunt, ut possint melius comedere, ex hoc enim labore debilitatur natura multum, & hac de causa Gualterius de Cruce Episcopus Carnodensis fuit mortuus, quia consuetus erat vomere, & una vice confectus fuit sanguis, & ita mortuus fuit, quia bene unam quartam, & plus sanguinis per os vomendo emisit.

QUARTA regula est, quod post vomitum cibum accipere retardet, quia ex vomitu multum natura debilitata est, & ideo statim malum est cibum accipere, siue obiectum; supra quod oportet ipsam operari, quare oportet ipsum morari, quia non posset complete digeri.

QUINTA regula est, quod post vomitum retardanda est phlebotomia usque ad tres dies, quia natura per vomitum multum debilitata adhuc plus per phlebotomiam debilitatur.

SEXTA regula est, quia vomitus multum nocet stomacho; & ideo debemus post vomitum stomachum confortare cum stypticis aromaticis, ut cum vino condito cum cinnamomo, quia cinnamomum est aromaticum, & stypticum.

SEPTIMA regula est, quod si timemus, quod vomitus nimis remaneat, aut perseveret, debemus ipsum impedire, ligando fortiter extrema, diuertendo fluxum humorum ab ore stomachi; & stomachum confortando per emplastra styptica, ut cum ros. &c. praeterea ponendo pedes in aqua calida, ut materia exterius trahatur, & ab ore stomachi diuertatur.

Rex ante vomitum faciendae.

Consequenter reuertamur ad regulam rerum faciendarum ante vomitum. Et de hoc adhuc ponantur tres regulae.

Prima est, quod cum alicui aliquam oportet vomere cholera ardentem, ante vomitum debet cholera infrigidari per frigida styptica supra ventrem posita; ut per fucum cytoniorum, & similia.

Secunda regula est, quod vomitus a stomacho per se, & immediate euacuet, & ab alijs membris hoc faciat, hoc est mediante stomacho.

Tertia regula est, quod vomitus est copiosus in aegritudinibus longis, quarum materia est frigida, & in quibus materia est coangustata; quia talis materia indiget forti euacuatione eradicata, & quia vomitus est euacuatio fortis; ideo competit. vnde in paralyti, in quartana, quotidiana, podagra, ischiatica, arthritica, &c. competit; quia materia crassa, & frigida attrahit medicina vomitiua.

De medicinis.

Vsque huc visum est de electarijs, & syrups. Nunc videamus de medicinis, & quantum ad istam lectionem spectat, dicamus de tribus harum. Prima est picra Gal. Secunda pilula ante cibum. Tertia pilula sine quibus esse nolo. Videamus ergo de picra Gal.

Notandum, quod in antido. Nicolai ponuntur duae picrae. Vna, quae vocatur picra Gal. & est illa, quam vocat Auic. & Gal. hieram picram absolute, & haec est simplex.

Alia est, quae vocatur hiera picra, quae ab Auic. vocatur diacomitidos; & in ista est pulpa. vnde prima est simplex, & ponit ea Ras. ix. Almanfo. & Serap. in. v. ista quae hic vocatur picra ab Auic. in. v. hiera picra absolute, & a Gal. in. v. interiorum, hiera picra similiter absolute est praesentis speculationis. Et sciendum, quod haec est securissima, & valde bona, & euacuat phlegma inuiscatum in stomacho,

& in capite. vnde stomachum purgat valde bene a materia in eo contenta, valet in passionibus oculorum ex fistula, sicut dicit Gal. in v. interiorum. Item a capite attrahit. vnde Serapio in fine. vij. dicit, quod ipsa rectificat rete mirabile, quod est in capite.

Item euacuat malam materiam, & bonam dimittit secundum Auic. in. ij. Item euacuat leuiter humores sine molestia.

Item non attrahit a partibus remotis, vnde dicit Auic. quod non transit hepar in sua euacuatione, purgat caput, & euacuat materiam, ex qua fit colica, etiam fit ex phlegmate in intestinis inuisicato, & attrahit materiam, ex qua fit passio iuncturarum, & maxime quando materia in stomacho abundat, illa vocatur hiera picra. iamata, & dicitur sacra a quibusdam, quia partes sacras euacuat, sed non est verum; sed dicitur secundum Auic. in. v. quod est medicina diuina, quia sicut diuina res agit occulte, & sine stimulatione, ita ista medicina agit occulte, & cum sapientia. vnde dicitur hiera quasi salua, quia ipsa saluat, & non facit laesionem; propterea fuit inuenta hiera ab antiquis, quia medicina simplices laesionem manifestam inducebant, ut pulpa, &c. Illa autem occulte. i. non inducendo aliquam sensibilem laesionem, euacuat humores illaudabiles a stomacho, & capite, relinquendo laudabiles. Ibi est aloë basis, & est triplex. i. succotrinum, hepaticum, & caba linum melius est: & est calidum, & siccum in tertio; mundificat superflue choletica a capite. & phlegmatica a stomacho. aliquando autem lauatur, aliquando non, quando autem aloë abluitur, minus laxat stomachum, & ipsum confortat magis. Aloë vero non ablutum magis laxat, & minus confortat.

Tu dices, quod Ga. vij. megatechni. dicit quod aloë ablutum magis laxat, verum est quia alia, de quibus illic facit mentionem; non tamen magis, quam non ablutum. vnde ipse dicit illud comparando aloë ablutum ad alba, non ad seipsum non ablutum. de eius. n. proprietate est stomachum confortare, cum sit stypticum, & amarum. vnde Serap. in. vij. quamuis omnes aliae simplices medicinae inferant nocumentum stomacho: tamen aloë stomachum confortat. Aloë autem nocumentum facit, quia stomachum excoquat, quia diu remanet, & est tarda operationis. ideo propter sui remanentiam nocumentum inducit. vnde in diebus frigidis datum, aliquando facit mingere sanguinem, hoc non facit ipsum attrahendo, cum nulla medicina ipsum attrahat; immo hoc est ipsum debilitando, & nocumentum inducendo. vnde nocet hepati, quia contra nocumenta medicinarum debemus adhibere refractantia illa nocumenta: ideo contra primum nocumentum debemus cum aloë admiscere bdellium, excoquationem impediens in hominibus frigidae complexionis, quia bdellium est gumma calida, & tragacanthum in hominibus calidae complexionis obuiando. Secundo nocumento damus ros. Ex aloë fiunt trochisci. Aloës accipitur dra. i. bdellij. drac. s. & fiat pulvis. iste pulvis aspergatur succo absynthij, aut aqua rosae, & fiant trochisci, & eis vtuntur tempore competenti. Valet ista picra ad purgandum phlegma de stomacho, & cholera de capite. ponitur in ipsa cinnamomum ad confortationem stomachi, quia ipsum est aromaticum, & stypticum. Et tu dices, quod aloë ipsum confortat, non ergo est necessarium aliud confortans stomachum ibi apponere. Dico quod licet aloë per se confortet stomachum: quia stypticum, & amarum est: ipsum tamen per accidens debilitat. i. euacuando, & confortantibus indiget, & acuitur scammonia; sed non acuitur scammonia ad euacuandum phlegma, sed ad hoc, ut ipsum faciat cito operari secundum Auic. quia aloë est tarda operationis, & debet cum pauca scammonia acui, sed si ista medicina, vel pulvis aspergatur cum melle, ipsa est debiliior, quam si aspergatur cum succo absynthij, aut cum aqua rosata.

De ista picra potest dari secum usque ad vnc. s. & tunc debet dari post materiam digestionem. Sed si detur ante materiam digestionem, detur. dr. ij. cum aqua rosae in sero tunc melius est, ut detur in pilulis, quia est amara. Si acuitur cum scammonia potest dari, dra. ij. ad minus post materiam digestionem. Acuitur aut cum scammonia aliquando; & tunc dicitur quidam

quidam de scamonea, & q. propter hoc q. ipsa est inimica stomacho, & ipsa non debet pulverizari minute, ne adhuc crearetur stomachi. Sed istud non inueni ab auctore, sed inueni quod ipsa est rare complexionis, ideo sua virtus minuitur, & exoluitur per pulverizationem. Ego tamen quando per meipsum facio illam medicinam, pulverizo minute, & ipsam aspergo cum syrupo violato, aut cum aliqua guma liquefacta, ut tragacantho, & tunc pulveres alios cum hoc admisceo, & tunc crocus ponitur in ea ad confortationem cordis, quia hæc medicina est nocens cordi.

De pilulis ante cibum.

Pilula autem ante cibum sunt similes medicinæ prædictæ, parum tamen diuersæ, quia in eis ponitur rhabarba, quod non ponitur in picra, & vocantur sic, quia dantur ante cibum, & etiam post cibum, nec etiā obferuamus in eis diuersam, quia sicut Aui. aloecibum non corrumpit, euacuat a stomacho sine angustia; unde cum aliquis non potest assellare, aut cum conqueritur de dolore stomachi, aut propter ventositatem, aut propter materiam phlegmaticam, tunc bonum est dare istas pilulas; quia ventositatem, fecem, & materiam phlegmaticam euacuant, sed cauenda sunt in tempore calido, quia in eis sunt multa calida.

Pilulae sine quibus esse nolo, sunt similes prædictis, sed parum contrariæ, pilulae scilicet profundæ, sine quibus, & c. propter earum efficaciam. ipsa enim purgant omnes humores, scilicet phlegma, cholera, & melancholiam; & valent contra multas passiones: recipiunt enim medicinas omnes humores purgantes. Nunc queratur utrum medicina euacuet materiam, quam inuenit in stomacho, & videtur quod sic, quia est ei inimica, nisi non euacuet, ergo & c.

Item medicina habet eandem proprietatem cum materia contenta in stomacho, & in alijs membris, sed ab alijs euacuat materiam, ergo et a stomacho. Oppositum arguitur per argumentum Serapio. in vij. contra illos, qui dicunt, quod medicina euacuat, & attrahit quia venit ad membrum, siue ad humorem. contra quos dicit, & q. si tunc medicina ad humores veniret, hoc non posset esse, ut attraheret, quia tunc amans amatum contineret, & non fieret motus, cum ergo in stomacho sit coniunctio medicine cum humore, medicinam non trahit a stomacho.

Solutio ad hanc positionem, ego dico, quod si materia mala solum esset contenta in stomacho, ego non darem medicinam attrahentem, sed lenitiuam, aut compressiuam, aut mordicantem. Si vero daretur medicina attrahens, ipsa attraheret a stomacho, & non euacuet quatuor de causis.

Prima est, quia stomachum mordicaret, cum ipsa sit calida, & acuta, qui mordicatus, quod in se contineretur, expelleret.

Secunda causa est, quia medicina moueret materiam, quæ mota maius nocuum induceret quam quæ quæta, & magis stimulat stomachum, ut expellatur.

Tercia causa est, quia medicina existens in vna parte stomachi materiam partem in diuersis partibus stomachi aggregat circa febrem, quæ aggregata in vno loco nocuum inducit, & magis stimulat, ut expellatur.

Quarta causa est, quia medicina non vitur omnibus partibus humoris, sed alicui tantum coniungitur, & ideo partes, quibus non coniungitur, ad se non trahit, sed illam partem, cui ipsa coniungitur trahit, & ideo quatuor de causis materiam, quam ipsa inuenit in stomacho ad se trahit. scilicet mordendo, mouendo, aggregando, & attrahendo; & sic per dicta parent rationes ad oppositum. Et si vellemus saluare partem oppositam, tunc ad rationem Serapionis responderemus sic, quia licet medicina habeat aspectum ad humorem existentem in stomacho, & in alijs membris. dico quod hoc est verum, non tamen oportet, quod si medicina attrahat ab alijs membris, quod propter hoc attrahat a stomacho, quia materia existens in stomacho medicine coniungitur; medicina enim materiam in stomacho attraheret, nisi ei coniungeretur. Item medicina tribus alijs modis habet euacuare quam attrahendo, sicut dictum est superius,

An sit aliqua medicina euacuatiua sanguinis.

Consequenter queritur de istis medicinis euacuatiuis scilicet utrum sit aliqua medicina euacuatiua sanguinis, & videtur quod sic, quia dicit Isaac in i. viati. cap. cephalæ passionis. Quæ profunt cholera, profunt sanguini; sed quæ profunt cholera, cholera euacuant; & quæ profunt sanguini euacuant sanguinem. ergo illa medicina, quæ euacuat cholera, euacuat sanguinem; sed habemus medicinam euacuatiuam cholera, ergo habebimus medicinam euacuatiuam sanguinis. Itē sanguis est nobilior alijs humoribus; sed aliqua medicina est deputata ad euacuandum alios humores, ergo ad sanguinem euacuandum; si aliter, tunc non esset nobilior. Itē Aui. in ij. dicit, quod pulpa euacuat sanguinem. Item rō per auctoritatem, quæ solui non potest, dicit Haly abb. supra techn. q. Ga. fecit suspēdi illū, qui talē medicinā dedit, ergo fuit, & est. Contra dicit Gal. q. medicina non vacuat humore, qui est in venis, id est sanguinem, sed phlebotomia. Cōsequenter queritur, dato quod sit talem medicinam ponere, utrum bonum esset eam dare: & videtur quod sic, quia sicut alij humores peccant, ita sanguis peccat: sed bonum est humores peccantes per medicinam euacuare, ergo, & sanguinem peccantē. Oppositū vult Haly abb. per auctoritatem dictam.

Solutio. dicendum, quod possibile est aliquā medicinam euacuare sanguinem, licet ea non utamur, & quare ea non utemur? Quia dato, quod esset medicina sanguinis euacuatiua, & habens respectum ad sanguinem, tamen ipsum non euacuaret, nec attraheret, sicut alij humores a suis medicinis euacuantur: si enim esset medicina sanguinis euacuatiua. scilicet pulpa, si euacuaret sanguinem, ipsa euacuaret non euacuandum, & non euacuaret euacuandum, quia secundum Serapio. ut dictum est supra, humor non proprius medicine aliquando euacuatur citius a medicina quam humor non proprius citius dimittatur ire a natura, quam humor proprius, & tunc per medicinam citius expellitur, & attrahitur humor non proprius medicine, quam proprius. unde cum medicina proprium attrahit humorem, quem respicit quam alium, nisi ipse sit magis dilectus a natura, quā alij humores secundum Isaac. cum ipsa sit quasi filius dilectus nature, & alij quasi superfluitates respectu illius, cum sanguis plus iuuat naturam quam alij humores. ideo per medicinam sanguinis aspectiuam, si ipsa esset, prius attraheretur, & euacuaretur alij humores quam sanguis; unde si solus sanguis peccaret, dato hoc, licet forte istud non sit verum, tamen adhuc solus sanguis non euacuaretur, neque prius, ut visum est, immo alij humores. Itē sicut Philoso. iij. de animalibus, via recta debet eligi, & tortuosa vitari, sed phlebotomia est rector, & securior euacuatio sanguinis, quam pharmaciam, & phlebotomia omnes humores euacuat simul, & magis sanguinem, cum magis abundet, & pharmaciam non, ut visum est supra, ergo phlebotomia debet eligi ad euacuandum sanguinem, & non pharmaciam. Item euacuatio fit duplici de causa, aut propter humoris abundantiam, aut propter humorem corruptum. igitur si fiat euacuatio sanguinis, aut hoc fiet, quia sanguis abundat, aut quia erit corruptus. Si quia sanguis abundat, tunc igitur alij humores et abundabunt, quia si sanguis abundat, hoc erit propter bonum nutrimentum bonum chymum generans, & virtutis digestionis fortitudinem. propter ista non generatur solus sanguis in abundantia, immo cum hoc alij humores, cum sint propter sanguinis iuuamentum. ergo abundante sanguine non debet solus sanguis euacuari, sed omnes. Melius autem euacuantur per phlebotomiam, quā per pharmaciam, ideo ad euacuandum sanguinem peccantē sua quantitate non debemus vri pharmaciam. Si vero sanguis sit euacuandus propter eius corruptionem, tunc sua multitudine, & corruptione alios humores corrumpet, cum ipse sit plus in corpore humano quā alij humores. Et propter hoc dicit Gal. quod synocha fit de omnibus humoribus corruptis in omnibus venis, & ita sanguis sine alijs non est euacuandus, sed omnes in simul, & tunc idem quod prius. Sed alij humores possunt abundare plus debito, & corrumpi sine sanguine, ergo ipsi sunt euacuandi sine sanguine; per hoc per pharmaciam,

maciam, ergo, &c. & ideo alij humores naturaliter sunt euacuandi per pharmaciam; sed sanguis non, quia eius euacuatio per pharmaciam est innaturalis. Ideo dicit Haly abb. quod Gal. fecit suspendi, &c. quia eius euacuatio per pharmaciam est naturalis. Si velimus ponere, quod sit dare talem medicinam, possemus respondere ad rationem in oppositum. Et primo ad prima dictum, quod istud verbum, quod prodest cholerae, prodest, & sanguini, est intelligendum non de medicina euacuante, sed de medicina alterante. Quare autem profunt cholerae acuitatem eius extinguendo, profunt similiter sanguini. Vel si illud intelligitur de euacuatione, debet intelligi sic. Quare profunt cholerae ipsam euacuando, profunt sanguini ipsum mundificando; quoniam per euacuationem cholerae sanguis mundificatur. Ad aliud, quod est de pulpa, dicendum, quod verum est, quod pulpa euacuat sanguinem, & soluit ipsum, non tamen attrahit ipsum, ipsa enim soluit, & euacuat sanguinem, si cum pulpa sit medicina fortis, ipsa membrum valde debilitando, facit ipsum dimittere abire, quod in ipso continetur, quod est sanguis, & ideo pulpa soluit, & euacuat sanguinem, cum ipse superfluit, non tamen attrahit ipsum. Ad aliud patet solutio per praedicta.

Ad secundam questionem, soluta est, quia non esset bonum dare eam propter causas praedictas.

Ad argumentum in oppositum, cum dicit, quod sanguis aliquando peccat, & est malus, sicut alij humores; ergo bonum est, tunc ipsum euacuari per pharmaciam, sicut alios humores peccantes. dicendum quod hic est fallacia consequentis, vel melius hic est fallacia figurae dictionis, quia non sequitur, si sanguis sit malus, quod hoc modo euacuaretur, si per pharmaciam, quia alio modo potest securius euacuari, scilicet per phlebotomiam, & sic solutum est totum.

Pilula aurea, pilula quia rotunda, ut diximus, aurea dicuntur ad similitudinem auri, &c.

Pilula octomera, id est de octo speciebus, humores spissos a capite deponunt, & visum oculorum clarere faciunt, catarrhum prohibent, &c.

Hiera picra Gal. hiera, id est sacra; picra, id est amara. facit ad diuersas capitis passiones aurium, & oculorum distemperantiam. stomachum quoque optime purgat. causas hepatis emendat, &c.

Hiera picra Constantini: quid sit hiera dictum est, similiter Constantini ab auctore Constantino, qui eam coposuit. valet ad recuperandum visum, & recipiendum, &c.

Hiera picra Abbatis, de qua iam diximus quid sit: sed ad quid valeat dico, quod phlegma, & melancholiam purgat, &c.

De euacuatione per phlebotomiam.

Superius visum est de euacuatione, quae fit per secesum, & etiam de euacuatione, quae fit per vomitum: quae quidem euacuationes sunt speciales, & electae, quia ipse euacuant vnum humorem specialem, & non omnes humores. Nunc videamus de ea, quae fit per phlebotomiam, & est vniuersalis euacuatio, & communis. Quare autem phlebotomia sit euacuatio vniuersalis, & communis habetur a Gal. iij. particula apho. In pharmaceijs talia educere oportet, &c. Sed euacuatio dicitur vniuersalis dupliciter: vno modo, quia est omnium humorum euacuatio, alio modo ab omnibus partibus corporis ipsa euacuat. Vtroque modo dicitur phlebotomia esse vniuersalis, primo modo secundum Gal. supra istum apho. ubi dicitur praeter naturam intrat, &c. Item supra illum aphorismum ex egritudine cibum accipiens, quod ipsa est euacuatio vniuersalis. Secundo modo dicit Gal. supra apho. vj. si dolor a dorso, &c. & hanc duplicem vniuersalitatem tangit Auic. cum dicit, quod phlebotomia est euacuatio vniuersalis, quia toti corpori conuenit, quae multitudinem humorum euacuat, per hoc tangit vniuersalitatem humorum.

Circa phlebotomiam sunt septem consideranda. Primo qui sunt illi, in quibus phlebotomia est cauenda. Secundum est, propter quid phlebotomia est facienda, & in quo. Tertium est, in quo tempore morbi phlebotomia

est facienda, & in quo non. Quartum est, in quibus hominibus competit phlebotomia. Quintum est quid sit faciendum ante phlebotomiam. Sextum quid sit faciendum in phlebotomia. Septimum quid sit faciendum post phlebotomiam.

Quibus sit exhibenda phlebotomia.

De duobus primis ad praesens videamus. quorum primum est, in quibus hominibus phlebotomia est cauenda, & suspendenda; & quare in quibusdam hominibus phlebotomia est cauenda. Sunt autem xi. causae.

Prima causa est cibi assumpti indigestio. unde si aliquis in vespere multum comederit, & in mane adhuc sentiat dolorem, vel odorem, vel saporem cibi assumpti; per hoc significatur, quod cibus non est digestus, tunc non oportet phlebotomari, quousque fuerit facta completio digestionis. unde Gal. iij. megatechni. Phlebotomia est suspendenda quousque fiat cibi digestio. causa est, quia secundum Auic. in primo, tria sunt attrahentia. scilicet vacuum, calidum, & tota species. si ergo per phlebotomiam a vena sanguis euacuaretur, cibum indigestum a stomacho, vel ab hepate attraheret; qui indigestus veniens ad membra non corrigeretur, quoniam tertia digestio non corrigit peccatum secundum, si peccatum sit magnum. propter quod in membra non conuerteretur, & ibi remanens posset esse causa aggritudinis.

Secunda causa, quare phlebotomia est cauenda, est alia euacuatio. Ut quando est fluxus menstruorum, aut haemorrhoidarum, tunc non debet fieri euacuatio, quae dicitur phlebotomia, & hoc est verum ad euacuationem, licet ad diuertendum materiam possit fieri, & hoc dicit Gal. ix. megatechni.

Tertia causa, est aetas magna, ut senium, unde dicit Gal. ix. megatechni. Senibus phlebotomia non competit. causa est, quia secundum Gal. & Haly abb. in technis in conualescentibus, & senibus est paucus sanguis bonus, & multus malus. Sed secundum Auic. in i. c. de phlebotomia. si sanguis bonus sit paucus in corpore, & malus multus, phlebotomia rapit bonum, & dimittit malum, & ideo in talibus non conuenit phlebotomia.

Quarta causa, est stomachi mala dispositio. sicut accidit in quibusdam hominibus, in quibus humor cholericus incipit plueri ad os stomachi, & apti sunt ad cholericum vomitum, & de facili vomunt, & apti sunt ad vomitum, & soliti sunt non habere fastidium: in talibus non conuenit phlebotomia, quia per phlebotomiam humores commoti ad os stomachi mouentur, tanquam ad locum consuetum, & quia membrum est debile, & impotens illi fluxui resistere, ideo multa mala per phlebotomiam accidunt illis, & haec est vna causa, quare aliqui in phlebotomia syncopizant. quando cholera ad stomachum fluit, quae mordicando stomachum ex compassione cordis syncopim ducit, &c.

Quinta causa, est debilitas virtutis. Phlebotomia. n. est euacuatio fortis secundum Gal. ij. apho. in quo morbo, &c. & secundum Gal. iij. simplicis medicinae, virtus debilis non potest pati fortem euacuationem.

Sexta causa est, aetas, puerilis, scilicet ante nonum annum, unde Galen. xi. megatechni. non debent phlebotomari nisi habeant nonum annum ad minus causa est, quia corpora puerorum sunt facile solubilia a calore extraneo: ideo debilitatur multum ex euacuatione forti facta per phlebotomiam.

Item quia indigent nutrimento, duplici de causa, scilicet propter augmentum, & nutrimentum; ideo minutio sanguinis non competit eis. Item quia facile exoluuntur a calido extraneo, sufficit quod ab eis dissoluitur, propter quod non indigent phlebotomia.

Septima causa, est corporis, siue compositionis raritas, & causa est vasa. Quia ab eorum corporibus multum resoluitur. ideo sufficit eis ista exolutio, nec aliqua euacuatio indigent. unde Gal. ix. megatechni. Raris corporibus est phlebotomia contraria; in talibus enim fit facile resolutio, ideo sufficit, quod ab eis dissoluitur.

Octaua

Octava causa, est complexionis frigiditas. cum enim fin Gal. in megatechni, phlebotomia infrigidat, augmentaret frigiditatem, quare infrigidat. causa est secundum Isaac in urinis, quia sanguis est fundamentum caloris naturalis, & illud in quo calor naturalis confortatur, & quia phlebotomia sanguinem euacuat, ideo, & calorem naturalem, & tunc per consequens infrigidat.

Nona causa est humorum cruditas, & viscositas, & tunc cauenda est phlebotomia fin Gal. xij. megatechni. cap. ij. quia augmentatur cruditas humorum, & propter hoc in morbis longis non est facienda phlebotomia fin Auic. quia cruditas humorum augmentaretur, & virtus debilitaretur, & morbus prolongaretur: & ideo timendum est de casu virtutis, & propter hoc dicit Auic. quod in morbis chronicis facienda est pharmacia ante phlebotomiam, & non phlebotomia ante, licet utraque euacuatione indigeat. Sed cruditas potest accidere duab. de causis. Prima causa est propter abundantiam humorum calorem suffocantium, qui debilis, & suffocatus, humores generat crudos; & tunc bene conuenit phlebotomia. Vnde Gal. ij. suo lib. c. de hydropisi dicit, q. phlebotomia in principio hydropisis hypofarce conuenit, quando prouenit ex multitudine sanguinis menstrualis. cum prohibeamus fluere menstrua propter aliquam causam; aut ex multitudine hæmorrhoidarum, quia sicut ignis parvus sub multa lignorum congerie suffocatur, & remota aliqua portione lignorum ignis fortificatur, similiter est de calore innato suffocato sub humorum multitudine, &c. Secunda ratio cruditatis humorum est caloris innati debilitas, ut in illis, qui sunt debilis complexionis; & in illis, qui habent longam ætitudinem, & in senibus. tunc. n. non competit phlebotomia, quia per hoc augmentaretur cruditas fin Auic. non quotiescumq; videris signa repletionis est phlebotomia facienda, ut quando humores sunt crudi in corpore; & hoc dicit Gal. in xij. megatechni, quia tunc cauenda est phlebotomia; corpus enim infrigidaretur, & humores magis crudarentur. debet ergo sanguis dimitti, ut humoris cruditatem digerat.

Decima causa. est indebita aeris dispositio, ut si sit aer nimis calidus, aut nimis frigidus, aut ficcus, aut humidus, aut turbidus. vnde sub cane, &c. quia est nimia caliditas, & siccitas; & ante canem, quia ibi est nimia frigiditas, & humiditas, molestæ sunt purgationes, ut habetur. iij. aphori.

Vndecima causa, est corporis nimia inflammatio, & doloris vehementia. Vnde Auic. in. i. & Gal. dicunt, q. in febre fortis inflammationis, & in apostemate vehementis doloris non debet fieri phlebotomia.

Qua de causa sit exhibenda phlebotomia.

Consequenter videamus causas, propter quas debet fieri phlebotomia, & sunt quinque causæ, prima est directa, aliæ indirectæ.

Prima, quæ est directa, ut abundantia sanguinis euacuetur, siue abundantia sanguinis in qualitate, siue in quantitate, aut utroq; modo secundum Auic. in. i. Duo sunt genera hominum, qui sunt phlebotomadi, quorum vnus modus est. Illi homines, qui sunt præparati cadere in ætitudines, ut qui habent abundantiam sanguinis in quantitate, & reliquum genus, est genus hominum, qui iam in ætitudine inciderint, propter humorum & sanguinis abundantiam, vel malitiam. Sed differenter phlebotomia fit propter ista, quia si propter sanguinis abundantiam debet fieri phlebotomia multa. Sed si in qualitate peccat, vel sit malus, debet fieri pauca. Vnde Gal. ix. megatechni, si sanguis sit malus in corpore, debet euacuari paulatim, & ideo peccant multi, qui quando vident sanguinem malum, phlebotomant se quousque videant exire bonum, & forte prius totus sanguis exiret, quam exiret bonus, sed debet fieri pauca euacuatio, & tunc secundum Gal. in casu isto priusquam fiat phlebotomia, debet dicta sanguinem bonum generans exhiberi, ut loco mali sanguinis bonus generetur, & postea debet fieri post modicum tempus phlebotomia pauca; & sic deinceps, ista phlebotomia est directa, quia fit per se ad euacuationem illius, q. per se debet per phlebotomiam euacuari, ut cum humor, siue sanguis principaliter tantum secundum quod cum eo sunt alij humores.

Aliæ causæ sunt indirectæ, quarum prima est morbi magnitudo, & magnitudo pulsus. vnde Gal. particula prima apho. supra illum aph. Quæ egeruntur non multitudinem considerare oportet, sed quomodo egeruntur, & c. dicit quod non est melior medicina in apostemate vehementis inflammationis, & similiter in feb. & in dolore forti, quam phlebotomia. Sed illa videntur esse contraria prædictis, quia prius dictum fuit, q. in dolore forti, & in febre vehementis inflammationis non conuenit phlebotomia; modo dicitur quod comperit. propter quod distinguendum est, q. duplex est phlebotomia, quædam regularis, & artificialis, & ista non comperit in dolore forti, neq; in febre vehementis inflammationis: cuius causa est, quia fieret virtutis motus agitatiuus, qui est contrarius naturæ, cum sit difformis. motus enim agitatiuus, trachus, & pulsus ad partes diuersas per phlebotomiam fieret ad locum apostematis; & ex dolore forti fieret tractio ad locum doloris, & ita agitando in febre vehementis inflammationis augmentaretur inflammatio per phlebotomiam paucam, quia phlebotomia comouet humores, qui commoti magis inflammantur. Sed tum phlebotomia vsque ad syncopim debet fieri, illa enim cum vocat attractionem doloris non facit motum agitatiuum, quia enim similiter euacuat ipsam materiam, similiter tollit inflammationem cum non sint humores ibi, qui commoueantur, & calefiant, & maiorem inflammationem inducant, & q. hoc sit verum, patet per intentionem Auic. eodem loco, & per intentionem Gal. dicto apho. Aliter soluitur sic, quod inflammatio aliquando fit in febre dupliciter, aut propter materiæ acuitatem, aut propter materiæ multitudinem. Si fiat febris, aut dolor propter materiæ acuitatem ex materia cholera, tunc non conuenit phlebotomia, quia tunc magis acueretur, & inflammaretur, quia tunc frenum cholera, scilicet sanguis tolleretur, qui quia calidus, & humidus, & ita temperatus, malitiam cholera reprimebat: ideo non debet euacuari. vnde similiter in febribus acutis, ut in caufone, & similibus, non debet fieri phlebotomia, licet forte non sit verum secundum Auic. in iij. Et ideo prima solutio melior est. Alio modo fit febris propter materiæ multiplicationem, siue propter sanguinem multum oppilantem, siue prohibentem humorum euaporationem, qui remanentes in corpore inflammationem inducunt; & in hoc casu conuenit phlebotomia, ut in synocha. similiter in dolore, qui fit ex materiæ multitudine, propter membri intentionem extra naturam sibi debitam conuenit phlebotomia. Sed prima solutio melior est patet igitur quod non est contrarietas in dictis prius, & hic.

Secunda causa indirecta, quare fit phlebotomia, est, ut trahatur materia ad viam illam, per quam debet euacuari. vnde in retentione menstruum, aut hæmorrhoidarum, debet aperiri saphena fin Gal. & secundum Auic. ut trahatur materia, scilicet sanguis inferius.

Tertia causa indirecta, est ut trahatur materia ad locum contrarium illi loco, ad quem fluunt humores. vnde in nimio fluxu menstruum debet fieri phlebotomia de basilica, ut trahatur materia ad contrarium, & diuertatur à fluxu, & propter hoc dicit Gal. ij. acutorum, quod in pleuresi sinistra partis debet fieri phlebotomia de brachio dextra partis, ut diuertatur, & trahatur materia ad locum contrariū loco, ad quem declinat. similiter si fiat in dextra, phlebotomia debet fieri in sinistra parte.

Quarta causa indirecta, est, ut per phlebotomiam vna portio materiæ euacuetur, & natura potentior sit supra residuum, & sic competit phlebotomia, cum repletio est in corpore, ne fiat apostema; quia natura debilis respectu regiminis illorum humorum. ideo vna portio illius materiæ est euacuanda, ne propter impotentiam naturæ in regendo illam materiam, illa materia fluat ad aliquem locum debilem, in quo aggregetur, & apostema generetur.

De

De medicinis caput purgantibus.

Superius dictum est de quibusdam medicinis humores à capite trahentibus. Nunc adhuc de quibusdam medicinis caput purgantibus, & euacuantibus dicamus, quarum quinque medicinae sunt huius lectionis. Quarum prima est pilula aurea, secunda est pilula octomera, tertia est hiera picra Gal. quarta est hiera picra Constantini, quinta est hiera picra Abbatis. Et ista quinque habent quasi eandem virtutem.

Vnde primo dicamus de pilulis aureis. Dicuntur autem pilulae a pila, quia sicut pila est rotunda, ita pilulae sunt rotundae. Et causa quare datur in figura rotunda est, quia figura sphaerica non tangit planum, nisi in puncto; sed concavum ipsa tangit undique; quoniam igitur pilula ponitur in stomacho, aequaliter tangitur ab omni parte stomachi: & ita undique aequaliter, & in omni sui parte ad actum movetur per calorem stomachi: & ideo in qualibet sui parte ad actum redacta attrahit equaliter undique ab omnibus alijs membris, & dicuntur aureae ab auro per metaphoram, quia sicut aurum est preciosius alijs metallis, ita istae pilulae ad complendum suos effectus, ad quos faciendos dantur, sunt preciosiores alijs pilulis comparatis ad suos effectus complendos.

Ista dictae pilulae aureae attrahunt choleram, & phlegma, primo a capite, secundo ab alijs membris, & quia caput purgant a dictis humoribus, ideo acuiunt visum debilem, et debilitatum ex humorum abundantia in stomacho contentorum; & auferunt ventositatem a stomacho, quia auferunt phlegma; ex quo eleuatur ventositas: & etiam quia habent in se alienam caliditatem, & aliqua ventositatem consumunt, ut anisum, & feniculum. In ista medicina sunt pro basi Aloe, & diagridium, de aloe prius dictum est, nunc videamus de scammonia. si autem ponitur hic de colocynthide, ponitur ad confortationem aloe.

Scammonia est succus herbae, quae ab Auic. vocatur volubilis. scammonia potest pulverizari, & quae cito pulverizatur melior est. Item vnum signum ad hoc est, si ponatur in aqua frigida, & cum manibus tangatur, & comprimatur, si ipsa faciat aquam albam, sicut lac, ipsa est bona. Et est calida in tertio, & plus, quia cum ea acuiuntur medicinae, & pilulae aureae, & benedictae, &c. Et electaria, & doses, quae dantur de die in diem. Aliquando acuiuntur medicinae cum scammonia cocta, ut doses medicinae in data de die in diem. Aliquando cum non cocta, aut electaria, & medicina quae non est cocta vocatur scammonia. Sed quando est cocta vocatur diagridium, quod coquitur a quibusdam sic, quia tegitur pasta, & in furno ponitur, illa pasta cocta, scammonia erit cocta. Aliquando coquitur in uoluta in folijs caulibus, & exponitur calori temperato propter debilem coctionem. Tertio posset coqui meliori modo sic accipiatur coctanum, & coctauer prius frusto quodam remoto ab eo concavo; & postea scammonia in eo ponatur, & postea obrueretur illud orificium cum frusto ab eo prius ablato, aut cum pasta; & tunc ponatur in furno calido temperate, & coquantur, & quando coctanum est coctum, scammonia est melior, quia scammonia malitia per coctanum reprimuntur, cum scammonia sit inimica stomacho, & coctanum a sua substantia, & a sua complexionem iunet stomachum contra nocuentia inducitur ex scammonia. Scammonia proprietates est, quia ipsa educit choleram, & alia superflua, & fortius educit choleram, quam elleborus. Item ipsa attrahit a remotis partibus, quod educat fortius dicit Auic. scammonia educit choleram fortiter. Hoc idem dicit Rasis. vij. Almanforis, quod ipsa educit choleram, & alias abundantias superfluas. Dicit Rasis in diuisionibus, quod educit choleram fortius quam elleborus. Dicit Serap. in vij. & Haly abb. ij. practicae in dispositione regali ad extremitates ducit humores vbi cumque sint, & ita a remotis euacuat. Sed ipsa habet tria nocumenta, primo nocet stomacho inordicando ipsum plus, secundum Serapio. in vij. quam aliae medicinae, nocet intestinis ipsa excoriando secundum Auic. in ij. Item tertio nocet cordi secundum Auic. in ij. Et quia sunt nocumenta, quae inducit, debent esse remedia, ideo istis tribus nocuentis obuiando, debe-

E must tria membra confortare. scilicet stomachum, cor, & intestina. Etiam dicunt auctores, quod scammonia debet preparari cum cymino, aniso, croco, & sale pauco, & bdellio; & illa pulverizata, & scammonia conficiatur cum succo cytoniorum, quoniam prohibent stomachi delilitatem ex scammonia; ideo scammonia data cum aloe, & myrobalanis securior est, quia talia stomachum confortant. Et ideo electarium de succo rosae inter omnia electaria acuta, quae videamus, est artificialis, quare ibi est rosae, quae habet stomachum confortare, & intestina, sandalum, & spodium reprimunt nocuentum, quod infert scammonia hepati. Camphora reprimunt nocuentum, quod ex scammonia est preparatum cordi. Cum ergo vis preparata scammoniam, pone cum ea praedicta, & pone cum ea mastiche, & anisum, mastix confortat stomachum costringendo, & anisum ipsum calefaciendo, & conficiatur cum bdellio, ut refranet intestinorum excoriationem. crocus ibi ponitur, ut refranet malitiam cordi illatam, sal ibi ponitur, ut scammoniam faciat citius descendere, ut ipsa minus remanens, minus noceat.

In istis pilulis aureis sunt rosae, feniculi, anisi, quia & stomachum confortant, & ita scammonia malitiam reprimunt. crocus, quia cor confortat. colocynthidis confortando aloes. aloes, diagridium. ana drach. v. rosae sem. apij, ana drach. ij. & s. anisi, feniculi ana drach. ij. s. croci, colocynthidis interioris, ana drach. i. doses huius medicinae est drach. xxij. ad plus earum recepta, quae ibi ponitur est drach. & in istis drach. 22. sunt drach. v. scammoniae, vnde in qualibet drach. istarum pilularum sunt bene tres partes vnius denarii, & istud est magnū quid. ideo non debet dari in magna quantitate. Si voluerimus euacuare phlegma magis, quam choleram, debent acui cum pulpa. si magis choleram, quam phlegma, tunc acuantur cum scammonia. Non dentur nisi post digestionem medicinae, & si non ducant, debent acui amplius secundum humoris exigentiam. Item rosae sunt in eis stomachum confortant, & intestina, ne ista medicina intestina excoriet.

Et nota, quod electarium calidum non debet acui cum scammonia, bene peccant qui plurimum, aut zingiber conditum cum scammonia acuiunt, sed frigida electaria debent acui cum frano posito cum eis.

Pilula octomera sic dicuntur, quia ex octo speciebus componuntur, & fere valent idem, quod praedicta medicina, & quia non est in usu, ideo non facio vim.

Hiera picra Gal. est valde bona, & in usu est, & est illa, quae vocatur hiera picra Gal. & vocatur ab Auic. diagridium, quia in ea colocynthidis ponitur, choleram, & phlegma purgata capite valde bene, magis tamen phlegma quam choleram. Ab alijs membris parum purgat, & secundo; sed a stomacho, & capite malam materiam purgat, & hoc primo non debet dari in febre, neque in complexionem calida, sicut patet in pilulis aureis, sed in humoribus frigidis tantum, & differt a picra Gal. de qua habuimus prius, quia in ea est plus, quam in picra, scilicet turbiti, colocynthidis, & agari. doses eius post digestionem audacter est drach. iij. Sed si acuiatur cum pulpa, aut esula fortior erit, esula tamen est timenda multum, quia nausearia multum. Et istis duobus modis debet dari post digestionem. Dentur tamen aliquando de octo diebus in octo dies drach. ij. sine digestionem materiae melius tamen est, quod detur syrupus, aut aliquando tamen si praecesserit aliqua euacuatio, dentur drach. ij. de ea sine digestionem praecedente. melius est tamen dari eam post digestionem.

Hiera picra Constantini optima est, & dicta est sic ab inuentore. respicit stomachum, quia in se est confortatiua stomachi. recipit, ut omnes, quinque myrobalana. & tunc valet ad visum reparandum, proprie quando visus est debilitatus ex fumis eleuatis a stomacho ad caput. Phlegma euacuat, & omnes humores praeter sanguinem non est multum in usu. vnde in apothecis non multum inuenimus eam, nisi faciamus eam fieri. datur post digestionem, vnde s. vel dr. vi. sine digestionem, drach. ij. si volumus eam acuire cum scammonia, drach. iij.

Hiera picra Abb. valet ad phlegma purgandum melancholiam.

De pilulis Hametia.

De hiera picra Gal.

De fa.

De hiera picra Constantini.

lanchoham, & ad guttam, quæ fit ex frigido, & sicco humore, unde videntur membra esse contracta. valet paralyticis, unde est fere eiusdem effectus cum hiera picra. Ga. habet enim in se turbith, colocynthidē, epithymum, coscutam. mundificat sanguinem, &c. non est in usu. datur ad pondus hieræ picræ de ea scilicet ad pondus vnc. s. quia non est multum fortis, & in sua recepta est lib. i. & non est de scammonia ibi, nisi drach. i. & s.

De modo exhibendi medicinas.

Vllo prius de digestionē, & euacuationē, nunc quæramus de modo exhibendi medicinas, & quia in recto modo exhibendi medicinas, primo debent acui, secundo exhiberi. Ideo primo dubitatur de earum acumine, & circa hoc primo quæramus. Quid sit acuire medicinam. Dices forte, quod est eā facere laxatiuā, tunc ergo nulla medicina esset laxatiua nisi acuta, quod falsum est. Si dicas quod est eam confortare in laxando, tunc ergo violæ acuit medicinas, quia fortificant in laxando medicinam.

Solutio. dico ad hoc, quod acuire medicinam est apponere vnā medicinā cum alia, quæ debet acui præter illam, quam habet de sua natura, quæ faciat ipsam esse fortius laxatiuā, & notabilius, quam esset prius, antequam esset acuta. verbi gratia. Si in aliqua medicina, vt in benedicta sit de scammonia dr. i. vel drach. ij. Et ego apponā plus ultra hoc. i. dr. vel. ij. scammonia, vel drach. i. colocynthidis, si velim euacuare phlegma, quia pulpa, & scammonia notabiliter laxationem medicinæ augmentant; violæ autem licet augmentent, non tamen notabiliter.

Consequenter circa hoc quæritur, cū medicina possit acui in tempore confectionis, & et per vnū diem, aut per duos ante tēpus suæ exhibitionis, quis modus est melior, & videtur quod in tempore suæ confectionis, quoniam modus acutiendi medicinas, per quē ventositas, & malitia medicinæ magis reprimitur est melior, sed hoc est in confectione, quia tunc medicina acuens plus immorata fuit cū eis, quare ipsam dēt reprimere, ergo &c. Item ille modus acutiendi, per quē virtus medicinæ acuentis, quæ debet acui magis commendatur, est nobilior, sed hoc est in confectione, quia tunc medicina acuens plus moratur cū medicina acuibili, & magis sit vnū ex eis aliquo mō, ergo &c.

Oppositū facit cōis vsus. Dico quod acuire medicinā in tpe suæ confectionis est melius sine præiudicio sententiæ melioris, quia tūc virtus medicinæ acuentis melius commendatur medicinæ euacuantī, & melius est repressa malitia euacuantis, & etiam acuentis, & quare non facimus hoc, cū illud sit melius, causa est difformitas, siue diuersitas euacuandorum, quib. medicina præparatur. verbi gratia, per vnā medicinā possum purgare diuersos humores, & ab aliquo volo purgare vnciam vnā cholera, & ab aliquo minus fm exigentiam patiētū, & ab aliquo phlegma, & ideo diuersimode acuiuntur, quia aliquando cum medicina forti habente aspectum ad phlegma, vt pulpa, aut esula. Aliquando autē cum habente aspectū ad chol. vt cum diagridio, & tūc de eo aliquā plus ponimus, aliquādo minus, quia per vnā medicinam diuersos rusticos euacuamus, quibus non præparamus proprias medicinas, nec ipsi paterentur hoc fieri. medicus Regis hoc potest facere ad euacuandum ipsum solum, ergo &c.

Consequenter quæritur vtrum medicina euacuans phlegma debeat acui cum medicina euacuante cholera, & videtur, quod non, quia acuire medicinam non est nisi fortificare ipsam respectu illius, quod prius debiliter faciebat. Sed medicina euacuans cholera non iuuat ad euacuationē phlegmatis, cum sit oppositum ei, ergo &c. Item Auic. in iij. medicinæ euacuantes contrariæ non sunt simul admiscendæ, unde dicit, quod myrobol. & violæ non sunt simul admiscendæ. Item Gal. lib. acutorum secunda particula medicinæ, quantum aliqua cito euacuat, & alia tarde. non sunt miscendæ, sed aloē tarde euacuat, & scammonia cito, ergo aloē, & scammonia non debent simul admisceri. Aloē phlegma euacuat, & scammonia cholera, & tamē magis videtur, quod cum aloē debeat admisceri scammonia, quā cum alia fm Auic. et-

Ago &c. Ad oppositum sunt omnes auctores, & medici, & Auic. qui dicit scammonia iuuat alias medicinas, & maxime aloeticas, & præparat eas ad euacuandum.

Solutio dicunt quidā quod cōmiscetur ei, quæ est naturæ vtilior; sed hoc nō est ab auctore dictū, sed ponitur cum medicina aloetica triplici de causa. Ad præparandum, quia mordicando stomachum, & intestina, stimulat ea, vt citius reducant medicinam aloeticam ad actum, quæ reducta ad actum citius operatur, quam per se faceret. Secunda causa est ad confortandum, quia commouet humores, propter quod sunt habiliores, vt a medicina aloetica attrahantur. Tertia causa est ad adiuuandum, quia medicina adiuuat alias medicinas, ad attrahendum a remotis partibus, quia aloē solum de se attrahit a partibus propinquis, cum scammonia à remotis.

Ad primum in oppositū dico, quod scammonia nō attrahit cholera, nisi vincat, & dominetur in attractione humorū, ad quos habet aspectū, sed nos non ponimus eā in tanta quātitate, vt dominetur supra aloē, cū est acuatū, sed solum ipsum fortificando, & excitādo in sua operatione.

Ad secundam rationem, dicendum, quod contrarietas medicinarū est quatuor modis. Vna est in complexionē. vt myrob. qui sunt frigidi, & scammonia, quæ est calida. Secunda contrarietas est in humoribus euacuando, vt Scammonia, & aloes, & contraria istis duobus modis bene possunt coniungi. Primo, vt vna aliam in sua complexionē mitiget, & temperet. Secundo si velimus diuersos humores euacuare. Tercio modo est contrarietas in modo operandi, & euacuandi, sicut viol. & myrob. contrariantur, quia viol. leniunt, & myrob. exasperant, & constringunt, illæ non debent simul commisceri, vt obijcis. Quarta contrarietas est in tempore, quia vna cito euacuat, & alia tarde, & de talibus verum est, quod non debent adiungi, nisi vna aliam adiuuet, & sic soluitur totum.

Theodoricon empiricon. i. a Deo datum, bene expertum interpretatur. valet contra hemieraneum dolorem, & vertiginem capitis, & fluxum phlegmatis, quod in faucibus, & gutture decurrit. unde fit homo sine voce; valet etiam spleneticis sine febre, &c.

Theodoricon anacardinū, theodoricon dicitur, vt supra anacardinum dicitur ab anacardo, quæ ibi intrat. datū memoriā præparat, vertiginē capitis, & maxime in posteriori parte aufert; phlegma, quod ibi est, purgat, &c.

Pilula Rogerij. R. cal. cubeba, cinn. spice, epithy. viol. asari, carpobal. schenanthi, mastiches, garyoph. an. dr. ij. turbith, colocyn. ana. drach. iij. singulorum myro. an. dr. i. agarici, se. senæ, ana. drach. i. rhubar. vnc. s. aloes, ad pondus omnium, confice cum succo feniculi, &c.

Pilula cochia. R. aloes, diagridij, colocynthidis, nucis muschata, macis, spice, epithymi; vio. asari, carpobalsami, schenanthi, mastiches, garyoph. an. dra. ij. turbith, abiyntij, ana. drach. i. succ. solatri infusionis tragacanthi, &c.

Quibus temporibus morbi sit facienda phlebotomia.

Superius visum est propter, quæ cauenda est phlebotomia, & propter quid fieri debet, nunc videamus in quibus temporibus morbi facienda est phlebotomia, & in quibus non. Sciendum, quod in principio morbi non est facienda phlebotomia; medicus enim est minister naturæ fm Gal. in techni. sed fm ipsum 4. apho. ægritudinib. quibuscumq; incipientibus nulla euacuatio in principio est naturalis, sicut ergo in principio natura non euacuat, ita nec medicus. Istud tamen in tribus casibus habet instantiam in materiæ furiositate, & acuitate, unde Auic. in i. phlebotomia non debet fieri in principio, quia phlebotomia tunc humores commoueret, & subtiliaret, & per corpus currere faceret, nisi materia sit furiosa.

Secunda instantia est propter materiæ multitudinem, unde Galen. supra illum aphori. Incheantibus morbis oportet hanc fieri. i. phlebotomiam, aut pharmaciam, vt natura alleuietur, quæ. ferat onerata propter materiæ multitudinem.

Tertia instantia est propter morbi magnitudinem, & acuitate.

acuitatem, vt quando est apostema magnum, & dolorosum, licet non sit multa materia. s. antecedens in corpore, vnde Auic. in i. si habeat apostema, hic est phlebotomandus, licet non indigerit, & Gal. 1. megatechni. Si apostema sit magnum, phlebotometur, in principio, licet non sit materia multitudo, ne crepet, aut rumpatur apostema ante sui maturationem. ergo vt mala symptomatica vitentur, minutio est facienda.

Secunda regula circa hoc est, ne fiat phlebotomia in die motus ægritudinis, sicut in crisi nō est facienda phlebotomia, nec alia euacuatio, ne materia a loco, ad quem natura expellit, ipsam diuertat. Similiter neque in paroxysmo, vnde Gal. in prima particula apho. in statu, nec phlebotomia, nec pharmacia debet fieri; quia in ea sit collectio morbi, quæ sit melius in quiete, quam in motu. Sed sicut se habet status ad morbum totalem, ita se habet paroxysmus respectu dierum interpolationis. sicut ergo nō est euacuandū in statu, ita nec in paroxysmo. vnde Au. in i. dicit, q. in hora paroxysmi, siue status, siue motus ægritudinis, est tempus quiescendi, & non somnū querendi.

Tertia regula est, q. phlebotomia non est facienda in principio morbi cum crisis est remota, quia s. in Isaac in vrinis sanguis est fundamentum caloris naturalis, ipsum s. sustinens, licet cor fundamentum generans, & spiritus fundamentum deportans; sanguis enim est fundamentum caloris naturalis, quia ex eo naturaliter generatur calor naturalis, & ideo euacuando sanguinem euacuatur calor naturalis; qui materiam morbi debet digerere, & morbus prolongatur, & virtus debilitatur, propter quod timendum est, ne propter morbi longitudinem, & virtutis debilitatem natura succumbat.

Quarta regula est, quod in ventre sicco. i. constipato, qui habet fecem in intestinis non debet fieri phlebotomia. Causa est, quia tria sunt attrahentia secundum Auic. in primo. s. vacuum, calidum, & tota species; quia ergo per phlebotomiam venæ euacuatur, quæ a membris sibi propinquis attrahunt, & ita in secunda vice a stomacho humiditatem faciem, & ita facies plus exsicantur. debet ergo primo leniri venter per suppositoria, aut clysteria, nisi per se laxatur.

Quinta regula est, q. nō debet fieri phlebotomia multa, quia ex hoc accidit malum in senio. vnde Auic. in primo dicit, quod ex hoc accidunt multi morbi scilicet apostema, epilepsia, & paralytis, &c. & propter remotionem sanguinis, & caloris generantur multæ superperfluitates phlegmaticæ, quæ sunt causa harum ægritudinum.

Sexta regula est, q. non debet fieri phlebotomia in muliere imprægnata, aut menstruata. In imprægnata non, quia per hoc calor cibum digerens diminueretur, & nutrimentum auferretur fœtui, & maxime quando fœtus est magnus. vnde Hippo. v. particula apho. Mulier in vtero habens, phlebotomata abortit, quia auferitur ei nutrimentum, & maxime si fœtus est maior, quia tunc indiget ampliori cibo, licet multe mulieres faciant contrariū, quia dicunt, q. oportet fieri phlebotomiā, & post viuū vnum. scilicet in fine imprægnationis si post quartum mensem, & mortuo, scilicet in principio ante quartum mensem. Corrige tu doctor. In menstruata dico naturaliter. s. post reuocationē mensis non debet fieri phlebotomia, quia in fluxu nimio mēstruorum esset facienda ad diuersionem mēstruorū, sed quando emittit mēstruum secundum debitum, tunc non debet fieri phlebotomia, cum materia euacuetur sufficienter a natura, & ne natura ab illa operatione diuertatur secundum Auic. in primo. Itē post colicam passionem non debet fieri phlebotomia cum enim phlebotomia humores commoueat, per hæc posset humor cholericus ad stomachū fluere, & ipsum inflammare. Nec similiter post ipsum vomitū, ne similiter humores fluant ad stomachum; nec post fluxum ventris, nec post vigilias magnas, nec post fortem vomitum, & breuiter post nullum calefaciens multum, aut multum dissoluens, quia ergo in fieri phlebotomia calefaceret, & humores commoueret, & virtutem debilitaret plus, ideo phlebotomia in talibus casibus non est facienda.

Quibus hominibus conueniat phlebotomia.

Consequenter videndum est, quibus hominibus conuenit phlebotomia, s. in Auic. in 1. conuenit hoibus delicatis, ociosis, & quiescentibus, multum carnosus, & vteribus cibis multum sanguinem generantibus.

Item in illis, in quibus est abundantia sanguinis, & cognoscitur per vrinæ spissitudinem, abundantia enim sanguinis facit ipsam esse spissam; sed cholera subilem, & sic habemus duas regulas.

Tertio debet fieri phlebotomia in illis, in quibus melancholia abundat. vnde cum est multa melancholia naturalis currentes cum sanguine per totum corpus, quia sanguis in hepate ab ea nō mūdificatur, tunc conuenit phlebotomia, siue minurio, & postea pharmacia. vnde duplex est melancholia, s. naturalis, & innaturalis, naturalis est fax sanguinis, quæ quando abundat, est currentes cum sanguine. quare cum sanguine per phlebotomiam euacuatur. ideo facienda est phlebotomia ad eius euacuationem cum sanguine: ab eodem enim calore, vt. s. a calore temperato fiunt sanguis, & melancholia, quæ est eius fex, & postea facienda est pharmacia.

Quarta regula est in illis, in quibus timetur sanguinis, & humorum ebullitio, & conturbatio, & calefactio, conuenit phlebotomia, & isti cum statim sentiunt calefieri, debent phlebotomari, dum tamen non sit timor ebullitionis, conturbationis, & calefactionis, propter humorum abundantiam. Aliquando tamen aliqui decipiuntur per illam regulam, quia statim cum sentiunt calefactionem, & timent de humorum ebullitione, statim phlebotomāt se, & quādo istud est ex cholera calefactione, siue incēfione, per phlebotomiā nō cessat illa calefactio, neque ebullitio; imo per hoc augmentatur, quia phlebotomia humores commouet, & per corpus eos currere facit. Nisi ergo hoc sit ex humorum abundantia, non conuenit phlebotomia. Quod cognoscitur per sudoris multitudinem, & maxime in mane: aliqui enim sunt qui non sudant, nisi quando euacuatione indigent.

Item in illis debet fieri phlebotomia, qui habent fortem virtutem, & qui sunt sanguineæ complexionis, & nō frigida; & sicce, illi possunt plus pati phlebotomiā. vnde Rasis. vij. Alm. corpora apta ad phlebotomiā, et quæ eam plus possunt pati, sunt illa, quæ habent venas amplas, manifestas, & isti sunt pilosi, & habent corpora bruna, & ex colore rubeo, & fusco misti sunt colorati; & iuuenes, & adulescentes, & senes non decrepiti. Sed pueri, & infirmi non sunt minuendi, nisi maxima necessitate cogente.

Quid faciendum ante phlebotomiam.

Consequenter est dicendum, quid sit faciendum ante phlebotomiam, & de hoc prima regula est hæc, quod si timeas, ne humores crassos in se habeat, debet intrare balneum, antequam phlebotometur, quia balneum humores subtiliat, & commouet; sed nō dico eodem die, sed die præcedente, quare non in eodem die; quia per balneum, cutis inspissatur, & lenis fit, quæ cutis lenis cum percussione facta a phlebotomante fugit, & labitur, & est periculum, & propter hanc causam acceptio styripi acetosi ante phlebotomiam est competens, ante dico per aliquos dies, vt materia subtilietur, & per hanc viam fit motus ante phlebotomiam, vt humores dissoluantur, & subtilientur, & propter hoc quando debet fieri phlebotomia, debet fricari brachium, vt humores existentes propinqui brachio subtilientur, & præparentur ad exitum facilius. Item aliquando ante phlebotomiam est dandus cibus, vt ille, qui habet stomachum debilem ex sui sensibilitate, & cui cholera ad os stomachi mouetur mordicando; sed non quicumque cibus, sed bene digestibilis, & ponticus, vt buccella panis intincta in aliquo succo acetofo: confortat enim stomachum sua ponticitate, & prohibet, ne humores fluant ad ipsum sua frigiditate, reprimuntur acuitas cholera, si aliquantulum fluat.

Quid in phlebotomia faciendum.

Consequenter videndum est, quid in phlebotomia est faciendum. Aliquando magnum vulnus est faciendum

Medic. com. statietas.

ciendū in apertione venæ aliquando paruum. Magnum vulnus debet fieri tribus de causis in vena. I. quando sunt humores crassi, siue sanguis crassus euacuandus, & per illud magnū vulnus sanguinis potest facilius exire. Secundo propter teporis frigiditatem, quia humores incrassati, vnde in hyeme debet fieri magnum vulnus. Tertio propter humori abundantiam, quia tunc melius fit euacuatio per magnū vulnus, quā per paruum. Sed paruum vulnus fit, quando virtus est debilis, vt de spiritibus, & calore minus euacuetur. Secundo similiter in tempore calido eadem de causa, & quando sanguis est subtilis.

Item phlebotomandus, aliquando debet iacere supinus, quia per illum modū iacendi virtus preseruatur, nec debilitatur, quia fm Ga. prima particula prognosticorū. accubitus est corporum debiliū super latiorē partem, sicut supra spinam dorsi, quia secundum Auic. est fundamentum corporis, sicut lignum navis est fundamentum, supra quod tota navis fabricatur, ita spina dorsi supra quam totum corpus fundatur. Quando ergo timemus de corporis debilitate, siue quod syncopis accadat, debet phlebotomari supinus.

Tertio in phlebotomia debet videri color sanguinis, quia si album sanguinem exire videas, statim stringas, quia per hoc significatur, quod in corpore sunt frigidi, & crudi humores, propter defectum caloris naturalis digerentis, & amplius non est talis sanguis minuendus per phlebotomiam, & illud dicit Philol. i. & ix. & de animalibus. Vnde Hippoc. mulieri menstrua, sine calore proprio, &c. & quia propter frigiditatem sanguinis albi vomunt aliquando, & menstruant.

Itē in phlebotomia debemus ventū considerare, sicut & in pharmacia: in astate. n. debet ventus septentrionalis eligi, vt sua frigiditate caliditatem temporis tēperet. Itē hora electionis est intra primam, & tertiam horam diei, quia tunc completa est digestio, & superfluitatū expulsio est facta. vnde hæc est hora commoditatis, sed alia est hora necessitatis, & hoc potest esse in qualibet hora diei, & noctis secundum Auic. quia impedimentum non habet ibi locum, cum ibi sit necessitas. De hora quadræ Lunæ non inuenitur ab aliquo auctore medicinæ: tamen Philol. dicit in lib. de regimine principum, quod post plenilunium in defectu Lunæ debet fieri minutio, tamen nos facimus contrarium, vt in pluribus, &c.

Quid post phlebotomiam faciendum.

Vltimo, & septimo videndum est post phlebotomiam, quid sit faciendum. Post phlebotomiam non fiat somnus immediate. vnde Auic. dicit, quod post minutionem non fiat superdormitio, & reddit causam mirabilem, quia per hoc posset accidere fractio membrorum nervosorum.

Alia tamen duæ causæ possunt assignari. Vna est, ne somnū patiens se vertat supra vulnus. i. brachium phlebotomatum, & per hoc lædatur. Alia est, ne humores fluant ad membrum læsum, in quo est dolor propter ictū phlebotomiæ, & fiat apostema. Vnde Gal. 2. aphor. super illo apho. in quo morbo, &c. in somno si sit apostema intra corpus, & membrū læsum, ad ipsum fluunt humores. Sed quomodo habet intelligi causa Auic. Notandum, qd hoc potest esse sic. Confractio est passio membrorum nervosorum, & lacertorum, sed fm Gal. supra illum aph. In quo morbo somnus laborem præstat. Somnus in principio paroxysmi non conuenit, quia calor naturalis ad interiora ingreditur, & exteriora in frigidatur, & sumi remanent ibi non consumpti, propter hoc rigor augmentatur, & etiam paroxysmus prolóngatur. similiter est hic per commotionem humorum, ita phlebotomia ad nervos, & lacertos elongatur, qui non consumpti remanentes in somno in frigidantur in exterioribus, & incrassantur, ideo faciunt nervorum, & lacertorum confractionem si fiat superdormitio immediate post phlebotomiam.

Item secunda causa est frigiditas membrorum incrassans, faciens confractionē, sicut in quartana, in cuius typo fit confractio propter frigiditatem, & crassitatem materiæ.

A sed nervi sunt frigidi, & lacerti. ideo ad ipsos veniēs iste fumus in somno, in quo retractio fit caloris ad interiora, in frigidatur, & incrassatur, & ille fumus in frigidatur, & incrassatur in frigidationem, & incrassationē inducit in membro sine confractione; quia ad membrum consimile præparant ægritudines consimiles, & Gal. supra illum aphorismum. In morbis minus periclitantur ægrotantes. Dicit, qd hoc est intelligendum de somno phlebotomiæ vicino, & nō remoto, post quam sumi illi sunt consumpti.

Item post phlebotomiam debet cauere a multo cibo, in primo, & secundo die, quia cibus debet esse digestibilis, multum sanguinē generans bonum, vt oua forbilia, & vinum bonum, & pulli, vnde secundū Isaac in diætis, cibus est minuendus eis, & potus augendus respectu cibi, non consuetudinis; imo debent minus potare quam ante phlebotomiam, quia virtus digestiæ debilior est; cibus tamen digestibilis, dum tamen sit aliquantulum crassus, est eis bonus, videtur secundum Auic. pullus assatus aromaticus coctus in olla sine aqua.

B Item aliqui post phlebotomiam habent linguam siccam, & hoc propter abundantiam cholerae rubrae, a qua fumus eleuatur propter sui comotionem post phlebotomiam, & eius ebullitionē, & tales debent potare aquam hordei, vt acuitas, & caliditas cholerae mitigetur. vnde illi qui timent de calefactione hepatis, aut stomachi, aut ebullitionem cho. debent hoc facere, multi faciunt, sed ne sciunt causam, & ideo aliquando faciunt male, quia non est cholera rubra abundans in eis. Item non exercitet se post phlebotomiam, quia exercitium plus debilitaret eum, & multi ex hoc debilitantur. Item non balneet se post in die eadē propter eandem causam, et quia fieret humorum commotio, sed iaceat in lecto supinus, quia iste est modus debiliū.

Itē non ligetur fortiter brachium, ne dolorem inducendo fiat humorū fluxus ad locum, nec brachiū stringatur pannis multis, & regatur, ne grauet, & nimis caleat.

C Item aliquando accidit inflatio in brachio, aut apostema, & tunc debet fieri phlebotomia in alio brachio fm Auic. sed fm Rasim fiat phlebotomia supra locum phlebotomatum in eodem brachio, & tunc ponantur reperculsiua supra locum, ne recipiat materiam.

Item vulnus per phlebotomiam in brachio factam aliquando tarde sanatur, & hoc propter inunctionem phlebotomi in aliquo oleo, vt leuius intret, & minus lædat phlebotomatum, sicut dixit Gal. ix. megarechni, & tunc tardius curatur vulnus, quia secundum Ioannitium, & Gal. & omnes auctores, vulnus nō curatur, nec sanatur, quādiu aliquid est inter labia vulneris, & oleum existens inter labia vulneris impedit eius citam cōsolidationem.

Secunda causa quare vulnus per phlebotomiam factum tardius curatur, est nimia sanguinis euacuatio, per quam virtus debilitata retardat continuationem, & cōsolidationem vulneris; vnde virtus naturalis est debilis.

D Tertia causa est brachij nimius motus, quia secundum Auic. peripneumoniae vulnera non sanantur, neq; cōsolidantur nisi membrum sit in quiete, hæc tria ergo curentur per sua contraria. vnde non fit inunctio phlebotomi in oleo, ne fiat euacuatio multa, nec motus brachij, neq; exercitium iniūgatur; in istis enim est periculum, & maxime in basilica, & cardiaca, quia in cephalica est minus periculum, vt videbitur. Notandum quod phlebotomia subtiliat humores, & etiam meliores facit eos.

Medicinæ conuenientes ad capitis euacuationem.

Superius dictum est de quibusdam medicinis conuenientibus ad euacuationem capitis. Nunc adhuc videamus de quibusdam ad hoc conuenientibus. Et ad hanc lectionem spectant quatuor medicinæ, quarum prima est theodoricon empiricon. Secunda est theodoricon anacardinum. Tertia est pilula cochiae. Quarta pilula Rogerij.

Theodoricon a theos, quod est Deus, & datū quasi a Deo datū empiricon, id est bene expertū. est laxatiuum, sed nō fortiter laxat, calefaciēdo melacholiā, & phlegma si cum

Mesua.

E E e

si cum

De theodori
con empiri-
con.

si cum eo iungatur scammonia, aut hermodactyli, aut efula laxat fortius. secundum Nicolaum principaliter a capite phlegma purgat; hoc tamen non est verum, sed principaliter a mēbris sub diaphragmate. vnde proprie a matrice euacuat, quia eam inundificat, & menstrua prouocat, si detur sero cum decoctione alicuius herbe valentis ad hoc, vt artemisia, aut rutæ maioris, & secundario a iuncturis euacuat, purgat amplius, quam benedicta.

Draguntea.

Item si ex ipso, & draguntea, & nigella, fiat pessarium mirabiliter menstrua prouocat. Item habet vnum speciale scilicet quando palatū ex eo fricatur attrahit phlegma a capite, & ideo valet in lethargia. vnde ad experimentum vocatus fui ad quandam mulierem, quæ iam amiserat loquelam, vt restaurarem ei loquelam, ad tēpus fricaui palatum cum eo, & aliquantulū posui de diacastoreo, & recuperauit loquelā, & fecit testamentū suum, & mortua fuit. Item ex isto electario, & amylo fiant pilulæ, & sub lingua teneantur. valent ad vocis restaurationem amissam ex phlegmate crasso, in pectore inuiscato, & melius est, si castoreum apponatur. Item si detur cum decoctione tamarisci in mane deoppilat splenem. Item si detur de eo drac. i. diacalamenti drac. i. mulieri in vespere, & sequatur potus vini cum decoctione artemisie, & rubæ maioris prouocat mēstrua, & preparat ad conceptum, quia purgat matricem, & principaliter inferiora, vt credo. Si tamē ista medicina detur cum decoctione rutæ maioris, artemisie, &c. valet ad menstrua prouocanda, vt dictū est, dosi huius medicine est vn. s. valet ad hemeraneam, & vertiginem capitis, quia phlegma a capite purgat, & a pectore, & contra fluxum phlegmatis, qđ in fauce a gutture decurrit, ex quo fit homo sine voce, & etiam spleneticis sine febre colorem bonum facit.

De theodori con anacardino.

Theodoricon anacardinum e conuerso purgat respectu primi, quia purgat partes, quæ sunt supra diaphragma principaliter, & præcipue caput a melancholia, & phlegmate calefaciendo ea. secundario alia membra, cum pulpa, aut efula laxat fortius. nō detur in liquida substantia, sed in pilulis, sicut neque alia medicine attrahentes a capite, quia eas oportet diu remanere in stomacho, cū a remotis. s. a capite extrahant. Dosis eius est drach. i. & s. valet ad memoriam amissam restaurandam ex phlegmate. vnde si in lethargia primo rasum sit caput, & accipiat illud electariū, & acuat cum succo anacardi, vt. f. inringatur in eo, & ex eis fricetur posterior pars capitis, valet ad memoriam restaurandā amissam propter phlegma. phlegma. n. corrumpit memoriam sua frigiditate spiritus congelando, & humiditate sua formas receptas habilitando, sicut accidit in aqua; siud enim quia calidum, & sicum est, phlegma a capite euacuat, & ipsum consumit. Si autem pessarium mittatur in matricem, mundificat eam, & materiam mēstruorum extenuat. Ideo mulieres, quæ non concipiunt ex humorū in matrice abundantia, eam accipiant, quia euacuat, & consumit.

Nota.

De anacardino.

Anacardus est fructus calidus, & ficcus. Vnde Auic. anacardus vrit humores, et vlcera, nettos adiuuat. vnde confert eorum frigiditati, vnde aliquod oleum valens ad hoc accipitur in puluere castorei, & succo anacardi si inueniatur, quia raro inuenitur succus, quin sit deficcatus, & fricetur netui, videlicet. Anacardus, vt dicunt quidā, est pediculus elephantis, quod falsum est, immo est fructus arboris calidus, & ficcus. in 4. & in quarto gra. in hoc electario, & in præcedenti est basis aloë.

De pilulis cochij.

Pilulæ cochij sunt optimæ, purgant phlegma a stomacho, & a capite, & ideo contra passionem capitis valent, contra hemeraneam, vertiginem, & epilepsiam, & breuiter contra abundantiam phlegmatis in capite; & valent contra elephantiam. dosi earum est vsque ad dra. 3. habent enim in se tria, diagridium, colocynthidem, & aloë, conficiuntur cum succo solatri, quia ista frigiditate reprimunt acuitatem medicinarum, aut cum aqua infusionis tragacanthi, quia prohibet excoarationem intestinorum contra diagridium, & aloë, quia aloë nocet stomacho, & hepati ponuntur in illis pilulis confortantia stomachum, & hepar, & patet.

** Est foris nimis.*

Pilulæ Rogerij sunt multum bonæ ad purgationē stomachi, & capitis de phlegmate. vnde multum visum acuiunt. consumendo materiam venientem ad oculos. vnde si aliquis conquereretur de capite, & visus debilitate propter phlegma, euacuarem illud cū pilulis cochij, & pilulis Rogerij, postea purgatione facta dare pilulas Rogerij. de quarto in quartum diem sine obseruatione dietæ ad residui consumptionem, fortificato patiente post euacuationem, vt post quindecim dies non dentur pilulæ. In pilulis enim Rogerij sunt digerentia, & consumentia phlegma, & si ex eis medicinis, quæ cadunt in eis fiat puluis, sine laxatiuis, bonus est ad visum clarificandum.

De pilulis Rogerij.

An artificiale sit acuire electaria.

Habito de euacuatione, & quia electaria solent acuire ad laxandū. Ideo solet queri vtrum electaria acuire sit artificiale, & videtur, quod sic. Primo quia hic est vsus communis; cum scammonia enim acuitur diacytonites, & oxy. Item medicus est naturæ minister, ergo malitiam, quam medicina infert naturæ, debet auferre meliori modo quo potest. Sed malitia medicina, & eius horribilitas meliori modo quo potest aufertur, ergo, &c. Item Aui. c. de syrupo acetoso dicit, qđ abominatio medicinarum est causa, quare ponitur plus in eis de zucchero, aut minus. Illud. n. quod medicine abominationem tollit, artificiale est iungere cum medicina, sed electarium eius abominationem aufert, ergo, &c. Contra, medicina debet remanere in stomacho, vt attrahat humorem ad stomachum ibi quietam manens, sed electarium propter sui dulcedinem, & caliditatem, etiam ab alijs membris attrahit, & sic operationem medicine impedit, nullum tale est artificiale cū medicina adiungere, ergo, &c. Item Gal. in fine acutorum dicit, qđ duæ contrariæ medicine non debent simul admisceri. Sed electarium est contrarium medicine ipsam acuenti, quia electarium est aptum natum trahi a membris, & est eis multum amabile. Et medicina cum sit odiosa membris, magis nata est ab eis expelli, quam trahi, ergo ex cōplexione horum duorum fiet nocuum, & impedimentum.

Item medicina laxans, & alterans sunt contrariæ, ergo non debent simul commisceri, sed electarium alterat, & medicina laxat, ergo, &c.

Solutio. dicunt quidam qđ nō est artificiale acuire electarium, quia medicina attraheretur per accidens, licet cū electario, sicut ad intersectionem vermium videmus, qđ primo datur res dulcis, vt serum, & propter sui dulcedinem attrahitur illud, & postea succus amarus latitans sub illa dulci, per hoc vermes interficiuntur. Similiter est hic, quod medicina venenosa cum electario misla attrahitur cū electario, quæ mēbro nocuum inducit. Sed ego dico, qđ aliqua est artificiale acui, & aliqua non acuire illa electaria, quæ stomachum respiciunt est artificiale, vt diacytonites, sed acuire illa, quæ mēbra remota respiciunt, vt plurima, & similia, nō est artificiale, quia tūc cū eis attraheretur medicina ad mēbrum; cum. n. acuitur electarium respiciens stomachum, vt diacytonite, aui. de a stomacho recipitur, & retinetur, ita, qđ operationem suam, remanendo in stomacho, potest medicina facere, nec ab alijs membris rapitur, siue attrahitur, quia electarium per medicine acuitatē corrumpitur. modicum. n. fermenti corrumpit magnam quātitatem pastæ. Iste modus exhibendi inuentus fuit propter medicine horribilitatem, & propter delicatos non potentes accipere per se, quia illam abhorrent valde, & sic patet solutio ad primum, quod medicina non attrahitur a membris cū electario, quia medicina electarium corrumpit, sicut fermentum pastam, & ideo citius expellerent illud membra, quam ipsum attraherent. Ad aliud dicendum, quod duæ medicine contrariæ, quatum vna corrūpit aliam, non debent commisceri; sicut aqua hordei, & secania bin, sed sic non est hic vnum facit ad euacuationem, & aliud ad remouendum medicine ab euacuationem, & malitiam, & propter hoc patet solutio ad omnia.

Solutio qua dicitur.

Per

Per quod acuiuntur medicina.

Consequenter queritur, per quid acuiuntur melius medicina, aut cum scāmonea non cocta, aut cum cocta: & videtur quod cum non cocta, quia medicina acuiuntur cum scāmonea ut laxent, sed coctio virtutē laxandi ab ea tollit, quia coctio est fortior quam contritio, per quam suā vim amittit sicut Avic. maxime cum ignis sit fortissimū agens & 4. meteorū, omnia sunt materia igni, ergo non debent acui cum scāmonea cocta, sed cum cruda.

Item quod confortat malitiam medicina non competit. Sed coctio confortat malitiam scāmonea cum coctio det ei acuitatē, ut patet per simile, quia coctio acuit lapidem, & calcem, & mel, ergo similiter scāmoneam. Oppositum facit usus communis.

*Solutio
questionis.*

Solutio. dicendum quod medicina aliquādo acuitur in principio veris, ut per totū annū possit conservari, & dari quādo volumus, & tunc cum scāmonea non cocta debet acui, ne sua virtus debilitetur, neque timetur de eius malitia, quia per diuturnitatem temporis satis aufertur. Aliquando autem acuiuntur medicinam, quæ non debet diu servari, sed quæ post quatuor dies, aut post tres debet exhiberi, tunc cum scāmonea cocta debet acui, ut sua malitia per partium subtiliū ignearū ablationē reprimatur, & ideo etiā coquitur cum aliquo repressivo malitiæ suæ, ut cum coctanis, vel cum aliqua tali, ut dictū fuit prius in sententia.

Ad primam contra, dico, quod coctio pauca, & moderata, non corrumpit proprietatē suā substantiæ, scāmonea, sed immoderata corrumpit, neque coquitur ita, quod immoderata ab igne calefiat: quia coquitur in folijs caulibus, aut in pasta, aut in coctano in furno, leui igne, vel calefacto.

Ad aliud dicendum, quod actio calidi secundū Avicē. dupliciter acuitatem inducit; vno modo propter partium terrestrium ignitionem, sicut in lapide, & calce: secundo modo propter consumptionem partium aquosarum, & humidarum existentium in re, & sic in melle acuitatem inducit consumendo partes, quæ sunt in eo, quia in eo est multum humiditatis quod consumitur in eius decoctione. Sed scāmonea non habet partes terrestres tales, aut aquositatem, quæ debeant consumi; sed quasdam subtiles igneas acutas, quæ euaporant, & consumuntur in decoctione, ideo non acuit eam, sed eius malitiam aufert.

Consequenter queritur utrum medicina successiva debeat acui cum lapide lazuli: & videtur, quod non, quia nihil secessum impediens, & ad oppositum medicinam trahens debet acutere medicinam secessivam. Lapis lazuli est huiusmodi cum sit vomitiuus. ergo &c.

Item nihil impediens operationem medicinæ secessivæ debet eā acutere, sed lapis lazuli impedit operationem medicinæ secessivæ, quia comprimendo facit medicinā citius descendere quam deberet à stomacho, & intestinis, in quibus manere debet, ut attrahat humores, ergo &c. Oppositum facit communis usus.

Consequenter queritur, quare medicina acuitur, & quare non datur acumen per se, & medicina per se. si dicatur, ad hoc acuitur, ut illa medicina in pauca quantitate possit attrahere acuatā, sicut non acuatā in magna. ergo tunc debet dari acumen, quia in pauca quantitate laxaret magis quam medicina in magna.

Solutio ad primam questionem: ego dico, quod medicina, quæ dantur ad euacuationem melancholiæ, siue dentur in liquida substantia, siue in pulverizata, bene acuiuntur cum lapide lazuli bene loto in aqua, ut per illam abluitionem sordities, per quam erat vomitiua, auferatur, unde debet abluui in aqua, & postea remoueri illa aqua, & imponi alia; & sic deinceps quousque clara, & sine sapore exeat, & debet sic acui. primo debet exhiberi medicina in mane in liquida substantia, & in sero in pulverizata, cum patiens ierit tribus, aut quatuor vicibus ad fellam, debet postea ministrari lapis lazuli distemperatus in syrupo vio. vel aliquo alio. Et tunc iuuat medicinam in attrahendo, & ipsam festinat, ne ei noceat, & tunc non nocet in illa operatione, quia non facit medicinam citius descendere, quam fecerit suam operationē, quia non datur simul cum ea, sed prius, nec vomitū indu-

Acar, cum sit ablutus. & sic patet solutio ad obiecta.

Ad secundam questionem dico, quod non debet dari medicina per se, nec acumen per se, sed vnum cum alio: causa est, quia in medicina laxatiua duobus indigemus. primo, ut in stomacho remaneat sufficienter ad hoc, ut ad actum possit reduci, & in intestinis suam operationem facere, ibi remanens. secundo ut sufficienter possit trahere. Vnum deficit in acumine. scilicet remanentia sua, quia ita est odiosum stomacho, ut non possit remanere, ut suam operationem faceret, immo ante ipsam expellitur à stomacho. Secundo deficit in medicina non acuatā, quia debilis est virtutis in attrahendo. Ut ergo possit remanere, & attrahere fortiter, utriusque ponit, & non vnum per se, nec aliud per se.

Diasena dicitur, eo, quod est ibi plus de sena, quā de alijs speciebus, valet proprie melancholicis, maniacis, cardiacis, tristibus. tota confectio est lib. i. &c.

Electarium de succo ros. ab eodem succo dictum expertum contra guttam arthriticam ca. cholera rubeam purgat, & conualescentibus ab infirmitatibus. scilicet tertianis, quotidianis, purgat sine molestia reliquias malorum humorum. educit potenter, quæ remanserunt, &c.

Electarium dulce. ros. cinna. zingi. melan. ana. dr. 6. zucch. vnc. v. sand. alb. & ru. ana. drac. 4. hermod. esula. ana. drach. i. diagridij, turbith. ana. vnc. i. & i. zucchari, mel quantum sufficit.

Pilula de mastice, & aloë. Rec. aloes. vnc. s. mastice drac. 2. gar. ros. an. dr. i. turbith, diagridij, an. scr. i. confice cum succo fen. dosis est dr. ij. potenter visum clarificant.

Pilula de quinque generibus myrobala. ros. omnium myroba. agarici, diagridij, &c.

Quæ venæ sint aperiendæ in phlebotomia.

Superius inquisimus septem conditiones circa phlebotomiam. Adhuc duo videamus quantum spectat ad istam lectionem. Quorum primum est, quæ venæ debeant aperi in corpore humano in phlebotomia. Secundum est, de inspectione sanguinis post phlebotomiam, quomodo cognoscimus utrum sit bonus, vel malus.

Et circa primum sic procedo, in phlebotomia aliquæ aperiunt venæ, aliquæ arteriæ. In apertione autem arteriæ est timor: & huius causa potissima est nimius fluxus sanguinis, quod duplici de causa habet fieri in phlebotomia, vna causa est caliditas sanguinis arterialis, calidum. n. est facile mobile, arteriā dilatās, & aperiēs; ideo iuuat multū ad euacuationē sanguinis in phlebotomia arteriæ. Secunda causa est arteriæ mobilitas, ideo in ea tardius curatur, quia vulnera non curant, nisi quiescant, & quia mouetur, consolidari non potest. Prodest tamen tripliciter, vno modo cum est in corpore sanguinis subtilis abundantia, & quinque vaporosi, & quandoque calidissimi. Sanguis. n. subtilis; ex quo spiritus & calor naturalis fiunt, in arteria habitat. Item vaporosus sanguis in ea arteria habitat, & sanguis sanguineus in venis sicut Avic. Item calidissimus, quia à corde efficitur, & digeritur, quod est calidissimum membrum.

Quæ venæ sunt phlebotomandæ.

Item venarum apertio est in multis membris; aliquæ in brachio, siue in magna manu; aliquæ in parua; aliquæ in pede: aliquæ in naso; aliquæ in frōte; aliquæ in labijs, aliquæ in lingua, siue in palato; aliquæ in angulis oculorū versus frontem. Item in manu maiori, quæ est ab alis vsque ad cubitū sunt quinque venæ aperiendæ sicut Avic. in 7. Alma, & sicut Avic. in i. Vna vocatur cephalica, quæ est capitis. Secunda basilica, quæ est hepatis, Alia mediana, siue cardiaca, siue nigra, sicut quod vocatur ab Avic. siue matrix. Quarta, axillaris, Et quinta, funis brachij. Et in manu minori vocatur sceilē, siue subaxilla, siue saluatella. Et in brachio, sicut quod continet manum maiorem, & minorem sunt sex venæ aperiendæ, & vna, quæ est in manu minori aperienda, quæ est inter medium, & auricularem.

In pede sunt 3. ischiatica, saphena, & vena ischiatica poplitis.

Cephalica à collo, & à partibus, quæ sunt supra collū euacuat, & ideo in passionibus capitis valet, ut in hemi-crania, mania, & alijs calidis passionibus; siue ex materia calida, unde ipsa incipit, siue oriatur ab humero tendens

Mesua.

E e e 2 versus

versus partem sinistram brachij.

Basilica immediate euacuat a partibus sub collo, vt pectore, hepate, siue passionibus pectoris, & hepatis valet. vnde in pleuresi valet.

Mediana est inter duas. quarum vna est in superiori parte brachij, & alia in inferiori, inter duo extrema, ista mediat. Basilica incipit ab ascellati, & tendit ad partem domesticam brachij ad curationem. Mediana est ramus vtriusque. Igitur mediana, siue nigra est media inter istas duas tripliciter; in sim, vt visum est, in compositione, quia ex eis componitur, sicut medium ex extremis, & vtriusque est ramus, quia ex duobus ramis, quorum vnus ab vna procedit, & alius ab alia componitur; & est media in euacuatione, quia vndiq; euacuat; & ab inferioribus partibus a collo, & a sub collo, & supra collum. vnde est utilis toti corpori in euacuando; non vniuersalis, sicut qui dam dicunt, quia a corde oritur; sed quia ramus basilice, & cephalice est; & quia cum volumus phlebotomare de basilica, & non apparet bene, debemus magis medianam, quam cephalicam accipere, quia magis conuenit cum vtraque, quam vna cum alia, cum sit ramus istorum, & illa extrema.

Sceile, siue saluatella est vena, quae est inter medium, & auricularem tendens plus versus digitum medium, et illa aperitur in dextra parte, siue in manu dextra in oppilatione hepatis, & in sinistra manu in oppilatione splenis, & qua hoc fit, nescitur ratio sicut Aui. sed experientia hanc enim inuenit Gal. per somnum, sicut dixit, q. habebat in cura quandam patientem oppilationem splenis, & hepatis, & somniauit se hanc patientem phlebotomare de illa vena, & sic fecit, & curata est. De illa fit phlebotomia ponendo manum in aqua calida, quia subtilis, ideo vt increassetur, & dilaretur, ne vulnus claudatur citius debito, & vt sanguis crassius subtilietur, in aqua calida ponitur, quia remota est a corde, &c.

A villaris est illa, quae posita est sub basilica, & illa apparet in ligatura brachij; & de illa est illud iudicium, quod de basilica.

Funis brachij est illa, quae est supra cephalicam supra os vicinum, siue alterius brachij versus partem syluestrem, & est idem iudiciu de illa, & de cephalica. licet ergo sicut Gal. & Aui. in apertione venae sit euacuatio vniuersalis a toto corpore, non tamen ab omnibus venis aequaliter, vt visum est, licet ergo a toto corpore euacuent, non tamen eis est timor aequalis; immo secundum Ras. vj. Alman. cephalica est securior, basilica vero est magis timenda, & cardiaca adhuc plus est timenda, licet minus quam basilica secundum aliquos. Cephalica enim est securior, quia nec iuxta ea est neruus, nec iuxta ea est arteria; sed sub cardiaca est neruus, & aliquando supra eam neruus subtilis; ideo timendum est, ne incidatur neruus. Basilica est periculosa valde, quia sub ea est arteria, & iuxta eam est neruus, & musculus; ideo cauenda est valde supra venam ponitur arteria in interioribus corporis, quia est locus nobilior. in exterioribus sunt venae, vt melius prohibeatur a nocuentis secundum Aui. in. i. Sceilem, siue saluatella non est periculosa, sed tamen subtilis est, ideo, vt appareat magis, & melius, ponitur in aqua calida.

In pede sunt praedictae tres venae; & haec aperitur cum volumus trahere sanguinem, & ad partem inferiorem, & ad prouocationem menstruorum. Et illa quae est in pollice, vel poplite sicut Aui. magis valet, quam saphena, aut ischiatica, quia propinquior est matri; ideo melius potest ab ea trahere. Saphena similiter a virga, & testiculis, & matrice medicinam, id est sanguinem trahit. Et ischiatica ab anchis, & renibus; & a membris, quae sunt situata versus partem syluestrem melius trahit. Saphena a matrice a membris positis versus partem domesticam; licet enim sint rami venae vnus secundum Gal. vi. apho. experimento sic probatur esse, licet causa ignoretur.

In medio frontis est vna vena aperienda in antiquatis passionibus faciei, vt morphea, & unperigine, & scabie, & passionibus oculorum; prius tamen debet fieri minutio de cephalica vena.

E In naso similiter, sed in apertione vtriusque, debet collum ligari, & postea aperiri vna, aut alia: post enim ligationem colli melius manifestatur.

In labijs sunt venae, quae aperiuntur propter apostema exiens, in ore, aut gingiuis; cephalica tamen prius minuta.

In palato sunt quatuor venae, quae si aperiuntur valent fluxui rheumatis ad dentes in eis facientes dolorem. vnde quadam muliere curavi per hoc, q. habebat dolorem in dentibus. ex fluxu rheumatis ad illum locum, primo tamen posui repersuiva, & restrictiva fluxus, & nihil profuit; deinde mitigatiua, & nihil profuit; deinde maturatiua, & nihil profuit, postea feci eam minui de cephalica, et postea ego feci aperire illas quatuor venas, & curata fuit. vnde hoc est bonum, quando materia fluxa est digesta, quia nisi esset digesta, forte non eureret, & istae venae sunt manifestae.

Item venae, quae sunt in angulis oculorum, versus frontem, illae aperiuntur in passionibus oculorum, cephalica prius minuta.

Ille venae, quae sunt in lingua, id est, quae sunt sub lingua aperiuntur in synanche, prius tamen cephalica minuta. Venae, quae sunt in temporibus inciduntur in hemiparanea, & propter magnum capitis dolorem, & pro aegritudine capitis diuturna, & illae sunt, quas Hippocra. & Aui. vocant iuueniles, quarum abscissio reddit hominem impotentem generare.

Item in collo sunt duae venae, quae vocantur gindem, quae minuendae sunt in principio lepra, tamen anhelitus angustatur maxime. vnde etiam in synanche impediende anhelitus valet hoc.

De inspectione sanguinis post phlebotomiam.

Consequenter videamus de sanguinis inspectione post eius extractionem. primo eius substantia consideremus. vtrum sit crassus, vel subtilis. Si sit crassus, aut spissus, ipse significat abundantiam crassae materiae, aut siccitatem, pp caliditatem consumentem humiditatem. Si sit subtilis, ipse significat indigestionem, & abundantiam humorum crudorum indigestorum. si calidus, calidiorum. si frigidus, frigidiorum. Si sit vntuosus, significat, aut lepra futuram, aut nimiam pinguedinem. Lepra, quia vntuositas fit in sanguine ex calore forti, ipsum in vntuositatem conuertendo, quae adurit sanguinem, & lepram facit.

Item per saporem. si sit dulcis, signum est, quod bonus est, quia signum est copulae digestionis. si amarus, abundantiam cholerae. si acris, significat abundantiam melancholiae. si insipidus abundantiam phlegmatis.

Item per odorem. si sit fetidus, significat humores fetidos, & corruptos. si aquosus, significat indigestionem, vnde est in eo aquositas aliquando multa, quae est in eo, vt transeat per venas hepatis angustas, & illa debet habere colorem urinae, quae est superfluitas digestiuae secundae.

Item aliquando est in eo spuma, & ista spuma significat (si non erasatur ex ea) sanguinis ebullitionem, aut ventositatem, ideo, si non sit in eo spuma, bonum est.

Item per colorem debemus inspicere. si sit albus, dominium phlegmatis adusti est in eo, aut non adusti. Verum adusti potest cognosci per viscositatem, quia tunc est viscosus, & facit viscositatem in eo adurens calor, sed aquosus, phlegma naturale. Color bonus in eo est rubeus, tendens ad quandam obsecuritatem, quia purpureus color intensus rubedinis, & clarus significat choleram, secundum Gal. in primo de crisi. obsecurus, sanguinem crassorem.

Item aliquando est viridis, & significat completam adustionem: aliquando liuidus, & tunc significat melancholiae abundantiam, aut spirituum mortificationem. Item aliquando citreus, & signum est, quod est subtilis: aliquando tarde, & signum est, quod est crassus: cum mediocriter, mediocriter, aliquando cito coagulatur, & est signum tunc, q. est crassus: aliquando tarde, & est signum, quod est subtilis. Item bonus sanguis debet esse diuersi coloris in suis partibus. In superiori parte rubei coloris, & versus extrema, quia ille est leuis, ideo ad locum superiorem mouetur. In medio rubeus, non clarus in fundo niger, propter melancholiam, quia sanguis crassus

erassus melancholicus, in fundo residet.

Item per figuram potest cognosci. unde accipias baculum in extremo rotundum, si non resistit, sed statim scindatur, signum est siccitatis; si resistat multum, est viscosus; si mediocriter, mediocritas.

De tribus electariis laxatiuis.

Habito de quibusdam medicinis, tunc dicamus quantum ad presentem lectionem de tribus electariis laxatiuis, & de duabus medicinis. Trium autem electariorum. Primum est diasena. Secundum est electarium de succo ros. Tertium est electarium dulce. Duorum medicinarum. Prima est pilula de mastiche. Secunda est pilula de quinque generibus myrobalanorum.

De diasena. Diasena est electarium laxatiuum propter senam, quod est in eo basis: Et est sena herba calidissima, siue calida, & sicca, cuius folijs utimur, purgat cholera rub. & chol. nig. & phlegma. Item confert scabiei, lepra, quartana, & contra vitium splenis, & epilepsia, & syncope, & contra hamorrhoidas, & purgat melancholiam, & ideo purgat quemlibet humorem preter sanguinem. Si volumus purgare phlegma plus quam cholera, vel melancholiam, debet dari cum cartamo, aut cum semine vrtice. si plus cholera, debet dari cum sero caprino. si plus melancholiam, cum decoctione epithymi. haec sunt verba Haly Abbatis. ij. practica de regali dispositione. dicit, quod dos eius est bene a drach. iij. vsque ad vij. Diasena euacuat melancholiam adustam, & non adusta; ideo confert melancholicis, & maniacis, quia melancholia, quae est morbus, fit ex melancholia non adusta, & cardiacis, cum cardiaca debeat fieri ex fumis melancholicis ad cor eleuatis ex humore multo spiritus vitales inficientibus, siue conturbantibus. Item tristibus, cum tristitia fit ex abundantia humoris melancholici spiritus obumbrantis, & obsecutantis; gaudium enim fit in luce, sed in tenebris anima tristatur. In isto est plus de sena, quam de aliquo alio, ideo est basis. In eo est sericum combustum, sericum enim confortat cor, & materiam superfluum consumit, combustum plus consumit, quam confortat; quia tamen non potest conteri, nisi prius comburatur; ideo semper cum ponitur in medicinis, siue hoc sit ad confortandum, siue ad consumendum, semper comburitur; licet sua virtus semper minuatur in confortando. Ibi sunt lapis lazuli, & armenij, qui melancholiam euacuant, sunt tamen stomacho inimici, quia vim habent nauseatiuam. Abluitur sic, ponitur in aqua, & illa cum sit immunda amouetur, & ponitur alia quousque aqua clara exeat, & sine sapore, per quod significatur eius sordices esse remota. abluere debet lapis lazuli, & lapis armenius post suam puluerizationem, ozymum, i. semine basiliconis, & crocus, &c. Ponuntur hic ad confortationem cordis, capitis, & spirituum; & cetera patent.

De electario de succo ros. Et electarium de succo ros. fuit inuentum propter delicatos, medicinam non potentes accipere per se. confert podagrae, ischiaticae ex causa calida, quotidianis, tertianis, quando est tertiana non vera, quia cholera euacuat, reliquas morbi euacuando. ibi sunt sex, scilicet succus ros. qui sua proprietate confortat stomachum secundum Serap. in vij. & excoarationem intestinorum sua stypticitate reprimunt; ideo reprimunt malitiam scammonae. Praeterea ibi sunt sandali propter hepar, & camphora propter cor, quia non sunt nisi tria notum, quae facit scammonae scilicet stomacho, intestinis, hepatis, & cordi; ideo inter omnia electaria hoc est valde artificiale.

In eo Mes. sunt drach. ij. Electarium satis forte est, quia in libra i. ipsius sunt drach. ij. scammonae, & illud est multum. ideo non datur, nisi vsque ad drach. ij. medici istud portant secum, & quando medicina parum ducit, patienti dantur dra. ij. Vel circa, vt plus ducat. Sed in eo est periculum dare sic post medicinam, quia vnus per huius medicinae receptionem fuit ductus. l. vicibus. Istud electarium est bonum, & securum, unde vnus medicus magnus fuit, qui semper isto utebatur, & nunquam (dum posset) dabat aliam medicinam; non tamen detur post fortem medic-

Anam, vt dictum est; licet non ducat tantum, quantum competit, quia per hoc medicina vigorata ultra modum duceret, & ideo esset periculum, unde melius esset expectare, quam ita cito dare.

De electario dulci. Electarium dulce est eiusdem generis, euacuat phlegma, & cholera, & ideo contra tales morbos, in quibus est vterque humor, valet, unde valet arthriticis, quia arthritica secundum Aui. fit ex cholera ductrice, & phlegmate morbum generante, & inducente. Esula, & scammona sunt in eo basis. Ibi sunt confortantia, rosa, & sandali, & similia; & euacuantia tria, vt hermodactyli, esula, & scammona. Differt ab electario de succo ros. quia electarium de succo ros. cholera puram euacuat; ideo in tertianis puris, & veris competit, & aliud purgat cholera, & phlegma, ideo in tertianis non his competit, & quotidianis. Sed quia electarium de succo ros. tantum cholera proprie purgat, ideo confert tertianis veris proprie, & etiam arthriticis de materia cholerica, unde dicit Nicolaus, quod competit contra guttam, cholera, & chole. rub. purgat, & conualescentes ab infirmitatibus, tertianariis, & quotidianariis. purgat sine molestia.

Pilula de mastiche, & aloe. Pilula de mastiche, & aloe purgant secure, & valde stomachum, cum est phlegma in eo contentum, acuiunt visum cum debilitatus est ex fumis eleuatis a phlegmate contento in stomacho. Aloe in eis est basis. Mastix ponitur ad repressionem malitiae aloes, quia confortat stomachum. Dosis earum est drach. ij. sine acumine aliquo, & optime purgant garyophylli ad stomachi confortationem. rosa ad intestinorum confortationem. crocus ad confortandum cor, & ita reprimunt malitiam scammonae. dantur secure ad euacuandum phlegma a stomacho, sine obseruatione diatae.

Pilula de quinque generibus myrob. Pilula de quinque generibus myrob. i. de quinq; myrob. optimae sunt ad purgandum chol. & phlegma, & melancholiam a stomacho, & membris vicinis, & dosis est. vnc. semis, vel drach. vj. quia non sunt violentae. myrob. in colatura bene dantur vsque ad drach. xx. in substantia sua, vsque ad drach. x. unde bene do de istis vsque ad drach. xx. unde accipio emblicorum, bellicorum, ana vnc. sem. sed vniuscuiusque, & ita. vij. drach. de illis, deinde alia prima puluerizata absque ad vj. drach. & pono in decoctione primorum myrob. & deinde aliam decoctionem, quam habeo valentem ad hoc; commiscendo cum illa decoctione, & totum simul do. Et tu dices, q. myrob. amittunt vim suam in decoctione, dico q. non, moderata existente, licet non sint ita fortes. Rasis dicit in suis experimentis, quod non debent dari in sua substantia, quia sua asperitate, & siccitate pectori nocent, & sua stypticitate post laxatiua vehementer constringunt. Vnde patientes post suam exhibitionem de his conqueruntur, & propter hoc cum his ponitur zucarum reprimens eorum asperitatem nocentem pectori, & casia fistula, & tamarindi, ne constringatur ita fortiter. Vnus est modus exhibendi, quem ponit Rasis. accipiantur myrob. centum, & ponantur in aqua frigida, ita quod sit aqua emminens bene per iij. digitos aut iij. deinde dimittantur bene per vij. dies in aqua illa; deinde auferatur aqua illa, & ponatur ad Solem desiccare; deinde aqua ponatur, & dimittatur per iij. dies, vel per v. quod est melius; deinde iterum ad Solem ponatur: & sic fiat donec albescant illi myrob. & exeat aqua sine sapore, & clara. Deinde ista aqua, quae prius est extracta, detur patienti; euacuant enim sine periculo, & sine malitia saporis respectu aliorum scilicet decoctione, vel in substantia.

De phlebotomia respectu pharmaci.

Vlso de phlebotomia in se, & absolute, nunc videndum est de ea respectu pharmaci. Et circa hoc queritur, dato q. vtrumq; competat, quid istorum est prius faciendum, vel pharmacia, vel phlebotomia? Et videtur, q. phlebotomia, quia sicut cognitio generalis praecedit specialem, ita euacuatio generalis, vel vniuersalis praecedit specialem, secundum Galen. in multis locis. Phlebotomia est euacuatio vniuersalis respectu omnium humorum, & specialiter sanguinis; Pharmacia specialis respectu vnus,

Mesua.

E E e 3 ergo

ergo, &c. Item secundum Ras. & Auic. prius debet fieri euacuatio vniuersalis quam particularis; primo enim docent phlebotomare de cephalica, quæ vniuersaliter euacuat, antequam fiat euacuatio de vena frontis, aut de venis, quæ sunt sub lingua, ergo &c. Item dicit Gal. in vij. megatechni, quod si inueniatur medicina, quæ scilicet curet morbum, & symptomata simul, ipsa est melior, quàm si alterum tantum, ergo similiter euacuatio est melior, quæ duo facit, quàm vnu tantum, si vtroque indigeamus; sed phlebotomia est huiusmodi, quia humores omnes euacuat, & non pharmacia. Sed euacuatio melior, & securior est facienda prius sicut auctores, ergo &c. Et tu dicis ad hoc forte, quod si humores sunt subtiles, prius est facienda phlebotomia quam pharmacia, si sint indigesti, & viscosi, prius facienda est pharmacia, quia si phlebotomia daretur contra humores frigidos viscosos sanguis frigidus humidus, & viscosus remaneret paucus, quia euacuaretur in phlebotomia calor naturalis, & spiritus.

Contra dixit Gal. xi. megatechni, quod si sit sanguinis multitudo, & viscositas, & oppilatio, & pharmacia indigeat, prius tamen est succutendum cum phlebotomia, ergo, & in viscositate, & oppilatione corporis, phlebotomia est facienda. Sed contra securiora prius sunt facienda, sed pharmacia est securior, cum minus debilitet virtutem, quæ maxime debet seruari a medico, & respici, ergo &c. minor paret per Gal. xi. megatechni. minutio sanguinis ceteris euacuationibus defectionem virtutis magis inducit.

Solutio. Auic. sic soluit illam questionem lib. i. quia si indigeat pateriens phlebotomia, & pharmacia, aut æqualiter, aut inæqualiter. si inæqualiter, tunc succutendum est magis ei quod magis indiget. Si æqualiter tunc distinguo, aut tu vis dare fortem medicinam, aut debilem. Si fortem, ut est elleborus, & est repletus pateriens, cum indigeat pharmacia, facienda est prius phlebotomia, ne ex nimia humorum commotione venæ rumpantur, hoc dixit Auic. Si debilem medicinam oportet dare, aut sanguis est mixtus cum alijs humoribus, aut separatus per se. si mixtus, tunc debet prius phlebotomari cum euacuat omnes humores, cum quibus est sanguis mixtus. Si est separatus, aut humores sunt subtiles, aut viscosi, aut indigesti. Si diuisus, & humores sunt subtiles, debet prius fieri phlebotomia quam pharmacia, ut natura fortificetur exonerata cum indigeat euacuatione sanguinis per hypothefim, nec indiget multitudine sanguinis tanta ad digestionem humorum subtilium, quantum si essent viscosi, & est facienda, quia est securior, quam pharmacia secundum auctores, per hoc enim natura fortificata melius resistit venenose materię. Si humores sunt crassi, viscosi, & indigesti, medicina debet præcedere, quia phlebotomia euacuatet subtile, & residuum incrassaret. Breuiter ergo cum est æqualis indigentia phlebotomię, & pharmacię, & est abundantia humorum, & sanguinis, prius phlebotomia est facienda, excepto vno casu tantum, scilicet cum sanguis est viscosus, & humidus.

Nota.

Ad Gal. dicendum, aut ipse intellexit de inæquali abundantia, s. quando sanguis multo plus abundat, quod patet per eius intentionem ibi, quia de synocha ibi determinat, ubi est maior abundantia sanguinis quam aliorum humorum, & ideo tunc prius facienda est phlebotomia, quam pharmacia propter humores putridos corruptos abundantes ibi.

Consequenter queritur, utrum in febribus interpolatis competit pharmacia, & videtur quod non, quia omne pharmacum est calidum primo apho. Sed calidum adueniens calido facit ipsum furere; ergo cum in eis sit calor, non debet medicina exhiberi. Item aut datur ante digestionem, aut post, non ante sicut in illum apho. Digesta medicari, & cetera; nec post secundum Gal. interiorum. Natura non indiget medicinæ auxilio, nisi cum morbo magnificato nequiverit dominari, sed post digestionem natura dominatur, quia secundum Gal. digestio non est nisi cum natura morbum vincat, ergo &c. Solutio. dico quod datur in febribus interpolatis post digestionem materię, non ante digestionem materię. Ad primum dicendum

quod medicina calefacit per se, & infrigidat per accides, euacuando malitiam causantem calorem, siue febrem, quando aliquid nocet parum, & iuuat multum, illud non est dimittendum propter illud nocuum: parum autem calefacit, & infrigidat multum.

Ad argumentum secundum, dico, quod cum natura in digerendo dominatur, non debet adiuuari ad dirigendum post digestionem, tamen non dominatur aliquando in expellendo, quia expulsio est motus localis, & digestio, alteratio, & motus localis est fortior quam alteratio. Et tu argues contra, quod digestio, quæ est alteratio est fortior, quam expulsio, quia expulsio fit in breui tempore, digestio in longo tempore, ergo difficilius est digerere, quam expellere, quia quod fit tardius, est difficilius. Dico, quod expulsio fit citius, quia materia est obediens, & disposita, ut expellatur, quantum est de se, si virtus esset sufficiens, & fortis; sed quia ille motus est fortis, ideo non sufficiens ad hoc, nisi adiuuetur, & digestio est super materiam inobedientem, & indisciplinabilem, ideo tarde fit, & paulatim, contrarias dispositiones abijciendo, & conuenientes inducendo. ideo indiget adiutorio in expellendo, licet dominetur in digestionem, quia virtus est debilitata per morbum præcedentem, & ex resistentia materię morbi in digerendo.

Hiera Logodion memphytum, hiera, id est sacra, logos id est sermo; memphytum, id est impedimentum: curat enim impeditam locutionem ex quacumque sit causa, hæc omnes, id est sacras partes, id est cerebrum, ab omni impedimento liberat; linguam, & quæcumque, cum sint impedita, sanat simplex, vel laxatiuum datum, melancholiam, & phlegma mirabiliter purgat, cum calida detur epilepticis. cum calida, sale, & mulla curat stomachicos, & spumantes caducos, & vertiginosos, qui linguam sibi mordent, cephalalgicos, hemitranicos, & qui ita vexantur, ex capitis motionibus, ut videantur quasi demonium habere, singulis menses, ut diximus, data. prodest autem hoc antidotarium sine periculo, neque vllas molestias accipientibus infert, decima pars confecta est lib. i. Rec. colocynthidis interioris, polypæana dra. ij. euphor. folij, * Corandri, ana dra. i. & semis, & grana absinthij, & mirrhe, ana dra. i. & gra. xij. centaureæ, agari. amomi, cimini, anethi, folij, spicæ, scillæ, diagridij, ana dra. i. aloes, cymarum thymi, casie, chamædryos, bdellij purissimi, ana drac. ij. & gra. iij. cinnamo. opopa. castorei, aristol. rot. pipetis albi, & long. & nigr. croci, sagapeni, petroselinij, ana dra. se. elleb. nig. & albi, ana dra. vj. mel quod sufficit, dantur autem de eo dra. iij. mane, vel sero cum calida, vel cum mulla, & sale distemperata in modum castaneæ.

Hiera Rufini, hiera, id est sacra; Rufini ab auctore dicitur. datur proprietas scabiosis ex salso phlegmate, elephantiosis, & serpigiosis: curat vtramque morpheam. cum aqua tepida datur, sed si purgatione purgare volueris, adde, drach. ij. scamo. &c.

De phlebotomia per ventositatem.

Superius visum est de vniuersali euacuatione, quæ fit per phlebotomiam, nunc videamus de magis particulari quæ est ventosatio. Ista ventosatio aliquando fit cum scarificatione, aliquando sine scarificatione. Cum scarificatione quinque de causis.

Prima causa est, quia aliquando ponitur ventosa ad restringendum, siue diuertendum, ut cum supra mammillas apponuntur ventosæ ad diuertendum fluxum humorum, siue menstruum, secundum Hippo. v. apho. & hoc dicit Gal. xiiij. megatechni. si in sanguinis fluxu de vulua in mamilla apponitur, ventosa valet, & debet scaruari, ut scilicet apponatur in oppositum supra membrum habens colligantiam ad illud, aliter nihil faceret, & per hanc viam dicit ibidem, quod in fluxu sanguinis narum apponere ventosam supra hypochondrium dextrum valet; & si a sinistra, supra sinistram; & si ab vtraque, supra vtramque.

Secunda causa est, ut attrahantur humores ab intra si a profundo corporis ad exteriora, vnde Gal. xiiij. megatechni, vnde

Hiera logos.

Coriandri.

De hiera Rufini.

subm.

De ventosa.

vnde scimus, quia ventosa ceteris fortius attractiuis, quæ interiori sunt extra ducit & apostema aufert durū, pcedere tñ euacuatione vniuersali, maxime si corpus sit plenum.

Tertia causa est, vt per ventosam membrum retineatur, siue reducat ad loca propria, vt cum intestina cadunt inferius, appositio ventosæ supra ventrem, retinet ea, & reducit ad locum proprium.

Quarta causa est ad dissoluendum ventositatem, vt in colica per hoc dolor cessat. vnde in quadā muliere accidit, quod erat pinguis valde propter quod sæpe habebat colicam. Et quadā mulier alia accipiebat duas ollas strictas in orificio, et ponebat in vno magno vase cneo ollas, & vas æneum ponebat ad ignē, demum panno lineo ventrem tēgebat, & postea illas duas ollas calidas supra ventrem ponebat, & adhærebat ventri, & sanabatur. In apostemate, aut in materia intensa non conuenit ventosa in colica, nisi materia sit phlegmatica, & ventosa.

Quinta causa est, qñ appositio ventosarū fit ad doloris mitigationē, & tūc in colica passione fit generaliter hoc modo, siue hoc sit ex apostemate, siue sit ex materia cholericā, siue ex phlegmate, siue ex ventositate, &c. Vnde Gal. in xij. megatechni c. iij. aliquando curamus dolorem existentē propter fumositatem intestinorum cū ventosa ignea, & ita valet ad dissoluendam ventositatem, & per consequens ad curandam, si sit causa ventositatis, & ad dolorem mitigandum, si sit ex materia alia, licet non curetur perfecte, vt patet per Gal. ibidem, &c.

Aliquando autē fit ventosatio cū scarificatione, quare aut fit ventosatio, & non phlebotomia, triplex est causa.

Prima causa est, quia volumus euacuare a membro vno, & non ab alio, & ideo fit ventosatio, & non phlebotomia, quæ a toto corpore euacuat.

Secunda causa est, quia virtus est debilis, aut etas inconueniens. vnde Rasis in vij. ventosæ a paruis venis sanguinem trahunt; & ideo non debilitant sicut phlebotomia, quæ a magnis venis calorem, & multitudinem spirituum euacuat cum sanguine; ventosa autem parum de calore, & spiritu euacuat.

Tertia causa est, quia intendimus euacuare sanguinē a membris ignobilibus, & non a nobilibus. phlebotomia autem principaliter euacuat a nobilibus, & a magnis venis. ventosa autem a membris ignobilibus, & a paruis venis immixtis in membris, & ab extra venas, & hoc habetur ab Haly abb. in techn. vnde docet ventosationem fieri prope talum, vt maxime fiat remotio a membris nobilibus. Loca autem, in quibus vniuersaliter ponuntur ventosæ sunt ista, in coniunctione colli, & capitis, inter cornua capitis. Et ista ventosatio habet locum cephalicæ; confert enim passionibus capitis, membrorum, in capite existentium, & dolori dentium, oculorum, aurium, pcedente tamen totius corporis purgatione, ne ad caput materia trahatur, & impleatur, & sic morbus augetur secundum Gal. xij. megatechni capitulo prædicto, sed caendum est ne assuefiat, quia assuetæ memoriā lædūt. Secundus locus est supra nucham puppis, & habet officium venæ nigræ, in coniunctione spatulæ cum collo, valet ad passionē faciei, vt in impetigine, & in fœtore oris. Sed posita supra spondyles habet officium basilicæ, & mundificat partes pectoris; est tamen nocens ori stomachi, & infert tremorem cordis, vnde in talibus non debet fieri. valet tamen tremori cordis ex repletionē, & cum calore, secundum Rasis. ij. Almanfo. Ventosæ sub mento mundificant faciem, impetigini conferunt, & in mandibulis patientibus aliquando ponuntur. Item in renibus, & tunc conferunt passionibus membrorum interiorum. aliquando in cruribus intra ad prouocationem menstruum, & hemorrhoidarum; ista. n. ventosarum appositio melior est mulieribus, quam saphenæ apertio, ad prouocationem menstruum, quia fortius attrahit a propinquiore.

Item differentia est inter ventosationem, & phlebotomiam, quia phlebotomia sanguinem crassum euacuat, ventosatio sanguinem subtilem, per hoc differt attractio per vacuum ab attractione per pharmaciam, quia phar-

macia humorem certum, & determinatum euacuat, & attrahit, sed vacuum subtiliorem.

Quando fieri debeat ventosatio.

Postea videamus quando debeat fieri ventosatio. Primo dico, q. in pinguibus non valet ventosatio, quia fm Ari. in animalibus sicut in fluminibus accidit, quod canalia aliquando subtilia luto implentur, & tunc non sunt canalia, quia per ea non potest aqua currere, & postea luto euacuato iterum fiunt canalia. Similiter est in corporibus humanis, quia quædam sunt venæ, quæ aliquando non sunt canalia, quia carne, & pinguedine replentur, & tunc per eas non currit sanguis, quia ergo in pinguibus sunt valde strictæ venæ, quæ carne, aut pinguedine replentur, ideo non est in eis sanguis, & ideo ventosæ non attrahunt in eis nisi cum magna violentia, nec attrahunt nisi sanguinem subtilissimum, & crassus per locum oppilarum transire non potest.

Item debes cauere ne exhibeas ventosas in principio mensis, quia humores sunt quieti; & ideo cum difficultate trahentur, nec in fine, quia illa quadra est frigida; & ideo non attrahentur faciliter, sed in hora media, quia tunc satis sunt humores mobiles; nec sunt nimis frigidi. Item in hora diei tertia, quia tunc propter calorem pori aperiuntur, & sanguis in illa hora magis ad membra mouetur; ideo de facili trahitur ad ea, & ab eis.

Item post balneum non debet fieri ventosatio, quia timendum esset, ne fieret fluxus sanguinis nimius, nisi in casu. s. si sanguis sit nimis crassus, tunc sanguis ante ventosationem debet fieri subtilis per balneum; sicut in phlebotomia dictum est in regulis de phlebotomia.

Differt attractio sanguinis per ventosas ab attractione per sanguisugas, quia sanguisugæ magis attrahunt a profundo corporis; ventosæ autem a partibus superficialibus. debent ergo sanguisugæ apponi ad locum, vbi volumus attrahere a profundo humores.

Item antequam apponatur, debet locus fricari, vt fiat rubeus, & si non velint adhærere membro, debet locus illi niri cum sanguine recenti, vt adhæreant. debet ergo locus fricari, aut lauari aqua calida.

Debent eligi tales sanguisugæ, non quæ sunt in aqua lutoſa, & turbida, & quæ sunt virgulate, quia istæ sunt venosæ. sanguisugæ in colore similes lapidi lazuli; sed debent eligi, quæ sint rubæ tendentes ad colorem hepatis, quæ habeat duas lineas rubeas, aut tendentes ad quadam viriditatem, quæ habeant parua capita, & sint longæ, graciles, in aquis clavis manentes. Et si velimus eas facere cadere debemus apponere sal, vel calcem, aut puluerem, siue cinerem circa earū capita, & si post casum, quia cutem perforauerunt, fluat sanguis, tunc restringendus est scilicet cum puluere tegulæ recentis, & gallæ, & parum de sanguine draco. tunc spargatur supra locum, vt restringatur. Item post casum earum debet apponi ventosa, quia per sanguisugas fugit attractum de sanguine, plūquā exteriori sit euacuatū. debet ergo apponi ventosa, vt ille sanguis extrahatur. Appositio illarum sanguisugarum valet passionibus cutis quando passio est profundata in cute. Item in istis sanguisugis, quæ valent ad attractionem sanguinis sciendum est, quod debent esse famelicæ, & hoc fit sic, quia prius debent in aqua per vnum diem conseruari ita, quod non comedant, vel si velis plus conseruare illas, pone in aqua illa parum de sanguine agni, vel huiusmodi, vt viuant aliquantulum temporis. valent ergo in impetigine, serpigine, & contra malum vulnus, & antiquum; prius tamen corpore euacuato per phlebotomiam.

Habito de quibusdam electarijs laxatiuis, & de quibusdam medicinis, adhuc dicamus de duab. medicinis quantum spectat ad præsentem lectionē. Quarum prima est hiera Logodion. Secunda est hiera Rufini.

Hiera Logodiō dñr ab hiera qd est sacra, & logos q. est sermo, & mēphytō impedimētū, quia valet ad impedimētū loquelæ. Optime. n. purgat phlegma, & melācholiā. Elleborus alb. & ni. sunt ibi basis, in ea sunt multum attrahentia, ibi est colocynthis, euphorbium, elleborus.

Mesua.

E E c 4 scam.

De sanguisugis eligendis.

De hiera Logodion.

scammonea, coëognidium. semen laureolæ, & est valde laxatiuum, vnde laxat bene sicut elleborus; & licet elleborus sit ibi minus in quantitate; magis tamen est ibi in virtute, ideo est ibi basis. proprietas eius est multiplex. elleborus duplex est scilicet albus, & niger. Alb. facit vomitum, quia leuior est, sed niger facit secessum. Elleborus al. est calidus, & siccus in secundo, habet proprietatem desiccandi, & incidendi, & corrodendi, & subtiliandi. Corrodit carnem mortuam.

De elleboro vtroque, & sagimine forti, vel sagimine antiquo sit bonū vnguentū ad scabiem, leuiter incidit, subtiliat phlegma, & melancholiā euacuat, & cholera, sed magis melancholiā euacuat. Confert melancholiā, epilepsiā, maniz, & monopagiē; & habet malitiā, quia mutat materiam in vterositatē, eam exoluendo mirabiliter, ideo facit dolorem capitis, & stuporem. ideo docet Hip. cum eo ponere daucum, petroselinum, anisum, ameos, siler montanū, per quæ sua malitia auferitur. Accipiat elleborus viridis, si inueniatur, quia istud est bonum. ponantur in aqua calida radices paruz, quæ adherent magnæ radici, & crassæ, quousq; possint scoriari, & remoueri fordities, demum siccantur, & puluerizentur, & cum eo commisceantur semen dauci, & semen sileris montani, anisi, ameos, carui, &c. si ponatur, & infigatur in radice vitis, vinum erit laxatiuum, albus elleborus magis est, niger tamen est magis calidus, mures interficit, si ex aliquo intincto in eo gustent. Elleborus est ibi basis, & confert hæc medicina, & etiam hiera Rufini passioni capitis. Aliqui dicunt, quod debet dari in liquida substantia, quod est falsum, sed in pilulis, quia istæ attrahunt a remotis partibus, tales debent dari in crassa substantia, ergo &c.

Hiera logodion, est securissima in scabie antiqua ex phlegmate, & melancholia. datur sine acumine, & si acia tur, parum debet acui. Vfus dandi eam talis est bonus, & securissimus. detur de hiera logodion drach. ij. patienti in sero, deinde dormiat, & in mane vadat medicus ipsum visitare, & si ipsum inueniet dormientem, & quasi stupidum, tunc habeat medicus decoctionem suam cum myrob. indis, & chebulis factam cum epithymo, &c. vnde sunt ibi aliquæ herbæ decoctæ habentes aspectum ad melancholiā, quædam ad phlegma, illam decoctionem det in mane, tunc illud bene euacuabit. causa est, quia prima magnam fecit commotionem in humoribus, & isti humores sic commoti fortius a myrob. attrahuntur, vnde plus euacuant tunc, quā euacuaret vna fortis medicina.

De illa dedi semel drac. ij. cum dra. i. pilularum aurearum, & drac. hieræ picræ cuidam, qui sibi timebat de lepra. xx. fellas habuit euacuatione facta a ventre, habuit vomitum materię viridis valde ad modum herbæ viridis. vnde vnam pintam, & plus, & tendebat illa materia ad quandam nigredinem, & lepra eius fuit palliata per tres annos, & postea apparuit.

Hiera logodion si ponetur cum musto in testa oui, & distemperetur cum musto in aqua decoctionis arthemisie valet ad prouocandum mēstrua per pessarium iniectum si cum sanguine leporis hiera Logodion distemperetur, aut hiera Rufini, quod est melius, & ex hoc fricetur locus morpheatus, curatur.

Hiera Rufini est fortior, in sua. n. recepta sunt. lib. ij. & sunt drac. iij. ellebori, & illud multum. in hiera logodion non ponuntur, nisi gra. vi. tritici. xx. grana faciunt pondus vnius denarij, & sua recepta est lib. i. et illa est minus quam duodecima, ideo est debilior, quā hiera Rufini. valet idem hiera Rufini, quod hiera logodion, nisi quia est fortior, & dicitur ab hiera, quod est lacra; & Rufini, quia Rufinus eam inuenit. attrahit phlegma, & melancholiā. Istæ medicinæ sunt fortissimæ, & ideo non debet eas dare medicus, nisi sit multum expertus.

An medicina attrahat materiam coniunctam.

Queritur utrū medicina attrahat materiam coniunctam ipsius morbi, aut antecedentē, & videtur q. coniunctam, s. m. Ioannitium materia coniuncta est, quā præsē-

te est morbus, & quā absente non est morbus. Illud ergo quod curat morbum, illam materiā, siue causam abiecit simpliciter. Sed per medicinas laxatiuas, aliquādo curatur morbus, ergo per ipsa materia coniuncta euacuatur.

Ite a medicina humor trahitur a tota specie, sed eadē est tota species, siue proprietas in humore, quæ est materia coniuncta, & in humore, quæ est materia antecedens, ergo si vnus pōt attrahi, & alius. Itē Gal. in techni, euacuare est totam materiā a corpore educere, sed non educitur tota materia morbi, nisi materia coniuncta morbi euacuaretur. & antecedens, ergo vtraq; materia euacuatur.

Ad oppositū, medicina non attrahit, nec euacuat nisi digestū, iuxta illud, Digesta medicari, &c. sed coniuncta materia non digeritur, ergo &c. minor patet, quia digestio est alteratio faciens cessare putredinē. Sed in materia coniuncta non cessat putredo. Illa enim paroxysmo consumitur, & inciditur, ergo &c. Dicunt quidam, quod materia coniuncta non attrahitur a medicina, sed solum antecedens, sed illud est falsum generaliter ad minus in paralyti, cum non sit putrefactio. quare non potest attrahi illa materia coniuncta cum non est ibi causa: imo planū est, quod attrahitur, & membrum, in quo est latio, alleuiatur, & alleuiationem sentit. Et propter hoc dicunt quidam, quod verum est in his morbis nō in alijs, in quibus est putrefactio. Sed contra, medicina est violentior in attrahēdo, quā phlebotomia, sed phlebotomia in pleuresi, vbi est putrefactio, & febris continua euacuat materiam coniunctam febrem facientem, quia secundum Hipp. ij. acutorum debet phlebotomari patiens quousq; sanguis mutetur a rubedine in nigredinem. Et dicit Galen. quod cum nigrescit venit a loco passionato, ergo per pharmaciam potest materia coniuncta feb. euacuari.

Propter hoc dico, quod materia coniuncta quantū est de se potest euacuari, tamē sua euacuatio impeditur, quia ante paroxysmum materia mouetur ad locum mineræ, a quo fortiter, propter malam eius qualitatem, attrahitur, & ad ipsum materia ex sua mala dispositione mouetur.

Ille autē motus impedit, ne a medicina attrahatur, cum sit propinquior aliquando mineræ, quā medicina, & materia antecedens ideo ad minerā mouetur, & non ad medicinam ante paroxysmum. Duo enim sunt a medicina attractionem impediētia. Vnum est, fortis motus materię ad mineram. Secundum est propinquitas eius ad mineram, & non cessat paroxysmus quamdiu potest ab humore eleuari sumus potēs corrumpere, & hoc est quamdiu humor habet formā humoris: & ideo non cessat paroxysmus, nisi cum humor iam est quasi cinis factus, & incineratus per putrefactionem completam, & tunc formam humoris non habet, & ideo a medicina non attrahitur. Ratio autem eorum, qui dicebant, quod in febre materia coniuncta non attrahitur, est quia vident, quod post acceptionē medicinæ in tertiana, aut in simili morbo patiens aliquando habet paroxysmum vnum. & forte nihil plus, quod nō esset, si materia coniuncta esset attrahita, et vbi antecedens esset attrahita, haberet plures paroxysmos, & ita rationem, seu opinionem suam si cōseruabant. Ratio autem eorum, qui ponebant, quod materia coniuncta non potest attrahi est, quia materia est putrefacta, & putrefactio mutat speciem, & ita humor putrefactus actu non habet speciem humoris, ideo non attrahitur, sed hoc est falsum, & putrefactio cū est in statu ebullitionis nō mutat speciem humoris, & tunc facit febrem formalem, sicut pomum cum in eo ebullitio inchoat, non amittit formam pomi, sed post incinerationem amittit formam: ita est in proposito. Vnde humor in putrefaciendo habet formam humoris, sed completa putrefactione cum humor est putrefactus. siue incineratus, tunc amittit formam humoris, & bene verum est, quod non attrahitur, vt dictum est, neque feb. tunc facit, nec est tunc materia coniuncta alicuius feb. nisi quintanæ, aut nouenæ, vt dictū est in lib. febrium. Ad argumētum in oppositum, dicendum, quod non est intentio, quod digestio faciat cessare putredinem omnino, sed incensionem putredinis in materia, si sit in actu in putredine, aut

Euacuare, quid.

Nota.

Quid elleborus.

Elleborus mures inter se.

De hiera Rufini.

ad putredinem futuram, ad quā est actu disposita à materia non actu existente in putrefactione, remouendo dispositiones disponentes materiam ad hanc putrefactionem, ut quod viscosum incidat, &c. & in materia, quā est in putrefactione actuali mitigat putrefactionem, & digestionem cessante facit in materia putredinē in hoc, quod putredinem mitigat, ut dictum est, &c.

An medicina debeat dari in statu morbi.

Consequenter queritur vtrum medicina debeat dari in statu morbi, & videtur, quod sic, quia medicus cum sit minister naturæ, ipsam in suis operationibus ordinatis debet imitari: cum ergo natura ordinate procedendo in statu euacuet, ergo, & medicus. Item in primo interiorum, natura non indiget medicinæ auxilio, nisi cum ipsa morbo succumbit, & hoc est in statu, quia in statu sunt symptomata in malitia vltima, quæ naturam multum molestant, ergo, &c. Item cum natura non potest materiam expellere, ne vincatur, tunc debet medicus eam iuuare, sed hoc est in statu, ergo, &c. Oppositum dicit Hipp. in statu silentium habere melius est; dicit enim, quod diæta non debet exhiberi de qua minus videtur, quam de medicina, quia medicina est contraria naturæ, cum sit venenosa, ergo, &c. Dico, quod in statu non debet dari medicina. Attamen sciendum, quod duplex est status, quia vno modo distinguuntur tempora morbi à parte quantitatis rei euacuandæ, sicut in pleuresi, unde in principio eius nihil, aut parum sputat: sed in augmento plus sputat, & in statu maxime sputat, in declinatione diminuitur sputum: & iste status non est nequior horarum, sed est mitior, quā principium, & quā augmentum, quia materia tunc est minus molestans, & minus malitiosa, ideo dicit Hipp. primo acutorum, quod quanto plus sequitur, plus est dandum de iure, ut confortetur natura ad illud expellendum, & non detur in principio, ne impediatur natura ad digerendum, & tunc in statu medicina adiuuans naturam ad expellendum eum non est potens omnino expellere, & leniens membrum, & habilitans materiam ad expellendum potest dari. Alio modo distinguuntur tempora morbi à parte symptomatum, & tunc dicitur principium morbi tempus, in quo symptomata non apparent, aut parum, & cum augmentatur augmentum est. Et status dicitur tempus, in quo est vltimitas malitiæ symptomatum, & declinatio est tempus, in quo diminuantur symptomata. Et iste status est melior horarum; & in isto statu nihil est dandum, ne natura impediatur.

Ad primum, quod medicus debet sequi naturam, verum est, quantum ad locum per quem fit euacuatio; quoniam quo repit natura, eo oportet ducere, & in quantum ad qualitatem materiæ euacuandæ. Vnde aphor. 4. in pharmacis talia educere oportet, qualia sponte venientia, & non quantum ad tempus euacuandi, quia medicina eam impediret, & ab euacuatione materiæ desisteret, cum non moueat, nisi mota, & eam debilitaret, cum sit venenosa, & malam dyscrasiam generaret, cum sit calida.

Ad aliud dico, quod ibi sunt multi defectus. Primo fallacia consequentis. Secundo fallacia figuræ dictionis. Nam non sequitur, debet iuuare, ergo tunc dicitur iuuare. Vel sic dicendum, quod debet iuuari, nisi impediretur per illud, quod datur ad iuuandum, sed ut visum est, impediretur per medicinam, & ideo maius nocumentum, quā iuuamentum faceret. Sed dicendum, quod illa auctoritas maxime in medicinis alterantibus attenditur, & non in euacuantibus. Ad aliud quod arguitur, quod in statu morbi est medicina danda, quia natura tunc maxime laborat, quia tunc sunt accidentia vltimata. Dicendum; quod virtus animalis, quæ viget in lacertis, & musculis maxime laborat, scilicet passiue, & virtus naturalis est salua, & non laborat passiue, sed actiue tantum expellendo, & est fortior respectu materiæ ægritudinis, cum iam illam vicerit, licet esset fortior in se, & ideo non indiget medicinæ auxilio.

An medicina sit danda in die paroxysmi.

Consequenter queritur vtrum medicina debeat dari in die accessionis, & videtur quod sic per Haly Abb. in techn. in capitulo de causis. Item hoc idem dicit Auic. in 4. quia in quartana, & quotidiana in die paroxysmi debet fieri vomitus, quia est fortior medicina, quā secessio, ergo, &c. Item vna causa est quare materia melius attrahitur à medicina, cum naturæ odiosa est, cum ergo in paroxysmo magis sit odiosa, quam ante, ergo tunc erit maxime apta ad euacuandum. Ad oppositum est Auic. dicens; quod tunc est tempus quiescendi, & somnum querendi lib. j. capitulo de phlebotomia. Solutio. multi medici dederunt medicinas in die paroxysmi, ut magister Rogerius baro, & multi alij, ut inuenitur in practis suis, sed non dabant fortes, sed debiles, & tunc dicebant, quod medicina debilis erat danda, ut drach. ij. hieræ picræ, & ratio, propter quam faciebant, erat ista, quia secundum Gal. primo de crisi, motus naturæ iuuatur ad materiæ expulsionem. cum ergo in die paroxysmi magis moueatur, tunc poterit faciliter expelli.

Sed contra, & per hoc ad illud responderetur, motus confusus, & incertus iuuat ad extractionem materiæ, sed motus ad certum non iuuat, quia tunc fit motus agitatiuus, cum materia mouetur ad vnum locum à natura, & à medicina trahitur ad alium. Sed in paroxysmo est motus ad certum vbi, & mineram expellendam ad exteriora, & medicina adhæret stomacho, ergo, &c. Istud credo secundum Auicem. & Galen. quod non debet dari medicina fortis in die paroxysmi, sed debilis potest secundum Haly Abba. sed non hora paroxysmi, sed ante horam, ut allevietur paroxysmus secundum Haly Abb. & Auic. in 4. dicentem hoc de vomitu in quartana. Et cum dicitur, quod tunc facilius attrahitur, quia motus eius iuuat, falsum est, ut patet ex prædictis, quia motus ille intelligitur, de quo loquitur in 1. de crisi de materia furiosa, quæ non mouetur ad locum certum, sicut materia faciens paroxysmum. Ad aliud, quod arguitur, quod tunc est materia magis odiosa naturæ, verum est, tamen non debet propter hoc dari medicina euacuans, quia diuertit naturam in illa hora, & ille motus ægritudinis eā debilitaret propter causam prædictam. Theriaca magna Gal. theriaca dicitur domina medicinarum Gal. quia Gal. eam composuit, facit contra grauissimas passionnes corporis humani, epilepticas, catalepticas, apoplepticas, &c. Theriaca diatesaron, de 4. rebus antiquitus dicebatur, sed alij philosophi aliquid postea addiderunt, proprie valet toxicatis, & canis rabidi moribus, & alijs venenis, moribus animalium detur cum succo mentæ, & super ipsum vulnus inuncta & apostematata bonum, &c.

De euacuatione per clysteres.

Superius diximus de euacuatione vniuersali, quæ fit per phlebotomiam, de quadam particulari, quæ fit per secessum, & per vomitum, & per ventosam, nunc videamus de quadam particulari euacuatione, quæ fit per clysteres. De qua dantur xi. regulæ.

Prima est, quod omnes clysteres euacuant materiam, quæ est in intestinis.

Secunda regula est, cum clysteres expellant, & consumant ventositatem in intestinis contentam, ideo valent in passione cholica, & maxime in colica ventosa.

Tertia regula est, quod clysteres valent in passionibus renū, & membrorum nobilium; in passionibus renū, quia intestina renibus vicinantur, & ideo à renibus inest dolor in intestinis ex passionibus renū, & est in eis ventositas, quæ clysteres expellunt, quæ dolorem faciebant, ideo dolorem mitigant in renū passione, licet illam materiam non consumant, nec expellant. Similiter valent in passionibus membrorum nobilium, ut cordis, hepatis, quia expellendo feces ab intestinis, intestina per vacuitatem suam attrahunt materiam contentam in membris nobilibus, & ita materiam contentam in eis curant.

Quarta regula est, quod secundum Auic. in 3. lib. c. de cura colicæ, non debet fieri clysteres acuti fortes, nisi post materiæ digestionem, quia cor, & hepar debilitarent.

Quinta

Quinta regula est, quod non debent fieri cibo crudo existente stomacho, quia ille cibum attraheretur ad intestina ante sui digestionem, & ad hepar similiter attraheretur ante sui digestionem, & ideo non debet clyster fieri nisi post cibi digestionem, & hoc per longum tempus, ipsis intestinis euacuatis: ipsa enim attraherent ad se cibum indigestum secundum Auic. lib. 3. cap. de cura colicæ.

Sexta regula est, quod non debent fieri clysteres continue, imò debet fieri quies inter ea, ne per hoc natura multum debilitentur.

Septima regula, notandum, quod si clysteres non inueniant humorem contentum in intestinis, non attrahunt humorem à membris secundum Galen. 7. megatechni, clyster non transit ultra ieiunum.

Octava regula est, quod diuersimode administrantur isti clysteres, secundum diuersitatem membrorum patientium. unde si passio sit in renibus, patiens debet iacere supinus, & pedibus eleuatis debet clyster dari, & per istum modum iacendi melius attrahit à renibus, & attingit ad eos, si in intestinis debet iacere pronus propter eandem causam.

Nona regula, quod non debent fieri clysteres in tempore calido, sed aliquantulum frigido, ne per hoc febris sequatur propter eorum acuitatem, & debent fieri ante cibum, aut post multum.

Decima regula est, quod bonum est, quod ante clysteres fiat humorum ebullitio, siue commotio, quod facit balneum ante clysteres, quia melius attrahuntur ad intestina, ipsis euacuatis.

Vndecima regula est, quod non debent fieri clysteres, cum patiens est infirmus, aut in intestinis, aut in ano, ut cum in eis apostema, aut hæmorrhoides non competunt. Causa est duplex, quia primo patiens læderetur ab ipso clysteri. Secundo per clysterem fieret attractio ad locum passionis, & doloris secundum Galen. & ad ipsum non debet fieri attractio.

Secundum circa hoc notandum, quod clysteres multis, & diuersis intentionibus fiunt. Nam aliquando fiunt ad mollicandum, ut ubi est fortis induratio fecum, fiat clyster mollicatiuus. Accipe malas, bismalas, herbam mercurialem, violariam, & decoquantur, cum istis addatur colatura fursuris, & parum salis, &c. Item oleum violatum, aut butyrum recens, aut sagimen porcinum. In hoc autem clysteri non debet esse sal, nisi parum, si sit ibi, ut faciat ipsum citius descendere, & expelli.

Aliquando fit clyster ad mordificandum. Accipe absinthium, abrotanum, centauream, calamentum, origanum, & similia, & decoctioni istarum addatur parum mellis, & si vis purgare phlegma, addatur polypodium. & cum hoc plus ponatur de sale, quam in illo primo clysteri, quia non fit pro induratione fecum, sed propter defectum cholera, quæ ad ista intestina non delegatur ad expulsionem. Sed prima competit in induratione fecum, & ideo maxime competit in colica facta ex fecum induratione, quia eam curat.

Aliquando fit clyster ad mundificandum & clyster mundificatiuus, ut in dysenteria, quia prius oportet vulnera mundificari, quam ipsa consolidentur, & ut fiat ex rebus mundificatiuis, accipe lentes, hordeum mundatum, fabas, & coquantur, & in decoctione aquæ distemperetur mel, vel si vis, fac clysterem simpliciorē. Accipiat aqua casei. i. ferri cum melle, & iniiciatur dictum serum cum melle, & coquatur, & si vis adde fursur triticeum cum prædictis, & coletur, & colatura ista per clysterem iniiciatur.

Aliquando fit clyster ad consolidandum, & talis fit ex rebus viscosis, ut in dysenteria, accipe tragacanthum, gummi arab. primo tamen accipiantur vitella ouorum assatorum, & pistentur cum oleo rosato, distemperetur cum mucilagine psyllij, & cum aliquibus stypticis, & de galla, & aliquantulum de sanguine draconis. Si debilius vis facere, vitella ouorum assatorum accipe, & distemperentur cum oleo rosato, si vis facere fortius, fac prædictum.

Aliquando facimus clysterem ad constringendum, quia intestina aliquando sunt debilia, quod non possunt

feces retinere, & tunc indigent stypticis constrictiuis, ut ex talibus fiat clyster. ut rosas, acacia, hypocyrtide, galla, &c. tragacantho, gummi arabum. si vis facere fortius, adde cum his folia quercus, & folia mespilorum. istis etiam utimur ad consolidandum, & non solum ad constringendum.

Item solent fluxus ventris curari per aliqua non constringentia, sicut per clysterem factum de sepo hircino, quod est quasi intestinorum lorica contra cholera calidam exoriantem, quia crassus est, cito coagulatur, & descendit ad intestina, ne cholera mordicentur, & debilitentur, quæ confortata quantum in se est retinent, ne materiam aliunde recipiant, sicut prius.

Aliquando fit clyster ad laxandum, ut clyster laxatiuus, & hoc dupliciter, aut in causa calida euacuando humores calidos, aut in causa frigida euacuando humores frigidos, ut phlegma. Si in causa calida, accipiatur malua, bismalua, mercurialis, decoctioni istarum addatur oleum vio. & detur cum electario de succo rosarum, aut electario dulci, aut casia extracta, & similibus distemperatis. si in causa frigida, tunc accipe calamentum, origanum, abrotanum, polypodium. Et si cum hoc phlegma à stomacho volumus euacuare, illi decoctioni addatur hiera picra, & si à renibus, addatur benedicta.

De suppositorijs.

Consequenter videamus de suppositorijs, aliquando fit euacuatio per suppositoria, & illa aliquando fiunt lenia, ut ex sapone gallico, aut ex pinguedine porci, addendo parum salis, & mellis, & succi mercurialis, & debent semper inungi in oleo viol. vel sanguine porcino.

Aliquando fiunt fortiora, ut materia contenta in inferioribus euacuetur, ut si addatur puluis scammonæ, aut aloë, aut sel taurinum, siue porcini, quia hæc mordicantia ab exteriori addita mordicant, sicut cholera ab interiori veniens.

De pessarijs.

Consequenter videndum est de pessarijs, quæ dicuntur clysteres, quæ aliquando ad matricis mundificationem, & menstruum prouocationem, aliquando ad stringendum menstrua, & prius ad mundificandum. Ad menstrua prouocanda, accipias abrotanum, sabnam, ru. maiorem, arthriticam, nigellam, &c. Vel accipias tryphera magnam supra theodoricon, & formetur ad modum digiti parui, & si fuerit nimis mollis, addatur puluis nigellæ, quo facto inuoluatur in panno tenuissimo, & ponatur in matricē. Aliquando autem fiunt ad restringendum fluxum menstrui, & tunc debent fieri ex eis, quæ restringant, ut acatia, hypocyrtis, succus arnoglossæ, sanguis draco, galla, tragacantho, gummi arabicum, &c.

Opiata nocumentum reprimentia.

Superius visum est de medicinis laxatiuis, quæ nocumentum inferunt ex sui malitia. Nunc videndum est de opiatis, quæ eorum malitiam, & nocumentum reprimunt, cum post ipsas exhibentur. Triplex est enim nocumentum, quod infert medicina laxatiua; humores. n. facit fluere, qui commoti ad membrum debile venientes, ibi possent causare ægritudines. Item membra aperiant, tertio ipsa debilitant. In opiatis est triplex remediū contra illud triplex nocumentum, quod infert medicina laxatiua, per aliqua in eis contenta; habent enim aliqua restringentia fluxum humorum. Item aliqua omnino constringentia membrum rarefactum, ut styptica, & aliqua, quæ confortant membrum, ut aromatica confortantia, quod est debilitatum, & dicuntur ab ope, quia per excellentiam opem ferunt sine eo, quod nocumentum inducant, per aliquam malitiam, quam habet laxatiua, sicut laxatiua medicina propter hoc ab hoc per excellentiam dicuntur, aut dicuntur ab opio, quod recipiunt, & licet omnes opium non recipiant, aliquid tamen est in eis loco opij, inter quas est vna nobilissima opiata, quæ dicitur theriaca magna, in qua thūs est basis, siue trochisci facti de thyro, siue de carne thyri. Thyrsus est serpens,

serpens, qui inuenitur in calida regione, & est calidus, & *ficus*, magis tamen calidus, quam *ficus*. *Vipera*, siue *thyri* secundum *Auic.* & *philosophum*, qui eodem modo loquuntur de hoc, debent capi in fine hyemis, & in principio veris, sed non debent occidi, sed debent seruari vsque ad principium æstatis, & per hoc forte magis consumetur venenofitas in eis. Illæ autem, quæ sunt flauæ sunt male, & femina est melior, quam masculus, & est illa, quæ habet plures dentes, sed masculus non habet nisi duos, vnum superius, & alium inferius.

Item contra timenda est, quia timendum est, ne sit de genere serpentis, qui dicitur *dipsas*, qui sitim facit, quia ergo neceat distingui ab illa, accipiat non cornuta, accipiantur ergo, quæ sunt colore, rufæ, non variæ, & quæ sunt bene mobiles, caput leuantes bene, & illæ, quæ morantur in locis humidis, & in littore maris, aut in lacunis, non accipiantur, sed quæ in locis altis, & in montibus sunt.

Item illæ, quæ post abscissionem diu viuunt, quia signum est, quod in illis sit multum de calore, & spiritu, à quibus fuit sanguis multus, quia non sunt ita venenofæ, & male. Pars media recipitur remoto capite, & cauda bene, ad mensuram quatuor digitorum, & in aqua dulci inundatur, & intestinis ablatis, & quod est in ventre, & similiter cuti earum, & decoquantur frustra decisa illius partis mediæ cum aqua, & aceto; & sale quousque, ab ossibus separat: deinde ossa abijciantur, & prematur caro, & humor in ea existens egrediatur, & fiant trochisci ex ea, & ponatur in eis fursus, siue aqua fursus ad conseruandum, vt fiant trochisci. Isti sic confecti non possunt multum seruari, possunt tamen alio modo confici, & possunt conseruari per viginti ann. Ille autem, qui facit eos trochiscos, debet sibi inungere manus cum oleo balsami, ne noceant sibi.

Item *thyris* habet hanc proprietatem, scilicet ducendi superfluitatem ad exteriora. Vnde *philoso.* & *Auic.* dicunt, quod cuidam ex comestione carnis *thyri* accidit apostema in collo plenum pediculis. Item *Auic.* 1. c. de venenis dicit, quod *theriaca* habet proprietatem attrahendi suum proprium venenum; ergo per naturam *thyri* habet proprietatem contra venenum consumendo, quia *thyris* est calidus, & siccus, & attrahendo ad se à corde ad stomachum venenum suum expellendo ad extrema siue ad exteriora. Item valet *theriaca* contra venena, alia via, scilicet naturam confortando sua forma communi resultante ex constructione, & fermentatione suorum componentium, per quam conuenit corpori humano, & cor confortat, quia confortatum, venenum expellit, & sic valet contra omnia venena generaliter, & per illam causam diuertendo venenum à corde per suam formam communem, quam habet ex actione, & passione suorum inuisibilium, per quam virtutem confortat cor, quantum ad suas operationes primas facientes secundum *Gal.* 13. megatechni, valet melius recens, quam antiquata scilicet ad ea, quæ facit *thyris*, sed quantum ad operationem, quæ habet ex sua forma, melius valet antiquata secundum *Auic.* *Theriaca* est infans vsque ad septem menses, & iuuenis vsque ad finem decem mensium in regione calida, & vsque ad finem viginti, in regione frigida, & senex, & corrupta vsque ad finem quadraginta annorum in regione frigida, & vsque ad xxx. in regione calida. Si sit bona iuuenis, aut corrupta, & senex potest sciri per hæc. Accipiunt apothecarij caseum recentem, & ponatur in extremitate casei herba, ex qua inflammantur humores, & per hoc denigratur caseus, aut citrinatur, & ex alia parte ponatur *theriaca*; si fugat ipsum, bona est. vnde debet facere dealbare lac in illa parte, in qua erat denigratum.

Itē si faculæ, id est gallo syluestri tribuatur venenum, & per exhibitionem *theriacæ* curetur, bona est, & recens.

Item si cui rustico fuerit data medicina, & iuerit ad fellas quinque vicibus, aut si habeat fluxum ventris, & cito per exhibitionem *theriacæ* restringatur, bona est. Hæc duo vltima ponit *Auic.*

Hanc composuit *Andromachus*, sed tempore suo dicebatur *mithridatum*, quia tantum valet quantum *theriaca*, nisi in receptione veneni. In *mithridato*, & *theriaca* sunt eadem, nisi quia in eo non est caro *thyri* sicut *Gale.* in *mithridato*, & sui sequaces addiderunt carnem *thyri*, & vocata fuit tunc *theriaca*. Ista *theriaca* sublimior est medicinarum, valet contra passionem frigidam, sed non debet dari in passionibus calidis, siue ex materia calida, nisi hoc sit in dysenteria, tunc ibi competit in omni casu.

Item non detur, nisi post materiam digestionem, quia ea dissolueret, & non posset eam dissolutam consumere totam, cum sit multa, & indigesta; & ideo non est danda, nisi post materiam digestionem, & euacuationem vniuersalem. ipsa enim materia, si esset multa, & indigesta per eam dissoluta, & non consumpta, posset ad aliquod membrum nobile fluere, & malum inducere, nisi in apoplexia, cum timeatur de morte subita, tunc potest dari ante materiam digestionem, & euacuationem, quia melius est portionem materiam consumere, & aliam dissolvere, quam mortem sequi. Valet ergo in apoplexia cum vino distemperata, vel sic melius sit posito aliquo inter dentes, fricetur palatum cum ea, & totum corpus inungatur, quia aliquando in paralytum terminatur; stomachis valet cum decoctione macis, aut nucis muschatæ cum vino data in isto vino, cum stomachatio fiat ex ventositate eleuata cum materia propter indigestionem: asthmaticis, & raucedini vocis cum sit ex materia viscosa in pectore contenta cum succo liquiritiæ, aut si fiat ex materia rheumatica frigida descendente ad tracheam arteriam, quia resoluit materiam contentam in pectore, & fluxum rheumatis restrinxit, in sputo sanguinis non ex acumine sanguinis, sed fiat ex vitio putredinis venæ data cum prisa, vel cum aqua decoctionis balauftiæ, vel gallæ, &c.

Item in dysenteria cum decoctione hypocyssidos, aut gallæ, tragacanthi, &c. contra lapidem renum cum decoctione saxifragiæ, vel milij solis ad prouocationem menstruum, & mundificationem matricis cum decoctione artemisiæ, aut rubæ maioris, contra lepram cum decoctione mentæ aut gentianæ, quia superfluos humores consumit, & contra venena distemperata cum decoctione aristolochiæ, aut gentianæ. Dosis eius est vnc. j. & istud adhuc est multum.

Theriaca diatesaron fit ex quatuor medicinis valentibus contra venenum, & ideo dicitur *diatesaron*. recipit, myrrham, arist. gentianam, & baccas lauri. & fere valet contra venena sicut, & prima. Dosis huius *theriacæ* scilicet *diatesaron* est. drachmæ duæ.

An in euacuatione crassorum humorum competat fortis medicina.

Circa istam lectionem queritur, vtrum in euacuatione crassorum humorum competat medicina fortis, & videtur, quod sic, quia medicina correspondet digestiui, sed in eis datur digestiuium forte, quia valde diuretica, quia secundum *Galen.* in technis, medicinarum virtus debet esse eleuata in gradu eodem in opposita qualitate. Ergo si illud est multum crassum, quod debet digerere, illud debet esse valde diureticum, quod debet digerere, ergo quod debet euacuari.

Item in 4. apho. melancholicos purgare inferius vehementius. si ergo vehementer oportet melancholiam purgare, & crassus humor est, ergo, &c. sicut *Galen.* quia crassior, & glutinosior est. Item supra illum apho. in 4. Elleborus periculosior est sanas carnes habentibus, dicit *Gal.* quod forti infirmitati, fortis medicina correspondet. Contrarium dicit *Auic.* 4. lib. c. de cura quartanæ, maxime in principio, quia subtile euacuaret fortis medicina, & crassum remaneret, & magis impingeretur.

Solutio. Medicina fortis dicitur quadrupliciter. Primo propter locum à quo euacuat, vt cū à venis euacuat phlebotomia, & non à magnis solum, & sic secundum *Gal.* 2. acutorum dicitur phlebotomia fortis euacuatio, quia cum violentia euacuat. vnde à parte talis modus euacuandi dicitur fortis. Secundo modo, quia cum violentia euacuat, vnde à parte modi euacuandi dicitur fortis,

tis, & sic secundum Serap. in 7. dicitur vomitiua medicina fortis, quia præiudicat attractio sua expulsiua intestinorum. Tercio modo dicitur fortis, quia humorem crassum euacuat. Quarto modo dicitur fortis, quia euacuat multum, & de hac dicit Auic. 4. lib. c. de cura tertiana non veræ. vnde dicit, quod quædam est medicina fortis debilis, quædam est medicina fortis absolute, & quædam debilis absolute. Fortis absolute est, quæ humorem crassum euacuat, & multum vna vice. & fortis debilis; fortis, quia euacuat humorem fortem ad euacuandum: debilis, quia paucum. Eodem modo dicitur morbus fortis, aut quia est ex materia crassa, & tunc competit in principio medicina, quæ humorem crassum euacuat: debilis tamen, & parum, quia aliter consumeret subtile, & reliquum compingeret, in fine competit fortis, post materiam digestionem, quæ multum euacuat, & etiam multoties: debilis, quia melius esset euacuare per quinque, aut sex medicinas debiles, quam per vnam fortem valde, quæ naturam multum debilitaret, & hoc vult Auic. in cap. prædicto.

Ad primum respondetur tripliciter, & primo sic. medicina euacuans respondet digestiua, verum est, quod illum humorem, quem digestiua digerit, medicina euacuans euacuat, non tamen oportet eodem modo, quia euacuatio non fit nisi materia digesta, & in principio non est digesta, licet forte ibi sit aliquod digestum, non tamen est digesta, quantum ad suam portionem maiorem, vel si euacuat de indigesto, hoc est parum, quia non obedit.

Secundo modo respondetur per interemptionem maioris: imo materia crassa non respondet digestiui diueritum valde, nam fm Gal. in passione renum, & lapidis, non debent dari diueritica fortia in magna quantitate, vt eorum operatio sit fortis. licet valde subtiliatiua in pauca quantitate competant, quia ista consumerent subtile, & residuum putrefacerent. Et ad argumentum forte dicitur, quod per se verum est, quod illi crasso respondet tantum, subtile per proportionem, tamen per accidens hoc impeditur, quia non subtiliaret, cum non sit calidum, valde illud quod ita est subtile, quia tunc subtile euaporando residuum incrassaret, vt dictum est prius.

Tercio aliter dicendum, quod verum est, quod fortis medicina respondet digestiua, scilicet postquam opus suum compleuerit, & hoc est materia digesta, & non in principio.

Ad aliud dico, quod morbus, qui est fortis multum, affligit. vnde indiget medicina forti à principio vsq; ad synopim fm Gal. qui dicit, quod non inuenit meliorem curam in materia furiosa, quam illam: in morbo forti alio modo competit, vt dictum est, & sic patet resolutio.

An in sanis competat pharmacia.

Consequenter queritur, vt in sanis competat pharmacia, videtur, quod non, secundum Auic. in 1. qui dicit. Cauter conseruator sanitatis ab omni re medicinali, ergo, &c. Item causa curatiua non respondet corpori sanatiua, sed conseruatiua, quia causæ distinguuntur fm distinctionem corporum; sed medicina euacuatiua est species curatiua secundum Gal. in techn. ergo, &c.

Ad oppositum est vsus.

Solutio. dico, quod sano non lapsio non debet dari medicina, nec alterans, nec euacuans. Si vero sit lapsus, aut habet corpus mundum, aut non mundum. si mundum, tunc non competit euacuans, sed si competit, hæc erit alterans. Et tu dices, quod debet ei dari medicina euacuatiua ad præseruandum, licet non ad curandum, vt si timeretur de tempore æstiuo sequente multum calido, ne incurrat febr. propter generationem multæ cholerae, & in eo debet euacuare cholera, licet non abundet, vt postea per tempus non fiat generatio cholerae superabundantis, immo fiat diminutio, & sic fiet temperamentum. Sed dico, quod non debet dari medicina euacuans ad præseruandum, quia molestum esset humores euacuare necessarios. Sed melius est ei dare medicinam suam complexionem alterantem, ne plus debito cholera generetur.

Si habeat corpus immundum, tunc competit non sub ratione qua sanum, sed sub ratione qua præparatum ad ægri-

rudinem, cum in eo materia morbi futuri existit. vnde non remouetur dyscrasia facta, sed fienda, & hoc est in præseruando. Vnde euacuatio materiae corruptæ est species curationis, sed non corruptæ, est species præseruationis. & sic patet solutio ad duo prima argumenta, & ad primam questionem patet, quod dare hieram logodion, aut pilulas cochias in principio est malum, quia subtile consumerent, & residuum incrassarent.

Aurea Alexandrina ab auro dicta, alexadrina ab Alexandro peritissimo philosopho, à quo fuit inuenta. proprie valet ad omne vitium pectoris, & capitis ex frigidityte, & maxime ad omnem passionem rheumaticam, quæ à capite ad oculos, & ad aures, & ad gingiuas descendit, & ad omnem grauedinem omnium membrorum, quæ sit de eodem humore. 18. pars confecta est lib. ij. se. alari, carpobal. hyosciami, ana dra. ij. balsami cinn. folij, zedoar. zingib. costi, coralli, casia, tragacan. euphorbij, thuris, styracis cala. saluicæ, meu, cardamomi, sefeleos; napi. i. sem. sinapis, saxifragia, anethi, anisi, ana dra. j. ligni aloes, rheubar. rheupon. aliptæ, casto. spica, galanga, opobalsami. anacardij, mastich. sulph. viui, pæonia, eryngij, ro. thy. acori, pulegij, arist. longæ, gentiana, corticum munda. chamaedrys, baccharum lauri, sem. petroselinij, sinoni, se. leuistici, se. ruta, se. ameos, dauci, macropiperis, leucopiperis, xylobalsami, carui, amo. ana dra. j. & semis, auri, costi, argenti meri, ambarum margaritarum, blactæ hyzantia, ossis de corde cerui, ana thuris, eboris, calami aroma. pyrethri, ana gra. ix. mel quod sufficit, detur ad modum auellanae eunti dormitum cum vino calido, febricitanti cum aqua tepida.

De compositione medicinarum.

Vllo superius de modo digestionis, & euacuationis, & quia euacuatio fit vt plurimum per medicinas compositas, & etiam de ipsis hic determinatur. Ideo videamus modum compositionis.

Circa hoc tria habent videri. Primum est videre causas propter quas est medicinarum compositio. Secundum est, quod in omnibus est ponere aliquas medicinas pro fundamento in medicinis compositis, quomodo cognoscemus, quid erit basis in medicinis compositis, aut fundamentum? Tertium est videre causas ponderum medicinarum, quare quædam in tali pondere ponuntur, & quædam in tali. Primum est de præfenti lectione.

Prima causa, quare necesse est habere medicinam compositam ex pluribus simplicibus, est, quia non erat aliqua medicina simplex sufficiens ad hoc, quo indigemus fm Gal. in techn. Si dyscrasia sit eleuata in decem numeris, oportet, quod exhibetur ei medicina eleuata in decem numeris in latere opposito, & hoc non est reperire aliquando in simplici medicina habente respectum ad hoc, sed vna est eleuata in decem numeris, & alia in 12. & tunc ex commistione istorum fit illud, quo indigemus, & hoc est medicina composita. Vnde Ser. in 7. c. 1. dicit, quod si talem simplicitatem haberemus, medicina composita non indigeremus.

Secunda causa est morbi compositio, quæ indiget medicina composita, vt feb. de materia frigida, quæ ratione materiae indiget calidis, ratione formæ agridinis formalis, indiget frigidis, & humidis. Vel si morbus sit compositus ex cholera, & phlegmate; nulla autem simplex medicina inuenitur, quæ sit calida, & frigida, humida, & sicca ideo indigemus composita.

Tertia causa, bene verum est, quod morbus simplex indiget simplici medicina. sed in simplici morbo indigemus medicina composita, non quia morbus sit compositus, sed quia volumus in hoc morbo opera plus facere, & opera contraria, vt in apostemate consumere materiam fluxam, & materiam fluxuram restringere, ne fluat in membrum debile, in quo est morbus materialis, indigemus materie consumptione, & membri debilitati confortatione, quod per simplicem medicinam non habet ita fieri, sicut per compositam.

Quarta causa est, propter repressionem mali saporis, & acuti ipsius medicinae, ne saporis horribilitas, abominacionem

nationem inducendo, nauſeam faciat; & per hoc contingat eam vomere, antequam compleat ſuam operationem, & de hoc dicit Serap. c. prædicto, q̄ propter hoc, q̄ aloë eſt amarum, cum aromaticis cōficiatur, & per hanc cauſam cum opio caſtoreum, q̄ eſt mortificans, vt ſua acuitas, ideſt excedens frigiditas reprimatur, per quam erat mortificans. Et per hanc viam iubet Hipp. commiſcere cum elleboro aniſum, feniculum; & vt conſumant ventofitatem, quam facit, & eleuat elleborus, commotionem faciendo in humoribus.

Quinta cauſa eſt, vt ex actione, & paſſione ſimpliciū medicinarum habeatur vna forma cōis, quæ cor confortet, & per hoc valeat ad oīa venenōſa tam calida, quam frigida, quod in ſimplici medicina non inuenitur. vnde eſt videre de theriaca magna. has cauſas ponit Serap. in 7. cap. 2. Illæ tamē ſunt cauſe due, quas ponit Auic. lib. 1.

Sexta cauſa eſt, fortificatio vnius operationis, qua indigemus in medicina habente duas operationes debiles, vt in chamæmelo ſunt due operationes ſcilicet conſumere, & confortare, vtrumque tamen debilitat. Si autē indigeamus chamæmelo ad alteram operationem faciendam, tunc admiſceamus aliquam ipſam iuuantem: & ſic in medicina compoſita ſunt aliquando due medicinarum baſis, aliquando vna tantum, & alia ſunt ſuam operationem iuuantia, vt videbitur poſtea.

Septima cauſa eſt, quando volumus, q̄ medicina operetur in locis remotis, admiſceamus aliquid cum ea, q̄ præſeruet eam, ne corrumpatur, & debilitetur, in tantū q̄ in locis remotis non valeat operari, & propter hoc ſecundum Auic. lib. 2. c. 1. admiſcetur opium in theriaca, vt præſeruet medicinas calidas, ne in prima, & ſecunda digeſtione virtus earum corrumpatur, & propter hoc habetur ratio efficax, q̄ medicina in humorem poteſt conuerſi, non tamen in membris remotis operans, quia ſi in ſanguinē cōuerteretur, ſua virtus eſſet quaſi amiſſa.

Octaua cauſa eſt, vt medicina penetret ad locum certum, vnde cum auro, & corallo, & ſimilibus, crocum admiſcemus, vt faciat ea ad cor penetrare, quæ de ſe nō penetrāt, quia craſſa, & terrea, ſiſt cum camphora, quia ſua frigiditate ſibi impedit viam, & ſi obicis ſicut obicit Auic. q̄ in morbo calido non debet admiſceri crocus cū ſit calidus, reſpōdet Auic. q̄ cū venit ad cor, à calore cordis combūritur, & in ſumum reſoluitur, quo conſumpto alia medicina naturam iuuat. Et quod hoc ſit verum, patet per Auic. dicentem in ij. q̄ virtus naturalis aliquando ſeparat, & diſcernit inter duas virtutes medicinarum, vnam reſpuendo, & aliam eligendo, quæ quidem virtutes ſunt compoſitæ in eadem re naturaliter, vt chamæmelum, quod multo fortius poterit facere in cōpoſito artificiali.

Nona cauſa eſt, vt medicina, quæ eſt valde diuretica cito penetrans, & tranſiens, magis moretur in loco, in quo debet operari, ne nimis cito tranſeat; & ideo cum damus rheubarbarum ad deoppilationē hepatis, ſimul cum eo admiſcemus raphanum, quia raphanus de ſua proprietate habet mouere humores ad os ſtomachi, propter quod eſt medicina vomitiua, & per conſequens medicinam diureticam aliquantulum à ſuo tranſitu retrahit, ita, q̄ ſit quidam motus agitatiuus ex tranſitu, & penetratione medicinarum diureticarum, & retractione eius à raphano, propter quod non penetrat ita cito ultra, & ideo ibi remanens melius operatur.

Decima cauſa eſt, vt medicina ambigua ad duo opera, ſive ad vnum opus in diuerſis membris determinetur ad opus illud in vno membro, & ſic cum ſemine ſenniculi, & aniſi, quæ ſunt indifferentia, ad hoc vt deoppilent renes, aut venas. cum volumus renes, aut veſicam deoppilare admiſcemus cantharides, quæ ducunt eas ad renes, & veſicam. ſi ad hepar, & ad venas admiſcemus aliquid ad propoſitum valens.

Duo notanda circa medicinas compoſitas.

Primū, quod oportet ſcire, quod medicina compoſita experta eſt melior quam non experta, & melius cognoviſimus, quia medicina compoſita operatur duplici via.

Vno modo per naturam ſuorum componentium, ſicut

Acut diximus auream alexandrinam eſſe calidam, & valere in paſſionibus frigidis à ſuis componentibus, & hæc operatio via rationis poteſt cognosci, & experimento. Alia eſt operatio per ſuam formam reſultantem ex fermentatione ſuorum componentium nobis ignotā, quæ ſola per experientiam cognoviſcitur. quando ergo eſt experta medicina, cognoviſcitur quantum eſt vtrumque, q̄ non niſi quantum ad naturam ſuorum componentium tantum; & ideo aliquando credimus diuerſas medicinas valere ad vnum, quia ſolum per experientiam ipſa componentia reſpicimus, quarum vna valet ad vnum, & alia non. Secundum quod debet ſciri eſt, quod in medicina compoſita fiat compoſitio ad vnum de rebus paucis. Vnde bonum eſt componere medicinam ex rebus paucioribus, quam poſſumus, quia neſcimus vtrum vna aliam corrumpat. Vnde ſecundum Auic. in 2. anacardiij non debent commiſceri cum carne thyri, quia eius operationem corrumpunt. Et hoc eſt intelligendum, quando componimus illam medicinam ad vnam intentionem, vt dicit. vnde ſi volumus tantum hepar inſtigrare, melius eſt facere ſyrupum de ſcolopendria, & endiuiā cum aliquibus rebus confortantibus, & valet his paucis magis, quam apponere multa, cauſa prædicta, vnde Auic. in 2. & parum medicinarum melius eſt, quam plurimum earum intentione vna. Si enim velles plures operationes facere, vt digerere, aperire, confortare, oportet plura apponere, ſicut ipſe fecit multoties. Pauciora enim in vna intentione ſunt meliora, in paucioribus enim via magis tuta, & hæc eſt ſumma de primo.

De Aurea Alexandrina.

Superius vidimus de nobiliſſima opiata, vt de theriaca, nunc videamus de alia, vt de aurea Alexandrina. Aurea ab auro, quod recipit, aut quia eſt precioſa, & excellens in bonitate ſicut aurum. Vnde eſt probata in multis paſſionibus.

Alexandrina ab Alexandro, qui eam inuenit, vel pro quo data fuit, valet ad omne vitium capitis de frigida cauſa ſolum, quia eſt multum calida. vnde detur ſi materia eſt phlegmatica, vel melancholica, valet ad rheumata capitis ex frigida cauſa, prius tamen digeſta materia rheumatica, & vniuerſali euacuatione facta. vnde nunquam debet dari fortis opiata maxima, neque debilis etiā, vt muſa anea rubea, & ſimilia, ſine vniuerſali euacuatione, ſi corpus ſit plethoricum, aut per pharmaciā, aut per phlebotomiam, aut per ſcarificationem, ſecundum quod melius expedit, quia opiata tria facit; habet enim virtutem conſtrictiuam per opium, quod recipit, & conſtipatiuam, & diſſolutiuam, quia in ea ſunt multa calida, vt per effectum patet. ſi ergo materia eſſet multa, faceret, quod poſſet, quia non poſſet totam materiam cōſumere, ſed illam diſſolueret, & moueret, & ſic rheuma augmentaret, neque debet dari in die ſequenti poſt purgationem vniuerſalem, ſed ſecundo, aut tertio poſt phlebotomiam, & poſt pharmaciā. Tertio valet ad rheuma conſtringendum vniuerſali purgatione facta. ſi ſiant pilulæ de ea ponendo tamen plus de maſtiche, & teneantur illæ pilulæ in ore, aut ſub lingua; illæ pilulæ prohibent materiam deſcenſum. ſic oculi, vel gingiua, cum fuerit fluxus rheumatis ad ea, iuuantur, quia prohibent fluxum, & dolorem, cum ſit de materia frigida, euacuatione præcedente. Similiter bonum eſt ad conſumptionem humorum frigidorum vbicunque ſint, ſicut in paſſione capitis, hepatis, ſplenis, ſtomachi, pulmonis poſt euacuationem tamen, non enim debet aliqua opiata dari, maxime vt mithridatum, theriaca magna, aurea alexandrina, niſi euacuatione facta.

Ita recipit multas medicinas, de quibus videamus naturam earum.

Recipit alatum, quod alio nomine dicitur aſarum, baccarum, odorifera eſt, & eſt ſicca vſque ad tertium, & eſt calida; ſua tamen ſiccitas maior eſt, quam ſua caliditas. Illa eſt bona, quæ linguam mordicat, & boni odoris eſt. habet vim aperiendi, calefaciendi, ſubtiliandi, confortandi, abſtergendi, vnde valet in paſſione ſplenis, & he-

Nota.

De aurea alexandrina.

Aſarum.

EXPOSITIO IOANNIS

& hepatis: & maxime in deopilatione splenis, in digestionem crassae materiae. unde fiat syrupus acetosus in deopilatione splenis, & ponatur ibi asara baccara, & caparis, & tamariscus.

Item valet si cum aceto emplastratur supra splenem. item prouocat vrinam. ponatur autem hic in ista opiata ad consumptionem materiae, & ad confortationem membrorum.

*De carpo-
balsamo.*

Carpobalsamum est fructus balsami. Balsamus autem est arbor parua, quae nascitur ultra mare, parua ad quantitatem duorum cubitorum ad plus: unde proprie non est arbor, sed frutex, alio nomine dicitur oculus Solis, quia sol eum videt, quia est in locis altis, supra quae Sol ita radiat in tempore caniculari. scinditur, ut ab eo lachrymae fluant, & colligitur sic, et dicitur oleum balsami, & dicitur opobalsamum, id est succus balsami, vel lachryma, & quando per se dicitur absolute balsamus, pro succo intelligitur, propter sui excellentiam. Cognoscitur autem sic sua bonitas, quia si ponatur in lacte gutta de illo opobalsamo, & coaguletur lac, est bonum, si non, non bonum. Item si petat fundum in aqua positum. Item apothecarii sic experimentantur, ponunt de eo in naribus cum pollice vsque ad coniunctionem nasi cum ore, & si cito penetret ad cerebrum, est bonum. vtimur eius ligno, & est xylobalsamum, & eius fructu, qui est carpobalsamum, & eius oleo, quod dicitur opobalsamum.

*De ligno
aloes.*

Lignum Aloes est calidum, & siccum: plus adhuc semen eius, & adhuc plus etiam oleum istis duobus. habet oleum balsami vim aperiendi per suam caliditatem, & sua proprietate attrahit spinas, & tribulos a manibus. & pedibus. dicitur a quibusdam, quod valet ad passiones oculorum. Illud forte non est verum generaliter, & ideo est malum facere de particulari vniuersale. Ex hoc enim accidit magnum nocumentum, sicut quidam qui cataputias in oculo posuit, quia quidam dixerat, quod valebant ad hoc, & ita oculum amisit, unde verum est, quod valet ad pannum in oculo sub abstersione, & apertione, non tamen valet in omnibus passionibus eius. lignum eius, & semen eius valent asthma ex phlegmatica materia contenta in pectore, ipsam consumendo, prouocando vrinam, oleum eius educit foetum mortuum, & os matricis mundificat, unde preparat eam ad conceptum. si ex eo inungantur pedes quartanarii, & totum corpus praeseruat a venenis, & maxime a veneno scorpionum, quia illud venenum est frigidum, & c.

De hyoscyamo.

Hyoscyamus est herba, cuius semine est carisillaga. quidam est albus, quidam niger. Albus melior, est frigidus, & siccus in fine tertij gra. Niger in quarto est frigus & sic constringit, stupefacit, dormire facit, dolorem mitigat, sensum mortificando. unde restringit fluxum sanguinis. Item menstrua restringit. Item si eius folia comedantur, dormire facit hominem quasi ebrium, rationem perturbando. per fumos quidam sedant dolorem oculorum cum eo, & aqua rosae. sed non est bonum, nisi timeamus plus dolorem propter sui acuitatem, & vltimitatem, quam malitiam morbi.

De garyophyllis, & cinnamomo prius videmus.

De opio.

*De Cyrenais
opio.*

Opium est succus papaueris. opium aliud thebaicum, aliud egyptiacum, quorum vtrumque est bonum, aliud quirinacum. quod dicitur assa foetida, vel lasar, est frigidum in quarto, siccum in tertio. Sic fit, capita papaueris scinduntur in aestate, caniculari tempore, & per hoc cadit succus ab eo, & ille succus ponitur ad solem, & desiccatur, & tunc est opium. sedat tussim frigidam a rheumate descendente ad pectus stringendo rheuma. sed caueamus ne demus per se, sed cum castoreo, accipiat parum opij, & castorei, & cinnamomi, tragacanthae, zingib. myrrhae. fiant pilulae, & teneantur sub lingua. valent ad restringendum rheuma descendens a capite. valet etiam opium passionibus stomachi ex nimia caliditate, cetera parent.

De myrrha.

Myrrha est guma calida, & sicca in tertio gradu, sub-

tilis substantiae. habet virtutem consumptiuam, mundificatiuam, & conseruatiuam. consumit sufficienter illud, quod dissoluit. habet etiam vim conglutinatiuam. stomachum debilitat. & lapsum ex humiditate phlegmatica, confortat. Item confortat dentes, & confirmat, ne cadant; praeseruat enim a corruptione, & putrefactione, quae materia si putreficeret, caderent dentes, fiat puluis ex ea, & cinnamomo cum aqua rosa. aut aqua rubi, aut aqua virgae pastoris, ex hoc fiant pilulae, & ex eis fricentur dentes cum necesse fuerit, vel accipiat eius puluis solum, & ponatur in vino pontico, & ex his abluantur os, & dentes; illud consumit, materiam putridam phlegmaticam in pectore: unde valet ad nimiam humiditatem pectoris, prouocat vrinam, & menstrua, & praeseruat a putrefactione. unde antiqui solebant corpora mortuorum inungere ex myrrha, ut diutius possent seruari, unde dicitur, quod Christus dominus noster fuit ex ea vnctus.

Cyperus est radix herbae similis segeti, calid. & sic. & subtilis substantiae, unde habet vim diureticam. aperit sine mundificatione, & est styptica partum. confert frigiditati vesicae, siue debilitati eius ex frigiditate. istud est ei speciale. unde prohibet defillationem vrinae ex debilitate contentiuae virtutis in vesica ex frigiditate; valet etiam in frigiditate matricis.

Casia duplex est, scilicet casia fistula, & casia lignea. De casia lignea videamus prius quid sit. ipsa est cortex arboris, cal. & sic. in iij. gradu, & subtilis substantiae; est enim diuretica ex suis qualitatibus, & substantia; confortans ex sua aromaticitate, consumptiuam ex sua complexionem, ex qualitatibus suis. Ipsa enim vetositatem repellit, & resoluit, vrinam prouocat, & menstrua. unde tryphera magna cum puluere eius educit menstrua, si detur in sero in vino, in quo fuerit casia lignea, patienti, vrinam prouocat, & fm Haly Abb. stomachum confortat.

Corallus est lapis, qui inuenitur in littore maris, quidam est albus, & alius est niger, & alius est rubeus. Rubeus est melior, & ideo cum per se ponitur, de rubeo intelligitur. frigidus est, & siccus in secundo, & est stypticus, desiccatur plusquam in frigiditate, abstergit ab oculis humiditatem superfluum, valet contra fluxum sanguinis, & ipsum sanguinis. Accipiantur coralli, tragacanthi, ana drach. j. fiat puluis, aliquo styptico appposito. ut sanguis draconis. huiusmodi puluis eius cum camphora valet ad cor, confortat gingiuas, habet virtutes ocularias. dicit enim Gal. quod praeseruat domum, in qua est a fulgure. Item curat epilepsiam si collo suspendatur.

Item Auic. & Gal. dicunt, qd si suspendatur ad collum ita, quod attingat ad stomachum, aufert omnem dolorem stomachi, sed forte modo non ita, sicut neque praenonia modo habet virtutem, quam solebat habere.

Circa istam lectionem dubitatur. Viso superius de digestionem, & euacuationem. Modo videndum est de duobus remanentibus scilicet de balneo, & opiatis, quia de phlebotomia satis habetur in libris.

An balneum competat ante exhibitionem medicinae.

Quaeritur igitur de balneo, vtrum competat ante exhibitionem medicinae, & videtur, quod non. Corpora vbi quis vult purgare, oportet fluxa facere; & quo repit natura, eo ducere oportet per conuenientem regionem. Ex his duobus habetur, quod ante exhibitionem medicinae oportet purgare materiam, & facilem facere ad currendum ad locum, per quem medicina eam debet euacuare, & hoc vult Auic. cum dicit, qd ante vomitum debent capi cibi pingues ad debilitandum os stomachi, unde materia melius recipiatur, sed balneum attrahit materiam ad locum contrarium loco, per quem medicina euacuat humorem, cum ad extrema corporis trahat materiam, & medicina ad stomachum, ergo, & c.

Oppositum vult Auic. fen. 4. cap. v.

Iuxta hoc quaeritur vtrum eadem die competat, in qua datur medicina. videtur, qd non, secundum Gal. 4. apho. qui

qui dicit, quod balneum, & somnus impediunt medicinam à sua operatione; unde non debent inungi, nisi velimus medicinam in euacuando impedire. Oppositum dicit Auic. cum prædicto.

Tertio quaerimus utrum post medicinam competat, & videtur, quod non, quia post medicinam corpus non debet repleti illa humiditate, quæ per medicinam euacuatur; sed balneum replet corpus humiditate accidentali, & illa per medicinam est euacuata, quia secundum Galen. supra illum aphorismum ad Ell. &c. aqua humectat corpus humiditate accidentali; balneum autem est aqua, ergo, &c. Contrarium dicit Auic.

Iuxta hoc quaeritur, in qua die magis competat.

Hæc omnia soluta sunt. Visus regulis de modo operandi prius, dico ergo, quod conuenit ante, & eadem die, & post. Ante duplici de causa, quia corpora ubi quis vult purgare, &c. & illa corpora, quæ debent præparari sunt duo, scilicet corpora, quæ habent euacuari, ut humores fiant curibiles, & labiles per venas de facili; & membra, per quæ fit euacuatio, ut sint lenita, & per ea humores lubricent, & aperta, ut pateat eis transitus, humores subtiliando, balneum etiam liquefaciendo fluere facit, etiam venas mollificat, ideo conuenit aliquando per tres dies ante medicinam. Unde Auic. in 1. ca. dicto. Qui debet per medicinam solui, balneum est intraturus ante solutionem, quia est præparans corpora, nisi aliquid prohibeat, & quod illud est, ut vulnera, apostemata, et hydropis; tunc enim non competit, nec in morbis humidis humiditate accidentali, quia per balneum plus multiplicatur.

Nes.

Ad argumentum in contrarium dico, quod licet balneum in hora balneandi trahat materiam ad exteriora, quia humores liquefactos facit per corpus fluere, post balneum reuertuntur ad interiora, & hoc est, ut dictum est, membra præparat, ut possit materia fluere per ea, quod medicina in balneo non debet dari; licet ego dederim in vno casu, scilicet cuidam dominæ, quæ habebat melancholiam, & nolebat accipere medicinam, feci eam intrare balneum, & mitigata fuit, & libenter accepit, deinde feci eam statim à balneo auferri, & post longum tempus ipsa fuit curata.

Ad secundam quaestionem respondeo, & dico, quod balneum habet duas facere operationes, vel tres. Prima est trahere materiam ad exteriora. Secunda est stringere ventrem, per hoc quod illa materiam trahit ad exteriora, & tale est vehementis caliditatis. Tertia operatio est calefacere, non tamen fortiter. Dico ergo, quod in tempore calido non conuenit intrare balneum in hora solutionis, neque in die, quia traheret materiam, & medicinam ad exteriora, & tu arguis, quod per hoc ventrem stringit. Sed in tempore frigido, & in hyeme antequam medicina moueat, confert balneum, non tale, quod sit attrahens, sed solum commouens materiam, & meatus aperiens. Iste duobus indigent humores frigidi cum crassi sint, & meatus sint stricti per aeris, aut temporis frigiditatem indigent aperi-
tione, propter quod non euacuarentur de facili nisi commouerentur, & meatus aperirentur. Unde Auic. non intraret quis balneum post medicinam, quod attrahit, ingredi tamen potest primam causam, id est tinam aquæ calidæ, balneum bonum est, & illud fit ad mollificandum.

Ad tertiam quaestionem, dicendum est, quod post medicinam conuenit balneum, vel æquiualens, ut stupha; & hoc propter duo. Vnum est, ut membra per medicinam fatigata per balneum confortentur. Secunda causa, ut fumi subcutanei per medicinam eleuari scilicet à materia mala, & à medicina euaporentur. Ad argumentum dicendum, quod balneum non replet venas, & poros corporis; ideo non remanet diu humiditas illa accidentalis, quam inducit, sed per sudorem resoluitur, & fumus adhuc conuenit, quod membra sint per medicinam desiccata.

Ad quartam quaestionem dicendum est, quod debet fieri balneum ante medicinam per tres dies; post medicinam vero in die sequenti secundum Auic. dummodo tamen virtus sit fortis.

Vltimo quaeritur utrum stupha melius sit, quam balneum post medicinam. Dicendum ad hoc, quod si corpus

A fit euacuatum à cholera, aut à melancholia, & sit illud corpus rarum competit balneum scilicet aquæ calidæ ad humectandum, quia tale corpus est valde desiccatum per medicinam, cum esset de se siccum; & quia corpus est rarum, balneum sufficit ad euaporandum fumos, sed si euacuamus humores humidos, aut corpus non sit extenuatum, sed pingue, carnosum, & dure compositionis, & euacuata est materia frigida, & humida; tunc stupha, quia fortiores, & desiccantes, meliores sunt, quia tale corpus non indiget tanta humectatione sicut primum, sed magis desiccatione, ergo, &c.

De modo compositionis medicinarum.

Vlris causis compositionis medicinarum compositionum, nunc videamus modum compositionis earum. Circa quod tria habent considerari. Primum est, quod in medicina composita plus ponitur de vna medicina simplici, quam de alia. Secundum, quid sit proprietas basis siue radicis medicinæ compositæ, quia per hoc quid erit basis in ea videbitur. Tertiū quid cum radice debeat apponi, & quare ea cum radice apponuntur.

De primo dicendum secundum Auic. quod non ad compositionem solum medicinarum compositionum oportet scire vniuersalem virtutem medicinæ simplicis, sed specialem, unde non solum oportet scire, quod illa medicina simplex sit calida, vel frigida, humida, vel sicca. Sed in quo gradu frigiditatis, &c. & virtutem eius propriam, & operationem, ut sciamus tantum de illis simplicibus medicinis apponere, ut virtus eorum, quam quaerimus ex tali compositione resulet. Et de hoc dantur septem regulæ.

Prima est, si medicina simplex est vehementis fortitudinis, parum de ea debet apponi, quantum est de ista natura, & per hoc habemus causam quare de muscho, et opio parum in medicinis apponitur. muschus enim in pauca quantitate est magnæ qualitatis, & operationis, & opium, & talis medicina dicitur esse fortis, ideo sufficit parum apponere, ne in quantitate noceat, & operationes aliarum corrumpat, aut occultet. Sed si debilis, multum de ea apponitur ut chamæmelum, quæ in quantitate magna est pauce qualitatis, & operationis; ideo de istis est multum apponendum, & hæc regula confirmatur per Galen. simplicis medicinæ dicentem. Tantum potest forte agens in breui tempore, quantum potest debile in multo tempore, & est conuerso. Et similiter ex hoc potest elici, quod quantum potest forte agens in quantitate, pauca, potest agens debile in quantitate magna, vel multa, & est conuerso.

Secunda regula est, quod de illa medicina, quæ habet iuuamenta multa, multum debet apponi, & dicitur habere iuuamenta multa medicina simplex, quæ pluribus ægritudinibus, aut pluribus membris conuertit, ut rosa, quæ sua stypticitate stomachum, & hepar confortat, & cor sua aromaticitate, & omnia alia membra sua stypticitate, & aromaticitate, & proprietate. Sed si haberet pauca iuuamenta, tunc est citæ operationis, & tunc quia non multum de substantia sua, & virtute deperditur, antequam suam operationem compleat, parum de ea est apponendum, si tarde, multum de ea est apponendum. & quod de medicina habente plura iuuamenta multum debeat apponi, potest probari per simile sim Galen. in aphorismis. pueris debet dari plus de cibo, quam iuuenibus, quia nutrit, & augmetat, sed non facit nisi nutrire in iuuenibus. ergo similiter erit de medicina, quæ facit multa iuuamenta, quia debet dari in magna quantitate, siue in maiori.

Tertia regula est, quod quando datur medicina ad operandum in membrum remotum, tunc est de ea apponendum plus, quia multum diminuit eius quantitas, & per consequens sua virtus in operando antequam ad membrum veniat; si in membrum propinquum minus de ea est apponendum. Si enim datur medicina ad operandum in renibus in secundo gradu: & non datur nisi operationis in secundo gradu, non seruabitur gradus operationis, & ideo plus debet apponi, quam egeat membrum, eo, quod multum deperditur in via, ut seruetur gradus, quo indiget ad operandum in membro remoto, & hoc confirmatur per Galen. in techn. comple-
xio

xio mala sit eleuata in quatuor numeris, &c. & Haly Abb. exponit, &c.

Quarta regula est, qd si medicina sit nobilis operatio- nis, quæ operatio est confortare membrum nobile, plus de ea, quantum est de hoc, est apponendum, similiter parum.

Quinta regula est, qd si medicina simplex inueniat si- bi similem in medicina composita, parum de ea est appo- nendum. v.g. si semen fœniculi debet apponi in medici- na composita, & ibi sit anisum, apium, &c. de quibus debet parum apponi, quia pauca quantitas medicinarum sim- plicium similitum æquiualeat multæ quantitati vnius.

Sexta regula est, qd si medicina aliqua faciat nocumẽ tum magnum, vel iuuamẽtum paruum, parum de ea est apponendum. Si iuuamentum magnum, & nocumen- tum paruum, multum est apponendum, & quãto nocu- mentum est maius, minus de ea est apponendum. Vnde quia nocumentum apij est magnum, scilicet mortifi- cum, ideo parum de eo ponitur.

Septima regula est, quod si medicina simplex inueniat in composita suum contrarium, quod suam virtutem corrumpat, magis de ea est apponendum, & si simile mi- nus habet sua contraria, in medicina composita nullum in ea habens consimile operans in mēbris remotis, mul- tum de ea est apponendum, si contrarias, valde parum, si habeat duas condiciones, & deficiat vna, tunc mul- tum de ea est apponendum, quia duæ condiciones bonæ possunt vincere vnã, si quasdam habeat, & quasdam non, mediocriter est apponendum.

Sed quare ponuntur medicinae simplices plures in medicina composita, causa est, vt fiat vna virtus cõmu- nis ex his, quæ in nulla simplici medicina inueniebatur.

Sed tunc est quæstio, quomodo venit ista medicina alteratiua ad membrum, quod alterat. Si tu dicas, quod sua virtus venit cum fumo; si sic cum fumus ita veniat ad membrum sanum, sicut ad ægrum, alteratur sanum, sicut, & ægrum. Dices, qd membrum attrahit medici- nam. Contra membrum attrahit simile; vt cibum, ergo non attrahit medicinam, cum sit ei contraria: per idem enim contraria non attrahuntur. Dico, qd possibile est, qd fumus eleuetur ad membra sana, & læsa, sed illa parum alterat. Sed quia ad membra læsa venit fumus, & sub- stantia, & non ad sana; ideo membra læsa bene alteran- tur, sed medicina per se non mouetur, cum sit incomple- ta respectu eius, quod debet alterare, sed attraheretur, si enim moueretur de se æqualiter à quolibet moueretur. Et si tu arguis, membrum attrahit cibum, ergo non me- dicinam. Respondet Serap. in 7. quod medicina alterati- ua non attrahitur à membro, qua membrum, sed qua membrum ægrum, quia ægrum intendit sanari per ean- dem naturam, per quam intendit conseruari in sanita- te, cum est sanum, sicut graue mouetur per eandem natu- ram ad centrum, & quiescit ibi, & per eandem natu- ram appetit à loco, in quo non est per naturam, & quie- scere in suo loco naturali. Similiter membrum per ci- bum conseruatur, & per medicinam alterantem sana- tur, & per eandem naturam vtrumque appetit, & attra- hit. Sed non tamen sub eadem dispositione existens, sed contraria scilicet bonitate, sanitate, & aegritudine. cum enim est sanum membrum, appetit cibum, vt conserue- tur sub dispositione, quam habet, cum est ægrum, appet- tit medicinam, vt per ipsam sanetur.

Superius visum est de quibusdam medicinis simpli- cib. existentibus in aurea: adhuc de alijs positis ibidem videamus. primo de euphorbio. Euphorbium est gum- ma arboris calida, & sicca in quatto gra. quod est cras- sum, subrusum, non perforatum est melius; est enim ita calid. & sic. quod adurit. habet vim abstergendi, & sub- tiliandi, quia subtilis est substantia calefacit magis, quã asa fetida; & habet vim laxatiuam, & educit humorem phlegmaticum viscosum contentum in anchis, dorso, & similibus. melancholiam purgat. ponitur hic contra apoplexiam, paralyfim, arthriticam. sua virtus laxatiua ex alijs medicinis cõstrictiuis ibi positis remittitur, vn- de ponitur etiam ibi, vt sua igneitate mortificationem

opij reprimat; est enim medicina valde acuta, & timetur sua acuitas, & ideo antequam ea vtamur, debemus eam reprimere, sic potest reprimi. puluerizetur, non tamen vsque ad summum, & deinde ponatur in lacte dulci pingui vaccino, aut oleo amygd. et dimittatur ibi per diem vnu, aut noctem, deinde auferatur, & postea conteratur, & cū eo tragacanthum apponatur; deinde aspergatur cum mu- cilagine psyllij, & fiant pilulae, postea tempore compe- tenti ponatur in medicina, in qua debet poni. euphorbiũ in paucis diebus interficit, inducẽdo dysenteriam ex sua corrosione, & adustione. vnde cito interficit realgar, & ideo debet dari in pauca quantitate, ne in magna quanti- tate datum interficiat. dosis eius est sexta pars drach. j. ne excoriet in magna quãtitate datum. confert frigidis pas- sionibus, vt paralyfi, & ischiaticæ, quia expellit materiã à iuncturis. Eius oleum est valens ad paralyfim, sic oleũ costinum, aut nardinum, aut de cinnamomo, actuatuna cum euphorbio, & vngatur spina dorſi vsque ad cau- dam, valet ad paralyfim. Item illa inunctio valet in pas- sionibus renum ex frigidis humoribus.

Olibanum est gumma arboris, scilicet libani, & est duplex; scilicet scemina, & masculus. scemina est paruũ thus, sed masculus est crassum, album, planificatum, non admissum terreſtreitati. crassum est melius, calid. est, & sic. in fine secundi gradus: desiccatur, virtutem habet cõ- strictiuam ex siccitate, & viscositate, & stypticitate, & confortatiua. Vnde restringit rheuma capitis, & valet contra frigiditatem matricis, propter hoc tria grana si transglutiantur, digestionem procurat, & iuuant, & con- fortant, & bonum anhelitum faciunt, omnem odorem bonum præstant, & acetosæ eruptiones remouent. Item non habet vim corroderendi, sed carnem generandi solũ, si ex eo, & sanguine draconis fiat puluis. & proijciatur in vulnere, sanat vulnus, & carnem generat. Item, si ac- cipitur cum aloẽ, & inungatur manus, vel locus mor- pheatus, confert. Item olibanum cum oleo ros. valet in principio apostematis mammillarum, materiam reper- cutiendo. Item stypticitate restringit vomitum, & simi- liter restringit fluxum ventris, & e contra. Item si pili le- poris intingantur in incaustro, deinde aspergatur puluis olibani, & naribus imponatur, restringit fluxum san- guinis fluentem à naribus.

Saliunca autem dicitur spica celtica, & est ca. & sic. in secundo, substantiam habet subtilem, & diureticam. poni- tur hic ad consumptionem phlegmatis, & membrorum confortationem; habet enim virtutẽ confortandi ex sua aromaticitate, & pōticitate, & diureticitate ex sua com- plexione, & amaritudine, & propter hoc renes purgat.

Meu est calid. & sic. in secundo. ponitur hic ad con- sumptionem phlegmatis, & membrorum confortatio- nem, & calefactionem.

Cardamomum est semen ad modum ciceris, tamen minus, & est interius subalbidum, calidum in secundo, siccum in tertio, calefacit cum quadam stypticitate, & est aromaticum: propter quod habet vim confortatiuã, & habet subtilem substantiam, & ideo habet vim diu- reticam, & penetratiuam ex complexione, & ponitur hic propter renum vitium, & matricis, & contra cardia- cam: cardamomum puluerizatum cum coriandro va- let ad digestionem in stomacho frigido. confert vomitui, si detur cardamomum, thus, & massix, æquali pon- dere cum aqua patienti.

Seieleos. idest sileis montani calid. & sic. in ij. habet vim subtiliatiuam, & aperitiuam ex substantia, & com- plexione. vnde subtiliat humores, carminat, & diuidit materiam frigidam, vnde dissoluit phlegma coagula- tum; ideo confert passionibus dorſi, renum, & matri- cis, & vesicæ, & ad hoc ponitur. vnde si ponatur siler montanum cum aniso, & semi. fœnic. & coquantur in patella, & fricetur dorſum, valet in passionibus eius ex materia frigida. confert etiam asthma, quando est ex materia frigida in pectore inuiscata: iuuat stomachum ipsum calefaciendo, siue materiam frigidam in eo con- tentam, si comedatur à mulieribus, facilem partum fa- cit,

cit, vrinam prouocat, & menstrua & digestionem iuuat, A vt dictum est.

De napi. Napi. i. semen sinapis calid. est, & sic. in medio quarti gradus, est valde incisuum, phlegmaris cōsumptiuum, & mundificatiuum, ponitur hic propter membrorum insensibilitatem, propter vitia matricis, apoplexiæ, & epilepsiæ, quoddam domesticum, quoddam syluestre. Syluestre in via cibi est malum, quia malum humorem generat, tamen in via medicina iuuat, abstergendo phlegma valde, vnde valet ad abstergendum maculam faciei valde, siue sanguinem mortuum cum aqua fabarum, vnde dicitur, quod nocet capiti, & hoc est verum, propter humiditatem vaporosam, vnde faciendo euaporationē nocet capiti, ideo sanis non est bonum, neque agris, capiti, abstergendo phlegma valet, istius semen est aperitiuum, ideo valet oppilationi splenis, & hepatis, sitim facit, & proprie, quia vtrumque deficiat.

De anetho. Anethum ca. est, & sic. in 2. simile est aniso, & fileri montano in operatione, est enim incisuum, aperitiuum, & deoppilans splenem, & hepar.

De rheubar. Rheubarbarum habet substantiam commistam ex substantia aquea, & terrea, & aerea; ex terrea habet ponticitatem, ex alijs duabus habet diurecitatē, & est bonum hepatis, euacuat choleram, vt dicitur communiter, non tamen ab auctore inuenitur hoc, secundum philosophum purgat phlegma, & proprie ab ore stomachi, vnde dicit Philoso. Alexandro. Alexader accipias in mane de rheubar. quia purgat phlegma ab ore stomachi, tamen quia diureticum est, cum vrina choleram, quia subtilis humor est, expellit, sicut alia diuretica; stringit ventrem sua terrestreitate, & ponticitate, & mirabiliter confert debilitati ex casu, aut percussione, si fiat ex rheubar. & aniso, dosis eius est vnc. semis.

De rheupontica. Rheuponticum habet eandem virtutem cum rheubar. tamen quia ponticū magis confortat, & habet proprietatem ad iuncturas consumendo phlegma in eis.

Opopanacum i. succus panacis gumma est illius arboris, aut iuccus, & est ista arbor non multum alta, & est oppositiōis, succus radices istius arboris mundificat vulnera, & membra confortat, est calida, & sic. in 3. & est resolutiuum ventositatis, & absterfuum; ideo eo vtritur multi chirurgi, quia mundificat, & curat vulnera, & membra confortat, si ponatur in corrosione dentis, interficit vermem, qui est ibi, si fiat emplastrum ex opopanaxo, & ammoniaco, & rasura vasis enei nigri, vt cacabi, & distemperetur cum aceto emplastrum supra splenē deoppilat mirabiliter, prouocat vrinam, & menstrua.

Anacardus secundum quosdam est pediculus Elephantis, sed non est verum, est cali. & sic. in 4. consumit valde, & ponitur hic ad phlegmatis consumptionem.

De opiatis.

Vidimus prius de euacuatione, & balneo, nūc restat videre de eo, quod fuit propositum vltimo, scilicet de opiatis, quia de phlebotomia non videbitur hic, quia de ipsa in libris alijs specialiter queritur. Et est prima questio de operatione opiarum medicinarum. Et queritur vtrum medicina posita in electarijs debeat magis conterī, quam in medicinis laxatiuis, aut e conuerso, videtur, quod æqualiter simplex medicina vbiq; ponitur, siue in medicinis, siue in electarijs, est semper eadem, cum per idem operetur, ergo, & eandem operationem debet facere, ergo debet eodem modo preparari, ne detur alius modus operandi, siue operatio alia.

Item videtur, quod plus debeat conterī, quam illa, que ponitur in medicina laxatiua, suppono, quod medicina non mouet nisi quia mora, & ad actum reducta per calorem naturalem. Item suppono, quod medicina, que remanet minus in stomacho indiget maiori preparatione ad hoc vt opereatur, & ad actum reducatur, quam illa, que plus ibi moratur. Sed cum medicina simplex ponitur in medicina laxatiua in stomacho minus remanet, quod autem ponitur in electario confortatiuo, vnde Aui. stoma-

stomachus proijcit medicinam laxatiuam citius, quam potest, sed alteratiua plus remanet: ergo debet magis preparari cū ponitur in medicina laxatiua, illa preparatio fit per contritionem, quia cum est diuisa in partes paruas, citius ad actum reducitur, ergo, &c. Ad oppositum est Nicolaus in proemio, cribellatio pulueris, in electarijs subtilissime debet fieri; sed in alijs, maxime in laxatiuis crassior debet esse, ergo, &c.

Iuxta hoc secundo queritur, vtrū aliqua medicina debeat cōteri ad summū, videtur, quod sic, omne, quod preparat medicinam, vt ad actū reducatur, & cito opereatur est faciendū: hoc aut facit contritio maxime ad summum, ergo, &c. Si dicatur ad hoc verū est, qd talis contritio quāto potest esse maior, dum tamen non mutet speciem medicinae, sed si fieret ad summum mutaret speciem medicinae, & ideo non debet fieri. Contra. 2. simplicis medicina dicit Gal. quod si caro, & panis, ad summum teratur, non mutant speciem, ergo a simili nec medicina. Item species est commistio mistibilium in misto resultant, sed hæc contritio non tollit mistionem, cum mistum in misto possit diuidi in infinitum, ergo neque speciem.

Tertio queritur specialius, vtrum pulpa colocynthidis debeat conterī ad summum, & videtur, qd sic, secundum Aui. in 2. Oppositum dicit Aui. in eod. lib. ca. 2. quod nulla medicina debeat ad summum conterī.

Solutio, dicendū est ad primum, quod medicina quādo debet poni in electario plus debet teri, causa est, quia nō alterat, nisi attrahatur, & ideo ad hoc, qd alteret membrū indiget, vt attrahat a mēbris possit penetrare, facilis penetratio fit per contritionē multā: sed medicina laxatiua manēs quæta in stomacho attrahit a mēbris, & si attraheretur a mēbris malum esset, & ideo crassior debet esse, ne citius debito transeat a stomacho, dēt ergo in electarijs magis cōteri, nō tamē tantū, vt speciem perdat.

Ad argumentū, dicendum, qd verum est, quod eadem operationem habet medicina in quolibet membro, verū tamen preparatur, vt illam operationem habeat facere in diuersis membris, aliquando in intestinis, aliquando in stomacho, aliquando in alijs membris, vt patuit.

Ad aliam questionem dicendum, qd nulla medicina debet conterī ad summum, quia contritio ad summum, aut mutat speciem, & operationem, aut corrumpit eam: mutatur enim operatio per contritionem, vt in cymino patet, quia quando parum teritur laxat ventrem, cum multū teritur prouocat vrinam: corrumpitur, vt patet in scamonea contrita ad summum, quia ipsa non attrahit.

Ad aliud quod arguit, dicendū, quod verum est, quod nō mutat speciem, id est formam substantialē rei, mutat tamen speciem, id est proprietatem rei, secundum quam habet facere talem operationem, vel talē, quia operatio rei consequitur formam sub esse conuenienti, & proportionabili contrito vltimate, istud esse tollit, aut mutat.

Ad tertiam questionem, dicendum, quod pulpa potest conterī ad summum, quia propter sui viscositatem, & adhærentiam in suis partibus, propter quam in sua substantia remanens in intestinis, ipsa excoriatur, patitur summam contritionem sine corruptione; non tamen debet conterī ad summum, ita, quod virtus sua resoluatur, si hoc sit possibile. Vel concedendum, quod pulpa potest ad summum conterī propter prædictam causam. Et cum dicitur, qd nulla medicina debet ad summum conterī, dicendum, quod ibi est distributio accommodata, scilicet pro medicinis substantialibus, quia per illam contritionem corrumpuntur in sua operatione, sed pulpa non est huiusmodi, ideo, &c.

Quarto queritur vtrum aliqua medicina possit refrigerari, & ab ea acuitas remoueri per adustionem, videtur, quod non, quia omne agens imprimit formam suam in passum: sed si medicina aduratur, hoc erit a calore, ergo caliditas imprimetur, & non frigiditas. Item idem manens idem semper est natum facere idem secundum Aristo. in 2. de generatione, sed adustio caliditatem in calce, & in lapide facit, ergo, & in medicinis simplicibus. Oppositum dicit Aui. in 2. c. quod atramentum

Mesue,

FFF

to,

An pulpa colocynthidis debeat conterī ad summum.

to, quod atramentum est minoris caliditatis adustum, & acuitatis.

Solutio, duplex est adustio; vltimata per incinerationem, & hæc calefacit. Cinis enim secundum Gal. in 4. f. megarechni in se acquirit caliditatem, quia in eo scintilla ignis remanet, & conseruatur, & ideo lixiua est absterfua, & corrosiua, vnde lixiua facta ex capitellis, posita supra cutem, citius vlcerat, quam ignis: fit autem ille cinis, qui appellatur clauellatus, sic. Fit vna magna fouea valde, & ponitur ibi quercus in igne remotis corticibus, & albuminibus, ita, qd ibi non sit nisi cor ligni illud durum in medio; deinde ponitur ignis in illis lignis, & in eis incensus bene durat per annum, & propter compactionem illorum lignorum non possunt incinerari: & remanet ille cinis in vno globo, quia illa ligna non puluerizantur, sed remanent directa; & tunc super illa aspergitur aqua cum volumus facere lixiuiam de illo; & sic deinceps fit multoties, secundum qd illam volumus facere magis adustiuam. Et ex isto fit sai Kali, de quo loquitur Ras. quando ergo est adustio vltimata, calefacit, si fit non vltimata, aliquando infrigidat, aliquando calefacit, quia si in medicina, quæ debet aduri sint partes subtiles, illæ per adustionem resoluuntur, vt patet in scammonæ, & atramento; sed si sit crassa medicina, vt lapis, & calx, caliditas efficitur igniendo partes terreas.

Ad argumentum patet solutio, quia agens imprimit formam suam in passum, tamen per accidens remouendo subiectum, in quo habet caliditas radicari fortior, qd inducatur in tanto tempore infrigidat, sicut in atramento, & scammonæ.

Ad aliud dico, qd agens per se idem facit, tamen per accidens ex diuersa dispositione materiæ, vt patet in luto, & glaciæ. Sole diuersa agit, quia lutum desiccatur, & coagulat, & glaciem resoluunt, sic est ibi ratio, &c.

Adrianus. Adrianum dictum est ab Imperatore Adriano, qui illud composuit, valet proprie ad omne vitium capitis ex frigidityte, & ad oculorum grauedinem, & obscuritatem, & contra hemicraniam, &c.

Acharistum. Acharistum sine munere interpretatur, proprie datur contra catarrhum, & omne vitium pectoris ex frigidityte, & maxime asthmaticis, &c.

Athanasia. Athanasia, id est immortalis, proprie valet contra fluxum sanguinis, & fluxum mulierum cum succo plantaginis, qui succus prius debet duci supra lapidem, &c.

Diabolibanum. Diabolibanum dicitur ab olibano, quod ibi ponitur, lachrymas potenter restringit, dolorem hemicranæ, &c.

Eidra. Eidra sic dicta, quia Eidra propheta eam inuenit, proprie valet melancholicis timidis, & quibus malus est appetitus, valet etiam comedentibus carbones, & testas ollarum, & ad nimiam frigiditytem cerebri cum vino calido in fero data ad modum auellane, valet etiam ad putredinem, & dolorem aurium cum vino calido distemperata, & iniecta, valet ad fracturas labiorum si cum ea inuncta fuerint, valet etiam toxicatis hominibus, venenatis ab animalibus, & serpentibus, & rabiosi canis morsibus, &c.

Mithridatum. Mithridatum id est mater omnium antidotorum, valet ad omnem capitis passionem viri, vel mulieris, maxime si fuerint melancholici, &c.

De natura radicum, & de apponendis cum radice.

Vlto superius de causis compositis medicinarum compositarum, & de modo compositionis, quantum ad hoc, scilicet quantum ad cognitionem causæ, quare, & quando debeat plus apponi de vna medicina, quam de alia. Nunc videamus de alijs duabus, scilicet de natura radicum, & de apponendis cum radice.

Primo tamen videndum est de causis, impediens compositionem medicinarum. Tria enim sunt, quæ impediunt compositionem medicinarum. Vnum est earum operatio in diuersis temporibus, & quando vna operatur cito, & alia tarde, tunc non debet admisceri secundum Gal. 2. par. regiminis acutorum c. de cura pleurefis, causa est, quia

operatio vnius esset completa, antequam altera inciperet operari; & ideo per hoc natura esset multum fatigata, & debilitata. Et hanc propositionem accipit Aui. 4. in i.

Secunda causa est diuersus modus euacuandi; vt in myrob. & vio. myrob. quæ euacuat comprimendo, violentiendo; ideo debent simul admisceri. Sane tamen intelligimus, quod vltimater illa comiscemus simul, & hoc est admiscendo de violis in tam pauca quantitate, vt earum operatio sit completa, antequam myrob. incipiant operari, sed in aequali pondere, & virtute non debemus ea apponere.

Tertia causa est diuersitas, & contrarietas in proprietatibus, & propter hoc anacardi in theriaca, secundum Aui. in v. non debent poni, quia habent proprietatem contrariam carni thymi, & illam corrumpunt, & hanc proprietatem ignorat medicus, & ideo est defectus magnus in commistione istarum medicinarum, nisi medicus proprietates tales medicinarum cognoscat, & hæc est causa, quare ponit Aui. in v. quod pauca ad plus, quod possumus debent poni in medicina composita, quia ignoramus proprietates medicinarum, & timendum est, ne vna aliam corrumpat, & sic fit nouissimus error peior priore.

Hoc habito, videndum est de proprietatibus radicum, si cur enim in composito artificiali est basis, & fundamentum, supra quod alia fabricantur, ita in composito natura, vt in homine ossa, & in naue ligamenta lignorum magnorum. Similiter, & in medicinis aliquando sunt due medicinae pro basi, aliquando vna tantum, vt hiera picta, & picta Gal. aliquando due, vel tres sicut in benedicta, scilicet monea, turbit, & hermodactyli, & dicuntur bases, quia supra illa fundantur alia. Videamus ergo causam quare vna medicina est basis, aliquando due, vel tres. Istæ causæ sunt tres, quia medicinae plures ponuntur pro basi vna in medicina composita. Prima est vnius basis debilitas. Secunda est euacuationis suæ tarditas. Tertia est passionum curandarum pluralitas. Basis, debilitas, sicut videmus in benedicta, in qua ponitur turbit ad euacuandum phlegma a renibus, & iuncturis, sed quia debilius euacuat, ideo cum eo ponuntur hermodactyli ad fortificandum eius operationem, quia non sufficit per se ad operationem, quam quærimus, sed quia turbit est tardæ operationis aliquando datur, & in die vna non euacuat, sed in alia die, quia est tardæ operationis. Apponitur scammonæ ad festinandum operationem, vt ergo benedicta attrahat fortiter, & cito, sunt tres medicinae pro basi, quod autem scammonæ festinet alias medicinas, & præcipue aloeticas, dicit Aui. 4. lib. cap. de cura Soda, quod ex necessitate festinat alias medicinas. Item ca. de casu virtutis dicit, quod iuuat alias medicinas, & hoc propter commotionem.

Prima ergo causa est, debilitas medicinae in tande attrahendo, aut debilitate.

Secunda causa est pluralitas operationum, quas volumus facere in morbo, vnde in paralyfi quærimus duo principaliter, scilicet nervorum confortationem, quod fit per castoreum, & materiæ phlegmaticæ consumptionem, quod fit per pyrethrum, ideo sunt in medicina curante paralyfim pro basi due medicinae, quia vna medicina simplex hoc non faceret.

Tertia causa, est pluralitas morborum; quos volumus curare, vel intendimus, ad quod non sufficeret vna medicina simplex, vnde si in stomacho sit frigiditytas, & in capite caliditas, debemus ponere calida, & frigida, & natura sagax diuidet inter illa, mittendo vnam partem calidam ad morbum frigidum, & partem frigidam ad morbum calidum secundum Aui.

Et tu dices contra prædicta. Ex quo pro basi habemus illa, quæ quærimus, vt in paralyfi per castoreum, & pyrethrum nervorum confortationem, & materiæ phlegmaticæ consumptionem, ergo cum basi nihil debemus apponere.

Dicendum est ad hoc, qd aliquando debiles sunt bases in sua operatione, & nocumera habent, ideo oportet aliqua apponere ad eorum confortationem, & ad earum nocumera reprimenda, id est ad confortandum dupliciter, vt confortando ipsam basim, in se admiscendo aliqua, quæ sint

Nota.

Talis quæ.

Nota.

sint similis operationis cum basi, & sic ponimus cū the-
riaca gentianam, & terram sigillatam cum carne thyri,
q̄ valet ad venena. Aliquando cōfortando ipsam basim,
non in se, sed in operando circa materiā, vt facilius attra-
hat, & medicina obediāt, & sic ponimus zingiber cū tur-
bith, vt materiā mota obediāt attractioni. Aliquādo pro-
pter nocuenti remotionem, & sic in medicinis veneno-
sis, in quibus ponitur venenum, vt in theriaca; quia ibi
ponitur caro thyri, ponitur bedeguar, & sic in medicinis
aloeticis, quia aloē est tardā operationis, propter, quā ex-
coriat intestina, ponimus tragacanthum, & bdellium, aut
in scammonia apponitur anisum, quia nocet stomacho.
Sandalī albi, & rubei, quia nocet hepati, & mastichem
aut bdellium, quia intestinis, ipsa excoiando.

Areola 3a. Et si quæratur quomodo poterit inueniri basis, quan-
do aliquis voluerit componere medicinam. Dicendum,
quod inuenitur in areolis medicinarū, quas ponit Auic.
Ponit enim areolas medicinarum, prima areola medi-
cinarum complexionum calidarum, & frigidarum, &c. Et
ponit areolam medicinarum complexionum diuersarū
respicientium stomachum, & hepar, & cor, & renes, &
cetera a suis proprietatibus, & etiam ponit areolam medi-
cinarum deopplantium. Et dicitur areola, ordinatio,
& series medicinarum simplicium ad idem valentium.
Nota. Si ergo volo curare stomachum calefactum, oportet da-
re frigida stomachum respicientia, oportet ergo medi-
cinam curantem dyscrasiam stomachi quærere in duabus
areolis, aut in areolis medicinarum frigidarum, aut in
areola stomachum respicientium, quia stomachus cale-
factus, debet curari non per quasque medicinas frigi-
das, sed per eas medicinas, quæ ipsū respiciunt, & cum
hoc, tertio debemus videre gradus. Vnde si placet oporteret
te eligere, si vtile est, medicinas secundum gradus me-
liores. Quatuor n. sunt gradus bonitatis in medicinis. Ali-
quando enim medicina dicitur bona ad hoc, vt ad sto-
machum confortandū. Aliquando, vt multum bona, vt
cinnamomum ad confortandum stomachum. Aliquan-
do valde bona, vt menta. Aliquando maxime bona, vt
absynthium, semper ergo debes recipere medicinam, q̄
habeat gradum perfectiorem bonitatis ad hoc, dum ta-
men non habeat plura nocuenta; aliquando autem il-
la multum prohibent ne accipiat. Si autem sint nocu-
menta aliqua, aut multa, quæ possunt reprimi, prius de-
bent reprimi, quo sint meliora, oportet ergo quærere in
areolis medicinarum, quas volumus in areolis proprijs,
vnde si volo hepar calefactū, & oppilatum curare, quia
tribus indigeo, in frigidatione, & deopilatione, & medi-
cina hepar respiciente, & confortante, oportet illa quærere
in areolis proprijs, & contra caliditatem accipere en-
diuriam; & ponatur, quod non habeat aspectum ad he-
par, vel accipiamus, quæ non habent aspectum ad hepar,
vt lactucam ad infrigidandum, & quia non deopilat,
accipe cum hoc sem. feniculi, licet aliquantulum calefaciat,
propter hoc minus de ipso est apponendum. Et quia
neutrum istorum habet aspectum ad hepar, ideo cū eis
admisceantur sandali, quia hepar respiciunt, vel si hepar
sit infrigidatum, & oppilatum similiter, faciendum est
per tres medicinas valentes ad hæc tria, & essent ibi pro-
vna basis, & si aliqua sit medicina, quæ illa tria possit fa-
cere, illa est melior, vt cuscutha, & hæc erit basis in medi-
cina, & hæc est sententia de primo.

DE ADRIANO.

Vlso de aurea, videamus de adriano: Adrianū dici-
tur, vt supra, & valet ad frigidas passiones ex melā-
cholia, & phlegmate, & proprie in capite, vnde valet in
apoplexia, lethargia, & epilepsia, hemieranea, monopa-
gia, & cephalæa, detur cum vino decoctionis costi post
euacuationem materiæ, vnde diligenter attendendū est,
q̄ nulla opiata de Mundo debet dari, nisi corpore prius
euacuato, quia subtile materiæ solū cōsumit, & per hoc
materiā in crudat, & propter hoc inobedientē digestionī
magis reddit, licet morbū latitare faciat ad tempus, &

A propter plebem medici dant in quartana in die paroxys-
mi in mane, & non habet patiens paroxysmum. Sed po-
stea deterior venit, postquam medicus accepto salario su-
git, dant philonium, & diaolibanum, aut musam æneā,
aut aliquod tale, quod malum est. Aliquando datur non
euacuata materia, ad consumendum phlegma in stoma-
cho, & intestinis, vt in colica, & tunc datur cum cymi-
no, vel cum vino decoctionis cymini, aliquando ad con-
sumendum phlegma in renibus, & tunc datur cum vino
decoctionis milij solis, aut saxifragiæ, aliquando in quar-
tana, materia euacuata, cum decoctione gentianæ, & hoc
in principio paroxysmi, vt mitigetur paroxysmus, &
aliquando datur non euacuata materia, vel euacuata, qd̄
melius est, contra typum ad calefaciendum, & ad typū
remouendum: & tunc cum decoctione alicuius herbar
calidæ, vel cum vino simplici, vnde sic valet in principio
febris, quando typus est fortis.

Acharistum valet contra passiones frigidas pectoris
ex frigida causa rheumatica ad prohibendū rheumatis
descensum ad pectus, detur cū puluere mastice, aut myr-
rhæ, vel etiam ad consumptionē materiæ phlegmaticæ
tussim facientis, & tunc debet dari cum decoctione liq-
ritiæ, ficuum, vuarum passarum, hyssopi, & similium.

Athanasia, id est immortalis, quia facit euadere a mor-
bis mortiferis, vnde valet cōtra omnem fluxum humo-
rum ad exteriora, vt ad fluxum menstruorum cum suc-
co plantaginis valet secundum Gal. in megatechni, Suc-
cus plantaginis habet in hoc maximam virtutem; & cū
illo succo distemperata valet in hæmorrhoidibus; & in
hac cura possent dari opiata, sine euacuatione artificiali
precedente, quia aliquando facta est euacuatio sufficiēs
a natura per ipsum fluxum mēstruorum, valet etiam ali-
ter contra mēstrua, sed distemperetur cum succo plan-
taginis, & proiciatur in matricem. Item materia euacua-
ta naturali purgatione, vel artificiali, accipiat hæmati-
tes, vel corallus, & frica cum succo plantaginis, & dimit-
te in illo succo per aliquantulum temporis: tunc cū isto
distemperata athanasia, restringit potenter mēstrua.
Item cum sang. drac. & succo plantaginis distemperetur,
& emplastratur super tempora, valet contra fluxum san-
guinis narium; aut si iniiciatur narium cum decoctione
istorum distemperata. Item valet in fluxu ventris, si cū
puluere ossis ceruini acuat, & fiat suppositorium. Itē si
per clysterem iniiciatur cum decoctione balauisti, sang.
drac. gallæ. tragacanthi. Item in hæmoptoica passione
cum aqua ro. draga. masti. & similibus detur.

Diaolibanum dicitur ab olibano, quod ibi ponitur,
contra omnem fluxum rheumaticum valet, & multum
stringit fluxum lachrymarum. Item prohibet fluxum
humorum ad pectus, si ex eo fiant pilulæ, & teneantur
in ore, & sub lingua, & si vis facere melius, acue cum
olibano, vel mastiche, vel cum alia medicina constin-
gente, sed quia desiccant nimis, & ita possent pectori
multum nocere; ideo debet preparari cum lenitiuis, ne
ei noceat, vt cum tragacanthi, & penidijs, & simili-
bus, sicut ante acceptionem medicinarū desiccantis mul-
tum pectus, & corpus, vt ellebori, oportet corpus
quiete, & cibo primo humectare, secundum Hippocr.
4. aphoris.

Esdra dicitur, quia Esdra propheta eam inuenit, va-
let timidis melancholicis, & appetentibus comedere
carbones, & testas ollarum, & contra frigiditatem ce-
rebri cum vino calido data in sero ad modum auella-
næ, valet ad humores frigidos consumendos conten-
tos in capite, cum vino decoctionis gentianæ, quod
multum calefacit caput, si cum melle accipiat, vel
admisceatur: & si liniantur aures, purgat earum sordī-
ties. Item valet ad partus facilitatem, vnde Verulæ
experimentum faciunt, quod faciunt ipsæ cum de-
coctione arthemisiæ, & rutæ supponendo matrici ex-
pellunt fetum, aut bibita valet ad hoc, ista esdra diure-
tica est.

Mithridatum valet proprie ad oēs passiones ex phleg-
mate, & melancholia, in mulieribus, & viris proprie
Mesue, Fff 2 in

in capite contentis: curat fere oēs pāssiones, & ideo anti-
quius erat melior opiatū, & prima, & ea inuenit An-
dromachus, nec differt à theriacā magis, nisi in hoc, q̄
in theriaca apponūtur carnes thyri, quas Gal. apposuit;
& ideo est melior omnibus prēter theriacā, quia valet ad
omnes pāssiones, ad quas valet theriaca. prēter hoc, q̄ nō
valet ad venena, quia in eo nō est caro thyri: illa mūdifi-
cat matricē prouocando mēstrua per pessarium iniecta.
Itē si super dentes emplāstretur, curat pāssiones eorum.

An exhibere opiatā sit bonum.

Vllo de digestionē, & euacuationē, & balneo; modo
videndum est de opiatīs.

Et primo, utrū eas exhibere sit bonum post euacuatio-
nem, & videtur, q̄ non, secundum Gal. 3. simpl. medici-
nā, opium cum vino citius interficit, quam sine vino, quia
citius ad cor, propter vinum, penetrat; sed in opiatā po-
nuntur aromatica cum opio, quā ad cor ipsum transire
faciunt, ergo non conuenit dare ea simul; sed si dentur
opiatā, dentur simul, ergo non debet opiatā dari. Item nō
dantur nisi ad consumendum materiam, sed materia est
euacuata, siue consumpta, ergo, &c. Ad oppositum est
vltis communis. Iuxta hoc queritur, quare non datur
ante balneum, sed post balneum. Et si detur post balneū
quare non datur per vnum diem post, aut per duos, sed
statim post balneum, aut in balneo.

Solutio, medicina dicitur opiatā, aut quia opiu reci-
pit, aut quia medicinā habentē vim opij, vt mandrago-
rā, aut hyoscyamum, aut quia opem cōfert propter nocu-
mentā à medicina prācedente in corpus inducta. Medi-
cina enim laxatiua tria nocumenta facit membris, ipsa
aperit fugendo ab orificio venarum, & ipsa debilitat se-
cundum Gal. 3. simpl. medicinā: tertiū est, quia totā ma-
teriam non cōsumit, aut euacuat. Opiatā contra ista iu-
uamenta facit per opiu, & per alia constringentia mem-
bra constringit, quā per medicinā erant aperta; mem-
bra debilitata per aromatica cōfortat. Item per calidam
existentia in ea residuū materiā consumit, medicina n-
laxatiua fumos interius ab humoribus eleuauit, & ipsos
non consumpsit totos: & etiam à medicina sumi eleuati
fuerunt, qui post medicinā remanserunt, & aliqua por-
tio materiā, quia euacuatio exquisita non est secundum
artem faciēda, vt dicit Auic. in primo, q̄ opiatā data post
medicinā laxatiuam cōsumit. Item à medicina, & ab
humoribus eleuati fuerunt sumi ad exteriora versus cu-
tem, & non euacuati, & isti per balneum euacuantur,
quia balneū non euacuat, nisi illa, quā cuti vicinantur; et
ideo, quia prius sunt exteriora euacuanda, quā interiora,
vt si propter vicinitatem fiat attractio, melius est, vt ab
interioribus ad exteriora fiat attractio, quam e conuerso,
ideo forte ante opiatā sit balneum. Item alia causa fit, quā
ratione opij, & aliarum medicinarum cōstringentium,
sibi viam, & transitum impediunt, & claudunt, ideo
balneum, vt vias aperiat, & praestet transitum sit ante ex-
hibitionem medicinā, & maxime statim post balneum,
cum tunc viā sunt aperta, dantur opiatā.

Ad primum argumentum dicendum est, quod Gale-
soluit 3. simpl. medicinā, dicens, q̄ opium multū citius
interficit cum vino, quam per se, quia vinum paucum
facit transire opium, eius malitiam non corrumpendo,
sed si datur paucum opium cum multo vino, non inter-
ficit, quia malitia opij per vinum aufertur. In opiatīs ni-
ponitur parum de opio, quia multū de aromaticis cōtra
eius malitiam, q̄ est membrum mortificare, & stupefa-
cere, corrigunt, nō tñ eius compressionē tollant, pōt ergo
cōprimere, nō interficere, & isto indigemus, ergo, &c.

Ad aliud dicendum, q̄ verum est, q̄ materia est eu-
acuata, non tamen totaliter, quia illud non est artificiale
secundum Auic. & non datur ad consumptionem mate-
riā euacuata, sed relicta post medicinā laxatiuam.

Secundo queritur, & est questio famosa, utrū medi-
cina cōposita, vt theriaca operetur per formam medi-
narum simplicium, quas recipit, aut per formā totius resul-
tantiē ex mutua actionē, et passione, per qd fit earū excel-
lentiārum fractio. Et videtur, q̄ per formas simplicium

E omne compositum operatur per principia suā compo-
sitionis, quia sicut actum primum dant ei, qui est esse, &
actum secundum, qui est operari: sed medicina simplices
sint de cōpositione cōposita, ergo per illas operatur. Sed
operatio fit à forma, ergo per formas simplicium operan-
tur. Item Serap. in vij. de medicina, quā habet iuuamen-
tū multum, & nocumentum paucū, est multū apponen-
dum in medicina cōposita; sed hoc non vñ esse, nisi medi-
cinā simplices operantur, cum non iuuent nisi in ope-
rando, ergo, &c. Item omnis cura fit per contrarium, sed
per medicinā, vt theriacā curantur duo contraria, si
venena calida, & frigida, ergo est eis cōtraria, sed hoc nō
est per suam formā, quia venena calida, & frigida, sed hoc nō
est per suam formā diuersis, ergo hoc non est per aliud,
nisi per sua simplicia, ergo, &c. Oppositum vult Serap.
in vij. & arguit sic. omne agens est actu ens, ergo, quod
non est actu ens non agit, sed medicina simplices non
sunt actu in medicina cōposita, ergo non agunt, mi-
nor patet, quia miscibilia in multo non sunt actu, vnde
dicit, quod caro thyri non est caro actu in theriaca, nec
opium est opium actu. Item Auic. in v. dicit, errant, qui
dicunt, quod theriaca valet ad hoc propter spicam, & ad
hoc propter ambram, ergo, &c.

Tertio queritur, utrū ista forma cōis sit a natura,
vel ab arte, videtur, q̄ à natura, & forma naturalis, & es-
sentialis rei a re inseparabilis est, à natura talis est forma
medicinā cōposita, ideo, &c. Contra fit per missionē
medicinarum simplicium in composito, ergo ab arte.

Primam questionem soluit Serap. in vij. & non vide-
tur esse difficilis, si aliquis querat utrū mixtum opere-
tur per formam mixti superadditam missioni, aut per
formas elementorum, plane respondet, quod per formā
mixti, simile est hic.

Dicendū igitur, q̄ medicina cōposita, aut est recens,
aut antiquata, & vocatur recens post suā confectionem
per duos menses, vel tres, cum adhuc non est deuentum
ad aliam formā resultantem ex operatione medicina-
rum contrariarum, quia illa non fit, nisi in tempore lon-
go, ex fermentatione istorum miscibilium, & mutua
actionem, & passionem suarum excellentiarum fractio-
nem, propter quod malum est dare medicinā recētem
in sua confectione, vt hiera picra Gal. vel aliam, quia ad-
huc non habet operationem, & proprietatem, quam de-
bet habere à suis componibilibus inducentibus formā
communē in ea, cui inesse, proprietates talis, vel talis, &
ideo isti apothecarii, istas medicinas cōponunt, & habēt
de illis, vt scilicet fiat eorum fermentatio ante sui exhibi-
tionem. Dico ergo, q̄ cum est recens, operatur per for-
mā medicinarum simplicium, vnde Gal. v. megatech-
ni c. 4. theriaca recens prouocat somnum, quia ipsa ha-
bet vim opij, & ideo cum volumus dare medicinā al-
teratiuam ad alterandum membra diuersa, vt stomachū
& caput, melius est dare recētem, quam antiquatā,
quia melius potest natura diuidere medicinas simplices
ad inuicem, & ad diuersā mittere. Sed cum est antiqua-
ta, tunc operatur per formā totius communem, cum

H formā, & species medicinarum simplicium cōrumpantur,
quātum ad operationem, & q̄ hoc fit verum, arguit
Ser. sic in vij. rosa habet in se partes terrestres, & per hoc
habet naturam stypticā, & constrictiuā. Item com-
ponitur ex partibus aqueis, per quas habet aliquam leni-
tionem, & in frigidationem, sed confortat, non per natu-
ram huius, vel illius, ergo per naturā aliam, illa natura
non est in rosa, nisi forma cōmunis, ergo habet proprie-
tatem confortandi à sua forma cōmuni. Similiter in
medicina cōposita, q̄ per formā suā habet operationē.
Item videtur, q̄ non operetur per formas simplicium, sed
per formā communē, quia cū ibi ponatur de cinna. in
paucā quantitate, videlicet scrup. i. aut dr. i. nihil ten sibi-
liter in corpus operatur. Si ergo operetur, hoc non est ni-
si comparando respectu aliorum miscibilium, vt ex eis for-
ma communis resultat. Item hoc dicit G. q̄ in theriaca
antiquata, opium non manet opium, nec caro thyri, im-
mo ex illis resultat forma communis cū alijs. Itē cū ista
medicina,

medicinæ simplices admixtæ contrariæ sint, contraria autem approximata, impossibile est non agere, ergo agunt; sed cum non sit earum virtus infinita, tandem virtus earum deficit, unde vnum resistendo alteri, vnum aliud corrumpit in completo suo, & vtrumque frangit vtrumque; non in nihil, nec vnum habet, ut formam suam in materia alterius inducat, ergo ex eis resultabit forma communis habens vestigiū vtriusque; & proportionē cum vtroque; licet magis cum vno. i. dominanti, quā cum alio; cum non dominetur intantum, ut virtutē alterius corrumpat, & sic per illam medicinam compositam operabitur, cum non sit aliam formam actualem reperire. Dico ergo, quod cum est antiquata, operatur per formam communem eius, ut dictum est, sicut videmus, quod forma vna membri per complexione vnam operatur, licet dicatur attrahere per caliditatem, & humiditatem, & frigiditatem expellere, non tamen est actu calidum, nec actu frigidum, sed est ibi quoddam commune resultans, habens vestigiū cuiuslibet, per quod commune natura operatur, secundum proportionem, quā habet cum calido, & sic dicitur calidum operari, & sic secundum proportionem, quam habet ad frigidum, dicitur per frigidum operari, & sic de alijs, unde cum dicantur membra efficere quatuor operationes, secundum quatuor virtutes radicales in eodem, ut in forma membri, quæ sunt attrahentiua, retentiua, digestiua, & expulsiua, hoc scilicet per calidum, id vero per frigidum, non est intelligendum, quod per hoc, quod est actu calidum, &c. sed per commune resultans ex his, similiter est hic.

Ad primum argumentum in oppositum dicendum est, quod verum est, quod operatur per suam compositionem secundum, quod componunt, sed ut componunt, non sunt in actu, sed contracta, in quantum commune ex his resultat, habens cuiuslibet vestigiū, & virtutem, cum à nullo nullius virtus corrumpatur, cum ibi non sit dominium completum vnius supra alterum, operatur ergo per virtutem habentem communem naturam.

Ad aliud dicendum, quod de medicina, cuius iuuamentum est multum, & nocumentum paucum, non ponitur in medicina composita multum, ut per ipsum medicina composita operetur. Sed quia forma communis totius, quæ ex commistibilibus inducitur, inducatur secundum exigentiam miscibilium accedens ad virtutem, & naturam eorum: ita, quod iuuamenta, & nocumenta in medicina composita sub eadem cum iuuamentis, & nocumentis simplicium, ut sape, & est simile si vellemus corpus facere cholericum accipiendo, ij. dra. aque, & ij. terre, & iij. dra. aeris, & 3. dra. ignis magis accederet ad naturam calidam, & sicci, quam aliorum; non enim plus ponitur de igne, ut per ignem operetur, sed magis, ut accedens ad eius naturam à dominio sint in eo eius proprietates, & in forma communi ex his resultans, licet in ea sint proprietates aliorum, licet non sub tanto dominio.

Ad aliud, dicendum, quod cura fit per contrarium in effectu, licet non sit theriaca contraria in forma istis; est tamen in effectu, quia confortando corpus, expellitur venenum, per ipsam enim corpus confortatur, suum nocumentum expellit, per suam autem formam communem habet cor confortare, & per aliquam ibi existentiam simplicia, dato, quod remaneret actu, licet non sit verum, ut aromatica, & aliqua alia proprietate sua confortent: confortant enim naturam, quæ debet vincere venenum, tanquam si ibi inimicum. Curatur etiam alio modo, consumendo venenum per suam caliditatem, & siccitatem, siue sit calidum siue siccum. Curatur etiam alio modo trahendo ad stomachum à via procedente ad cor, à sua proprietate, quam habet etiam à carne thymi, & ideo in hac cura melius valet recens, quam antiqua. si in attrahendo venenum ad se.

Item expellendo, & deducendo ad exteriora cum supfluitatibus corporis, cuius habet proprietatem per carnem thymi, quia secundum Auic. & Philosophum inuenta fuit caro thymi comesta conuersa in pediculos in apostemate cuiusdam existente in collo, & per hoc trahit venenum, quodlibet ad exteriora, tam calidum, quam frigidum, proprium, quam non proprium, non ergo curatur à complexione alicuius medicinæ simplicis, sed sicut dictum est.

A Ad aliam questionem dicendum, quod mistio medicinarum in vinum, & eorum proectio, est ab arte, & à natura, sed forma naturalis est, quia educitur per contrariam operationem medicinarum contrarium ex potentia actiua materiae, sicut fit forma misti; in misto enim agunt miscibilia naturaliter, mistio autem illa non est causa, nec ad hoc sufficit, ut ibi sit actio istorum, & fractio, &c. ideo est à natura, & hoc dicit Auic. 3. lib. de anima, cap. de visu, ubi determinat de mitione colorum, cum enim fit color medius ex albo, & nigro, non potest artifex tantum indagare, ut sciat mitionem eorum quantum ad minima, sed hoc est à natura, non ab artifice, & sic patet solutio ad illud.

Musa ænea à peritissimo Philosopho inuenta, proprie datur quartanarijs ante horam accessionis in modum auellanae cum vino calido, & quotidianarijs vere; datur etiā his, quibus penitus vrina denegatur cum succo senationis, quæ si cum tepida distemperetur, & ex ea pulsus, & tempora vngantur in acutis febri. ut sudorem prouocet, significat euasione: si vero non, mortem, &c.

B Opopyræ dicitur à succo, & igne, opos græcè, succus latine, pyr ignis interpretatur, inde opopyræ. i. ignitus succus, proprie valet, & sanat paralytim oculi, oris, lingue, manuum, & pedum, bibita cum vino, in quo cocta sit salvia, & castoreum, in sero, in modum auellanae, prodest tremulis cum eadem decoctione, &c.

Rubea trochiscata, rubea dicitur ab ipsius coloris qualitate, trochiscata à trochiscis, qui ibi ponuntur, data valet quotidianæ, tertianæ, ante horam accessionis.

Requies, vel magna medicina, requies quidem dicitur quando requiem, & somnum præstat, confert maxime febricitantibus typice, &c.

Hygyia. i. saluatix, græca, quia à græcis fuit inuenta, valet proprie ad rheuma gingiuarum, & dolorē dentiū, fricata super ipsos, ore frequenter abluto cum aceto, &c.

De apponendis in radice, & sub quantitate.

Vltimum est superius quod, & ubi inueniatur radix medicinæ composita, & de proprietate radices, quoniam est areola proprietatum, & in areola membrorum, & quare sic vocatur, & quia est istud fundamentum, supra quod fabricatur, & ad quod medicina composita nominatur. Nunc dicendum est de apponendis in radice, & sub qua quantitate debeant apponi, & per hoc videbitur tota materia, & modus compositionis medicinarum.

Sciendum ergo de primo, quod in compositione medicinarum compositarum apponuntur quinque. Primum est confortans. Secundum est iuuans radicem. Tercium est res præparans medicinam ad operationem. Quartum est remouens nocumentum radices. Quintum est remouens nocumentum totius medicinæ compositæ, siue eius acuitatem, & malam qualitatem. Vidimus ergo, quod illud debet dici radix in medicina composita, cui conueniunt laudes medicinæ, si enim, ei non conueniant, non erit basis, alia autem, quæ hic ponuntur sunt iuuantia, si enim radix esset sufficiens, non apponeremus aliud, sed non sufficit, primum, quod ibi ponitur, est confortans radicem, quæ debilis est, si enim non sufficiat ad hæc, quæ querimus, bonum est, sed quia aliquando est crassæ substantiæ non potens penetrare, ideo addimus præparans ad suam operationem, & appellatur illud sequens radicem, siue radicem operationem. Sed si noceat radix, ponimus aliquid membrum confortans, & aliquando nocet tota medicina composita, ut illa, quæ componitur ex turbit, & zingib. secundum Rasim, quia ille, quidē sequitur modum operandi, quæ dicemus, quia illa est nimis acuta, apponitur de zucchero in his, quantum de omnibus, quæ acuitatem totius medicinæ reprimat, si ergo aliquis velit facere syrupum, vel medicinam, nihil debet apponere, nisi sit aliquid istorum quinque, sicut dictum est, possumus facere, quod querimus, ut per radicem, quæ sit ita fortis, quod non indigeat confortatione, siue iuuamine, neque habeat nocumentum, de quo sit curandum, neque indigeat præparatione aliqua: tunc debet dari sola ad murationem morbi, si autem non sit satis, tunc apponenda.

Mesue.

Fff 3 nenda

De musa ænea.

Nota.

De opopyræ.

De rubea trochiscata. De requie.

De hygya.

nenda sunt coniuuatiua, siue confortatiua, & si sufficiat ad curationem sine alijs, bonum est, quia talis medicina est optima, cum sit pauca cōpositio. Si vero indigeat radix, siue medicina aliquo preparante illa ad operationem, tunc debet adiungi, ut si sit nimis crassa substantia oportet addere aperiencia, ut facilius transeat: si vero radix habeat nocumētum, addamus, quod illud reprimat, & sic cum opio addimus castoreum, ne membrum stupefaciat. Si compositum existit sic acutum, aut alicuius male qualitatis, addimus aliquid alterans, ut zuccha cum medicina turbith, & zingib. ad euacuationē phlegmatis, propter hoc quia nimis sunt acuta, sic ergo patet, quod omne, quod ponitur in cōfectionibus, medicinis, electarijs, & syrups, est radix, scilicet cui magis conueniunt laudes medicinarum cōpositarum, aut est confortans radicem, si fuerit debilis, ita, quod per se non sufficiat, aut est preparans ad operationem, & hoc vocatur sequens radicis operationem, aut est reprimens nocumētū radicis, aut qualitatem malam totius medicinarum cōpositarum. Et quia medicina illa aliquando caret mala qualitate, & radix similiter, & radix est satis fortis. Similiter nec eget preparatione aliqua ad operandum, ideo non oportet simul omnia ista quinque ponere. Medicina autem preparans ad operationem radicis, aut medicinarum, facit hoc modo Vno modo preparatur ad operationem medicinarum, vias aperiendo. Secundo modo viam specificando. Tertio modo, ab audacia prima, & secunda digestiue præsueruando, & eam obediencia reddendo. Primo modo est crocus, aut lignum aloes, aut aliqua medicina preparans operationem radicis medicinarum cōpositarum in medicinis cardiacis, quia enim margarita, aut saphyrus, aut aurum, sunt terrea, & tardi motus, apponitur crocus, aut lignum aloes, aut aliqua medicina preparans, ut citius, & directius ad cor sua virtute veniat, viam aperiendo eius. Secundo modo viarum differentiam tollendo, & viam specificando ut moueatur ad locum determinatum, & sic ponuntur cantharides, ut diuretica, quæ erant indifferentia ad deopillandum renes, aut venas, ducant ad renes directe. Tertio modo ponitur secundum Aui. in v. opium in medicina, scilicet in theriaca ad tuitionem eius ab audacijs prima, & secunda digestionis, ne sua virtus diminuatur. Quarto modo preparat alia medicina membra, materiam determinando: & sic cum alijs ponerentur medicinarum digerentes, digerunt quantum potest euacuare, & per hoc fortificatur sua operatio, quia magis euacuat.

Hoc habito sequitur videre de quantitate, & pondere apponendorum in medicina composita. Circa, quod est sciendum, quod non est possibile istud dicere per rationem certam, unde Gal. in i. megarechni, quantitas apponendorum certis litteris denotari non potest, sed via artificiali secundum existimationem propinquam veritati hæc medicina est inter certam, & incertam, secundum Gal. 3. de iuuamentis membrorum; atamen tota vis est in pondere radicis, & hoc dependet a gradu passionis, quam volumus curare: pondus enim radicis debet esse secundum exigentiam passionis, si enim ægritudo est eleuata, aut dyscrasia in quatuor numeris, aut in secundo gradu, debet medicina eleuari in secundo gradu, aut in quatuor numeris in opposito latere, siue radix, si sufficiat radix, bonum est, si non sufficiat, apponenda sunt alia secundum artem predictam; quia si sit debilis, confortantia: si nocens, nocumentum reprimencia, quæ membrum, cui nocere debet, confortent.

Hoc habito secundum est, quod pondus confortarium, siue iuuatiuum radicis debet esse in numero subduplo respectu radicis, ut de radice sit. drac. i. & de confortante. drac. s. Istam regulam bene conseruat Rasis, & melius, quam alij dicit, accipe turbith. drac. x. zingib. drac. v. & zuccha. dr. xxx. radix autem habet inueniri in areola proprietarum, & membrorum; & ita habet inueniri. Tertio sciendum, quod de illis, quæ sequuntur radicis operationem, quæ dicuntur medicinarum preparantes ad operationes radicis, aut medicinarum, non habetur regula, dans certum pondus generaliter, quia secundum, quod indigebit basis seruatio maiori, secundum hoc indigebit, quod apponat

magis de illis preparantibus, vel seruientibus, unde quando ponimus diuretica, ut ducant medicinarum ad membra remota, nos debemus ponere plus de ipsis, quam si ponemus, ut ducerent ad membra proxima, & hæc medicina iuuans semper inuenitur in areola proprietarum, & aperiua in areola aperiencia, & confortatiua in areola confortantium, & digerens in areola digerentium, &c.

Sed notanda, ne fiat deceptio in his regulis, quod cum datur medicina confortans radicem, debet esse in subduplo numero respectu radicis, quod non tenet hic, nisi cum medicinarum illarum sint mediocri ponderositatis, nec nimis graues, nec nimis leues. v. g. si tu ponas. dr. i. aloes pro basi, & velis eam confortare per pulpam, quia leuis est in pondere, non debet poni in ea. dr. s. quia tunc pulpa esset tantæ quantitatis, quod virtus eius esset maior, quā virtus radicis, scilicet aloes, & similiter econuerso. Si aloes confortaretur per medicinarum valde grauem, de illa graui cum vnc. i. aloes debemus apponere plus quam drac. semis, quia si ponamus de ea tantum dr. s. ratione sua pauca quantitatis nullius esset virtutis ad pondus, ut ponatur minus de pondere, quam plus crescit secundum quantitatem, & in virtute, unde debet poni in numero virtutis subduplo, & non ponderis, nisi sit mediocri ponderis, & similiter intelligendum est in alijs regulis, &c.

Hoc habito, sciendum, quod reprimens malitiam radicis est idem cum radice, unde tantum ponimus de hellelio, vel mastiche, quantum de scammonia, & similiter tantum de castoreo, quantum de opio, sed illa regula, quæ est, quod tantum debemus ponere de refruantibus radicem, quantum de radice: intelligenda est, quando radix habens nocumentum, datur abique alia preparatione, reprimente suum nocumentum, unde ponam diagridium quod est scammonia cocta in medicina cōposita, quia sua malitia in parte est ablata per coctionem, ideo minus debemus apponere de suo fratre, quam cum scammonia non cocta.

Vltimo sciendum est de pondere medicinarum alterantis malam quantitatem medicinarum cōpositarum, quod debet esse pondus æquale, illius, & omnium aliorum, ut patet si fiat puluis de turbith, & zingibere, ponitur ibi plus de zuccha, quam de zingib. & turbith. unde Ser. fit puluis accipiendo drac. x. de turbith. dr. x. de zingib. de zuccha. xx. ibi ponuntur ad refruendum acuitatem totius medicinarum cōpositarum ex turbith, & zingib. ideo tantum quantum ex illis duobus ponitur. Ex istis possumus colligere modum cōfectionis, & compositionis medicinarum cōpositarum. v. g. si fiat syrupus ad materiam capitis, oportet querere secundum Aui. & alios auctores medicinas incidentes, & hoc in capite, si possunt reperiri. Si non possunt reperiri, accipe medicinas incidentes primo, deinde medicinas respicientes caput, tunc illæ erunt probasti, & si sufficiant, & non habeant nocumentum, nihil plus apponendum est, et si non sufficiant, accipiantur medicinarum similes illis in areolis proprietarum, & membrorum, & si non habeant nocumentum, neque coniunctum, neque diuisum, nihil ponitur, si habeant nocumentum, ponatur reprimens, & sic syrupus in passione cordis, hepatis, renum, & vesicæ, & similibus.

Musa cinea opiata, est dicta musa a voluntate in situetis, propter aliquam proprietatem in ea repperam: cinea, vel etrea dicitur a colore, quia colorem habet aris, valet ad feb. periodicas, ut tertianas, & quartanas, quotidianas, & maxime quotidianas.

Requies, & rubea trochiscata proprie valet ad tertianam, adrianum, mithridatum, theriaca proprie valet ad quartanam, & ad consumptionem materiarum quotidianarum ex phlegmate naturali, vel vitreo, euacuatione precedente, si enim esset ex phlegmate salso, vel ex materia composita ex phlegmate, & cholera, ita debent dari opiata composita ex musa cinea, & rubea trochiscata, vel requies, & valet in typo, quando multum nocet frigiditas eius, ita, quod debet accipi sem. petri. & apium, & alia diuretica, & ponantur in vase pleno aqua ad ignem, & supponantur patienti bene cooperto cum pan-

De quantitate pond-

Nota.

Nota.

Musa cinea.

Requies, & rub. trochisc.

nis,

nis, ita, q. fumum decoctionis istarum herbarum recipiat ita, q. sit ibi quasi stupha, ita, q. sudet, & tunc offeratur ei musa anea cum aqua ad quantitatem nucis parua, vel castanea. Aliquando datur in acutis ad tentandum de euasione patientis, vel de morte, si illud non est bonum, accipiunt musam eneam, & distemperant eam in aliquo liquido, & inungunt venas pulsátiles brachiorum, & temporum, & tunc si veniat sudor, signum est euasione, si non veniat, signum est mortis, melius est, vt nullo modo detur, in acutis, cum decoctione milij solis, aut saxifragia, frangit lapidem cum decoctione apij, sc. petro. prouocat vrinam; cum decoctione ruta, men. absyn. valet in causione, vel in colica de causa frigida. Cum decoctione sangu. draco. valet ad vulnera sananda. Dosis eius est ad quantitatem nucis parua.

De opopyra. Opopyra opus succus, pyr. i. ignis, quasi succus ignitus, valet contra paralyfim in manibus, & pedibus, & c. & hoc tripliciter prohibendo materia, ne curat ad membrum, et consumendo materiam fluxam ad membrum, confortando, & hac tria debemus querere in paralyfi; nunquam tamen detur, nisi materia euacuata, sicut, nec aliqua alia, & ipsa digesta, & debet dari cum decoctione valentium ad hoc, sicut cum decoctione saluia, lauendula, primula veris, castorei. Item non solum bibita, sed etiam emplastrata valet, si membrum paralyticum inungatur distemperata cum succo lauendula, aut talium, aut castoreum, quia consumit materiam.

Itē valet in colica ex frigida materia; & in omnibus morbis frigidis. Item in oppilatione splenis, & hepatis.

Item secundum Isaac primo viatici dicit, q. bonum est, si feb. superueniat in paralyfi, quia eam curat, ergo bonum est eam prouocare per opiata; & sic prouocatur feb. accipitur opopyra, & acuitur cum euphorbio, & sulphure viuo, ita, quod super venas pulsátiles temporum, & brachij ponuntur, & cito superuenit febris, & c.

De rubra trochiscata. Rubra trochiscata, dicitur rubea a rubeo colore, trochiscata, quia multos trochiscos recipit scilicet trochiscū garyo. trochiscum diacy. non est multum capitalis, tamē est aliquantulum cali. valet contra tertianas data in decoctione violarum, aut cum syrupo viol. materia euacuata. Item valet contra vigilias intra, & extra exhibita, si cum succo papaueris, & lactuca distemperetur, & detur ad potandum, vel si cum his super tempora emplastratur. Item stringit vomitum data cum succo menta. Item cum decoctione violaria valet contra dolorem capitis ex fumis eleuatis a matrice. Item cum aqua rosata valet ad sputum sanguinis.

De requie. Requies dicitur, quia facit requiem; prouocat enim somnum datur proprie in febr. period. aliquando ante typum, vt prohibeatur in febr. materia euacuata, ipsa existente pauca, & digesta; consumit enim illam, cum est pauca, & membra stringit, & ita typum prohibet, & si in typo detur, prohibet ipsum, vel mitigat; melius tamē est, vt post accessionem detur, & hoc materia euacuata. Item syrupus violaceus accipitur, & ponitur in eo papaueris semi. & lactuca sem. trita, & iaceant ibi per noctem, & ibi distemperetur requies, & detur patienti in mane, vel cum decoctione lactuca potest dari. Item valet ad prouocandum somnum in vigilijs ex deficcatione cerebri, febre cessante. Item emplastrata super tempora, valet ad idem, si emplastrum de sem. papaueris al. & ni. hyoscyami, portulacae, lactuca, mandragorae, confectum cum oleo violato, & albumine oui, fronti, & temporibus valet appositum. Item sola requies emplastrata valet. Item si detur cum succo lactuca ad potandum ad hoc idem valet.

De hygia. Hygia graca, hygia, id est saluatrix: graca, quia a gracis inuenta, valet contra fluxum rheumatis a capite ad membrum, habet in se omnia restringentia, ideo valet in dolore dentium ex causa rheumatica, si supra dentes emplastratur cum thure, & modico myrrhae. Item si ex eo nant pilulae, & teneantur sub lingua, prohibent materiam eo venientem. Item pilulae ipsae prohibent fluxum ad oculos.

Qua opiata sit melior.

Circa istam lectionem queritur primo, qua opiata sit melior, recens, vel antiquata, videtur, q. recens, compositum est fortius in illo tempore, in quo sua componentia sunt fortiora, cum compositum debeat habere naturam suorum componentium; sed componentia sunt fortiora in recente, ergo, & c. ergo in illo tempore, scilicet in principio suae confectionis debet exhiberi. Ad oppositum est vltus communis; datur enim per longum tempus post confectionem suam.

Solutio, dico, quando damus opiata, si quaramus operationem, quam habet a forma communi sequente fortiolem virtutem ipsarum miscibilium, & componibilium, & eorum alterationem, cum talis forma non fiat nisi tempore, multo melius est antiquata, secundum Auic. & Serap. Sed si quaramus aliam operationem, quam habet ex aliquo composito, vt theriaca emplastrata supra locum morbi, attrahit ad se venenum per carnē thyri, quae intrant suam compositionem secundum Auic. in hoc tunc est melior recens, quia ille thyrius magis habet suam propriam virtutem in recente, & quantum ad illā naturam, differt theriaca a mithridato, eodem modo, si velimus somnū prouocare per theriaca, quod per opiū facit, melior est recens fm Gal. v. megatechni. cap. v.

Ad primum, dicendum, q. compositum est fortius in tempore, in quo sua componentia sunt fortiora, quantum ad illam virtutem, & operationem, quam per sua componentia habet: tamen quantum ad virtutem, quam habet ex sua forma communi resultante ex actione, & passione mutua suorum componentium, potest esse fortius, & est per processum temporis.

An opiata debeant dari in principio morbi.

Consequenter queritur vtrum opiata debent dari in principio morbi, arguitur, quod sic, quia opiata dantur ad confortationem membrorum, sed in principio morbi magis laborat natura secundum illum apho. Inchoantibus morbis, & c. ergo illo tempore debet magis dari confortatio respondens labori. Item datur ad costringendum, ergo in illo tempore debet dari, in quo magis timetur fluxus, & est maior. Oppositum dicunt auctores in practicis.

Solutio, dico, q. duplex est tempus exhibendi medicinas laxatiuas, vt in principio Veris, & medio autūno, licet in quolibet tempore possint dari necessitate cogente. Similiter est de opiatis, q. quantum est de tempore electionis, in principio non debet dari materia cruda, & indigesta, quia consumeret subtile, & reliquū magis incrassaret.

Item cū tunc materia sit multa, quae sua multitudine impediens non posset per opiata consumi, per ipsam tū posset liquefieri, & dissolui, & ipsum posset facere fluere ad aliquod membrum nobile. Vnde Auic. in 4. dicit, q. si daremus in principio quartanae theriacam, adderemus quartanae quartanae, subtile consumendo, & reliquum in crassando, magis materiam in incrassaret, & inobediens naturae fieret, quantum est de necessitate, ne peius accideret vt mors subita, damus in principio morbi, vt in apoplexia, quando timemus, ne subito patiens moriatur, quia melius est, vt portio quaedam materiae minuatur, & materia incrassetur, quā mors subita inducatur, & sic in principio apoplexiae damus theriacam, & facimus phlebotomiam aliquando, quando timemus mortem subitam.

Ad primum argumentū, dicendū, quod labor triplex est ad presens. Vno modo dicitur labor fatigatio membrorum ex motu corporali, vt de exercitio, & de hoc est ille apho. Vbi indigentia non oportet laborare. i. motu corporali inducente fatigationem. Secundo modo dicitur labor fatigatio membrorum ex motu, & materia, & de hoc habetur ille aph. Labores spontanei narrant morbos. Tertio modo dicitur labor illud, qd inducitur ex medicina euacuante materia inducentē laborē, & fatigationē membrorum, & debilitatē eorum, & qn natura laborat magis tali labore, tunc cōpetit magis opiata, materia, scilicet digesta, & euacuata.

Meue.

FFF 4

euacuata

Lab. triplex.

euacuata per medicinam prius dictam, hoc enim est in principio, quia tunc est materia indigesta, & multa, si vero natura laboret, si primo laboret, non curatur per opiatam, sed per contrarium exercitium scilicet requiem secundum illum apho. In omni motione corporis. Secundus labor per digestionem materiae hoc inducentis, & per eius euacuationem.

Ad aliud dicendum, quod non datur ad fluxum restringendum, nisi materia euacuata, & digesta; postquam erit pauca, quia a natura incrassaretur, & cum esset multa, non consumeretur, nisi subtile, vel ipsam liquefaceret, ut dictum est, nisi in casu, scilicet si esset fluxa materia ad membrum nobile, quia tunc tempus esset necessitatis, sicut ergo medicina laxatiua non debet dari a principio, secundum illum aph. Digesta medicari, &c. cum tunc materia non est digesta, nisi in casu cum est materia furiosa, secundum illum aph. In peracutis passionibus raro, &c. Similiter est de opiatis, ut dictum est.

Tertio quaeritur, quae prius debeant dari laxatiua, vel opiatas, videtur, quod opiatas secundum omnes auctores; a debiliore enim medicina ad fortiorem semper est procedendum, quando medicus habet inducias, ut videat si debilis sufficiat, & per hoc videatur quantitas fortitudinis medicinae, quae debet exhiberi, opiatas est debiliore, quam pharmacum, ergo, &c.

Item medicus quantum potest omnia nocumenta inducenda a medicina debet cauere, unde debet prius dare illa, quae paucum nocumentum inducunt, ut videatur, si sufficit; sed laxatiuum est huiusmodi respectu opiatas quia pharmacum inueterat, & multa alia nocumenta facit, opiatas multa iuuamenta facit, confortat, consumit materiam, & constringit membra. In contrarium est usus communis.

Solutio. Medicina debet prius dari, & loquor in via electionis, causa est, quia opiatas post exhibitionem medicinae est utilis, constringendo meatus viarum apertarum per mordicationem medicinae, & suctionem venarum a medicina, & consumendo materiam paucam, quam inuenit post exhibitionem medicinae, & quia confortat membra debilitata, si autem medicina materiam incrassaret, subtile consumendo, cum non posset totum consumere, cum materia sit multa, aut ipsam liquefaceret, ita, quod ad membrum nobile posset currere, & ita noceret.

Ad primum argumentum, dicendum, quod medicina lenior semper debet praecedere, quando habet operationem unam, sed quia medicina laxatiua operatur attrahendo materiam, & membra debilitando; opiatas vero consumendo, & membra confortando, propter hoc debet sequi, licet sit lenior, quia emendat, & corrigit malitiam medicinae laxatiuae. Non sic autem faciunt medicinae unius operationis; ideo lenitiua est prius danda, ut in yrob. q. scilicet moneta.

Ad aliud dicendum, quod verum est, quod illa medicina, quae habet plura iuuamenta debet prius dari, quam alia: sed tu dicis, quod opiatas habet plura iuuamenta, dico quia iuuamenta non habet, nisi materia prius euacuata per medicinam laxatiuam, ergo, &c.

Utrum debeant dari opiatas in feb. interpolatis.

Hoc habito, quaeritur, utrum debeat dari opiatas in feb. interpolatis, ut in tertiana, quotidiana, & quartana, & videtur, quod non, quia simile adueniens suo simili facit eum furere, sed opiatas est, ut plurimum calida ergo, &c. Item augmentat ebullitionem, cum sit calida ergo, & feb. ergo non debet dari in cura illius. Itē stringit meatus, & haec est potissima causa putrefactionis pororum clausio: ergo non competit. In oppositum sunt auctores.

Iuxta hoc quaeritur, in qua die valet, vel in die paroxysmi, vel in die interpolationis, quia secundum Hip. in aph. Cibus, qui est magis amicus naturae, est auferendus in die paroxysmi, ergo multo fortius medicinale, non solum opiatas. Item nulla euacuatio debet fieri in die paroxysmi secundum Aul. in i. & in quarto, sed propter opiatam fit consumptio materiae, vel euacuatio, ergo, &c.

Contrarium patet per commune vltimū practicanū.

E Ad primum dicendum, quod opiatas debent dari in feb. interpolatis, materia digesta, & etiam pro parte euacuata per sudorem, egestionem, & vrinam, & sic de alijs.

Ad primum obiectum, dicendum, quod licet opiatas per se calefaciat plus, tamen per accidens in frigidat materiam causantem febrem, a qua multi fumi eleuantur ad cor, euacuando, consumendo, constringendo, & confortando membra. Ad aliud dicendum, quod opiatas tempore quo datur secundum artem, non facit ebullitionem, quia materia cum sit pauca, quia est iam euacuata prius, iam est sub regimine cure, & potest super eam natura, & est supra eam fortis, ideo praeservatur ab adustione, sed si daretur in ebullitione, quando materia non regitur a natura, sicut tu obijcis, ipsa augmentaret ebullitionem. Ad aliud, dicendum, quod contritio opiatas non augmentat putrefactionem, quia prius operatur per consumentiam, consumendo materiam, quam per constringentiam membrum, constringendo; constrictio autem non causat putrefactionem, nisi cum occultatione materiae cum prohibitione expirationis fumorum, quod non est hic, tamen quia datur cum materia sit pauca, & quia illud, quod fuit causa talis materiae, & fumus, sunt, quae remanserunt priusquam constringat, ideo, &c. Vel posset dici, quod plus boni faceret per assumptionem materiae, quam faceret mali per constrictioem, & ideo danda est, prima solutio melior est.

Ad aliam quaestionem dicitur, quod opiatas datur tribus de causis in feb. interpolatis. Primo propter typi remotionem, si plus quam feb. noceat, aut malum, quod inducitur per exhibitionem opiatas. Secundo propter paroxysmi remotionem, quando in eo contineatur venire syncope, aut alia mala symptomata talia, ut stupor mentis, aut cordis defectus, & tunc datur, licet in crudet materiam, quia magis timemus accidentia, quam in crudatioem materiae, unde in syncope feb. secundum Gal. j. xij. megatechni, damus vinum, licet noceat feb. & secundum ipsum ix. megatechni, aliquando damus aquam frigidam ad materiae in crudationem, ut in synocha, quia in ea est vehemens inflammatio, quae magis timetur, quam materiae in crudatio, quando ergo symptomata mala veniunt, & in paroxysmo, malum non est prohibere paroxysmum, ne talia symptomata veniant. Tertio datur ad consumptionem materiae remanentis post euacuationem. Primo modo debet dari in accessione. Secundo modo in die accessionis, ante horam accessionis. Tertio modo in diebus interpolatis, & in alijs casibus nisi in primis duobus.

Ad primum dicendum, quod cibus debet subtrahi in die accessionis, quia nullum bonum facit, nisi digeratur, cum non sit nisi per multas alterationes, in quibus natura a digestionem morbi, & expulsionem multum diuertitur, opiatas non sic faciunt, cum cito ad actum reducuntur, cum non indigeant nisi diuisione, & non digestionem, & cum hoc prohibent typum, vel mala symptomata prohibendo paroxysmum, ut dictum est, ut cum timemus magis symptomata, quam in crudationem materiae per incrassationem sui. Ad aliud dicendum, quod non datur ad euacuationem, sed ad consumptionem, ut dictum est.

Hoc habito, quaeritur utrum opium, hyoscyamus, & mandragora debeant poni in opiatas, videtur, quod non. Nihil impediens medicinae operationem debet poni in ea, opium, facit hoc in opiatas, cum operatio opiatas sit consumere, & membrum confortare; opij operatio est incrassare, & membrum stupefacere. Item opiatas dantur ad consumptionem materiae in omnibus membris, quod ergo eius transitum impedit ad membra, non debet in ea poni, opium est huiusmodi, cum sit frigidum, & crassum, ergo, &c.

Solutio, dicendum est, quod opium, vel similia debent poni in opiatas duplici de causa. Una est propter tuitionem opiatarum, ne virtus opiatarum in prima, & secunda digestionem corrumpatur, antequam ad membra alia, in quibus debet consumere, & alia opera facere, veniat. Alia causa est, ad constrictioem, ut materia consumpta, membra prius aperta, per medicinam constringatur, & sic fortificentur, cum virtus unita sit fortior seipsa dispersa. Ad primum dicendum,

dicendum, quod opium non impedit operationes opiata-
rum, quia est ibi valde parum, propter quod, nec in-
crascat materiam, nec superfacit membrum, unde non impe-
dit calida, quin consumant, aromatica quin confortent,
sicut aqua pauca non impedit, quin vinum inebriet, in
pauca quantitate sufficit ad constringendum membra,
non ad alia opera faciendum.

Nota. Notandum tamē, quod si datur tryphera magna, quæ
est opiata, habens proprietatem magnam ad menstru-
um prouocationem; melius est si detur sine opio, quam
cum opio, & ita debet dari ad prouocationē menstru-
um cum decoctione arthemisiae, aut rubee tinctorum, aut
spicae nardi, & similibus; aut supponatur matrici, & con-
uocabit, tamen si damus illam ad consumptionem, & con-
fortationem membrorum, post exhibitionem medicinæ,
melius est dare cum opio, quia tunc indigemus constri-
ctione meatuum, & membrorum, & ut virtus sit fortior;
non sic in prouocatione menstruum. Ad aliud simili-
ter dicendum, quod opium, quod est ita paucum, non
impedit transitum medicinæ ad membra.

De quibusdam oleis.

*De oleo rosa-
ma.* Oleum rosaceum sic fit, in duabus lib. olei commu-
nis ad doctrinā nostram abluti lib. i. & s. rosarū viridum
aliquantulum contusarum, & ponatur olla plena super
ignem in caldario pleno aqua, & tādū bulliat, donec ter-
tia pars minuatur, & deinde albo panno lineo infuso tor-
culari exprimatur. Eodem modo viola, sambu. quod est
ca. & myrtinū fit oleum, quod est frigidum, & stypticū,
valet illa oleo scilicet myrtinum, & rosarū ad acutas feb-
inuncta super hepar, & tempora, & plātas pedum, & pal-
mas manuum; quia calidum innaturale extinguunt.

*De oleo nenu-
pha.* Oleum nenupharinum similiter fit sicut oleum ros.
& est magis frigidum, valet contra vigilias causas ex
caliditate.

De lilio. De lilio similiter fit, & est calidum, & sic sicut liliū;
& propter hoc valet in causis frigidis.

*De oleo per-
fico.* Oleū persicorū similiter fit, valet in hemiraneo dolo-
re, & ad interficiendū vermes in ventribus puerorum.

*De hyoscy-
ma.* Oleum hyoscyami sic fit: pistatur parum de semine
hyoscyami, & madefiat aqua in manibus, malaxetur, &
postea ad Solem desiccetur vsq; ad exhalationem aque;
& iterum aqua humectetur, & iterum desiccetur: & sic
roties iterando, donec mollescat, quo facto in illo semine
ponatur oleum, & dimittatur longo tempore, postea le-
uiter exprimatur. Valet contra vigilias ex caliditate, &
similiter contra dolorem capitis ex calore.

*De oleo ouo-
rum.* Oleū ouorum sic fit: coquant oua ad ignem, & acci-
piantur vitella, & ponantur super laminā ferream, vel in
vase ferreo, & superponatur ad ferrum, & comprimatur,
& quod exit ex eis, est oleum, valet ad dolorem anxi
materia acuta proprie, & contra ignis adustionem.

*De oleo fru-
menti.* Oleū frumētū sic fit: accipiat vas vitreū stricti orifi-
cij, line eū fortiter, ita, qd bene patiat ignem, & repleat
frumento, & foramina vasis filis aris obturentur, ita,
quod non cadat frumentum; deinde supra aliam ollam
ponatur, & fiat ignis circumquaque, & eliquabit oleum,
valet contra impetiginem, & ignis adustionem.

*De oleo cin-
namo.* Oleū chamæmeli, & oleū castoreū, fit vt oleū rosac.
Oleum de cinnamomo sic fit, ponatur cinnamomū
in vase aliquo subtrus perforato, & superius obstructo, pri-
cū oleo aspergitur, & aliud vas sub eo ponitur: deinde il-
la duo vasa sub terra ponantur, & aliqua terra tenaci be-
ne conglutinentur, & forti igne circumquaque igniatur,
tunc vapor superius eleuabitur, & quia orificiū est clau-
sum, inferius de cedere cogitur, & ille vapor oleum dicitur.
Nota. Et hoc eodem modo fieri potest oleum de auro, &
argento, & lapidibus, præterquam de crystallo.

*De oleo de
terebinthi.* Oleum de terebinthina fit similiter per sublimatio-
nem, & est clarum, vt aqua fontis, valet in patiente ner-
uorum paralyfim, & fere vbicumq; valet vt oleum bene-
dictū, & ardet, vt ignis græcus cum oleo benedictō, unde
ferrum de eo innatū inflammatur.

*De oleo bene-
dicto.* Oleum benedictū sic fit, accipe lateres novos nunquā
ab igne tactos, & in frustra non nimis parua terantur,

A donec ab igne igniantur: & postea in mortariolo teran-
tur, & oleo aliquantulum humectentur, & iterum de-
siccentur, & sic in vase Sublimatoris ponuntur, & do-
inde leuis ignis sufficit, postea magis fortis, donec aqua
inde exeat, & tunc exibat oleum, consequenter illud
oleum valet in passionibus frigidis, vt in paralyfi, &
spasmo, etiam duritiem aufert, & obliuionem tollit.

De oleis, & vnguentis.

V Ilo de electarijs, syrupis, medicinis laxatiuis, & op-
pilatiuis, nunc videndum est de oleis, & vnguen-
tis. Et sciendum, quod nomen olei absolute dictum ca-
dit super oleo oliuarum, siue pro eo intelligitur, & illud
oleum est materia omnis medicinæ, secundum Galen. ij.
simplicis medicinæ, & recte dicitur materia, quia non
habet naturam agentis, de qua fit curandum, sed naturā
patientis. Quia omni medicinæ, quæ in oleo recipitur
dat suam proprietatem, unde secundum complexionem
materia commistæ oleo, habet alteram complexionem,
& proprietatem, quæ ei à medicina sibi commissa im-
primatur.

Oleum vniuersaliter loquendo habet fieri multis mo-
dis. Quoddam oleum fit per viam expressionis, vt oleū
oliuarum, aut nucis, aut per viam sublimationis, vt si
violæ, vel medicinæ aliqua ponantur in alambico, pri-
mo fuit aqua, deum oleum, aut per viam decoctionis,
vt de lignis, aut floribus, & huiusmodi.

Oleum oliuarum, quod fit per expressionem oliua-
rum fit multis modis. Aliquando enim fit ex oliuis nō
maturis, & vocatur oleum omphacinum, & est ponti-
cum, aut ex oliuis maturis. Aliquando est recens, ali-
quando est antiquatum, aliquando ablutum, aliquando
non ablutum, ablutum est frigidum ex aqua, cum qua
abluitur ei commissa.

Similiter illud oleum aliquando est dulce sine sale, &
tunc laxat ventrem per suam lubricitatem, sicut malua,
bismalua, cum in illo ventre non sit phlegma, & remo-
uet dolorem, qui fit acuitate medicinæ, scilicet dolorem
mordicatum. Aliquando est salum, & istud excoriat
ventrem: ideo soluit ipsum, si in ipso sit phlegma.

Abluitur autem sic oleum, aqua ei commiscetur, &
sic conuegitur, ex ista autem concussione vnum cum al-
tero commiscetur, & sic oleum mundificatur, & eodem
modo oleum aqua infrigidatur. Non ablutum est tem-
peratum, quia dicitur aliquid temperatum simpliciter
etiam per comparisonem ad corpus humanum, quod
cum ei exhibetur, ipsum non intendit in aliqua qualita-
te, sicut est de oleo, non enim calefacit corpus humanū,
neque infrigidat per aliquam qualitatem excedentem,
quam habeat. Sed si ipsum calefaceret, hoc esset retinen-
do sua viscositate cal. naturale corporis, quo iterum cor-
pus calefit, sicut vestimenta, quibus cooperimur, istud
autem oleum est omnium medicinarum, quia ab omni
medicina inficitur.

Item omnia olea, de quibus Nicolaus determinat.
Primū est rosaceum, & illud fit multipliciter. Vno mo-
do si accipitur de oleo oliuarum lib. i. & tertia pars lib. i.
rosa. & tunc ponatur ad Solem, vt per hoc fiat commen-
datio virtutis ro. oleo, & dimittatur per. x. dies in vase
cooperto superius vitreo, deinde coletur, & illud dicitur
oleum rosaceū. Et si vis facere fortius istud oleum, pone
adhuc cum rosis, & fac sicut prius, & deinceps, secundū,
quod vis habere oleum rosa. fortius. Illud oleum sic fit
ad Solem in æstate, quia tunc nobis Sol apparet. Secun-
do modo sic, quod aliquando accidit, quod non habemus
Solem, vt in hyeme, & tunc, quia inferiora loca sunt
calida ponatur in puteo. Tertio modo ponendo vas sub
terra, quia aliquando accidit, quod non habemus Solem
nec puteum, & istud oleum est melius, & magis odorife-
rum, quia terra ita cooperit vas, quod nec virtus, nec fu-
mus possit exire, nec euaporare.

Sciendum autem, quod illud oleum, quod fit ad Solē,
fit in decem diebus, tamen in puteo fit in duobus mensi-
bus, & in terra fit in tribus mensibus, secundum fortitu-
dinem caloris maiorem, & minorem.

Aliud

Aliter fit oleum rosae quando non possumus tantum ex peccare, accipitur succus rosae cum oleo de oliuis, & ponitur ad ignem, quod remanet post decoctionem, & consumptionem succi, dicitur oleum rosa.

Aliter fit cum volumus illud citius facere, accipitur oleum, & infunditur super rosam, & dicitur rosatum. Istud oleum rosatum est ponticum, & est frigidum, & siccum, & quia habet ponticitatem, ideo confortat membra: ideo valet membris mollificatis, laxatis, & debilitatis, propter laxationem membrorum, & nervorum, unde valet contra nervos laxos; penetrat enim melius; & ideo magis profundatur, quam oleum simplex in membris, licet rosa sit crassa, ipsa tamen facit penetrare oleum suum ad membra secundum Gal. iij. simplicis medicinae. Cutis enim ideo eo mollificatur, quia rosa sui acuitate penetrat, & ducitur, & sua ponticitate impellit suum oleum.

Item quia ponticum, frigidum, & sic, convenit contra arsuram membrorum, & puncturam, ideo non est ei par in sedando dolorem secundum Gal. iij. simplicis medici. qui dicit, quod ipse habebat vulnus, in quo erat dolor pungens, & posuit ex una parte agrestem, & in alia acetum, & in alia oleum rosae, & dicit, quod non invenit magis infrigidans, quam acetum, nec magis dolorem mitigans, quam oleum rosae. Unde expertus fui hoc in quodam, qui habebat dolorem pungitum in ano, siue, longaeone, & feci aspicere vetulam, & dixit mihi, quod erat rubeum tendens ad quandam nigredinem, & ille dubitabat de erysi pelate in ano; & ego apposui oleum rosatum cum albumine oui, cerula pauca, & curatus fuit de angustia, non dico de morbo, post quatuor dies. Aliquando ponitur cum vitello oui, sed albumen magis mitigat dolorem aliquid stupefaciendo. Valet etiam oleum contra adustionem exigentem, & contra rhagadias, & etiam cum sanguine turturis, aut columbae, curat multum locum dolorosum, & cum farina hordei. Item in caliditate hepatis in causone, & ephimera, valet ad sedandum dolorem capitis. Item in diabetica passione valet, vngendo renes cum eo, quia diabetica passio fit ex caliditate renum attrahente humiditatem, quae debet sitim sedare, siue per cuius defectionem fit sitis. Item valet in pruritu, in scabie, si ex eo, & aceto corpus inungatur, corpore prius purgato, quia sumit materiam residuam, siue eam reprimat à sua acuitate.

Oleum nenupharinum fit sicut oleum rosatum, frigidum est, & valet contra vigilias causatas ex caliditate, si ex eo caput inungatur. Item ponatur cum oleo rosato, & cera, & fiat ex illis quasi ceratum, valet contra apostemata calida.

Oleum de lilio est calidum, & sic, sicut liliolum, valet ad dolorem stomachi ex frigidityte. Item si tenta ponatur in hoc oleo, & ponatur in matrice, valet ad crassitatem matricis, cum sit calidum, & siccum.

Oleum perficorum valet in hemicrania, & valet ad interficiendum vermes in ventribus puerorum, si ex eo vngantur, & magis si poterit.

Oleum hyoscyami fit, sicut dictum est, & valet contra vigilias ex caliditate. Item in dolore capitis ex caliditate, si caput inungatur.

Oleum ouorum fit, sicut dictum est, illud oleum valet ad dolorem anxi materiam acuta proprie, & contra adustionem ignis.

Oleum myrtinum fit, sicut dictum est, myrtilli pistentur, deinde ponantur ad ignem cum vino, & tam diu stent quousque vinum consumeretur, deinde oleum apponatur, & decoquatur simul ita, quod bulliant, & postea colentur, sic dicitur, oleum myrtillinum, frigidum est, & siccum, & valet contra caliditatem capitis ex sua frigidityte.

Oleum frumenti fit sicut oleum ouorum, ut dictum est, scilicet per expressionem cum duabus laminis ferreis candentibus, valet contra scabiem, & impetiginem, & serpiginem, & similia, alio modo fit, ut dictum est, & illud modum tangit Rasis. v. Alman. valet contra praedicta, & contra adustionem ignis, & contra alia, sicut ibi dicitur.

Oleum chamamelis fit, ut oleum rosatum, sicut dictum

est, & est subtile, valet contra dolorem stomachi, & pectoris ex ventositate, vel ex materia pauca, qua resoluit sine attractione, sicut chamamelis. Item confortat membra.

Oleum costinum fit sicut alia olea. valet ad confortationem stomachi, valet in paralyti calefaciendo nervos, & si cum emplastro ponatur supra stomachum frigidum, & commisceatur, confert.

Oleum de cinnamomo confortat stomachum, & magis nervos, & fit sicut in littera tactum est.

Oleum de terebinthina clarum est, & fit per sublimationem, multum valet in paralyti, & ceteris passionibus nervorum, valet fere tantumdem, ut oleum benedictum, ardet ut ignis, unde de eo fit ignis græcus cum oleo benedictum, & si ferrum cum eo intingatur, & postea in igne projiciatur, inflammabitur, & ardebit quoad ibi erit aliquid de oleo.

Oleum benedictum fit vno modo, ut dictum est supra. Aliter fit secundum Rasim. v. Alman. ponunt ista frusta in vase vitreo spisso, illud vas cum argilla superius bene obstruatur, ita, quod nihil exeat; & si tu videas exire fumum, adhuc obstrue illud porum cum argilla; deinde fiat ignis levis, donec desiccetur illa argilla, & deinde fiat fortis ignis, & fiat oleum. Istud autem vas vitreum pati potest bis, vel ter vigorem istius ignis, & non plus.

Et valet istud oleum in passionibus frigidis, & paralyti, & spasma: mirabiliter enim penetrat, unde si in manu aliquam ponatur, sentietur fetor per multum tempus, id est per quatuor dies: cuius signum est, quia multum penetrat, & ideo valet in paralyti, & spasma, si membra inungantur, prius tamen euacuatione facta, & materia digesta, & non est ei par in hoc, supra splenem posuitur soluit eius duritiem, cerebrum calefacit, unde obliuionem auferit, valet etiam contra venenum scorpio nis, cum illud sit frigidum. Item si bibatur opium, & hyoscyamus, valet contra ista, & alia similia, & si in isto oleo intingatur ferrum, & ponatur ad ignem, statim incenditur sicut in terebinthina. Item secundum Rasim si intingantur in illo oleo retes, aggregabuntur in eis multitudo piscium, & capiuntur.

Circa istam lectionem primo queritur utrum opiata, & alia medicina alterantes alterent per suam qualitatem venientem ad membra, aut per substantiam suam venientem ad locum eundem. Et videtur, quod non oporteat eo venire, nisi sola virtus. motus localis fortior est motu alterationis, si medicina attrahit ad membra, rem prater quam in suam substantiam ad membrum, veniat ergo, & medicina alteratiua, manente in substantia, absque eo, quod veniat ad membrum sui substantia, poterit alterare.

Item virtus naturalis, vitalis, & animalis feruntur ab hepate, cerebro, & corde ad singula membra, sola substantia in ipsis remanente, & tamen alterat membra, in eis operatur, ergo à simili erit de medicina, quod sicut illa per spiritus deferentes multiplicatur, sic per spiritus deferentes ad singula membra, ita illa medicina alterando spiritus, ergo, &c.

Item secundum Gale. iij. simplicis medicinae, si ponatur pes in aqua frigida, totum corpus infrigidatur, & tamen planum est, quod tantum qualitas defertur ad membra, & non substantia aquae, ergo multo fortius medicina recepta interius alterabit, absque suae substantiae transmissione.

Item emplastra super hepar, & alia membra, & vnguentum ponitur, ut alterent illa membra interiora, ut hepar, & stomachum; & tamen planum est, quod non per substantiam praesentiam in illis membris interioribus, sed per virtutis solius commendationem.

Contra, agens particulare agit per contractum, & maxime agens per complexionem medicinae, cum ergo tactus sit corporum duorum, videtur, quod substantia medicinae tangat membrum, quod alterat veniendo ad ipsum, hoc idem vult Serapio. in vij.

Iuxta hoc queritur secundo cum illa medicina alteratiua ad membrum veniat, quomodo hoc fit. per quam viam, quia non potest per se, quia nihil seipsum mouet; omne enim quod

De oleo co-

fluo.

De oleo de

cinnamo.

De oleo tere-

binthina.

De oleo be-

nedictum.

Nota.

Tubium pri-

mum.

quod mouetur, ab alio mouetur, neq; per aliud, quia tunc esset per membrum attrahendo, quod est impossibile: quia attrahens à tota specie, non attrahit simul duo contraria, sed membrum attrahit cibum, qui est contrarius medicinae cum vnus sit agere, & alterius pati, ergo, &c. Et probatur maior, quoniam virtus attrahendi à tota specie fit ratione similitudinis, quæ non est respectu diuersorum.

Fortè dices, quod trahens à tota specie, non attrahit duo contraria cū remanet sub eadē dispositione, sub diuersa tamen potest, vnde membrum quando est sanum, attrahit cibum, & non medicinam; cum autem est ægrum, attrahit diuersum, vt medicinam alterantem.

Contra, dispositio accidentalis non mutat essentialē, cum ergo si fiat attractio diuersorū à tota specie, diuersificetur tota species; egritudo autem est accidentalis, & tota species est dispositio essentialis secundum Aui. non ergo diuersificatur per ægritudinem, ergo, &c.

Responsio ad primum.

Ad primam quæstionē respondet Serapio in vij. quod medicina alteratiua venit ad membrum secundum sui substantiam, & non solum secundum virtutem; verum est, quod medicina alteratiua potest alterare abique hoc, quod vadat ad membrum secundum substantiam, quia eius virtus per singula corporis membra multiplicatur tā sana, quam ægra indifferenter, & appellatur hæc virtus sumus a medicina resolutus, qui per corpus dispergitur alterans corpus ad naturam propriā. Ille autē sumus paucus est, & virtus debilis, ideo sua alteratio est pauca.

Item medicina minus appropriatur vni membro quā alteri, quia vbique spargitur, quia si debet fieri alteratio contra dyscrasiam alicuius membri, nisi sit pauca valde, oportet, quod medicina secundum sui substantiā ad membrum veniat secundum Sera. in vij. Dico ergo, quod medicina alteratiua ad membrum venit, & licet sua virtus semper multiplicetur, tamē illa non sufficit, quia vapor, per quem multiplicatur illa virtus est paucus.

Ad primū argumentum in contrarium dico, qd medicina euacuatua non oportet, quod eat ad mēbra, qā ipsa operatur a tota specie; hac autē ratione suæ spiritualitatis pot se multiplicare cōplere, & excitare potentiam incōpletam humoris, qui ei obedit magis in parte vna, q̄ in alia obedit dyscrasie, medicinae alterantis. Sed medicina alteratiua agit per complexionem, quæ sic non potest se multiplicare ad hoc vt alteret, cum non multiplicet se nisi cum fumo debilis virtutis. Item resistentiam inuenit in membro, & nō fit attractio in humore, ergo, &c.

Alia tertia ratio vere concludit, quod virtus multiplicatur, dico tamen, quod non sufficit ad alterandum, propter quod necessario substantia illuc vadit. Et de aqua frigida dico, quod in frigidat, & alterat membra, si sint parum lapsa, non tamen si sint multum lapsa, similiter dico, quod medicina per fumum alterat membrum, si sit parū lapsum, nō tamen multū lapsum, nisi per substantiā.

Ad secundum.

Ad secundam quæstionem dico, quod eo venit, quia a membro attrahitur, per virtutem eandem, per quā membrum attrahit cibum in sanitate, attrahit medicinam in ægritudine, & quamuis nihil seipsum generet, quodlibet tamen seipsum conseruat, vnde quælibet forma rei intendit sui conseruationem; conseruatio autē pendet in duobus, scilicet in remotione contrarij, & attractione conuenientis, ideo membrum per suam propriam virtutem attrahit simile, cum eo indigeat, & per eandem virtutem abijcit contrarium, cum in mēbrū inducit. Sed quia istud contrarium siue nocumentum non potest abijcere per se, ideo attrahit aliquid, quod iuuat ipsum, scilicet medicinam alterantem, & hoc per eandem virtutem, per quam attrahit sibi simile, quia virtus, per quam se conseruat, est vna & eadem, quæ hæc duo facit, respectu eiusdem finis, qui est se conseruare, facit duo opera ad eundem finem, expellere autem contrarium non potest immediate facere, ideo attrahit illud medium, quo indiget ad hoc operandum, vt medicinam. Dictū est ergo, per quod membrum attrahit medicinā, scilicet per suā virtutem, sed non est dictum quomodo; Et ad hoc potest forte dici, quod mēbrū dyscrasiarum inducit in medicinā aliquam dispositionem,

per quam fit ei similis, & est etiam simile respectu effectus, & finis, ideo ad illud mouetur plusquam ad aliud, vel ad minus virtus regitiua corporis illam habilitat, & disponitur, hoc tamen habet dubitationem; & ideo inquisitione, & studio indiget.

Ad primum argumentum dicendum, quod attrahens non attrahitur à tota specie contraria, & ideo, quod cibus, & medicina non sunt contraria secundum, quod attrahuntur, licet in se sint contraria, quæ attrahuntur, vt similes, licet non in specie, sed in operatione respectu finis, scilicet vt membrum conseruetur per ea; in isto autem conuenit, ideo debent vtraque attrahi, nec attrahuntur, vt diuersa, secundum, quod diuersa.

Vel dicendum, quod membrum non attrahit diuersa, manens sub eadē dispositione, licet sub diuersa dispositione manens, hoc posuit facere, vnde solum membrum ægrum attrahit medicinā, & nō sanum. Cum ergo arguitur, qd attrahens variatū non potest attrahere contraria, quia per hoc mutatur sua tota species, dico, qd verum ad secundū, qd tota species, non attrahit, nisi per conseruationem sui, ista autem natura reperta est in duobus contrarijs, ideo duo contraria attrahit. Et cū tu obijcis, quod haberet similitudinē cū duobus contrarijs, dico, quod nō est inconueniens licet tota species sit contraria alicui istorū in forma, est tamen ei inconueniens in intentione, quia scilicet tā illa virtus, q̄ illud cui contrarietur, scilicet medicina, intendit membrum cōseruare, ideo, &c. Nec dico, quod mutetur species propter dispositionē illam accidentalem, aliud tamen opus facit speciale, scilicet attrahere medicinā, qā indiget propter illam dispositionem, & quia non indiget cum est sub alia dispositione, semper attrahit quo indiget ad sui conseruationem, dummodo possit, &c.

Hoc habito, quæritur de ista medicina alterante, vtrū antequam ad membra veniat, quæ alterat, conuertatur in humorem, vel non conuertatur, & confundantur illa duo in vnum, & arguitur, quod debeat imitari humorem, & mutetur. Antequam alteret, dicit Gal. x. megatechni, quod quamuis medicinae alterantes, & cibi, & potus, ad membra veniant, tamen tarde, & post eorum conuersionem, & alterationem.

Itē vij. megatechni, dixit Gal. quod medicinae mordicantes magis nocent cōcauo hepatis, quā gibbo, quia cū veniunt in gibbū hepatis, iā sunt cōuerse, ergo multo fortius medicina valens ad mēbra singula. Item impossibile est, qd agens approximatum passo non agat, sed medici na approximata stomacho, & hepati, ergo in ipsam agūt, sed actio hepatis est conuersio in humorem, ergo, &c.

Contrarium vult Aui. in i. c. de eo, quod comeditur, & bibitur, vbi dixit, quod illud quod in corpus agit, & nō patitur est medicina, & alibi, quod à corpore non vincitur, est medicina. Adhuc dicit, quod in corporis similitudinem non conuertitur, est medicina. Item Gal. i. simplicis cibi est pati, medicinae vero agere, cum ergo nō possit mutari nisi pariat, ergo, &c. Item per experimentum pater hoc, cum damus potiones vulneratis, vidimus medicinas egredi per vulnera membrorum valde remotorum, vt in capite, sub eodem colore, & sub eodem sapore, sicut intrans, ergo, &c.

Ad istam quæstionem dicendū est, quod cum quæris vtrum medicina cum debet alterari debeat conuertere in humorem, &c. Dicendum est, quod non, si enim conuerteretur iam haberet omnium membrorum similitudinē, quia omnia mēbra ipsum aqualiter attraherent, cum ergo vnum membrum, sicut membrum læsum præcipue ipsum attrahat, & non aliud, patet, qd nō debet conuertere, & hoc vult Gal. 3. simplicis medicinae in principio, distinguit ita duplicem alterationem sine mutatione. Vna secundum veritatem, vt quando fit de specie ad speciem, vt cum ex pane, siue cibo fit sanguis, & iterum caro, & os, & nerui. Alia secundum transumptionem, vt qñ corrūpitur non vera forma, sed visualis exteriorum, vt cum panis in patua frusta diuiditur, & cū pipei ex nte ritur. Deinde subiungit statim Gale. & omnes libri sunt falsi, in illo loco tamen aliquando librum inueni, in quo erat

Subiungit tertium.

erat alio modo quam in nouis, ubi est negatio: sed in illo erat negatio, ita, q. debet ibi esse in alia litera, quæ statim subiungitur, & nos quidē iam diximus, q. virtutes medicinarum nō ingrediuntur in genus primorum duorum generū mutationis, et istud patet per literam, q. sequitur, cū dicit, q. non sit possibile, q. mutetur res, & conuertat de specie in speciem, nisi calefiat, & in frigidetur, &c. ex quo patet, quod medicinarum alterantes non corrumpuntur, cum non intrent in genus secundum alterationis.

Ret medicinas triplex.

Nota de secunda quæstione, quæ cum illa confundebatur, vtrū. s. possit præseruari a corruptione. Dicendū, q. triplex est res medicinalis. Quædam, quæ est medicina pura; quædam est, quæ est medicinale; quædam est, quæ est cibus medicinalis. Medicina pura tantū agit, medicinale autem agit magis, quam patitur, cibus verò medicinalis vtrumq; equaliter. Dico tūc, quod si sit medicina pura, nō corrumpitur, neq; cōuertitur in humore, antequā alteret; sed alterat absq; sui cōuersione, quia habet tantā virtutē medicinarum, quod superat virtutē cibū; tñ posset cōueri in tanta quantitate pauca, quod posset dari; sed nō oportet ad hoc, vt alteret, vnde appellando medicinā illud, quod est medicinale, vel illud, quod est cibus medicinalis, potest bene conuerti, licet non debeat, nec oporteat ad hoc, vt alteret, vnde Aui. Sanguis generatus ex lactuca, retinet suam qualitatem vsq; ad tempus, & ita potest cōueri, & alterare, tamen, nō oportet, quod conuertatur ad hoc, quod alteretur, vnde si detur succus lactucæ ad alterandū, vel in frigidandū hepar, licet possit conuerti; non tamen debet, si debeat alterare. Vnde sciendū, q. differt dicere medicinā, medicinale, & cibū medicinale, vnde cū dico medicinā, dico rem agentē tantū, cū dico medicinale, dico reagentem, & patientē, magis tamen agentem, q. patientem; cum vero dico cibum medicinale, dico rem agentem, & patientem, magis tamen patientē. Quando ergo, queritur, vtrum medicina conuertatur, dico, quod non, si appellatur medicina pura, quod potest probari per litterā prædictā iij. simplicis medicinarum; & si detur illud, quod est medicina pura in aliqua quantitate modica, poterit fieri cibus medicinalis, & tunc conuertetur, vel medicinale, si magis agat, q. patitur, cibus medicinalis aequaliter vtrumq; aut magis patitur, q. agat, vnde si detur succus lactucæ ad in frigidandū hepar venit ibi sicut est. Et si tu quæras, quid accideret de illa medicina antequam fecerit suam operationem, dico quod expelletur sicut superfluitas cum sudore, vel vrina; vel egestione, sicut tangit Aui. de croco, quod conducit medicinas cordiales ad cor, & in fumum conuertitur, & expellitur. Et dico, quod si illa medicina, quæ prius erat medicina pura, detur in modica quantitate; vt possit cōueri, tunc alterabit omnia membra, non magis vnum, quā aliud erit; nec tunc erit medicina pura, sed erit cibus medicinalis, quia mutatur in humorem recipiendo virtutē medicinarum, per quam alterat corpus, & tunc mobilia, scilicet in quantum cibus patitur suam conuersionem, & in quantum medicina suam diuisionem solum.

Ad primum argumentum potest dici, quod medicinarum veniunt post sui conuersionem, verum est transumptiuam ad membra, quæ est sui diuisionis: vnde conuertitur secundum sui apertionem, non conuersione vera. Ad aliud dicendum sicut prius. Vel dicendum ad vtrumque aliter, quod medicinarum venientes in gibbo hepatis, sunt conuertæ, & debilitatæ in sua malitia, vnde in tertio de complexionibus, acuta cibaria, sicut cepæ, & allia non vlcérant interius, quando comeduntur; sicut quando exterius emplastrantur, quia sua acuitas remouetur magis, quia se commiscet humoribus contentis in venis; & sanguis, per quem sola acuitas mitigatur, non permittit, quod sic inueniat aliquod in stomacho, cum quo commisceantur, ideo corrigitur eorum malitia magis cum veniunt ad gibbum, quam ad concuum hepatis; quia tunc est magis admista cum humoribus quā prius. Ad aliud est ibi consequens; non enim sequitur, si corpus agit in medicinis, quia hoc modo, si uerale actionē faciat, quæ est conuersionis in humorem, quia agit aliam

actionem, scilicet diuisionem eius in partes paruas, & correctionem medicinarum a sua malitia: vnde ibi fit conuersionis transumptiuam, & non veram.

Vnguentū populeon dicitur, qd fit de oculis populi. De vnguentis et populeon. valet contra calorem acutæ feb. & his, qui dormire nequeunt, inunctis temporibus, & pulsibus, & plantis manuum, & pedū, hoc idē cū oleo ros. vel violato mistū, & super hepar inunctum, mirabiliter calorem tollit, &c.

Vnguentum dialthæe malastricon, & chalastrico dialthæa a radice crasti dicitur malastricon, id est mollificatiuum, chalastricon, id est calefactiuum, &c.

De vnguentis.

Vllo de oleis, videndum est de vnguentis. Vnguenta fuerunt inuenta eadē ratione, sicut & electaria, & aliæ medicinarum cōpositæ, fuerunt adinuertæ, s. interius, & exterius exhibitæ propter hoc, quod medicinarum simplices non faciebant effectū interius, sicut vnguentis, & emplastris: quia medicinarum simplices extra effectū aliquando non faciebant, & hoc, vel propter debilitatem simpliciū medicinarum, aut quia longo tempore non possunt remanere in loco, super quem ponuntur. Inuenta fuerunt vnguenta, vt diutius super locum remanerent, & per hoc suam operationem adimplerent, verbi gratia cum puluis aliquis aspergatur super locum, per pannos auferatur citius quā si vnguentum, vel emplastrum, aut ceratum, cum isto puluere conficiatur. Illa enim faciunt medicinam, scilicet puluerem diutius remanere super locum.

Vnguenta etiam sunt inuenta, vt faciant abstersionē in membro, & confortationem, absterunt, & consumunt materiam paucam remanentem post purgationem prius factam; & aliquando sunt ad confortandum ista vnguenta, tam membra exteriora, quam interiora. Interiora vt stomachum: aliquando enim inungimus ventrem propter stomachi confortationem frigidi colicis, vel oleo de spica nardi, vel de absynthio, vel de menta: ista autem omnia inungunt ipsum maxime, cū est debilitatus, aut propter frigiditatem, aut propter texturæ raritatem.

Notandum est, quod in omni vnguento est oleū, aut pinguedo, a qua confectum sit, vt diutius remaneat super membrum: illud autem facit oleum, aut pinguedo per viscositatem suam. Vnguentum dicitur ab vngue, vel vngo vngis, & tunc proprie dicitur vnguentum.

Vnguentum populeon est primum vnguentum factū, & dicitur ab oculis populi, oculi autem populi dicuntur folia cuiusdam arboris, quæ populus appellatur. Quæ folia dictæ arboris parua colliguntur, & ex istis cōponitur vnguentum, prouocat somnum, si ex eo plantæ pedum, tempora, & volæ manuum, & arteriæ inungantur, & hepar in frigidat, si est possum supra ipsum cum aqua ros. & pauco aceto.

Nicolaus dicit, quod prouocat sudorem, si ex eo vmbilicus vngatur, sed falsum est, cum enim frigidum sit claudendo poros, prohibet caloris euaporationem, cum etiam sit viscosum, per suam viscositatem impedit humiditatem, ex qua fieret sudor egrediens, & eam interius retinet, vt phlegmatici, pruriginosi, &c. Conficitur sicut alia vnguenta, quia species conteruntur, & tunc oleo, vel pinguedine conficiuntur. Recipit omnia frigida, papauer frigidum nigrum, mandragoram, cymas rubi, solatrum, & similia frigida, vnde illud vnguentum valet contra calorem acutæ feb. distemperatum cum aceto, vt melius possit transire, aut cum acresta, & debet fieri inunctio super volas manuum, & pedum, & circa frontem, & tempora. Sed si feb. non fuerit acuta multum, patiens de natura sua frigidus, & tempus ei conforme fuerit, aut si sudare voluerit, non est vtendum populeon; quia materia fieret ex hoc ineptior digestionis, & sudorem impediendo, beneficium naturæ posset impedire.

Vnguentū dialthæa, quasi factū de althæa. i. malua, vel bismalua, calefacit, & humectat, & ideo multū valet ad maturandū apostemata, quia secundū Gale. ij. simplices medicinarum, ad maturationē apostematū tria requiruntur, scilicet

De vnguentis et populeon.

De vnguentis et populeon.

De vnguentis et dialthæa.

scilicet calor ad caloris attractionem ad locum apostemat, ut melius possit digerere, & quia timetur, ne fiat consumptio, & resolutio caloris, apponantur viscosa, ut calorem attractum ibi existentem interius retineant, & humida ad materiam remolitionem, valer ad resoluendum ventositatem, & subtilem materiam.

Utrum theriaca materia rheumatica consumatur.
Circa istam lectionem dubitatur, cum primo visum sit de opiatis in generali, videndum est de eis in speciali; Et primo de theriaca, utrum sit bona circa materiam rheumaticam, v. q. non. Nullum rheuma prouocans competit in causa rheumatica, sed theriaca est huiusmodi, cum somnum prouocet secundum Gale. primo megatechni. cap. iij. ergo, & c. Item nulla operatio prohibens fluxum materiam a membro nobili ad ignobile est facienda, sed theriaca est huiusmodi, quia prohibet fluxum materiam a cerebro, quod est membrum nobile, maior patet per Auic. & Gal. in infinitis locis, quia semper debet fieri expulsio superfluitatum a membris nobilibus ad ignobilia, minor patet per Auic. lib. v. de probatione theriacae, ubi dicit, quod si theriaca exhibita stringit ventrem bona est; ergo stringit, & fluxum rheumatis a capite.

Refusio.
Oppositum dicit Auic. in v. quod valet ad consumptionem materiam phlegmaticam, ergo valet in frigida causa, & rheumatica.

Dico, quod theriaca conuenit in materia phlegmatica cum est digesta, & non multa, sed pauca; unde conuenit euacuatione prius facta, sed si materia sit indigesta, quia consumeret subtile, & reliquum incrassaret, non conuenit, sed si materia esset digesta, tamen multa non competet, ne etiam aliquam partem consumendo ipsam incrassaret, & aliam non consumendo, aut faceret ipsam per corpus currere ad membrum nobile, sed si illa materia fluere ad membrum nobile, tunc esset tempus necessitatis, ut quando fluit ad oculos, quia pauca materia, ut gutta, nocet eis, repercutimus ad cerebrum, & stringimus fluxum eius ad oculos, similiter si phlegma ad partes spirituales, seu vitales fluere rheumaticum, & si materia esset pauca, & digesta, tunc conuenit ad illius digestionem, siue consumptionem.

Ad primum argumentum in oppositum dicendum, quod theriaca recens prouocat somnum, & talis non conuenit, sed antiquata; & illa prouocat magis vigilias, caput deficcando, in eo consumendo materiam phlegmaticam inducentem somnum. Ad aliud, dicendum, quod non valet licet prohibeat fluxum rheumatis a cerebro cum hoc, quod restringat ipsum consumit, & ita in cerebro remanet.

Utrum theriaca in quartana consumatur.
Item bene verum est, quod si fluere a cerebro in membrum ignobile, non deberet restringi; sed si ad membrum nobile, de quo est magis timendum, quod de cerebro, deberet stringi, ut si ad cor, aut pulmonem, aut ad oculum.

Consequenter queritur utrum competat in quartana, videtur, quod sic, secundum Auic. in iij. Quartana habet curari per calida, cum materia eius sit frigida, sed theriaca est calida, & materiam quartanam consumit, ergo competit.

Item secundum Gal. in morbo longo debet virtus confortari, & conservari, quia ipsa curat morbos; sed quartana est morbus longus, & chronicus, ergo in ea conuenit, quod virtutem confortet, quoniam secundum Auic. theriaca confortat calorem, & spiritum, ergo, & c.

Oppositum dicit Auic. in iij. dicit enim, quod si daremus theriacam in quartana, adderemus quartanam quartanae, & sic afflictionem afflictioni, ergo, & c.

Dico, quod ante euacuationem materiam non conuenit, neque materia indigesta, quia subtile consumeret, & reliquum incrassaret, unde in principio non conuenit, sed materia digesta, & euacuata, & existente pauca, conuenit ad residui consumptionem, sed si multa, non competet, aut si esset indigesta, tunc non adderet quartana quartanae.

Ad primum, dicendum, quod in ea competunt calida, scilicet temperata, leuia, & humida ad materiam remolitionem; sed theriaca est multum cal. & sic ideo rationum conuenit, sicut in fractione lapidis secundum auctores non competunt nimis diuretica, materia indigesta, quia materiam petrificarent, subtile consumendo,

A & residuum compingendo, & indurando, similiter est hic. Aliud, dicendum, quod verum est, quod confortat; & si tantum confortaret, competet, sed quia plus faceret mali, materiam incrassando, quam boni virtutem confortando; ideo non conuenit in quartana.

Consequenter queritur utrum theriaca competat in sanis, videtur, quod sic, secundum illum aph. Tenuis, & certa dieta, dicit Gal. quod in sanis virtus debet confortari, & conservari; in aegris autem debet minui in acuta aegritudine, sed secundum Auic. in v. cap. de laudibus theriacae. Theriaca virtutem confortat, calorem, & spiritum confortando. Item conservat adulescentiam secundum Auic. in iij. ergo conuenit in sanis.

Item si sit inconueniens, hoc erit propter carnem thyri, quae est venenum secundum Gal. iij. simplicis medicinae, sed quod propter hoc non sit inconueniens, arguitur sic, quia secundum Auic. in iij. caro thyri habet proprietatem conservandi virtutem, & vitam prolongandi, ergo, & c.

B Oppositum dicit Gal. 3. simpli. medi. Medicina liberans a veneno est venenum, sed venenum non competit in sanis, ergo, & c.

Solutio, quaestio famosa est, dico tamen ad quaestionem, duplex est corpus sanum, scilicet sanum simpliciter, quod non est aegrum, nec actu, nec potentia, in potentia dico, quia habeat in se materiam, quae debeat in futurum esse causa aegritudinis, & taliter sano non conuenit, quia secundum Galen. & Hippocra. medicina non conuenit sanas carnes habentibus; quia cum non inueniat materiam malam in corpore, conuertit se supra bonos humores, ex quibus debet bona caro generari, quod consumit, & euacuat, similiter si theriaca exhibeatur in corpore sano simpliciter, consumeret illud, quod non esset consumendum, & esset ibi venenum. Aliud est corpus sanum, quod opera habet naturalia non lesa; attamen est neutrum decidentia, quod in se habet materiam, quae quiera est, ideo non noceret ei in futuro; tamen mota ab alio, qui induceret aegritudinem, in tali sano conuenit consumendo illam materiam phlegmaticam, quae debet facere aegritudinem in futuro, & hoc modo prolongant iuventutem, scilicet tardando canitiem.

C Canities enim fit ex phlegmate euaporato, vel existente in capite, quod remanens debilitat calorem, & naturam ut nutrimentum illuc venies non possit conueniri a natura debilitata; imo prius desiccatur, & marcescit, quam conuertatur; & propter hoc dealbatur, quia sumi eleuati, ex quibus generatur pilus, sunt albi, & faciunt pilos albos, & sic calorem confortat, quia secundum philosoph. lib. de respiratione, calidum dupliciter deficit; aut quia extinguitur, aut quia marcescit, & hoc est propter defectum humiditatis, in qua radicitur, ut videmus in hyeme folia marcescere, & calidum hoc modo debilitatum non confortaret, imo amplius consumeret, & propter hoc in sano simpliciter non confortaret calorem naturalem; immo potius ipsum marcescere facit, consumendo humidum radicale, cum non inueniat materiam superfluam. Aliquando calor extinguitur, & suffocatur, & abscinditur sub multo humido accidentali, & hoc modo debilitatum calorem naturalem propter phlegma multum accidentale, confortat theriaca; & ideo conuenit in sanis lapsis.

Ad argumentum in oppositum, dicendum, est, quod nisi esset debilitatio virtutis, & caloris propter phlegma accidentale, non confortaretur per theriacam, ut visum est, ideo in aliquibus lapsis, non ut sunt simpliciter sani, conuenit.

Ad aliud dicendum, quod verum est, quod prolongat iuventutem, secundum apparenciam, licet non sit secundum veritatem, quoniam tollendo rugositatem; nihil enim adeo manifestat senectutem, sicut rugositas, unde dicit Philosophus xix. de animalibus, quod senectus est sicut glacies, & sicut rugositas, & est verbum obscurum; non enim sit senectus nisi per debilitatem caloris ex consumptione humidi naturalis, siue radicalis non completa, quia sic esset mors, unde calor

Antheriaca competit in sanis.

Corpus sanum duplex.

de calor consumit seipsum per accidens. scilicet consumendo suum humidum; & hæc est vera senectus, quando per introductionem frigiditatis propter materiam obumbrantem calidum naturale; & hoc est apprensus senectus, cuius signum est rugositas; illa. n. rugositas in senibus apprensus ante terminum debitum, fit ex materia phlegmatica faciente cadere partem supra partem, propter suam grauedinem, propter quod est ibi rugositas; illud autem, quod consumit talem materiam, tollit rugositatem, & hoc facit theriaca, & sic prolongat iuuentutem secundum apparentiam, & quia etiam canitiem aufert, illa autem theriaca in sanis temperatis non conseruaret iuuentutem, ut patet per prædicta, sed in sanis lapsis, ideo istis conuenit, alijs non. Ad aliud dicendum, quod caro thyri est venenum in sanis simpliciter, sed in sanis lapsis non, quia habet proprietatem ducendi superfluitates exterius, & in talibus conuenit, sicut concessum est.

Vnguentum citrinum. Vnguentum citrinum, dicitur citrinum, quia in pomo citri decoquitur, pulchram reddit faciem, lentiginem de facie tollit, et nigredinem a Sole introductam destruit, & c.

Vng. albu. Vnguentum album ad phlegma falsum sic fit, & coctum confectum est lib. i. & c.

*Vng. mar-
taton.* Vnguentum quo Agrippa utebatur, & tantæ dignitatis erat, quod nemini discipulorum tradere volebat, valet hydropicis, & omnibus humoribus in quacumque parte corporis fuerint, & c.

Vng. arag. Vnguentum martiaton magnum, martiaton a Martiano dicitur peritissimo medico, a quo fuit inuentum, quod facit ad dolorem, frigiditatem capitis, pectoris, & stomachi, & c.

Vng. fusc. Vnguentum aragon. i. adiutorium, valet ad omnem dolorem ex frigiditate viris, & mulieribus, tali ordine, immittitur in testa oui, & c.

*Vng. vilis-
simum.* Vnguentum fuscum. i. nigrum valet ad omne vulnus, nam super vulnus positum attrahit, & attrahendo mundificat, & c.

*Vng. vilis-
simum.* Vnguentum vilissimum impetiginosis, & serpiginosi, & elephantiosis, & c.

De vnguentis calidis, & siccis.

Vltimum est superius de vnguentis frigidis, vel saltem temperatis, nunc videndum est de calidis, & siccis, & de martiaton, & c. Primo tamen dicendum de vnguento citrino, & dicitur citrinum non a calore, sed quia in illo pomo conficitur; concauatur enim ita, quod non remanet nisi cortex, & in illo corrice ponuntur species.

*Vng. citri-
num.* Vnguentum autem citrinum fit ad abstersionem, & de albatione, abstergit. n. omnes maculas, corporis, & mundificat faciem, & albificat eam, & totum corpus, & ideo vtuntur eo mulieres; vnde etiam aufert lentiginem. Et sciendum pro regula, quod nullum vnguentum absterfuum debet poni in loco, nisi prius mollificatione facta; vnde primo debet facies aqua lauari, cum volumus lentiginem abstergere, & maxime quando sunt profundæ, & antiquaræ, & induratae, ut remolliantur, & illa aqua debet esse aqua alicuius decoctionis valentis, ut furfuris, aut lentium, aut fabarum, ut materia præparetur ad abstergendum; & hoc in mane præcedenti, vel in nocte, vel in sero, debet facies vnguento citrino vngi, & tertio in mane sequenti debet iterato membrum illud sicut facies lauari in abstergente, in qua sint cocta aliqua, quæ ponuntur in isto vnguento, ut aqua, in qua coquantur amygdalæ amarae; aut consimilis medicina; & facit illa aqua absterfua duo bona, quia commouet vnguentum, & inuat vnguenti operationem, in hoc, quod si aliqua mala materia remanserit propter debilitatem vnguenti non absterfa abstergitur ab aqua. Adhuc istud vnguentum valet ad denigratam faciem in tempore æstiuo, ut tempore messis; & valet ad pustulas, siue sint in manu, siue in pede, aut in alia parte corporis, si sint ex phlegmate, & similiter valet vnguentum citrinum contra nigredinem remanentem post casum scabiei; sunt enim quidam qui dant medicinam fortem ad curam scabiei, & tunc illa scabies cadit, tamen postea remanet quædam nigredo in loco, ad hoc remouendum bonum est vnguentum citrinum,

Nota.

E habet. n. in se multas medicinas dealbantes, habet in se medicinam, per quam habet vim lenitiuam, vnde contra asperitatem valet, & arefactionem, & debet inungi fortiter, & fricari membrum, quod inungitur ex isto, ut vnguentum imbibatur in membrum per frictionis motum, recipit autem medicinas abstergentes, ut boracem. Borax enim est guma absterfua, & depuratiua, & coagulatiua, vnde cum eo conglutinant aurifabri argentum valde fortiter, cum est puluerizatum, ut duas laminas plus discotinuas coniungunt fortiter, contra difficultatem par tus valet secundum Platearium, si distemperetur cum vino, & propinetur, super omnia valet in hoc casu, ut dicit.

Amentum dulce similiter ponitur hic, amentum est quasi lapis durus, quod efficitur ex vitro liquefacto, istud dicitur amentum dulce ad differentiam falsi, quod fit ex vitro, aut terra valde petrosa.

Vmbilici marini sunt frigidi, & sicci, & abstergunt asperitatem suam, & dealbant; & sunt lapilli similes vmbilico, inuenti in littore maris, clari, & albi.

CrySTALLUS est frigidus, & siccus, eiusdem virtutis, cuius prædicti lapilli. CrySTALLUS fit de glacie propter vehementem motum frigiditatis constringentem, & dealbantem, clarior, & albius est, valet eius puluis ad recuperandum lac amissum ex caliditate, si detur ad potandum; & valet in colica, sed caue ne detur venter constipato, aut in ilico.

Dentale sunt similia prædictis, & dicitur dentale quia est simile denti in soliditate; & est albu, & quanto albius, tanto melius. Entale non differt ab eo, nisi cum frangitur, habet venulas quasdam secundum longum protensas.

Marmor, frigidum est, & siccum, & non differt ab alijs, & propter idem ponitur.

Gera est cerusa, quæ duplex est, quia quædam fit ex laminis plumbi perforatis, & positis in vase cum aceto ad Solem, & illud quod inuenitur in Sole dealbatum per illas laminas, est cerusa, est enim frigida valde. & illa vtuntur mulieres ad abstergendum faciem, sed vni accidit eis ex hoc, quia amittunt dentes ex usu ipsius, quia ratione aceti est inimicum dentibus, & ossibus, & illa cerusa est frigida, & sicca. Alia est cerusa, quæ calida est, & sicca, quæ dicitur gera serpentina, quæ ponitur hic ad mundificandum, & depurandum, & ita facit hoc præceteris ibi positis, & illa cerusa sic fit: Radix serpentina in Vere colligitur, & optime mundificatur, & puluerizatur, prius tamen ipsa ad Solem desiccata; deinde per pannum cribelletur, & tunc cum aqua rosæ aut pluviali conficiatur; & deinde ponatur ad Solem in aliquo vase, in quo sit aqua rosæ. & illa aqua sepe subiiciatur, & renouetur, & hoc fiat per xx. dies, vel amplius, postmodum illa aqua abijciatur, & desicceat, & deinde in medicina ponatur, inter omnia vnguenta, istud optime abstergit, quia habet in se multas medicinas abstergentes, sicut corallum album, tragacanthum, entale, dentale. Auic. ponit illud vnguentum, quod est valde bonum ad decorationem, & adustionem ignis, quo multum vtuntur chirurgici, fit autem ex lytargyro, cera albilissima, cerusa plumbi, oleo rosæ cum vino albo, & conficiatur.

Vnguentum album, & vnguentum fuscum, & vnguentum ad phlegma falsum, valet ad scabiem, serpiginem, et impetiginem, vnde certus sum, quod vnguentum album valde bonum est ad scabiem ex quacumque sit causa; habet. n. in se absterfua, aliquando enim accidit, quod non curat complete scabiem, scilicet cum materia sit multa, & cum prius euacuatio non est facta, non conuenit ita, quod possit complete curare, hoc comperat ad illam auferendam, quæ est præsens, sed post euacuationem curat valde bene.

Vnguentum Agrippæ dicitur a rege, qui ipsum inuenit, vel pro quo factum fuit, calidum, & siccum est, ideo valet hydropicis, & hoc materia purgata, ut residuum consumatur, valet etiam contra nervos induratos; possunt autem nervi indurari triplici de causa, aut ex eorum desiccatione, & tunc non valet, aut ex frigiditate congelante, & tunc magis valet, istud vnguentum attrahit aquositatem propter suam componentia, si venter ex eo vngatur valet hydropicis, sed caue ne super hepar ponatur, quia

De borace.

Amentum.

De vmbilico marino.

*De Cry-
stallo.*

De dentali.

*De marmo-
re.*

De gera.

Nota.

*De vnguen-
to albo.*

*De vnguen-
to agrippæ.*

quia timendum esset de intensione causae efficientis hydropisim, recipit in se bryoniam, quae est radix vitis albae, habet proprietatem abstergendi aquam in hydropicis, in eorum ventribus; & ideo mulieres portant eam ad vendendum, tota etiam die illa habet virtutem vomitiuam.

Vnguentum martiaton.

Vnguentum martiaton, id est vnguentum magnum, siue martiaton, ita a Martiano magno philosopho, qui eum inuenit, illud est cali. & sic ideo valet ad passiones frigidas ex materia phlegmatica, vel melancholia, et hoc valet contra frigiditatem, siue materiam in passionibus capitis maxime, quia in se habet multa caput respicientia: ut ocymum, id est semen basiliconis, & balsamita, agrimoniam, pimpinellam, beronicam, &c. & non debet dari in morbis calidis. Et notandum, quod non debet dari in morbis, ubi est materia crassa, nisi materia digesta, & pro parte euacuata, ut in paralyti, & spasma, &c. quia subtile resolveret, & residuum incrassaret.

Item notandum, quod quando materia est profunda in membro, non valet, quia non posset penetrare; sed si volumus ipsum penetrare, tunc debemus fricare locum, ut per hoc pori aperiantur, & poris apertis possit subintrare, sicut dictum est, valet contra passiones frigidas capitis, vel contra hemiplegiam, lethargiam, maniam, melancholiam, materia, scilicet digesta prius, & euacuata, quia multa sunt ibi caput respicientia; Item valet contra passiones pectoris, si ex eo vngatur pectus. Pectus autem potest pati a caliditate, & siccitate, & tunc non debet dari, cum sit calidum, & potest pati a materia rheumatizante a capite, & tunc quando materia illa rheumatica est in fluxu, non conuenit, quia ad locum traheretur. Sed cum est tota fluxa, iam prius euacuata, & digesta per incisina, & lenitiua conuenit, unde si sit multa, prius debet fieri euacuatio, si materia antecedens sit multa; & si sit multa, & crassa, & frigida, primo debet leniri: & tunc lenitiua tribuentur interius, potest etiam exterius haec vinctio vngi, quia per illam disponitur materia, ut per illud vnguentum ad exteriora trahatur, non solum subtile, sed crassum cum subtile. Item valet contra passionem stomachi debilitati, & prius stomachus, aut hepar non debet aliquo vnguento inungi, aut aliquod emplastrum supponi post cibum; quia attrahendo calorem a loco digestionis impedirent digestionem, & diuerterent naturam a sua digestionem; sed in mane ante cibum debent inungi ad Solem, duplici de causa; quia Sol suo calore aperit poros, ut melius per ipsos vnguentum possit transire, & calorem naturalem excitat secundum Serapionem in vij.

Sed notandum, quod cum inungitur pectus illo vnguento, si timemus eius desiccationem, & subtilis materiae solum, debemus istud vnguentum reprimere cum oleo rosae, vel violae, aut vnguento populeo. Item valet ad passiones renum ex materia frigida, inungendo renes materia ipsa existente digesta, & pauca; unde post purgationem competit. Item valet contra colicam non factam ex hepate a materia cholericam, sed phlegmaticam, aut ventosam. Similiter valet ad arthriticam, & podagricam, post materiae digestionem, cum remanent aliquae pustulae in iuncturis digitorum, aut manuum, aut in cubito, & si non satis forte, debet cum eo admisceri vnguentum aragon, aut oleum valens ad hoc.

Item valet contra paralytim, & si non est satis forte, commisceas cum eo de cinnamomo, aut de castoreo, quia sunt multum bona ad hoc. Item valet contra duritiem splenis, materia prius remollita interius, quia aliter subtile consumeret, & reliquum incrassaret. Item valet contra spasmus si inungatur spina dorsii usque ad caudam, unde in omnibus passionibus frigidis ad consumptionem materiae a capite descendentes debemus sic inungere spinam dorsii, usque ad caudam in paralyti, & spasma. In ista est ruta, quae est aperitiua, calida, & sicca, & habet proprietatem specialem ad stomachum, & ad menstrua prouocanda, & foetum mortuum educit, conficitur istud vnguentum ex adipe vrsi, & confortat nervos, & consumit materiam, & ideo ex solo adipe vrsi solent fricari membra paralytica ad materiae paucae con-

sumptionem, & nervorum confortationem, unde iste adeps vrsi multum est consumptiuus, est cal. & sic.

Item in isto vnguento est sabina, & habet specialitatem propriam ad prouocandum menstrua, & est consumptiuus calida, & sicca. Est etiam ibi balsamita, quae in prauis reperitur, & habet odorem quasi balsami, & ideo, sicut dicitur, valet proprie ad caput confortandum ex frigiditate sine materia, vel cum materia, nisi materia sit multa, & indigesta, & rheumatizans.

Item in dolore capitis ex calida materia non valet.

Ocymum est ibi, quod est semen basiliconis, valde aromaticum capiti confert. Est etiam ibi salvia calida, & sicca, & habet aspectum ad caput, & nervos, & hoc alio nomine dicitur elisiphacos sylvestris.

Artemisia habet proprietatem specialem ad menstrua prouocanda.

Enula campana aperitiua est, & consumptiuus, quia subtilis substantiae cal. & sicca.

Herba sanctae Mariae, quae alio nomine dicitur bochormariem, & hic dicitur cauciterium, valet ad caput proprietate sua. Et agrimonia, & pimpinella, & ablynthium confortant stomachum.

Vnguentum aragon ad eadem valet fere omnia, quae in praedicto vnguento misto ponuntur; calidius est, tamen quia recipit aliqua calidiora, valet contra quartanam, si ante paroxysmum inungatur spina dorsii usque ad caudam, aufert typum, & contra paralytim valet materia existente pauca, digesta, prius facta purgatione, & si ponantur ista tria simul, scilicet aragon, martiaton, & agrippa, bonum est.

Vnguentum Agrippae est magis calidum, quam istud, valet proprie ad hydropisim, attrahendo aquositatem, unde si ponantur illa tria simul ad hoc, valent ad omnes passiones frigidas, & eo modo, qui dictus est.

Circa istam lectionem quaeritur de illa questione difficili, & famosa, quomodo venenum attrahat reliquum, ut adeps crocodilli emplastrata super locum morsum a crocodillo, venenum crocodilli attrahat, & caro viperæ, cauda, & capite abiectis, emplastrata super locum morsum a vipera, venenum attrahat, & quaeritur, utrum hoc sit per simile, videtur quod non: omnis motus fit propter indigentiam: si ergo aliquid ad aliud moueatur, oportet quod in illo, ad quod fit motus, sit aliquid, quod non sit in eo, quod mouetur ad ipsum; sed hoc non est possibile in eis, quae sunt eiusdem speciei, ergo, &c.

Item non per simile actum, quia tunc aurum attraheret aurum, & ferrum, ferrum. Nec per simile in potentia, sicut adamas attrahit ferrum: quia in illis, quae sunt eiusdem speciei, vnum non est potentia ad reliquum. Nec vnum est potentia actiua ad aliud, cum sit sub eadem forma specifica, propter hoc enim dicitur tota species, quia est in quolibet indiuiduo vnius speciei, cum ergo non sit possibile, ut in vno sit actio, & in alio sit passio, ergo, &c.

Item attractio ad se, & expulsio eiusdem sunt contraria, sed venenum, ut caro viperæ expellit venenum ad cutem secundum Auic. Ergo non attrahit ipsum.

Oppositum dicit Auic. in quinto, qui dicit, quod attrahit per simile.

Item Gal. in iij. simplicis medicinae a veneno liberantes attrahunt per simile.

Solutio, primo videamus, quod medicina liberat a venenis quatuor, vel quinque modis.

Primo modo, impediendo venenum, ne ad cor transeat, quia non interficit, nisi transeat, & sic theriaca antiqua confortando cor, quod confortatum expellit venenum, & impedit, ne transeat; & similiter aromatica.

Secundo modo, per alterationem complexionis veneni, per complexionem contrariam, & sic allia contra morium scorpionis, quia est venenum frigidum, & sic allia sunt cali.

Tertio modo, quia ducit materiam superfluum, & cum hoc venenum ad exteriora, & sic caro viperæ conuenit.

Quar-

Quarto modo fugando huius a facie veneni, ne inficiantur a veneno, qui infecti cor possent inficere, & sic terra figillata, & dictamus comperant.

Quinto modo attrahendo, quia attractio fit a calido, & a vacuo, & a tota specie, & sic theriaca recens emplastrata super locum morsum attrahit venenum; sed quomodo attrahit, hoc est difficile, & diuersus est modus ponendi.

Dico ergo, quod attrahit a simili, si tamen adiungatur cum eo caliditas fortius attraheret. Dico ergo, quod aliud simile in forma attrahit aliquid sibi simile in forma per modum applausionis; non a simili, ita quod vnum sit habens aliquam naturam actualem, quam habet aliud in potentia, & incomplete, ita quod in vno est, ut actio, in alio est, ut passio; sed in vtroque est, ut actio, & in vtroque ut passio, & ad hoc mouet me, quod dicit Galen. in lib. de malitia complexionis diuersa, quod omne simile, & amicum alteri est conueniens, & natum ei coniungi, & ideo vnum ab alio trahitur, & hoc patet per experimentum, accipitur virga coryli recens, & scindatur per medium medullae, & ponatur frustum vnum in manu vna, & aliud in alia manu adiuicem coniunguntur, & hoc est quia vnum alteri natum est coniungi naturaliter: quia ex eis fiebat naturaliter vnum coniunctum, & ideo vnum natum est alteri coniungi, excitatum per virtutem alterius, & per illud faciat vetula carmen suum in matrimonium; dicunt enim, quod quando aliquis desponsat aliquam, quod illa virga coryli, si coniungantur, matrimonium erit ad bonum; si non, non, sed dicunt carmen aliquid operari ad hoc, quia nisi dicerent, coniungerentur tamen, siue ad bonum, siue ad malum.

Sed tu dices quomodo ergo tunc erit, quare non attraheret Venenum exterius appositum, siue caro viperæ in se habens Venenum, quare magis attraheret Venenum existens interius ad exteriora, quam e conuerso.

Dico, quod non sunt viæ aequaliter aperte motum prestantes, vnde cum illo, quod est emplastratum exterius apponuntur constringentia, ne possit penetrare, & ideo ad se aliud attrahit, cum non possit ab alio trahi causa dicta.

Item cum illud exterius positum aliud attrahat, natura percipiens se per illud inuari fortificatur, & illud expellit, & ita attrahitur, & expellitur a natura tanquam naturæ nocens. Sed tunc quæstio erit, quare aurum non attrahit aurum, & ferrum, ferrum.

Dico, quod in corporibus nimis siccis, & duris, a quibus nihil euaporat, cum quo virtus fortis multiplicatur, non fit ut tractio similis in forma, vnde aurum non attrahit aurum: nec ferrum, ferrum: quia nimis sicca, vnde si illa virga coryli esset nimis sicca, & non recens, non fieret coniunctio, nec caro thyræ similiter. Sed tunc est quæstio difficilior quomodo adamas attrahit ferrum, & etiam adamas, adamantem, cum ab eo non possit euaporare aliquid, cum sit ita durum, quod vix possit frangi. Dico, quod facit hoc multiplicando suam similitudinem, & sine euaporatione aliqua excitando potentiam actiuam incompletam existentem in ferro, quæ nata est compleri per formam adamantis: ideo mouetur ad ipsum. Vnde dico, quod in adamante est Vestigium orbis, vnde est in eo aliqua pars habens in se proprietatem Occidentis, alia Orientis, alia Meridiei, alia Septentrionis; & dico, quod in parte pro Meridie, & Septentrione existente, maxime attrahit, & parum a parte Orientis, & Occidentis, vnde sunt in eo fortiores virtutes polorum, quod cognoscitur a nautis, quia attrahit, quando habent ventum Septentrionalem, aut Meridionalem.

Sed quomodo tunc discernetur, vtrum sit Meridionalis, aut Septentrionalis. Dico, quod sic, accipitur testis omni plena aqua, & mouebitur fortiter, & tunc ponetur adamas in testa fortiter mota, tunc pars Meridionalis ad Meridiem mouebitur, & Septentrionalis ad Septen-

trionalem. Et aliquando accidit, quod illa pars, quæ est Meridionalis, attrahit illam, quæ est habens proprietatem, & naturam Septentrionis: licet sint sub eadem forma specifica, & hoc non est, nisi per aliquam proprietatem magis completam existentem in parte Meridionali, ad quam est pars Septentrionalis in potentia, & completur sua potentia per ipsam, vnde dico, quod nunquam pars Meridionalis attrahit partem Meridionalem, nec Septentrionalis Septentrionalem, quia neque est in vna aliquid, quo indigeat alia, propter quod fiat motus, cum sint eiusdem formæ, & proprietatis.

Vnde propter hoc patet ignorantia quorundam dicentium, quod aliquando adamas fugat adamantem, ut pars Meridionalis Meridionalem: quia hoc est falsum, licet videatur fugare, non tamen fugat, sed attrahit partem Septentrionalem existentem in vna parte adamantis, & quia in opposita parte erat proprietates quasi meridiei: ideo attrahendo partem Septentrionalem ad se, videtur fugare partem Meridionalem, verbi gratia, ponatur hic adamas, cuius vna pars habeat proprietatem Meridiei, & alia Septentrionis: & ponatur acus super illum lapidem, ita quod iaceat supra lapidem; tunc tangit vna extremitas acus extremitatem vnam adamantis, & alia aliam, & extremitati influetur acus virtus illius partis, quam tanget, ut si tangat meridionalem, influetur eius virtus meridionalis, tunc eleuetur acus superius: tunc cum influatur ab adamante per totam acum directe positam, alla pars acus, in qua primo erat Meridionalis, erit Septentrionalis, cum toti acui influatur virtus ab adamante, ut si intelligeremus, quod vna scutella plena aqua acui supposita directe influeretur virtus fundi scutellæ, & similiter est hic, quod illa pars acus, quæ primo tangebatur partem Meridionalem cum fricabatur, vel iacebat super eam, quando fricatur pars illa ad partem illam directe, habet illa pars, quæ habebat primo proprietatem Meridionalem, proprietatem Septentrionalem, & tunc illa, quæ primo erat Meridionalis, cum sit Septentrionalis, attrahitur a parte Meridionali adamantis, quia non attrahit Meridionalem, ut dictum est, & per hoc, quod attrahit illam, videtur fugare aliam, & sic simile huiusmodi non attrahitur per simile actuale, sed cum sit possibile, ut partibus habentibus eandem formam, & speciem sint diuersæ proprietates: quarum vna est completa alia incompleta, per hoc fit attractio, & sic attrahit caro viperæ suum venenum, non venenum venenum; nec caro carnem: sed caro, venenum, quia habet proprietatem incompletam, licet eandem formam habeant, vnde nullus auctorum dicit, quod venenum attrahat venenum; sed caro viperæ suum venenum, & adeps crocodilli suum venenum, & fortius quam aliud; licet attrahat quodlibet venenum, vnde aliquid est actu in carne viperæ extra, quod non est in veneno intra, ideo attrahitur.

Ad primum patet, quod licet essent eadem in forma, non tamen in proprietate formæ, nisi ut dictum est, quia vnum incompletum est in proprietate respectu alterius.

Ad aliud dicendum, quod cum caro viperæ exhibetur intra, cum habeat proprietatem mouendi ad exteriora, secum ducit superfluitates, & venenum, quod in suo transitu reperit; sed cum extra attrahit proprietate illud venenum, ut dictum est, & iterum extra posita attrahit, cum non possit moueri. Item ipsa cum derur intra cum aliquibus constructiui stomacho inexistens ad os stomachi attrahit venenum, & ipsum post ad exteriora expellit, & secum ducit, cum de eius proprietate sit moueri ad exteriora.

Explicit expositio Ioannis de sancto Amando super Antidotario Nicolai.